

JAARBOEK 1991

uitgave :
HEEMKRING TER CUERE

Sekretariaat :
Sluisvlietlaan 100, 8450 Bredene

JAARBOEK

1991

**Heemkring
"Ter Cuere" v.z.w.
8450 Bredene**

**Sekretariaat :
Sluisvlietlaan 100**

INHOUDSTAFEL

3. Bredene. De doortrekking van de Buurtspoorwegstraat. Daniël Dewulf.
25. Gebeurtenissen in de visserij gedurende 1946. Louis A. Vande Castele.
37. Sas-Slijkens bij Oostende Georges Desopper.
47. De periode "Steenacker" gezien in de geschiedenis van de Sport Nautique Oostende. Henri Steenacker.
51. De clubhuizen van de Sport Nautique. Henri Steenacker.
55. Het kerkelijk leven te Oostende in de 17de en 18de eeuw.
Licenciaatsverhandeling van Hilde Vansteenkiste.
56. Inleiding.
57. Bibliografie.
66. Hoofdstuk 1: De voornaamste bronnen.
70. Hoofdstuk 2: Algemene terreinverkenning.
 70. politiek-economische geschiedenis van Oostende
 74. bevolkingsomvang.
 75. Oostende als parochie in de dekenij Oudenburg.
79. Hoofdstuk 3: de parochiekerk, kerkhof, kapellen.
 79. parochiekerk.
 83. kerkhof.
 84. kapellen.
85. Hoofdstuk 4: de zielzorgers te Oostende.
 85. pastoors.
 96. onderpastoors.
98. Hoofdstuk 5: Regulieren te Oostende.
 98. Augustijnen.
 98. Kapucijnen.
 101. Zwarte Zusters.
 107. Conceptionistinnen.
109. Hoofdstuk 6: de armenzorg.
 110. armendis.
 111. armenschool.
 112. godshuis De Drie Koningen.
 114. Reyngoethospitaal.
116. Hoofdstuk 7: Het gelovige volk.
131. Bijlage 1: lijst van Oratorianen die te Oostende pastoor zijn geweest.
- Bijlage 2: Opbrengst van het waagrecht der Zwarte Zusters.
- Bijlage 3: Brief van kapelaan De Roy aan bisschop Brenart over de paasbriefjes.
- Bijlage 4: Bewijs van lidmaatschap van het aartsbroederschap der H. Drievuldigheid.
139. Werking gedurende het jaar 1991.
140. Beheerraad.
141. Ledenlijst.

Alle artikels worden gepubliceerd onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

BREDENE
DE DOORTREKKING VAN DE
BUURTSPORWEGSTRAAT

Entre vous, Flamands, avec vos dures têtes, avez toujours contempné ou haï votre prince, car quand ils n'étaient point bien puissants, vous les contempnâtes, et quand ils étaient puissants et que vous ne pouviez rien faire, vous les haïtes. J'aime mieux que vous me hayez que contempnez.

Gij Vlamingen, met uw koppige kop, hebt altijd uw prinsen misprezen of gehaat, want als zij zwak waren hebt gij hen misprezen, en als ze sterk stonden hebt gij hen gehaat. Ik verkies door u gehaat te worden, liever dan misprezen te zijn.

Karel de STOUTE,

Vlissingen, 25 mei 1470.

Toen in het begin van de jaren 1960 de Bredense burgemeester August Plovie een tijdelijke beperkte technische dienst raad vroeg nopens het ontwerpen van enkele belangrijke verbindingswegen in de gemeente, werd een zwaar probleem aangeraakt. Administratief, technisch en ook nipt financieel kon een oplossing gevonden worden, maar er stond een berg werk voor de boeg, en vooral, er zou psychologisch een omwenteling moeten plaatsvinden in de mentaliteit van de bevolking, en ook in die van sommige gemeenteraadsleden.

De bestaande gemeentelijke verbindingswegen tussen de gehuchten van Bredene, het Sas-Slijkens, de Nukker, het Dorp en Bredene-Duinen, waren de gekalsijde Buurtspoorwegstraat, Dorpstraat en de Duinenstraat.

Een zwakke tegenwerping was dat die toestand het in het verleden altijd had gedaan en dat het in de toekomst ook wel zou gaan.

Hoe men het ook draaide of keerde, nergens was een voldoende brede bedding voorhanden, zodat tot talrijke onteigeningen zou dienen overgegaan te worden om een baan tot stand te kunnen brengen die het de weggebruiker optisch zou tonen dat hij zich op een verkeersweg bevond die enkele wijken ontsluiting gaf.

Het gemeentebestuur Bredene had praktisch geen ervaring met onteigeningen, tenzij de herinnering aan een lichte rechtekking, vóór de laatste wereldoorlog, volgens een rooiplan, van de Duinenstraat. Dit kende de eigenaardigheid dat de eigenaars, van wie toen strookjes grond waren ontvreemd, nooit een grondafstand hadden gedaan en hiervoor evenmin waren vergoed. De oppositie vroeg de regularisatie van deze talrijke gevallen, doch toen hij zes jaar later zelf aan de macht kwam wachtte zij er zich voor hiervan nog gewag te maken. Dit terloops.

De gemeente Bredene kende geen toepassing van een taksreglement op het openen en verbreden van straten dat inhield dat een belasting, gelijk aan de kosten voor de grondverwerving tot aan de nieuwe aslijn van de bedding, verhaald kon worden op de aangelanden die, ondanks de meerwaarde die uit de wegverbreding voor hun aangrenzende eigendommen ontstond, de verbredingsstrook niet onvergolden wilden afstaan.

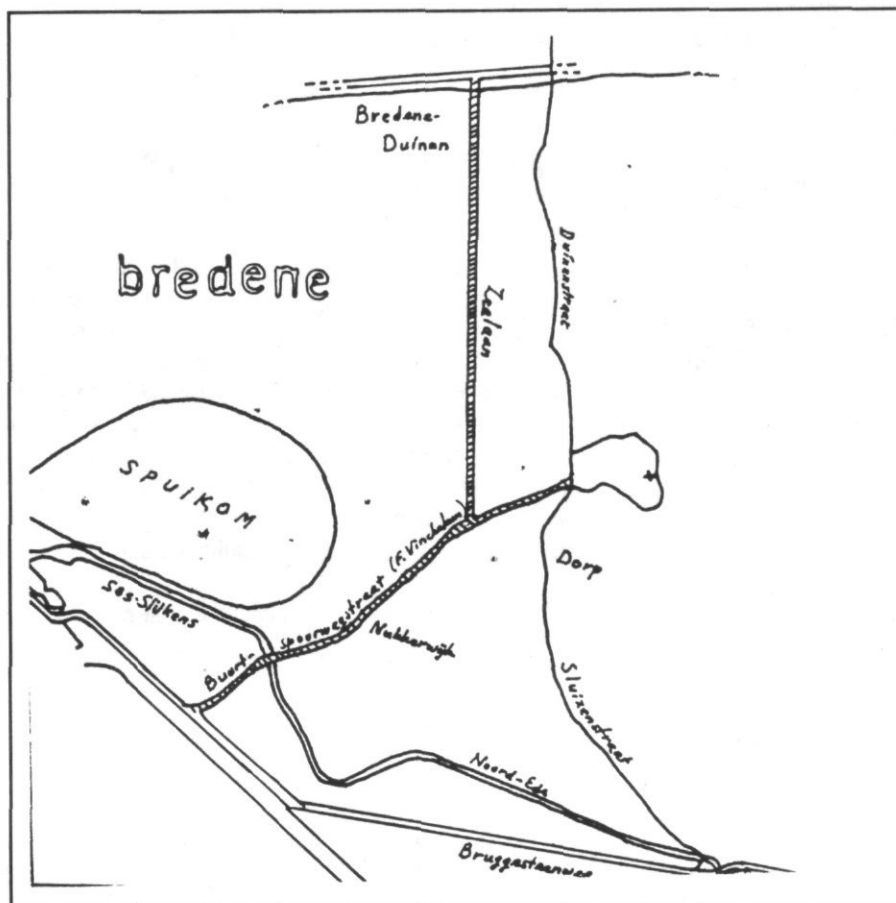
De gemeente Bredene kende toen evenmin een belastingsreglement op het bestraten.

In de meerderheidspartij zat de worm van de tweedracht in de appel, en het hoeft wel niet gezegd dat, toen de opposanten later de bewindvoerders werden, zij evengoed die reglementen gestemd hebben. Zoiets is helemaal geen

verrassing in onze politieke gewoontes. In dit politiek klimaat werden de metingen gedaan voor de uitvoering van de werken en werden de plannen getekend.

Om van de wijk Sas-Slijkens naar de Nukker en het Dorp te geraken moet men over de waterloop "De Noord-Ede", en nu had het gemeentebestuur daar enkele jaren terug een nieuwe brug laten leggen die te smal was voor een hoofdverbindingsweg. De voornaamste straat in de wijk Sas-Slijkens was de Nukkerstraat, maar aan een verlenging ervan over de waterloop kon bezwaarlijk aandacht geschonken worden omdat de doortrekking aan de overzijde in een aantal huizen zou terechtkomen. Op technisch gebied kwam het advies dat het verbreden van de bestaande brug over de "Noord-Ede" heus niet zo'n probleem was, en zo kwam de conclusie dat de doortrekking van de Buurtspoorwegstraat zou voorgesteld worden.

Schematisch zag het geplande net er uit zoals op het plan nr. 1 afgebeeld staat:

Plan nr. 1. Schema van de ontworpen hoofdwegen die de diverse wijken in Bredene zouden verbinden.

a) er werd een zo breed mogelijke baan, met enkele trage bochten, ontworpen tussen de Prinses Elisabethlaan en het Dorp;

b) de **Zeelaan** werd rechtdoor geconcipeerd, met de verre gedachte dat zij ooit zou verbonden worden met de autosnelweg Oostende-Brussel via een brug over het kanaal Oostende-Brugge en de spoorweg. Dit zou dan de ontsluiting inhouden, ten behoeve van de werkgelegenheid, van de industriezone tussen het kanaal en de Rijksweg op Brugge. Die zone behoorde toen nog tot het grondgebied Bredene, en werd eerst een tiental jaren later bij Oostende ingelijfd.

De uitvoering van het ontwerp week van de gewone bureaucratie sterk af in die zin dat niet schools het ene na het andere werd gedaan, maar dat alle moeilijkheden tezelfdertijd werden aangepakt. Dit hield o.a. in dat al begin 1960

besprekingen werden gevoerd over de mogelijkheid de doortrekking van de Buurtspoorwegstraat te realiseren, zodat bij het tekenen van de betrokken bijzondere plannen van aanleg met vrij grote zekerheid geweten was dat bepaalde opties ook werkelijk zouden kunnen gerealiseerd worden. Dit belastte de taak aanzienlijk, want er mag niet vergeten worden dat nog veel andere zaken voor dringende regeling aan dezelfde dienst voorgelegd werden.

In de sectie tussen de Prinses Elisabethlaan en de brug over de "Noord-Ede" was er een **bottleneck** om het te zeggen met een Engels woord dat wij, Westvlamingen, heel goed verstaan. Deze vernauwing lag tussen het nieuw huis Lesaffre en het ietwat verwaarloosd complex Bollenberg. De logica vroeg de sloping van dit laatste, ook al omdat naast de inneming van een strook voor de baan er op het restant wat ruimte zou zijn voor een hoving in de zo groenarme wijk Sas-Slijkens. Onderhandelingen werden gevoerd met de gebroeders Henri en Willy Bollenberg en waar het met de eerstgenoemde, die meer gematigd was, wellicht tot een overeenkomst zou gekomen zijn, stuitte men bij de tweede op bijna onaannemelijke eisen. Hij legde het hoofd tegen de gevelrij van de huizen verderop aan de noordzijde en concludeerde met een onwankelbaar zelfvertrouwen: "Men kan niet anders dan het complex Bollenberg onteigenen".

Het gevaar voor de gemeentelijke financiën was duidelijk genoeg: de firma Bollenberg was toen nog erg bedrijvig en bij een eventuele onteigening kon een zware vergoeding geëist worden uit hoofde van schade aan de onderneming. De afbraak van de zuidgevel kon niet geschieden zonder het verlies van de loods, die zou moeten nieuwgebouwd worden, enz. Elke poging om tot een redelijk akkoord te geraken bleef stokken op de trouwens niet onwettige druk van de vordering voortvloeiend uit de "onvermijdelijke" doorgang. Met spijt werden onderhandelingen aangeknoopt met de familie Lesaffre met het oog op de onteigening van haar nieuwgebouwd winkelpand. (zie plan 2)

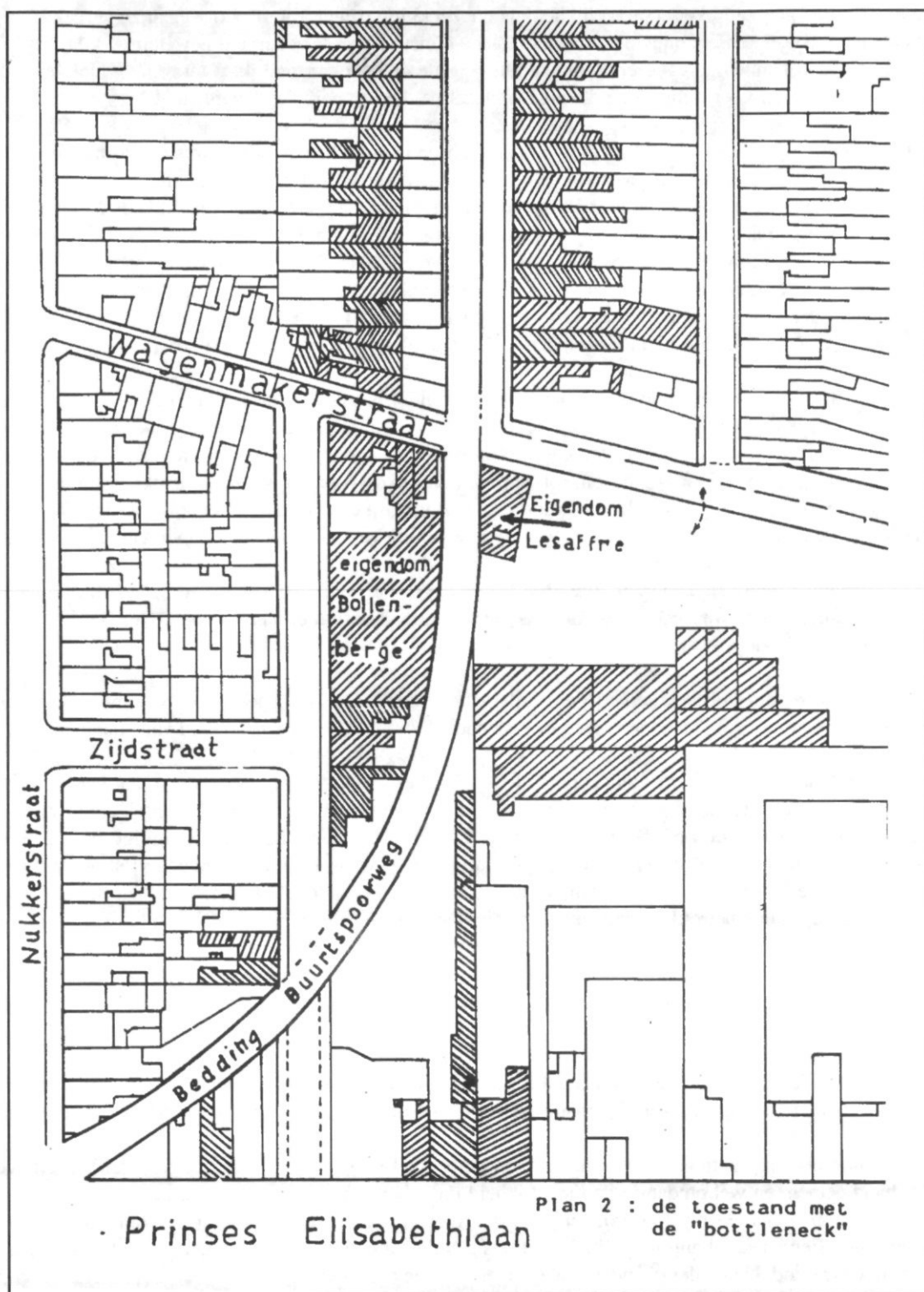
Een bijzonder plan van aanleg nr. 1 c "Buurtspoorwegstraat", dat de doortrekking van de baan plande volgens de gedane bevindingen, werd op 08.04.1960 door de gemeenteraad definitief aangenomen. Het werd goedgekeurd bij koninklijk besluit van 14 december 1960.

Voor wegen- en rioolwerken uitgevoerd in het kader van een goedgekeurd aanlegplan bedroeg de Staatstoelage 65%; ontbrak zulk plan, dan kreeg men slechts 35%, in dit geval een verschil van enkele miljoenen frank.

Nu had de technische dienst voldoende onderlegdheid en ervaring om niet te weten dat het louter verwerven van de bedding van de ontworpen weg onbegonnen werk zou geweest zijn. Waar een onteigening zich doorgaans beperkt tot de bedding van de openbare weg, werden hier in het aanlegplan ook de nodige onteigeningen voor herverkaveling opgetekend met de bedoeling regelmatige kavels aan de nieuwe baan tot stand te brengen. Dit vermenigvuldigde weliswaar het te verrichten werk, maar bracht een dubbel positief resultaat met zich mee. In de eerste plaats begreep ieder betrokken nadenkend particulier dat hij alle belang had bij zulke regeling en werd hij doorgaans bereid bevonden geredelijk het stuk dat in de straatbedding viel onvergouden aan het gemeentebestuur af te staan, wat een besparing inhield voor de gemeentelijke financiën en dus voor de belastingbetaler. In de tweede plaats hief de gemeente alle hindernissen op voortvloeiend uit het bestaan van onregelmatige percelen, en de ondervinding leert dat wegens het gebrek aan openbaar initiatief zulke onopgeloste problemen tientallen jaren kunnen aanslepen.

De wet op de stedenbouw verschaft aan de gemeentebesturen het middel om vlot dergelijke bewerkingen te doen, terwijl de akten ter uitvoering van de urbanistische voorzieningen vrijgesteld zijn van het registratierecht.

Er is nog een imperatieve reden waarom een gemeentebestuur zulke bewerkingen van herverkaveling zou moeten ter hand nemen, en wel omdat dit de mogelijkheid tot bebouwing van de regelmatige kavels openstelt. Nu zijn de gemeentelijke opcentiemen bij de onroerende voorheffing veruit de voornaamste bron van inkomsten voor het plaatselijk bestuur. Een lakse urbanisatiepolitiek heeft als gevolg dat de inwoners het tekort, en het kan over belangrijke sommen gaan, door middel van allerlei andere belastingen moeten compenseren.

Plan nr. 2. de "Bottleneck" aan de hoek van de Buurtspoorwegstraat met de Wagenmakerstraat

De bedding van de afgeschafte buurttramlijn, vanaf de Prinses Elisabethlaan tot aan het dorp, met een oppervlakte van 11.429 m², werd door de gemeente Bredene gekocht tegen de prijs van 768.000,-fr., hetzij tegen gemiddeld 67,-fr/m². De Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen toonde zich zeer tot medewerking bereid, en de

verwerving kon gebeuren in uitvoering van de bijzondere plannen van aanleg nr. 1 c "Buurtspoorwegstraat", nr. 2 "Nukkerwijk 1961", goedgekeurd bij koninklijk besluit van 17.04.1962, en nr. 4 "Zeelaan", goedgekeurd bij koninklijk besluit van 28.02.1961. Hieruit blijkt dat de nodige bijzondere plannen van aanleg met doordrijvendheid werden opgetekend om toch maar de hoofdverbindingen te kunnen realiseren. De akte van verwerving van de gewezen trambedding werd verleden vóór de burgemeester A. Plovie op 28.06.1963.

Het doorhakken van de knoop in de optie Bollenberg/Lesaffre en het vastleggen van het definitief tracé maakte van de aanpak van de nodige grondverwervingen een dringende zaak.

Voor de sectie tegenaan de Prinses Elisabethlaan werd de heer advocaat A. Heymans, curator van het faillissement van de P.V.B.A. "Van Wallegghem & Zonen", bereid bevonden 48,91 m² grond gratis af te staan, terwijl de echtelingen Joseph Legaey /Marcelle Verdonck 735,40 m² kosteloos wilden overdragen. Dit ging gepaard met het tot stand brengen van 6 nieuwe kavels aan de Buurtspoorwegstraat en het maken van een private straat in medeëigendom, elk voor de helft toebehorend aan de betrokken partijen, die op hun kosten diende te worden aangelegd en die toegang verschafte aan een aantal garages binnenin. De nieuwe kavels kregen aan de baan een voortuinstrook opgelegd.

Behoorlijke kavels in alle rechtvaardigheid maken op een wijze dat zulks voor alle partijen met gesloten beurs kon geschieden, was praktisch onmogelijk. De gemeente diende aan het faillissement "P.V.B.A. Van Wallegghem & Zonen" een opleg te betalen van 155.633,-fr., maar ontving hetzelfde bedrag van de echtelingen Joseph Legaey/Marcelle Verdonck. Voor de gemeente was dit bijgevolg een nul-operatie met dien verstande, dat zij eigenares werd van 784,31 m² grond voor de bedding van de nieuwe weg. (zie plan nr. 3). De akte van onteigening en herverkaveling werd verleden vóór de burgemeester A. Plovie op 5 mei 1961.

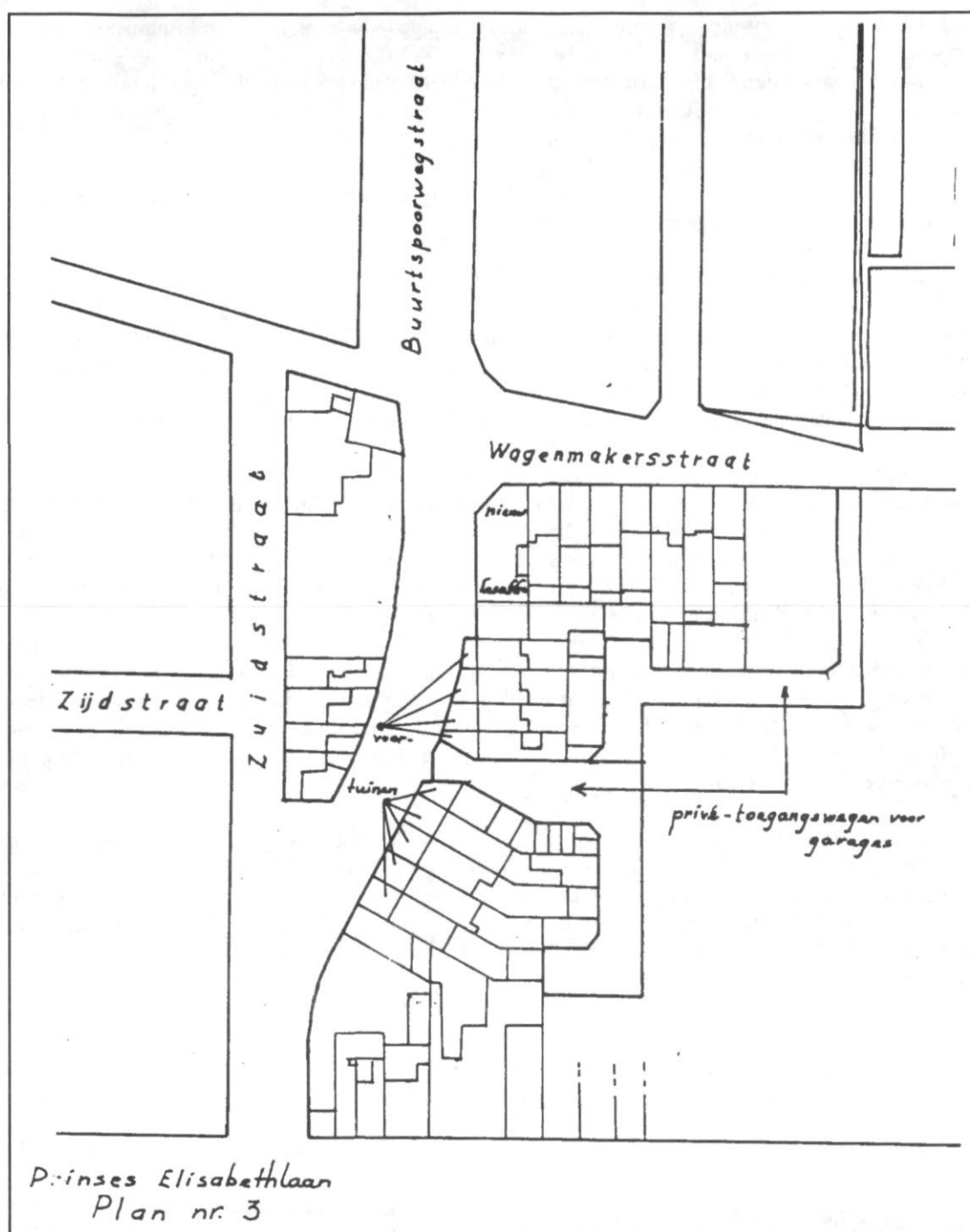
De verbinding van de Buurtspoorwegstraat met de Zuidstraat was in het aanlegplan opgetekend met een vloeiende bocht. De echtelingen Carolus Vanhoorne/Urbania Vanthorre waren bereid daartoe een strook van 72,00 m² kosteloos af te staan aan de gemeente. Deze verwerving werd door de gemeenteraad met eenparigheid aanvaard op 29.12.1961 en deze beslissing werd op 09.03.1962 door de Bestendige Deputatie goedgekeurd. De akte werd verleden vóór de burgemeester op 30.06.1962.

Nu kwam de zaak van de familie Lesaffre aan de beurt. Mevrouw Weduwe Lesaffre voelde de onteigening terecht als zeer pijnlijk aan: na de vernieling door oorlogsfeiten was haar eigendom herbouwd, en nu kwam men met het bericht dat dit huis diende te worden afgebroken. Al het mogelijke werd gedaan om haar en haar kinderen Roger en Raymonde een compensatie te geven. (zie plan nr. 4). Ze verkochten hun woonhuis Wagenmakerstraat 16, met een oppervlakte van 144,31 m², aan het gemeentebestuur. Dit kocht op zijn beurt van het faillissement "P.V.B.A. Van Wallegghem & Zonen" een kavel aan de hoek van de nieuwe Buurtspoorwegstraat met de wagenmakerstraat, nadat de curator had ingestemd met de kosteloze overdracht aan de gemeente van 244,75 m² straatgrond gelegen vóór de door hem verkochte kavel, zodat een vloeiende verbinding Buurtspoorwegstraathoek Wagenmakerstraat kon gemaakt worden. Deze nieuwe hoekkavel, groot 209,19 m², werd overgedragen aan de echtelingen Roger Lesaffre/Maria Luisa Hoste.

Voor de aankoop van het woonhuis Wagenmakerstraat 16, Bredene betaalde het gemeentebestuur de som van 720.400,-fr (1).

Voor de verkrijging van de nieuwe kavel diende de echtelingen Roger Lesaffre/Marie Luisa Hoste 156.892,-fr. te betalen aan de gemeente, die aan het faillissement P.V.B.A. & Zonen 156.292,-fr. verschuldigd was. De akte werd verleden vóór de burgemeester A. Plovie op 8 september 1962.

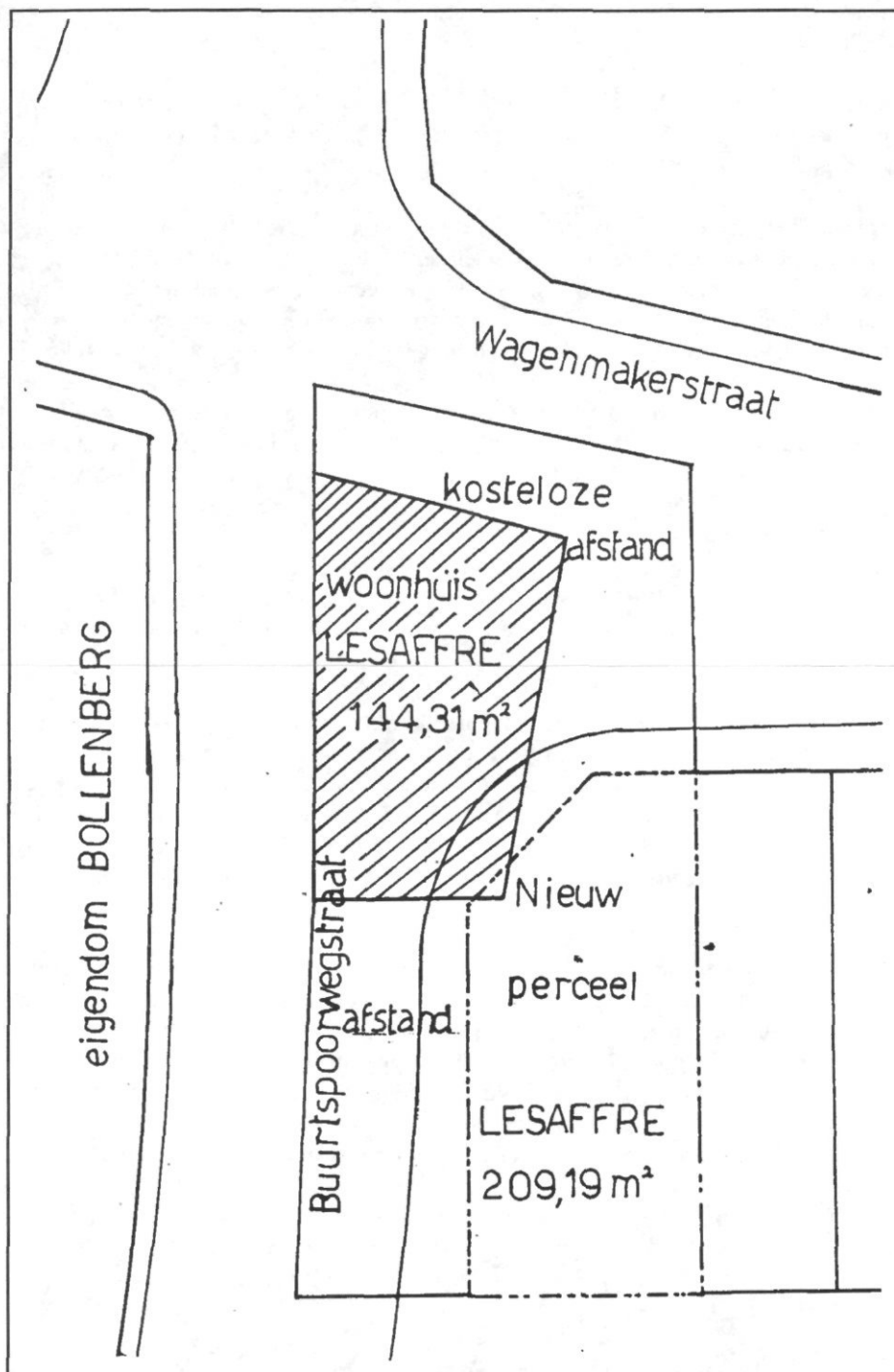
-
1. Men vergelijkte dit met het risico van een last van 1.127.000 frank voor een inneming op 2,50 m breedte in de optie "onteigening complex Bollenberg" en de eis om vrijstelling van de taks op het openen van straten. Zo begrijpt men hoe de huidige toestand er gekomen is. De voortuin daar is nog altijd niet gemaakt...

Plan nr. 3. De Buurtspoorwegstraat en omgeving zoals ontstaan na de onteigeningen en hervervelingen.

De curator van het faillissement "P.V.B.A. Van Walleghem & Zonen" ging er mee akkoord nog 400,81 m² grond, vallend in de bedding van de Wagenmakerstraat, onvergouden af te staan. Daarvan werd akte verleden vóór de burgemeester op 04.11.1963.

Op 20.03.1964 had dezelfde eigenaar nog eens grond (219,59 m²) afgestaan voor inlijving bij de Buurtspoorwegstraat.

Plan nr. 4. de ruiling Lesaffre.

De verwerving van de diverse voortuintjes, opgetekend in het aanlegplan met de bedoeling een groene afzoning te maken aan de noordzijde van de Buurtspoorwegstraat, vertoonde geen dringendheid voor de doortrekking van de hoofdverbindingsweg, en werd later gerealiseerd. Een lijst van die verwervingen volgt verderop.

Zo kwam men tot de verwerving van de sectie van de bedding van de Buurtspoorwegstraat, die van daar af de

Fritz Vinckelaan genoemd werd, tussen de te verbreden brug over de Noord-Ede en de aansluiting met de geplande doortrekking van de Zeelaan.

Deze bewerkingen zouden geschieden ter uitvoering van het bijzonder plan van aanleg nr. 2 "Nukkerwijk 1961", door de gemeenteraad op 02.11.1961 definitief aangenomen en goedgekeurd bij koninklijk besluit van 17 april 1962.

In de eerste plaats diende hier een onwettelijkheid goedge maakt, die begaan was jegens de echtgenoten Hippolyte Watty/ Elisa Vanhille. Rond 1958 liet het gemeentebestuur de reeds vernoemde smalle brug over de Noord-Ede bouwen. Het toen geldend aanlegplan nr. 2bis "Nukkerwijk", goedgekeurd bij koninklijk besluit van 15.01.1959 en opgemaakt op basis van de kadastrale bescheiden, voorzag geenszins de onteigening van het eigendom Watty. Bij het leggen van de brug bleek het noodzakelijk een deel van een bruggehoofd te bouwen op het eigendom Watty en een versterking van de oever van de Noord-Ede werd in metselwerk ook uitgevoerd op dit eigendom. Deze inbezittingen waren volkomen onwettelijk en de heer Watty had zich wel erg gedoogzaam getoond toen hij zich niet verzette tegen de uitvoering van die werken. Het nieuw aanlegplan nr.2 "Nukkerwijk 1961" voorzag de onteigening wèl.

De heer Watty was bereid zijn perceel Dorpstraat 1, met een oppervlakte van 331,70 m², te ruilen tegen drie percelen gemeentegrond aan de Spaarzaamheidstraat en de Staessenstraat en hierbij nog een opleg van 43.267,-fr. te betalen aan de gemeente. De gemeenteraad ging eenparig op dit voorstel in op 18.03.1963 en de Bestendige Deputatie keurde die beslissing goed op 18.04.1963. De akte van ruiling werd op 12.06.1963 verleden vóór de burgemeester A. Plovie.

Een tweede onwettelijkheid diende te worden geregulariseerd, want toen in 1958 de brug over de Noord-Ede gebouwd werd was ook aan de zuidoostzijde een stuk private grond ingenomen waarvan de onteigening evenmin in het vooruitzicht gesteld was. De eigenaar, de heer Firmin Croos, had geprotesteerd maar toch de uitvoering van de wederrechtelijke uitgevoerde werken niet belet. Hij verklaarde zich bereid 80,53 m² grond te verkopen tegen 400,-fr./m², te vermeerderen met 18% als wederbelegging en een forfaitaire vergoeding van 2.000,-fr. wegens vroegtijdige ingebruikneming. Dit voorstel werd eenparig door de gemeenteraadsleden aanvaard op 05.11.1963, en de aankoopakte werd verleden op 13.04.1964.

De oppervlakte van de te verwerven bedding in de voornoemde sectie, deze van het August Plovieplein inbegrepen, bedroeg ongeveer 16.000 m². Het lag voor de hand dat de verkrijging niet van een leien dakje zou lopen, waarbij men zich moet realiseren dat de volgende werkwijze gevolgd werd:

1° er waren enkele grote eigenaars, die ook aan de wegbedding palende gronden bezaten waaraan de bestemming "bouwzone" gegeven werd in het aanlegplan. Van deze eigenaars kon de kosteloze afstand van de straatbedding, meermaals op de volle breedte tussen de rooilijnen, genegocieerd worden;

2° de kosteloze afstand werd enkel gevraagd voor de bedding van straten en kleine openbare hovingen. Voor de grond voor pleinen en een oord met sociaal doel werd de venale waarde betaald, in dit geval vooraleer de meerwaarde, die zou ontstaan uit het maken van de baan, gerealiseerd was;

3° in het belang van de gemeentelijke aanleg werd voor de betrokken eigenaars de kavelvorming opgetekend voor een latere verkoop, en werden meegaande de nodige ruilingen en herverdelingen uitgevoerd. Het privaat voordeel viel dus, op plan althans, in het oog.

De eerste grote families die aan de beurt kwamen waren de kinders Soetaert-Deschepper, Declerck-Soetaert en de echtelingen Oscar Deketelaere/Martina Saelens.

De verwervingen jegens de familie Soetaert (zie plan nr. 5) werden een pelgrimstocht (waaronder een uitstap over de Franse grens), omdat de mede-eigenaars niemand onder hen als volmachthouder aanstelden en de verkrijging diende te gebeuren jegens de volgende personen, die allen thuis dienden te worden bezocht:

1° de echtelingen Jerome Breemersch/Adrienne Lootens uit Oudenburg (1/5e in volle eigendom);

2° de echtgenoten Andreas Logghe/Maria Breemersch uit Gistel (1/15e in volle eigendom);

- 3° de echtelingen Honoratus Logghe/Germaine Breemersch uit Oudenburg (1/15e in volle eigendom);
- 4° de heer Gustaaf Soetaert uit Wilskerke (1/5e in volle eigendom);
- 5° mevrouw weduwe Irma Soetaert-Colpaert uit Klemskerke (1/20e in volle eigendom en 1/20e in vruchtgebruik = 1/20 VE en 1/20 VR);
- 6° mevrouw Paula Dierickx-Visschers uit Oostende (1/60 VE en 1/120 in naakte eigendom (NE));
- 7° mevrouw Adriana Dierickx-Visschers, uit Koekelare (1/60 VE en 1/120 NE);
- 8° de heer weduwnaar Theophile Dierickx-Visschers/Soetaert uit Gistel (1/20 VE en 1/20 VR);
- 9° E.H. Georgius Dierickx-Visschers uit Damme (1/60 VE en 1/120 NE);
- 10° mejuffrouw Alicia Dierickx-Visschers uit Damme (1/60 VE en 1/120 NE);
- 11° mejuffrouw Angela Dierickx-Visschers uit Gistel (1/60 VE en 1/120 NE);
- 12° mevrouw Urbania Demeyere/Dierickx-Visschers uit Gistel (1/60 VE en 1/120 NE);
- 13° de heer Germain Soetaert uit Klemskerke (1/10 VE en 1/20 NE);
- 14° mevrouw Alina Vandewaetere/Soetaert uit Ferrières en Gatinet (Loiret- Frankrijk) (1/10 VE en 1/20 NE);

Plan nr. 5. Eigendommen familie Soetaert A. Plovieplein.

15° de heer Gerard Soetaert uit Rosny-sur-Seine (Seine et Oise - Frankrijk) (1/10 VE en 1/20 NE).

De personen sub 14° en 15° gaven, bij akten respectievelijk op 11 en 10 december 1963 verleden vóór de burgemeester A. Plovie, volmacht aan de heer Georges Zwaenepoel, gemeentebediende van Bredene, om de verkoopakte te ondertekenen die op 24.08.1964 verleden werd.

16° de echtelingen André Vanhoenacker/Edith Soetaert komende uit Ferrières en Gatinet (Loiret- Frankrijk) (1/10 VE en 1/20 NE). Deze personen verbleven een laatste dag in Klemskerke voor zij Europa verlieten, en gelukkig kon toen nog niet op 13.12.1963 vóór de burgemeester een akte verleden worden waarbij zij hun

familielid, de heer Roger Vandenbriele, hotelier in Klemskerke, als hun volmachthouder aanstelden.

17° mevrouw Simonne Vandenbriele/Soetaert uit Klemskerke (1/10 VE en 1/20 NE).

Er heerste hier en daar tweedracht in de familie Soetaert, en bij de aanvang van de onderhandelingen kwam enkele keren het antwoord dat men wel een overeenkomst wou ondertekenen "als de anderen dit ook wilden doen". Dit dreigde een moeilijke zaak te worden, maar nadat enkele mede-eigenaars positief gereageerd hadden verliep alles vlot maar met de nadrukkelijke waarschuwing: "ge zijt wellicht nog niet bij Victor Soetaert geweest, want met hem komt niemand overeen".

De mede-eigenaars n°18 dan waren de echtelingen Victor Soetaert/Pharaïlde Vermander uit Stene. Het resultaat van de besprekingen met deze personen is het vermelden van de anekdote waard. Bij het binnentrekken van de hoeve zei ik dat alles wellicht moeilijk zou verlopen aangezien een aantal familieleden beweerd hadden dat met hen geen enkele overeenkomst mogelijk zou zijn. De heer Victor Soetaert replikeerde: "Zegt men dat? Waar is het voorstel van overeenkomst?". Zij ondertekenden het stuk zonder enige discussie, en het was precies met hen dat de zaak in de kortste tijd rond was.

Het geciteerd gezegde van Karel de Stoute kreeg hier een onverwachte uitzondering op de regel.

De familie Soetaert verkocht, bij diverse akten verleden vóór de burgemeester, aan de gemeente Bredene de volgende percelen:

- a) 120 m² bouw- en straatgrond aan de Dorpstraat;
- b) 1.710 m² voor- en achtergrond in het (later zo genoemd) August Plovieplein;
- c) 1.110 m² voor- en achtergrond vallend in hetzelfde plein.

De totale aankoopprijs bedroeg 750.000,- fr.

Op het plan nr. 6 staat de toestand aangeduid zoals hij in 1960 was tussen de ontworpen Breendonklaan en de Fritz Vinckelaan, met de bestaande huizen en de geplande hovingen en de aanduiding van de eigendommen van de familie Declerck en van de echtelingen Oscar Deketelaere/Martina Saelens.

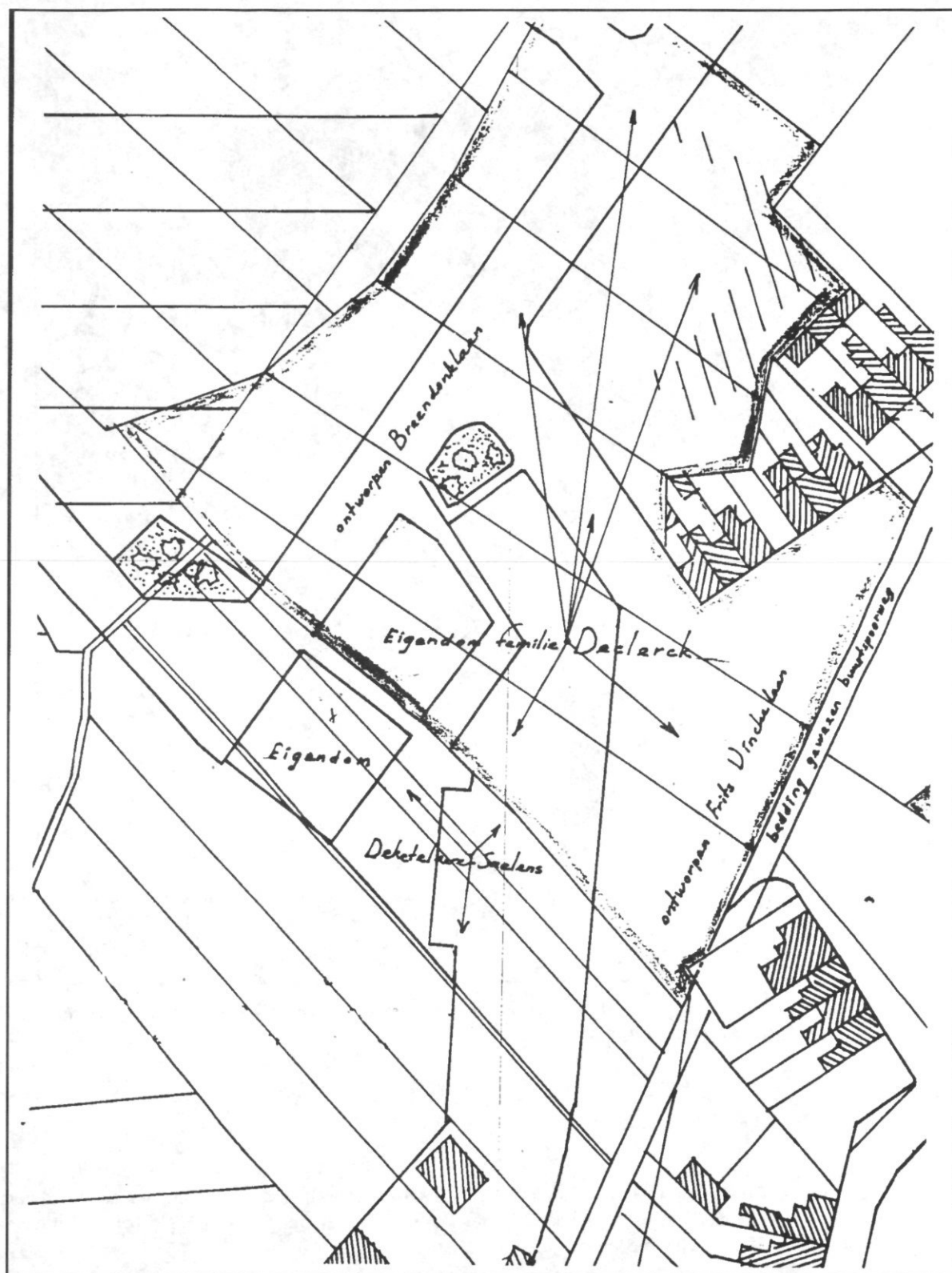
De familie Declerck (3 mede-eigenaars) verleende, bij een akte verleden vóór de burgemeester A. Plovie op 01.05.1963, volmacht aan de heer Aloïsius De Klerck, patroon-bakker uit Brugge en echtgenoot van één van de mede-eigenaars, om namens haar op te treden. De lasthebber was een intelligent en zakelijk man, met wie het tot een vrij ingewikkelde overeenkomst kwam.

De familie Declerck stond 8.210,59 m² beddingen van de Buurtspoorwegstraat (Fritz Vinckelaan), de Louis Vanderschaeghestraat en de Breendonklaan onvergolden af, alsmede de grond voor de hoving, groot 242,70 m², ontworpen aan de hoek van de Louis Vanderschaeghestraat met de Breendonklaan. Tevens droeg zij 1.460 m² grond gratis over, bestemd voor de bedding van de Witte Brigadestraat en van het marktplein of het plein voor het nieuw gemeentehuis dat toen daar gepland was.

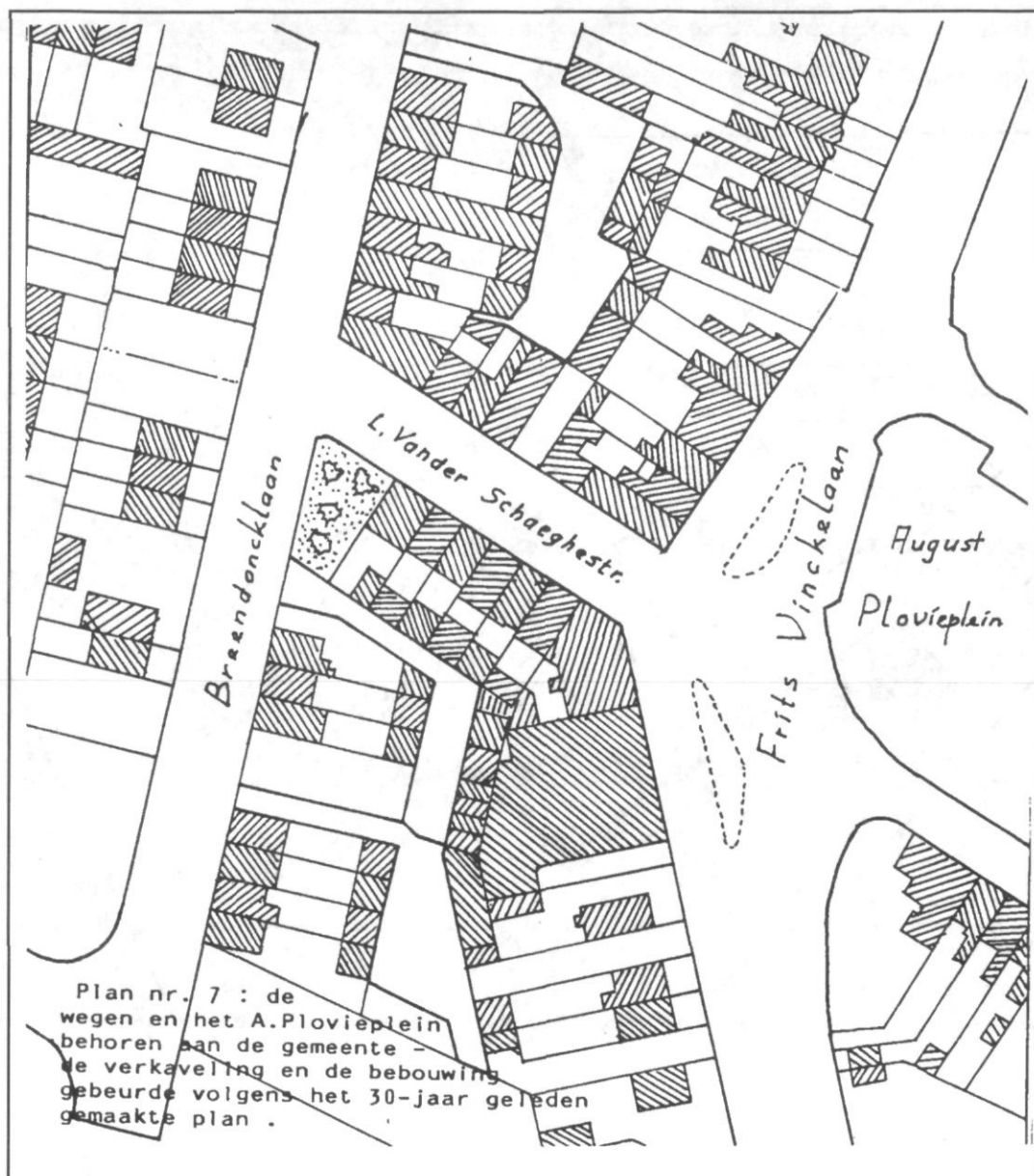
In de Breendonklaan werd door de zorg van het gemeentebestuur een definitieve rijwegverharding gelegd, wat ten dele door de familie Declerck en de echtelingen Oscar Deketelaere/Martina Saelens werd gefinancierd.

Met de echtelingen Oscar Deketelaere/Martina Saelens verliepen de onderhandelingen stroef, niettegenstaande zij bij de bewerkingen eigenaars werden van een 10-tal kavels en een dozijn perceeltjes voor garages met een private uitrit. Door hen werd aan de gemeente 580,23 m² grond overgegeven voor inlijving bij de bedding van de Breendonklaan en 741,20 m² grond vallend in de bedding van de Fritz Vinckelaan. Ook een strookje hoving van 34,94 m² werd kosteloos overgedragen.

De akte van al deze bewerkingen werd verleden vóór de burgemeester A. Plovie op 10.05.1963.

Plan nr. 6. Toestand 1960 tussen de ontworpen Breendonkelaan en de Fritz-Vinckelaan.

Plan nr. 7. de wegen en het A. Plovieplein behoren aan de gemeente- de verkaveling en de bebouwing gebeurde volgens het 30 jaar geleden gemaakte plan.

In de blok tussen de zuidwestzijde van de Louis Vanderschaeghestraat en de Breendoncklaan werd een gans andere bewerking van (her-)verkaveling uitgevoerd. De toenmalige percelen nrs. 670 k en 669 f behoorden toe aan de familie Declerck, maar daar waren 9 mede-eigenaars.

Toch slaagden vrij gemakkelijk een aantal herverkavelingen met de echtelingen Gustavus Vercruysse/Lucienne Cuypers, Albert Van Steelandt/Anaïs D'Haene, Oscar Lateste/Godelieve Plovie en Hendrik Feys/Lucienne Calcoen.

Een binnenplein met een private uitrit voor een dozijn garages werd tot stand gebracht. De akte werd verleden vóór de burgemeester A. Plovie op 21.06.1963.

De familie Declerck stond aan de gemeente ook nog 162 m² grond af gelegen aan de hoek van de Dorpstraat met de Polderstraat, en dit bij een akte van 27.11.1963.

De gecreëerde toestand en de ontwikkeling uit hetgeen toen gepland werd staan weergegeven op het plan nr.7.

Aan de zijde van de Witte Brigadestraat en van de Fritz Vinckelaan dienden nog enkele stukjes grond te worden overgenomen voor inlijving bij de straatbedding en voor herverkaveling, waarbij de volgende echtelingen betrokken waren: Hendrik Dumarey/Coleta Schaut, Gustave Dumarey/Maria Dierick, Oscar Deketelaere/Martina Saelens, Gustavus Vandenberghe/Paula Schaut, Felix Thibaut/Joanna Geldhof en Jacques Lantsoght/Georgette Wivoet. Er werden, door een reeks ruilbewerkingen, drie kavels voor een garage en drie regelmatige percelen tot stand gebracht. De echtelingen Oscar Deketelaere verkochten nog 2,19 m² grond voor inlijving bij de straatbedding. De akte werd vóór de burgemeester verleden op 03.11.1964.

Nog allerlei stroken werden aan de gemeente Bredene afgestaan, zoals 34,50 m² door mevrouw Madeleine Lams/Vanvolsem bij een akte van 26.03.1964. De heer Maurits Lams, gemeenteraadslid, was een medewerkend persoon die onverstoord steun verleende aan diverse bewerkingen tot realisatie van het project.

De echtelingen Jules Claeys/Maria Lateste droegen 30,96 m² grond over tegen 2.012,- fr. bij een akte ondertekend op 03.09.1964. De echtgenoten Adolf Maeckelberghe/Rosalie Houf deden afstand van een strookje straatgrond bij een akte van 22.09.1964. Mevrouw Margarita Nyssen stond 125,80 m² gratis af bij een akte verleden op 04.11.1964.

Zowel aan de oost- als aan de westzijde van de bedding van de oude tramlijn lag een belangrijke partij grond van de families Zwaenepoel/ Kies/ Verdonck en Merchier. (zie plan nr. 8). Men herkend de oude stroken ("stringen") landbouwgrond die schuin op de nieuw ontworpen baan stonden. Bovendien de overname van de straatbedding dienden bijgevolg herverkavelingen tot vorming van nieuwe regelmatige percelen uitgevoerd met eventjes twee dozijn eigenaars.

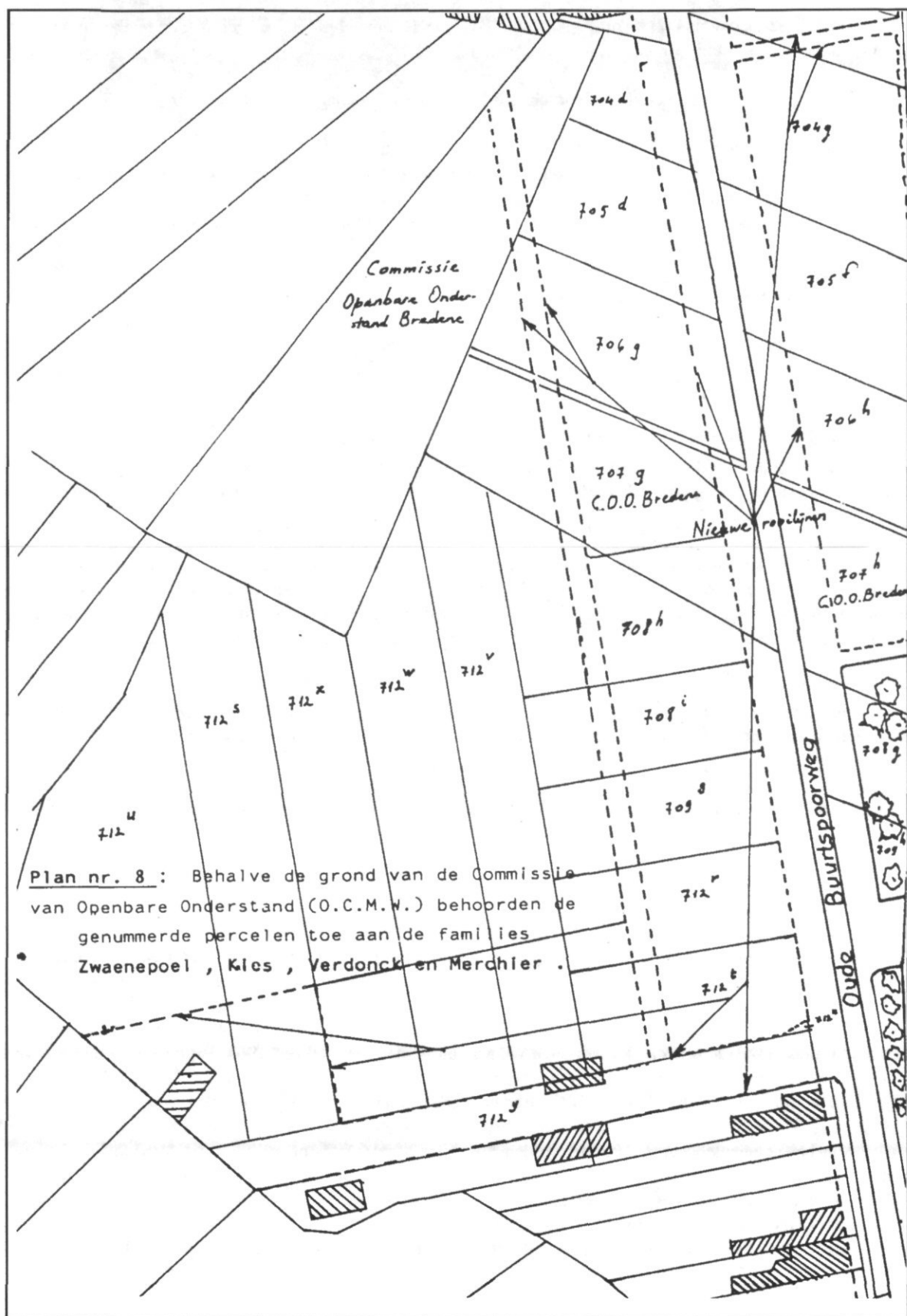
Het gemeentebestuur oordeelde dat, naast de kavels voor villabouw aan de Fritz Vinckelaan, het paste op sociaal gebied een initiatief te nemen tot realisatie van een oord met sociaal doel op een terrein van ongeveer 15.000 m².

Tussen de percelen van de voornoemde families lagen er drie, kadastraal genummerd 707 g, 707 h en 702 a, die toebehoorden aan de Commissie van Openbare Onderstand Bredene. Uit deze percelen droeg de C.O.O. Bredene respectievelijk 284,31 m², 300,50 m², 58,95 m², 168,72 m² en 154,00 m² grond kosteloos over aan het gemeentebestuur. Zij verkocht verder 190,44 m² en 257,77 m² grond voor parkjes tegen 87.451,- fr. Zij droeg 3,24 m², 269,87 m² en 245,74 m² over voor herverkaveling en 449,50 m² grond vallend in het ontworpen oord met sociaal doel. Op haar beurt nam zij 449,50 m² grond van de gemeente over in ruil, en hierbij ging zij de verplichting aan op het haar toegewezen deel van dit oord huizen, paviljoenen, met minstens een living, een keuken en een slaapkamer te doen optrekken of gemeenschappelijke gebouwen alsmede garages en bergplaatsen, met uitzondering van hokken, koten en bijgebouwen in hout of betonplaten.

Dit alles gebeurde bij een akte verleden vóór de burgemeester op 05.12.1964. Bij deze gelegenheid werd van de C.O.O. Bredene nog 1414,00 m² straatgrond overgenomen voor de rechtstrekking van de Duinenstraat ter hoogte van de huidige instelling "Wackerbout". De C.O.O. Bredene verkocht daar tevens 1.218 m² parkgrond.

Aan het gemeentebestuur Bredene werden kosteloos afgestaan voor inlijving bij de bedding van straten en paden:

- door de familie Zwaenepoel: 939,25 m² en 1.316 m²;
- door Henri en Suzanne Merchier: 5 m² en 510,25 m²;
- door Maria-Ludovica en Henricus Zwaenepoel: 105 m², 372 m², 191,47 m² en 525,43 m²;

- door de echtelingen Joseph Legaey/Marcelle Verdonck: 105 m².
- door Marie-Louise Kies en Albert en Jean Kies: 105 m²;
- door de mede-eigenaars Verdonck: 163,80 m², 219,42 m², 196,65 m², 195,10 m², 632,63 m² en 172,37 m².

Aan de gemeente werden 627,91 m² + 587,65 m² grond voor parkjes verkocht tegen 121.558,- fr.

Een stuk grond van 313,25 m² en een terrein van 10.882,33 m² + 204,51 m² kocht het gemeentebestuur tegen 35,-fr/m².

Diegenen die thans in dit sociaal oord een woning bezitten, zal het misschien verbazen te vernemen dat dit initiatief, deze onderhandelingen en deze koop van toen de grondslag uitmaakten van hun voordelige vestigingsmogelijkheid.

De voornoemde families bleven o.a. eigenaar van enkele woninggroepen aan de "Batterijstraat" (waar nog oorlogsconstructies stonden) en als particulariteit werd het volgende gabariet voor de bebouwing opgelegd:

- "1) de gebouwen zullen minstens uit een gelijkvloerse en één verdieping bestaan;
- 2) eenmaal de hoogte van een gebouw bepaald, zal deze strikt geëerbiedigd worden voor alle gebouwen van die groep waarvan het deel uitmaakt;
- 3) eenmaal de diepte van een gebouw bepaald, zal deze gelijk zijn voor alle gebouwen van de woningengroep waarvan het deel uitmaakt;
- 4) de dakvorm zal voor eenzelfde gebouwengroep gelijk zijn en een doorlopende lijn vertonen zonder de minste afwijking;
- 5) buiten de garages of bergplaats, op te richten volgens de voorschriften van het urbanisatieplan, en op te trekken in baksteen, zullen de nieuwe kopers er zich van onthouden koten, hokken of bijgebouwen op te richten. De gekoppelde garages zullen, net als de gebouwen, een architecturaal geheel uitmaken.

Al deze verplichtingen zullen een erfdiensbaarheid uitmaken ten voordele van de aanpalende gronden van de gemeente Bredene of haar rechtverkrijgenden en ten voordele van de kopers onderling, met sanctie van een boete van 100 fr. per dag en per overtreding, zolang deze duurt".

De medewerking verleend aan de Bredense gemeenschap en het begrip opgebracht door de families Zwaenepoel/ Kies/ Verdonck/ Merchier verantwoordden tenvolle het werk dat de tijdelijke technische dienst tezelfdertijd leverde om de betrokkenen in het bezit te stellen van de kavels voor villabouw ten noorden en ten zuiden van de aan te leggen verbrede baan.

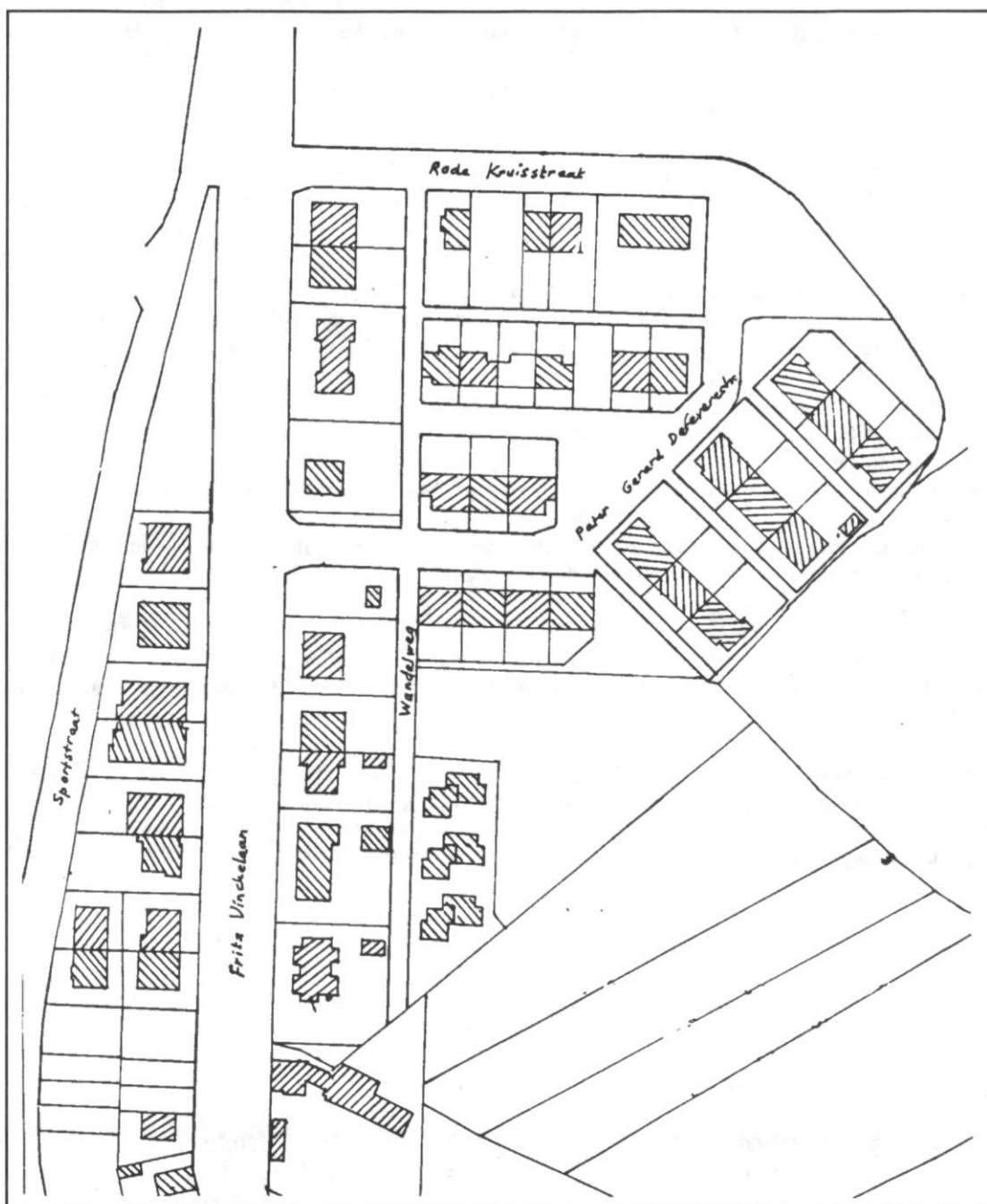
Trouwens, deze ontsluiting werd de aanleg zoals wij deze nu kennen (zie plan nr. 9). Weliswaar heeft het enkele tientallen jaren geduurd vooraleer men tenvolle het resultaat zag, maar dat is nu eenmaal stedenbouw.

Het gemeentebestuur Bredene kwam uit deze bewerkingen als eigenares van de volgende kavels in het oord met sociaal doel:

<u>nummer</u>	<u>oppervlakte</u>	<u>nummer</u>	<u>oppervlakte</u>
1	373,00 m ²	13	220,00 m ²
2	375,00 m ²	14	220,00 m ²
3	368,87 m ²	15	220,00 m ²
4	405,00 m ²	16	220,00 m ²
5	405,00 m ²	17	318,50 m ²
6	405,00 m ²	18	250,00 m ²
7	405,00 m ²	19	325,00 m ²
8	405,00 m ²	20	246,00 m ²
9	405,00 m ²	21	276,00 m ²
10	283,50 m ²	22	276,00 m ²
11	220,00 m ²	23	276,00 m ²
12	220,00 m ²		

Dank zij de voordelige aankoopprijs van 35,-fr/m², wat voortvloeyde uit de tijdige verwerving vooraleer de algemene valorisatie zou beginnen na de aanleg van de baan, en evenwel rekening houdend met het grondverlies aan

wegen, paden en groenhoekjes, kon de gemeenteraad de verkoopprijs stellen op 70,- fr per vierkante meter, met elk volgend jaar telkens een verhoging van 5%.

Plan nr. 9. de bestaande open bebouwing aan de Fritz-Vinckelaan en het oord met sociaal doel.

De toebedeling werd voorbehouden aan minder-vermogenen of getroffen, met name:

- a) de ouden van dagen, woonachtig in de gemeente, die de pensioengerechtigde leeftijd bereikt hadden;
- b) de bewoners van krotwoningen in de gemeente, die de verbintenis aangingen dit krot te verlaten zodra zij hun intrek zouden kunnen nemen in de woning door hen op te trekken op het door hen gekocht perceel;

c) de personen, eigenaars of huurders, uitgedreven als gevolg van een onteigening te algemenen nutte in Bredene.

De samengevoegde inkomsten van de koper en zijn echtgenote, vatbaar voor de aanvullende personele belasting, mochten de 65.000,-fr. niet overtreffen. Dit bedrag werd vermeerderd met 5.000,- fr. per kind ten laste. Dit besliste de gemeenteraad op 03.07.1964. Op 05.03.1965 al besloot de Raad deze bedragen op te voeren tot respectievelijk 81.000,- fr. en 6.300,-fr.

De schikkingen ten gunste van bewoners van krotwoningen werden o.a. getroffen in het vooruitzicht van de sanering van het dorp, wat naderhand geschiedde bij de creatie van de Priorijwijk.

De landpachten, die bestonden op het terrein van het sociaal oord, dienden te worden opgeheven, wat gebeurde als volgt:

<u>pachter</u>	<u>datum akte</u>	<u>verleden vóór de burgemeester</u>
Julius Rammant	15.12.1964	A. Plovie
Michel Vansielegthem	id	id.
id.	23.04.1965	A. Claeys
Maurice Pollet	id.	id.
Maurice Pollet	26.06.1965	id.
Rachel Mus en Paula Nyssen	21.08.1965	id.
id.	15.10.1965	id.
Robert Lagast	26.06.1965	id.
Julius Nyssen	21.08.1965	id.

Tussen, de geplande bedding van de Fritz Vinckelaan en de Dorpstraat stonden enkele huisjes waarvan de onteigening gepland was met o.a. de bedoeling er een groenstrook van te maken, die thans zo mooi is aangelegd.

Het eigendom Dorpstraat 110 (429,29 m²) werd gekocht van de heer Leon Hautekeete bij een akte verleden vóór de burgemeester A. Plovie op 11.12.1964, en dit tegen 324.500,- fr.

Mevrouw Wwe Godelieve Vandenbussche-Bouwens verkocht haar huis met erve (302,61 m²) en 129,66 m² tuingrond aan de gemeente en aanvaardde in ruil de kavel 8 in het sociaal oord, en kreeg daarbij een opleg van 315.430,- fr. Dit gebeurde bij een akte verleden vóór de burgemeester A. Claeys op 04.03.1965.

Mevrouw Wwe Ludovica Maria Croos-Boey en haar kinders Maria, Alicia, Angele en Georges vervreemdden het huis Dorpstraat 112 (66,26 m²) aan de gemeente tegen 260.190,- fr. bij een akte, verleden vóór de burgemeester A. Claeys op 10.07.1965.

De echtelingen Arthur Seurnynck/Simone Lorette verkochten hun huis met erve Dorpstraat 114 (125,00 m²) tegen 315.945,- fr, bij een akte verleden vóór de burgemeester A. Claeys op 27.08.1965.

Aan deze personen werd de kavel nr. 11 in het sociaal oord toegewezen.

Uit deze opruiming van de bestaande constructies blijkt dat het gemeentebestuur van Bredene er in 1964-65 de som van niet minder dan 1.240.635,- fr. voor over had om daar een groenstrook te kunnen realiseren.

Tegenover deze huisjes dienden nog stroken te worden overgenomen voor inlijving bij de bedding van de te verbreden baan.

Mevrouw weduwe Juliana Matthys stond 259,27 m² kosteloos af bij een akte ondertekend vóór de burgemeester A. Plovie op 11.12.1964. Bij een akte op dezelfde dag verleden stonden de echtelingen Oscar Vanhove/Elza Vyvey 183,34 m² grond onvergouden af. Door de echtgenoten Georges Inghelbrecht/Madeleine Van Ghelewe werd afstand gedaan van 293,94 m² grond bij een akte verleden vóór de burgemeester op 26.03.1964.

Enigszins anders verliep het bij de verwerving van 737,83 m² grond jegens de familie Kesteloot. Deze partij werd in der minne gekocht tegen 258.241,- fr. bij een akte verleden vóór burgemeester A. Claeys op 12.11.1965. De Bestendige Deputatie van de Provincieraad had de Raadsbeslissing dienaangaande goedgekeurd op 23.09.1965.

Keren we nu terug tot de voortuintjes aan de Buurtspoorwegstraat, tussen de Nukkerstraat en de Wagenmakerstraat. Hierna volgt een lijst van akten van overdracht die verleden werden vóór de burgemeester A. Claeys:

<u>Afstanddoende partij</u>	<u>oppervlakte</u>	<u>datum</u>
De Blaauwe-Lair Emiel	85,04 m ²	19.01.1966
Cattrysse-Baillière oscar	38,25 m ²	19.01.1966
Roman-Lagrou Albert	35,96 m ²	12.04.1966
Kerkfabriek St.-Jozef Molendorp	50,04 m ²	05.10.1966
V.Z.W. Zusters H.-Vincentius	356,61 m ²	10.02.1966
Vanden Buys-Vandenberghe Omer	31,81 m ²	21.10.1965
Ryckier-Vandenberghe Albert	35,18 m ²	12.11.1965
D'Hulst-Vanhoutte Donaat	40,80 m ²	21.10.1965
Meysman-Boemans Louis	0,75 m ²	09.03.1965
idem	48,75 m ²	12.11.1965
Rammant-Van Moortel Gilbert	48,00 m ²	05.10.1965
Praet-Laga Jozef	40,00 m ²	24.12.1965
Simonne Hubert-Vandenbroele	3,96 m ²	19.01.1965
idem	44,00 m ²	12.11.1965
Wwe Devos-Van Robays & Gerard Devos	38,80 m ²	05.10.1966
Boucquart-David Alfons	4,03 m ²	26.01.1965
idem	34,37 m ²	12.11.1965
Deketelaere-Hendryckx Eduardus	4,68 m ²	26.01.1965
idem	43,32 m ²	25.11.1965
Gustaaf Coleman-Westyn en kinders	40,00 m ²	07.10.1966
Rommelaere Theophilus & Rommelaere A.	40,00 m ²	12.01.1966
Mevr. Wwe Schaut-Verbanck & kinders	48,00 m ²	05.10.1966
Tulpin-Jonckheere Cyriel	6,03 m ²	25.02.1965
Vantomme-Aspeslagh Gustaaf	3,58 m ²	09.03.1965
idem	35,22 m ²	25.11.1965
Dekeyser-Baroen Edmond	5,49 m ²	25.02.1965
idem	33,71 m ²	25.11.1965
Houf-Demeyer H & Provost-Feltham P.	38,80 m ²	19.10.1966
Lingier-Vanthuyne Oscar	42,00 m ²	05.10.1966
Vanloo-Vantroys Henricus	14,00 m ²	26.01.1965
idem	32,60 m ²	08.12.1965
Stragier-Watty Edmond	40,00 m ²	05.10.1966
Wwe Vercouter-Gonsaeles & kinders	22,50 m ²	18.03.1965
idem	17,50 m ²	08.12.1965

Reeds werd beklemtoond dat alle taken tegelfdertijd werden aangepakt. Op 04.01.1962 werd een honorariumcontract ondertekend met de heer ingenieur V. Steyaert uit Nieuwpoort, die belast werd met het maken van het ontwerp van de riolerings- en bestratingswerken uit te voeren in de Buurtspoorwegstraat, deel vanaf de Prinses Elisabethlaan tot aan de ontworpen kruising met de Zeelaan. Van het ontwerp maakte deel uit het verbreden van de toen bestaande Nukkerbrug.

De ontwerper bezorgde de aanbestedingsbescheiden aan het gemeentebestuur op 12.03.1962. De kostenraming bedroeg 5.730.000,- fr. De gemeenteraad keurde met algemene stemmen het ontwerp goed op 20.03.1962.

Op 03.12.1962 deelde de minister van Openbare Werken mede dat hij een principiële belofte van 65% Staatssubsidiëring had ondertekend. De Staatsbijdrage zou echter maar berekend worden op een rijstrook van 7,00 m tussen de stationeerstroken. Bij brief van 05.02.1963 kwam echter de correctie dat de Rijksfinanciering zou gelden voor een rijbreedte van 10,50 m, greppels inbegrepen.

De Bestendige Deputatie keurde het bestek en de aannemingsvoorwaarden goed op 20.12.1962.

Op 19.03.1963 werden de offertes geopend van de openbare aanbesteding. Het aanbod van de heer August Vangeluwe, ten belope van 6.599.215,- fr. viel het voordeligst uit, en het Schepencollege besloot op 26.03.1963 dit te aanvaarden.

De Minister van Openbare Werken betuigde op 12.09.1963 zijn accoord met de toewijzing, en de Bestendige Deputatie keurde op haar beurt op 19.09.1963 het besluit van het Schepencollege goed. Het bevel tot het aanvangen van de werken werd gegeven op 19.09.1963.

Het ontwerp van bestek voor de afbraak van het onteigend huis Lesaffre werd op 05.11.1963 door de gemeenteraad en op 06.02.1964 door de Bestendige Deputatie goedgekeurd. Mevrouw Wwe Lesaffre gaf de verzekering dat die woning volkomen zou ontruimd zijn tegen 07.03.1964, en aan de aannemer P. Versluys werd het bevel gegeven op 09.03.1964 tot de afbraak over te gaan.

Niettegenstaande alle inspanningen om de grondverwerkingen tijdig klaar te krijgen, was enige vertraging oorzaak van een tijdelijke schorsing van de uitvoering van de werken. Ze waren voltooid op 22.09.1965 en de voorlopige overname had plaats op 04.03.1966. De definitieve overname ging door op 04.09.1968, nadat een aantal herstellingswerken waren uitgevoerd.

Geconcludeerd kan worden dat een hoofdverbinding werd verwezenlijkt tot aan de optrek van de Zeelaan. De verdere doorstoot naar de Duinenstraat en het Dorp werd naderhand vlot verwezenlijkt. Van het maken van de Zeelaan wendde men zich af na allerlei politieke verwickelingen en die baan, bestemd om de ruggegraat te zijn van het gemeentelijk wegennet, is er nu, dertig jaar later, nog niet. Ze hoeft heus geen piste te zijn, maar een laan met beplantingen aan weerszijden, —zoals onze grootouders dit deden—, met fietspaden en trottoirs.

De economische omstandigheden zijn thans veel moeilijker dan in de zestiger jaren —de “golden sixties”— om er voor geld van de Staat te krijgen.

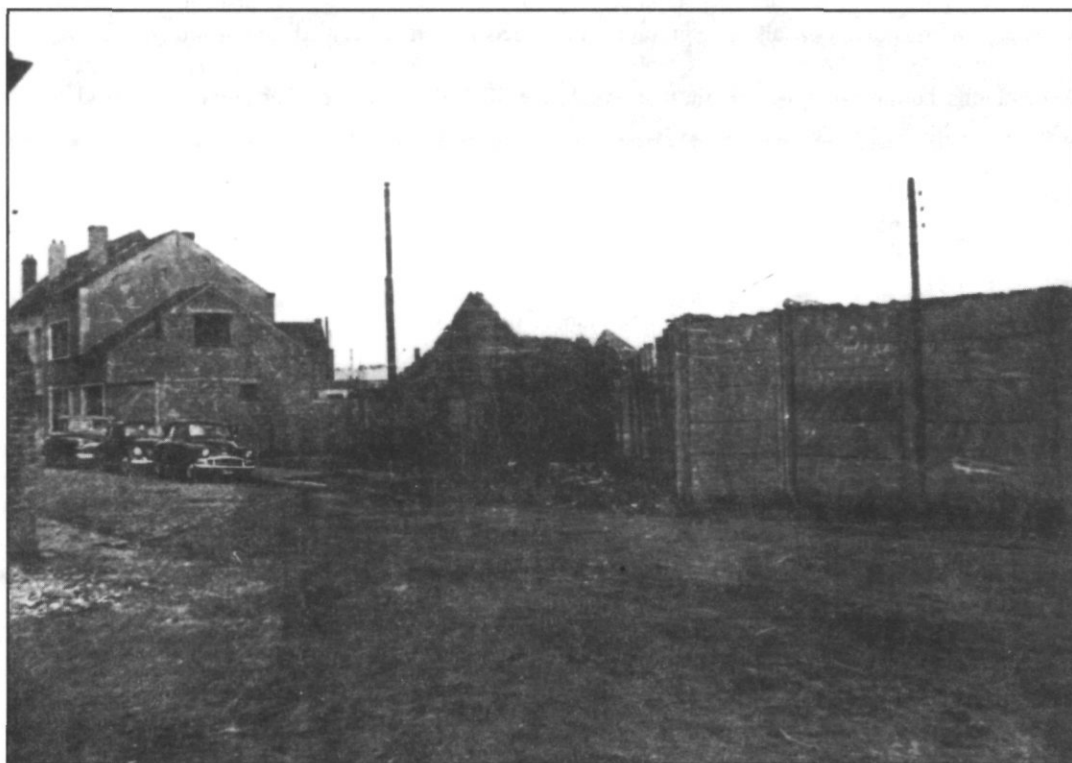
Wat er ook van zij, met de doortrekking van de Buurtspoorwegstraat werd figuurlijk baanbrekend, maar letterlijk baanmakend werk verricht.

Bredene, 31 mei 1991.

Daniël DEWULF

Tussen de huizen links op de foto en de afsluiting rechts liep het tramspoor van aan de vaart tot in de Buurtspoorwegstraat

Kruising Wagemakerstraat en Buurtspoorwegstraat met tussen de twee huizen door de oude bedding voor de tram.

Het huis Lesaffre (links) werd afgebroken om de Buurtspoorwegstraat te kunnen aanleggen.

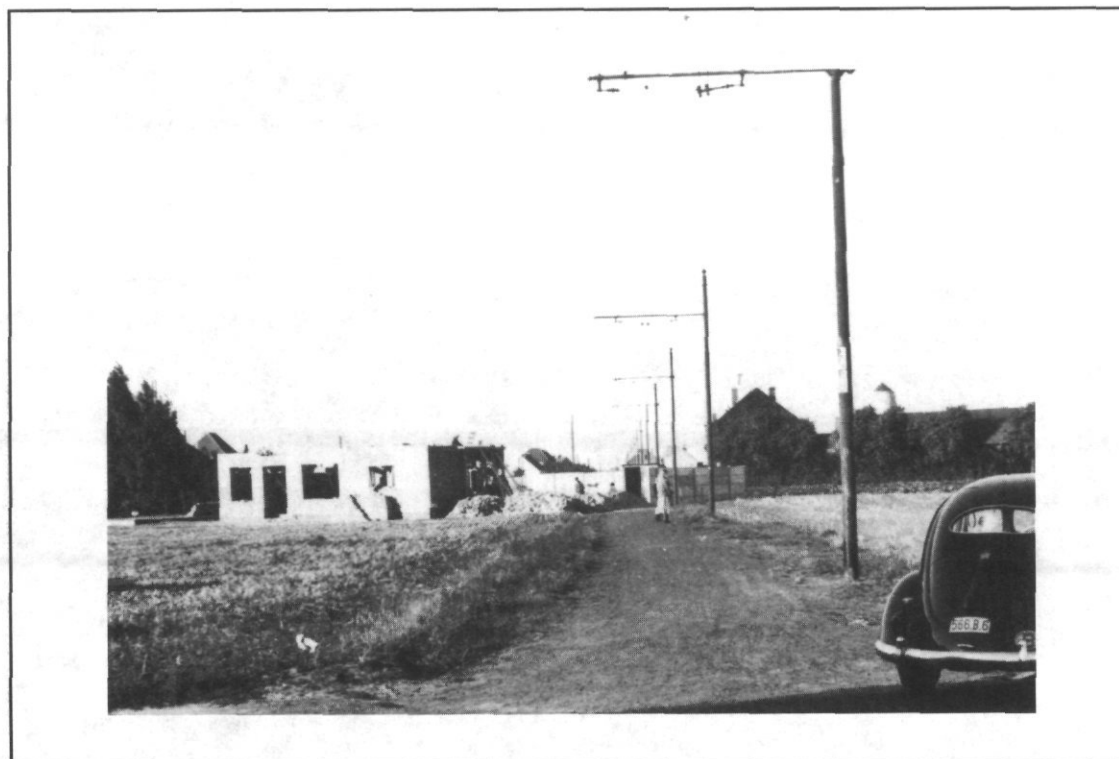
Een kijkje op de Buurtspoorwegstraat net na het afschaffen van de tram naar het dorp.

De Buurtspoorwegstraat bij de aanleg van het nieuwe wegdek, gezien vanaf de Nukkerbrug.

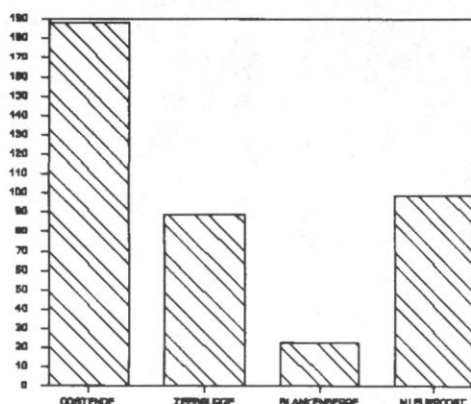
De Nukkerbrug en de Fritz-Vinckelaan gezien vanuit de Buurtspoorwegstraat.

Waar nu de Fritz-Vinckelaan ligt, lag voorheen de trambedding voor de lijn Sas-Dorp. De rails werden reeds verwijderd, de palen voor de elektrische bovenleiding staan er nog.

GEBEURTENISSEN IN DE VISSERIJ GEDURENDE HET JAAR 1946

AANTAL VISSERSCHEPEN

Op 1 januari 1946 bestond de Belgische vissersvloot uit 399 eenheden, goed voor 27.608 pk en 11.144 brutotonnemaat. Over de vier havens verdeeld zien de cijfers er als volgt uit:

Oostende	188 schepen	15.601 pk 6.644 BT
Zeebrugge	89 schepen	6.254 pk 2.489 BT
Blankenb.	23 schepen	963 pk 383 BT
Nieuwpoort	99 schepen	4.790 pk 1.628 BT

De Scheldevloot bestond uit 34 eenheden, goed voor 721 pk en 292 BT.

- 1946.01.05: Z.456 GERARD-HELENE wordt door A. Verrecas in de vaart gebracht. Deze kustvisser is gebouwd op de scheepswerf van J. Denye te Oostende en meet 36,05 BT en 14,27 NT en wordt voortbewogen door middel van een motor AWA van 120 pk, gebouwd in 1945.
- 1946.01.06: O.297 RUBENS wordt door de NV Motorvisserij in de vaart gebracht. Deze diepzeetreiler is gebouwd op de Engelse scheepswerf Cook, Welton & Gemmell Ltd te Beverley en meet 523,30 BT en 188,91 NT en is voorzien van een Holmes stoommachine van 850 pk.
- 1946.01.10: O.264 MORGENSTER komt in de vaart. Deze garnaalvisser is gebouwd op de scheepswerf Panesi te Oostende voor rekening van Calier Alfons. Het schip meet 22,82 BT en 7,32 NT en wordt voortgedreven door middel van een motor Moës van 80 pk, gebouwd in 1945.
- 1946.01.16: O.52 ASIATIC is gezonken in het handelsdok van Oostende.
- 1946.01.28: O.275 OCEANIC II komt in de vaart. Deze houten vissersboot werd gebouwd op de scheepswerf Vinck te Boom voor rekening van de rederij PVBA August Brunet en meet 40,51 BT en 14,90 NT en is voorzien van een motor ABC van 120pk.
- 1946.02.08: O.257 LILIANE komt in de vaart. Het schip werd op stapel gezet in 1944 op de scheepswerf Crabeels te Oostende en dit voor rekening van Morphy Edmond. Het schip is nu afgewerkt en meet 59,84 BT en 26,38 NT en is voorzien van een motor Carels van 200 pk.

1946.02.12: Z.443 AUGUSTA is op in een mijn gelopen in de havengeul van Zeebrugge op 150 m ten noordwesten van het wrak van de baggermolen. Vier bemanningsleden kunnen gered worden doch er vallen toch weer twee slachtoffers.

LAUWEREINS Eugene, stuurman
° te Oostende op 17.07.1912
echtgenoot van Hélène De Pagie

MULLER Georges, motorist
° te Oostende op 12.02.1904.
echtgenoot van Agnès Sabbe.

1946.02.22: Z.404 LAURA-KAMIEL-ANNE wordt door Constant Vantorre in de vaart gebracht. Dit houten schip werd gebouwd op de scheepswerf De Backer te Heist en meet 24,71 BT en 9,85 NT en is voorzien van een motor Deutz van 40 pk uit 1931.

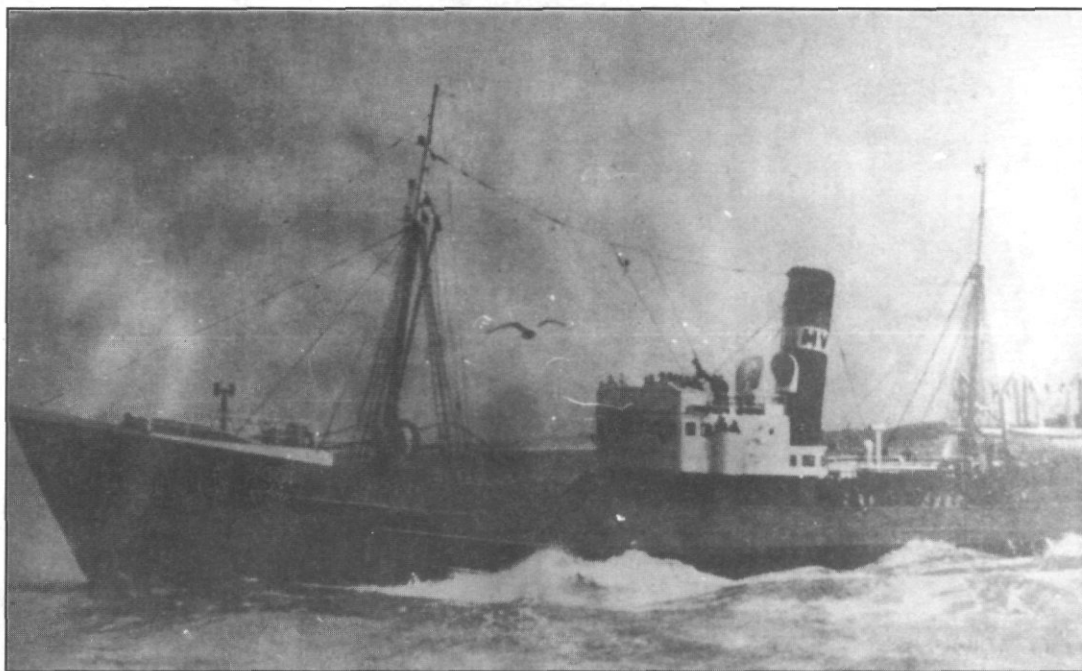
1946.02.23: O.288 MARIA wordt door Frans Huysseune in de vaart gebracht. Dit houten vissersvaartuig werd gebouwd op de werf van de heer Despiegelaere te Blankenberge in 1945 en meet 81,76 BT en 24,83 NT en is voorzien van een motor AWA van 240 pk, gebouwd in 1945.

Een beeld van de tentoonstelling te Blankenberge

1946.03.04: O.213 PIERRE VALCKE, wordt verkocht naar Frankrijk.

- 1946.03.20: O.298 VAN DYCK vertrekt voor de eerste keer opnieuw naar IJsland. Heeft gedurende de oorlog gevaren voor de Britse Admiraliteit onder het nummer FY.106 en deed dienst als anti-submarine vessel van februari 1942 tot november 1945. Werd nadien terug omgebouwd tot vissersschip.
- 1946.03.23: Op de scheepswerf Beliard Crigton & Co te Oostende wordt voor rekening van de rederij Noordende de kiel gelegd van de O.320 NOORDENDE III.
- 1946.03.23: O.67 ANNIE, wordt door Henri Marest verkocht aan Brysse Georges uit Lombardsijde en geshrapt uit de vloot. Dit scheepje wordt nu als strandboot gebruikt door de nieuwe eigenaar.
- 1946.03.30: N.777 MONA-NICOLE wordt door André Vandamme in de vaart gebracht. Deze houten kustvisser is gebouwd op de scheepswerf Hillebrandt te Oostende en meet 52,88 BT en 18,90 NT en is voorzien van een motor ABC van 120 pk, gebouwd in 1945.
- 1946.04.02: Z.428 CLAIRE-ROBERT wordt door de reders Vanhulle en Vandierendonck in de vaart gebracht. Deze houten kustvisser is gebouwd op de scheepswerf Crabeels te Oostende en meet 70,75 BT en 23,52 NT en wordt voortbewogen door middel van een motor Carels van 200 pk, gebouwd in 1946.
- 1946.04.11: Op de scheepswerf van Beliard Crighton & Co. te Oostende wordt voor rekening van de Belgische Staat de O.301 JAMES ENSOR te water gelaten. Het schip was op stapel gezet door de Duitsers en na de oorlog door de Belgen aangeslagen en verder afgewerkt.

- 1946.05.02: N.748 LILIANE wordt door de reders Nowé N, Harteel J en Harteel D in de vaart gebracht. Deze houten garnaalvisser werd gebouwd op de scheepswerf van Panesi te Oostende en meet 42,53 BT en 13,90 NT en is voorzien van een motor Moës van 120 pk uit 1944. De oorspronkelijke nummer was N.70.

1946.05.10: Z.497 DELPHINE-IRENE ex Z.4 is op een mijn gelopen en vergaan in de havengeul van Zeebrugge. Hier vielen vier doden te betreuren:

LASEURE Simon, Schipper,
° te Heist op Heist op 15.11.1911
echtgenoot van Couhysder Marguerite
VANTORRE Albert, motorist,
° te Heist op 05.06.1924
zoon van Hendriek en Van De Veire Julia
VANTORRE Augustin, matroos,
° te Heist op 26.04.1920
echtgenoot van Gheselle Irène
NYCKERS Charles, lichtmatroos,
° te Heist op 15 mei 1927
zoon van Theophile en Janssens Elodia

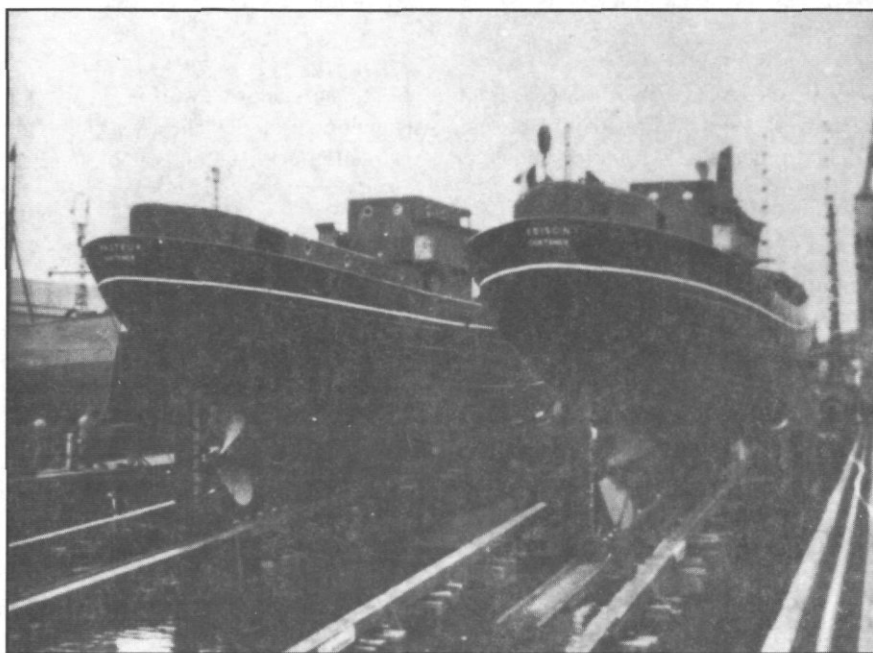
1946.05.21: BOU. 32 is gekapseisd door de golfslag van een voorbijvarend koopvaardijship. Richard VRIELYNCK kon drie van zijn maats redden en toen hij de vierde wilde redden klampte deze zich aan hem vast en beiden gingen onder en verdronken.

VRIELINCK Richard,
° te Aardenburg (NL) op 11.03.1926
zoon van Gustaf en Jeannette V.d. Walle
BUYSSE Eduard
° te Assenede op 13.01.1906

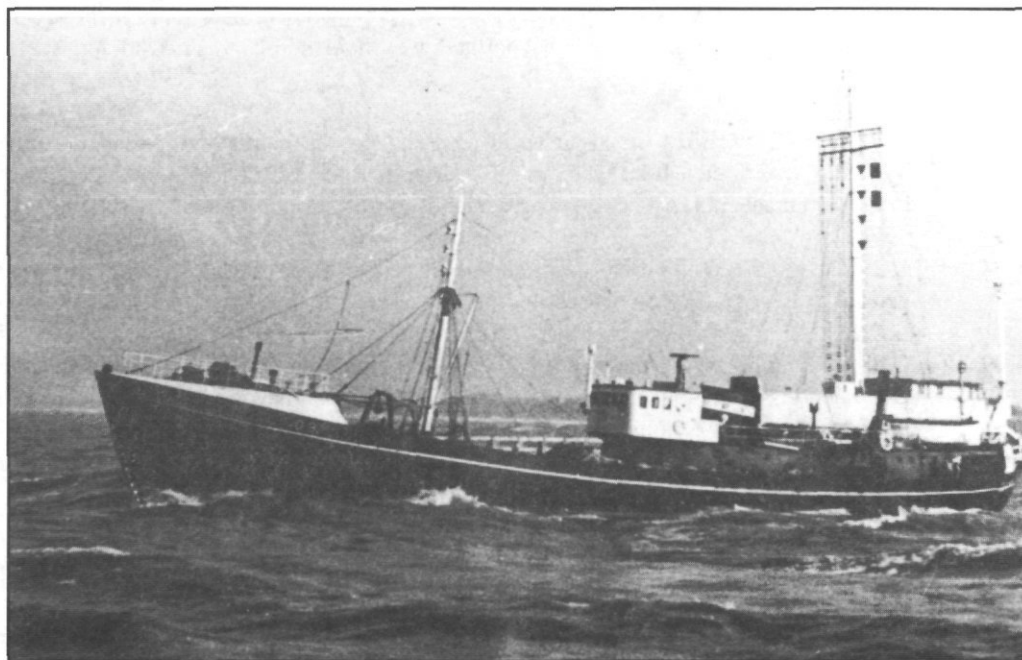
1946.05.28: O.50 JEEP I wordt verkocht door R. Van Iseghem aan Couler Rochus, Hector en Pieter en omgedoopt tot N.50 JEEP I. Deze kusttreiler werd gebouwd in hout in 1943 op de scheepswerf P. Vinck te Boom en meet 7,11 NT en 19,35 BT en wordt voortbewogen door middel van een motor A.B.C. van 80 pk.

- 1946.06.03: O.320 NOORDENDE III is te water gelaten op de scheepswerf Beliard Crighton & Co te Oostende. Het schip heeft een lengte over alles van 35 m, een breedte van 6,90 m en een holte van 3,60 m. Het schip meet 154,45 brutotonnemaat en 58,04 nettotonnemaat en wordt voortbewogen door middel van een motor Carels van 300 pk.
- 1946.07.13: O.117 RAFAEL-MAGDA wordt verkocht door Louis Zonnekeyn aan weduwe Maurits Lambrecht en omgedoopt tot N.117 MAURICE. Het gaat hier om een houten kusttreiler, gebouwd in 1941 op de scheepswerf van J. Denye. Het schip meet 7,08 NT en 20,91 BT en is voortgedreven door middel van een motor Deutz van 70 pk.
- 1946.07.15: O.136 MOEDER ANNA wordt door L. Deswelgh en mevrouw Segers J. verkocht aan Seys Isidoor en omgedoopt tot N.136 ROGER-IRMA. Een houten garnaalvisser, gebouwd in 1941 op de scheepswerf van A. Hillebrandt te Oostende en meet 3,97 NT en 9,99 BT en is voorzien van een motor A.B.C. van 34 pk.
- 1946.07.17: O.311 VICTOR BILLET is te water gelaten op de scheepswerf Beliard Crighton & Co te Oostende voor rekening van N.V. De Zee. Het schip zal tevens dienst doen als opleidingsschip voor de vissersschool Paster Pype te Oostende. Het schip heeft een lengte over alles van 30 m, een breedte van 6,50 m en een holte van 3,20 m. en meet 112,62 brutotonnemaat en 38,77 nettotonnemaat. De motor is een Union Diesel van 250 pk.
- 1946.08.02: O.299 BREUGHEL komt te Oostende toe.
- 1946.08.03: O.299 BREUGHEL wordt in dienst gesteld. Deze stalen diepzeetreiler is gebouwd op de scheepswerf Cook, Welton & Gemmell Ltd te Beverley, Engeland en meet 523,30 BT en 188,91 NT. Deze treiler werd gebouwd voor rekening van de rederij NV Motorvisserij uit Oostende. Het schip is voorzien van een stoommachine van 850 pk, gebouwd in 1946.
- 1946.08.06: O.272 PIET HEIN, eigendom van Vermeersch Etienne is gezonken aan het westerstaketsel van Oostende na een aanvaring met de O.269 ST JAN BERCHMANS. De volledige bemanning werd gered.
- 1946.08.21: O.320 NOORDENDE III wordt door de rederij Noordende in dienst gesteld. Deze stalen treiler werd gebouwd op de scheepswerf van Beliard te Oostende en meet 154,45 BT en 58,04 NT en is voorzien van een motor Carels uit Gent van 300 pk.
- 1946.08.25: Z.446 SMARAPAAAN wordt gedoopt. Het schip is gebouwd op de scheepswerf E. Crabeels uit de Vaartblekerstraat te Oostende voor rekening van Petrus Latruwe. Het schip meet 85,70 brutotonnemaat en 28,99 nettotonnemaat en is voorzien van een motor Union van 250 pk.
- 1946.09.03: Z.534 PIETER-RACHEL is terug in dienst gekomen als visser. Was geschrapt uit de registers daar ze als pleziervaarttuig uitgebaat werd op het kanaal Zeebrugge-Brugge.
- 1946.09.10: O.164 JAN DE WAELE van de NV Oostendse Rederij is terug in dienst gekomen. Na door de Britse Navy te zijn vrijgegeven komt het schip op 11 december 1945 te Oostende aan. In april 1946 vertrekt het schip naar Antwerpen voor verbouwingswerken en op 10 september vertrekt schipper Free Walle (Frederic Vanderwal) met het schip voor zijn eerste naoorlogse visvangst.
- 1946.09.12: O.317 MANITOBA komt te Oostende aan. Dit schip is eigendom van de NV Zeenios en werd gebouwd in 1942 op de scheepswerf Mc Kenzie-Buckie in Engeland. Het schip meet 65,01 NT en 181,45 BT en is voorzien van een motor Fairbanks van 500 pk.
- 1946.09.13: Z.446 SMARAPAAAN wordt in bedrijf genomen door Latruwe Petrus.

- 1946.09.21: O.83 PRINCE DE LIEGE is terug in de vaart gekomen na uitvoering van verbouwingswerken door de firma Gunthrie & Hurdsch te Antwerpen. Het schip heeft tijdens de oorlog dienst gedaan als Boom Defence vessel Z172. De eerste reis van het schip wordt gedaan door de walkapitein van de P.V. de heer BEUREN Henri.
- 1946.09.27: O.255 BLANCHE-MADELEINE wordt verkocht door Verhaeghe Louis voor afbraak aan Reynders en dit voor de som van 215.000 fr. Het schip is gebouwd in 1929 en meet 68,05 brutotonnemaat en 20,90 nettotonnemaat en voorzien van een motor Deutz van 150 pk.
- 1946.10.03: Z.500 DE HOOP komt terug in dienst. Het schip is eigendom van D'Hoore Jerome en was gebouwd in 1936 te Zeebrugge. Het schip meet 52,85 brutotonnemaat en is voorzien van een motor Anglo-Belge van 100 pk.
- 1946.10.03: Z.489 FRIEDA komt terug uit het buitenland en wordt weer in dienst genomen door weduwe Vlietinck Leopold. Het schip is gebouwd in 1929 te Oostende en meet 68,27 brutotonnemaat en is voorzien van een motor Deutz van 150 pk.
- 1946.10.04: O.186 CREDO, eigendom van Vieren Louis, wordt voorzien van een nieuwe motor ABC van 160 pk.
- 1946.10.05: O.174 RESISTENCE wordt door de rederij A. Seghers terug in dienst genomen. Het schip deed dienst in de oorlog bij de Britse marine als hulppatrouillevaartuig. Voer voor de oorlog als O. 328 RESISTENCE. Stalen vissersvaartuig gebouwd in 1931 bij Boel en Zonen te Temse. Het schip meet 84,97 brutotonnemaat en is voorzien van een motor Deutz van 200 pk.
- 1946.10.07: Z.485 ANTOINETTE wordt terug in dienst gesteld door Savels Emiel. Deze ex H (Heist)7 is gebouwd in 1929 te Zeebrugge en meet 20,18 brutotonnemaat en voorzien van een motor Ricardo van 48 pk.
- 1946.10.08: O.783 ANNE-MARIE, de ex N.783 van de zeevisserij Flandria PVBA, wordt verkocht aan Vantorre Louis uit Zeebrugge en wordt Z.783 ANNE-MARIE. Het schip is gebouwd in 1942 op de scheepswerf van Provoost te Nieuwpoort en meet 17,73 brutotonnemaat en 7,06 nettotonnemaat.
- 1946.10.09: O.65 SOPHIE-FRANÇOIS wordt terug in dienst genomen door reder Viaene Karel. Het schip werd gebouwd in 1930 op de scheepswerf van H. Dewert te Oostende en meet 72,96 brutotonnemaat en 21,63 nettotonnemaat en wordt voortbewogen door middel van een motor Benz van 180 pk.
- 1946.10.10: Op de scheepswerf van J. Boel & Zoon te Temse worden twee schepen te water gelaten, gebouwd voor rekening van de NV Pêcheries à Vapeur te Oostende, nl. O.85 PASTEUR en O.86 EDISON. De schepen meten 219,95 brutotonnemaat en 85,01 nettotonnemaat en zijn voorzien van een 4takt motor Carels met 6 cilindrs met een boring van 305 mm en een slag van 470 mm en een vermogen van 400 pk. Deze schepen hebben een lengte over alles van 42,20 m, een breedte van 7 m en een holte van 4 m. (foto blz. 31)
- 1946.10.10: O.237 NELLY-SUZANNE van de rederij Herman Vieren is terug in dienst genomen na ombouw op de scheepswerf J. Boel & Zoon te Temse. het schip werd oorspronkelijk gebouwd te Vlaardingen in 1937 en meet 151,59 GT en 48,96 NT. Het schip verbleef te Temse van 19.04.46 tot 07.10.1946.
- 1946.10.14: N.731 GILBERT-NANCY wordt geschrapt uit de registers. Dit schip was gebouwd op de scheepswerf van J. Denye te Oostende in 1938 en meet 14,75 brutotonnemaat en 3,50 nettotonnemaat. Het schip was eigendom van Cloet Maurice. Het schip heeft een lengte van 14,34 m, een breedte van 3,62 m en een holte van 1,25 m.

1946.10.16: O.92 GRAAF VAN VLAANDEREN komt terug in dienst van de rederij Pêcheries à Vapeur.

Dit schip meet 375,36 GT en 136,77 NT. Bij het begin van de oorlog heeft het schip dienst gedaan bij de ontruiming van Duinkerke en daarna werd het overgenomen door de Britse Admiraliteit die het schip dan gebruikte als Boom Defence Vessel onder het nummer Z239. Na vrijgave door de Britse Navy is het schip in België verlengd en voorzien van een nieuwe boeg. Schipper Ryckx Robert voerde dan weer het bevel over deze eenheid.

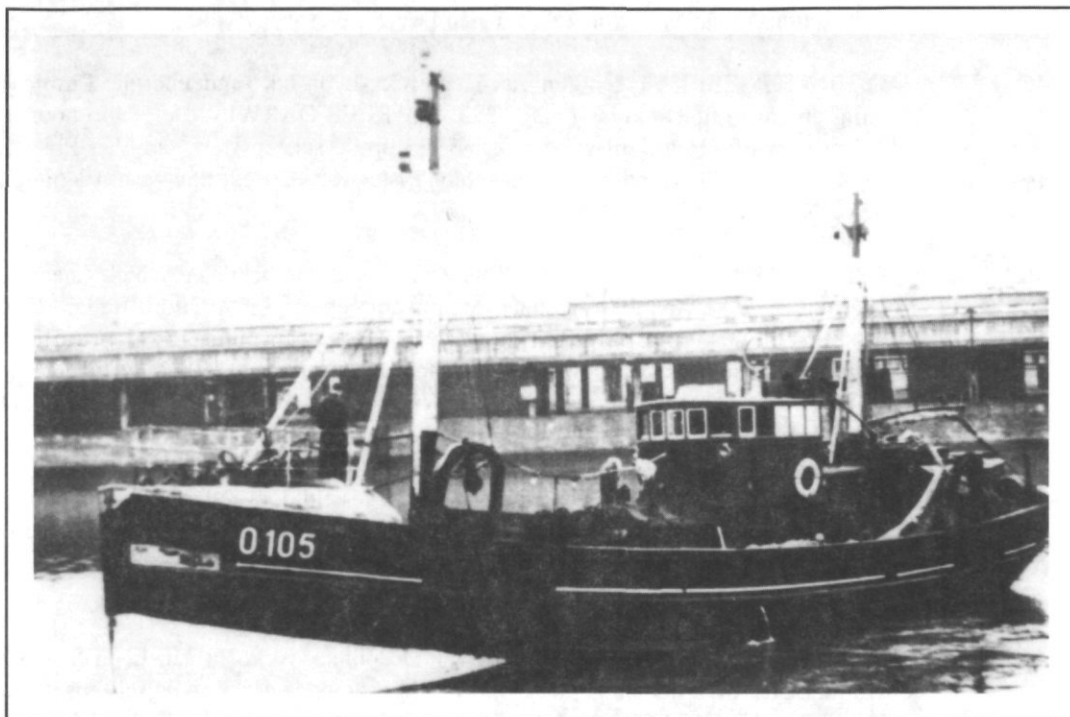
- 1946.10.16: N.798 GOEDE WIL wordt verkocht aan Meyers Georges uit Zeebrugge en wordt omgedoopt tot Z.798 GOEDE WIL. Het schip is gebouwd op de scheepswerf van A. Hillebrandt te Oostende in 1941 en meet 14,89 brutotonnemaat en 5,39 nettotonnemaat en is voorzien van een motor Deutz van 45 pk.
- 1946.10.25: N.749 JEAN-JACQUES wordt geschrapt uit de registers door Dewulf P. en Van Craeyelinghe Julien wegens verkoop naar Frankrijk. Het schip was gebouwd op de scheepswerf Provoost te Nieuwpoort in 1944 en meet 26,04 brutotonnemaat en 11,88 nettotonnemaat en is voorzien van een motor Deutz van 70 pk.
- 1946.10.26: O.316 MARIE-JOSEPH-BERNARDINE is gezonken op 45 mijl NEtN van de GH5 boei. De bemanning werd gered door de O.196 IRENE-ROBERT. Het gaat hier om een houten schip, gebouwd in 1946 te Gent en toebehorende aan Pieter Vansteene.
- 1946.10.27: Z.412 FRANS-HENRIETTE is geschrapt uit de registers wegens onzeewaardigheid van het schip. Was eigendom van Victor Vlietinck en gebouwd in 1912 te Oostende. Het schip meet 37,05 brutotonnemaat en 16,24 nettotonnemaat en was vroeger ingeschreven te Zeebrugge als de Z.101 FRANS HENRIETTE.
- 1946.10.27: O.245 EVOLUTION komt terug te Oostende uit La Rochelle. Het schip was gebouwd in 1907 te Rye en is eigendom van Louis en Frans Verhaeghe. De bruto en de nettotonnematen bedragen respectievelijk 57,94 ton en 16,34 ton. De Deutz motor heeft een vermogen van 120 pk en is gebouwd in 1936.
- 1946.10.28: O.318 BELGIAN SAILOR wordt te Oostende op de scheepswerf van Beliard Crichton & Co te water gelaten voor rekening van de N.V. Zeevisserij en Handelsmaatschappij.
- 1946.11.04: N.805 IRENE-EDWIG wordt in dienst gesteld. Deze houten boot werd in Denemarken gebouwd als GRETE MORTENSEN en door Georges Velghe aangekocht. Het schip meet 41,41 brutotonnemaat en 12,58 nettotonnemaat en wordt voortgedreven door middel van een motor AWA van 120 pk die hier werd ingebouwd.
- 1946.11.05: O.225 GUIDO GESELLE komt terug uit Penzance en wordt door Prosper Geryl terug in dienst gesteld. Deze houten boot werd in 1932 door J. Boel & Zoon te Temse gebouwd en meet 86,38 brutotonnemaat en 31,84 nettotonnemaat en de motor Deutz is er een van 180 pk.
- 1946.11.08: O.293 VANDERWEYDEN komt vanuit Hull te Oostende aan na die dag haar proefreis te hebben gedaan.
- 1946.11.09: O.293 VANDERWEYDEN wordt in dienst genomen door de rederij NV Motorvisserij uit Oostende. Dit stalen vissersschip is gebouwd te Beverley in 1946 en is voorzien van een stoommachine van 550 pk. De tonnematen bedragen resp. 334,34 brutotonnemaat en 133,64 nettotonnemaat.
- 1946.11.12: O.160 NAUTILUS van de NV Oostendse Rederij wordt terug in dienst gesteld. Dit schip, gebouwd in 1926 meet 336,45 brutotonnemaat en 129,48 nettotonnemaat en is voorzien van een stoommachine van 600 pk. Het schip vertrok op 4 april 1946 naar Antwerpen voor verbouwingswerken die het terug als een vissersschip moeten maken en op 29 oktober komt het terug naar Oostende om dan op 12 november de commerciële visvangst te kunnen aanvatten.
- 1946.11.14: Z.535 MARIE-RENEE wordt door de S.A. d'Armement terug in dienst genomen. Dit houten schip werd in 1935 gebouwd op de Oostendse scheepswerf van J. Borrey en meet 21,04 brutotonnemaat en

6,20 nettonnemaat en is voorzien van een Deutz motor van 70 pk.

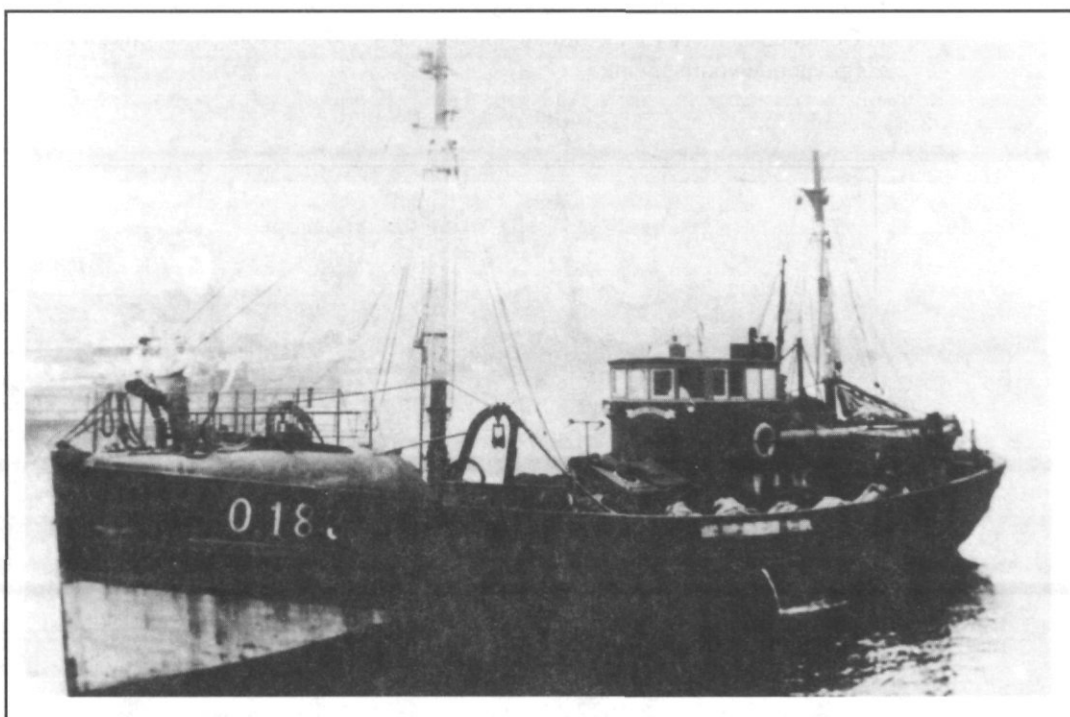
- 1946.11.17: O.310 ZEEMEEUW, eigendom van Hendrickx Leon en Vandenberghe Firmin komt uit Swansea terug en zal in dienst komen als O.325 CHARLES DARWIN. Het schip hoort toe aan Robert en Julien Dewulf . Het werd gebouwd in 1930 op de scheepswerf van Van Praet en Verscheuren te Boom. Het wordt voorzien van een motor Lister van 320 pk, bouwjaar 1946 en het schip meet nu 42,02 NT en 102,68 BT.
- 1946.11.19: O.81 ANNIE wordt door de S.A. Pêcheries à Vapeur verkocht aan Achiel Viaene en komt terug in de vaart als de O.81 ANNIE. Dit stalen schip werd gebouwd in 1929 bij Beliard Crighton te Oostende als het eerste motorschip van de rederij. Het schip meet 75,37 brutotonnemaat en 31,27 nettotonnemaat en is voorzien van een motor Otto Deutz van 150 pk. Officieel blijft de PV eigenaar van het schip en het wordt nu bereed door Viaene Achiel die het schip zal voeren. Op 08 januari 1948 wordt het dan eigendom van Viaene Achiel.
- 1946.11.20: Z.537 MARIE-LOUISE-LEON wordt in dienst gesteld door reder Victor Vlietinck en is gebouwd te Zeebrugge op de scheepswerf van J. Haerinck. Met 82,12 brutotonnemaat en 28,59 nettotonnemaat is het schip voorzien van een motor Ruston van 240 pk.
- 1946.11.25: O.54 CECILE wordt door A. Versluys en Deconinck verkocht aan Leon Savels en omgedoopt tot Z.54 CECILE. Dit houten garnaalschip werd gebouwd in 1943 op de scheepswerf van E. Crabeels te Oostende en meet 22,51 brutotonnemaat en 7,17 nettotonnemaat en is voorzien van een motor AWA van 80 pk.
- 1946.11;21: O.179 IBIS II wordt door het Koninklijk Werk IBIS terug in dienst genomen van zodra het teruggekeerd is uit Engeland. Het heeft tijdens de oorlog dienst gedaan als havendienstboot voor de firma Esso. Het gaat hier om een stalen vissersschip, gebouwd in 1937 op de scheepswerf van Beliard te Oostende en meet 159,50 brutotonnemaat en 41,80 nettotonnemaat en een motor Carels van 300 pk zorgt voor de voortstuwing.

- 1946.11.25: O.183 OSCAR-ANGELE komt terug in dienst van Henri Tahon. Dit houten vissersvaartuig werd gebouwd te Fecamp in 1931 en heeft vroeger gevaren als de O.314 en meet 79,26 brutotonnemaat en 25,62 nettotonnemaat. Als voortstuwing hebben we hier een motor Deutz van 180 pk.

1946.11.26: O.105 JACQUELINE-FLORIMOND wordt door Henri Verhaeghe terug in dienst gesteld. Dit 81,54 brutotonnemaat metende vissersvaartuig werd gebouwd in 1932 op de Oostendse scheepswerf van Jules Denye en is nog steeds voorzien van de originele Deutsche Werke motor van 200 pk.

1946.11.27: N.764 DE HOOP wordt verkocht aan René en Louis Vandierendonck uit Zeebrugge en omgedoopt tot Z.764 DE HOOP. Deze houten garnaaivanger werd gebouwd in 1942 op de scheepswerf van

Hillebrandt te Oostende en meet 23,34 brutotonnemaat en 12,30 nettotonnemaat en is voorzien van een motor Industrie van 60 pk.

- 1946.11.30: N.773 MARGIS wordt geschrapt uit de registers op vraag van de eigenaar Julien Puystiens. Een houten scheepje van 3,24 brutotonnemaat, voorzien van een motor Otto Deutz van 12 pk en gebouwd in 1937 op de scheepswerf van Jules Denye te Oostende.
- 1946.11.XX: Z.451 GILBERT-ROBERT, eigendom van Degroote G. wordt verkocht aan Puystiens Julien. Dit houten garnaalschip werd gebouwd in 1942 door E. Crabeels te Oostende als de Z.53 en meet 7,88 brutotonnemaat en 2,24 nettotonnemaat en beschikt over een motor Delaunay van 36/40 pk, gebouwd in 1938.
- 1946.11.XX: N.810 LUCIEN, eigendom van Henri, Alfons en Karel Coulier, wordt voorzien van een nieuwe motor Skoda van 48 pk.
- 1946.11.XX: N.812 ITERSBERGHE van Arthur en August Devey wordt eveneens uitgerust met een nieuwe motor Skoda van 60 pk.
- 1946.11.XX: Aan boord van de Z.433 LE MARSEILLAIS wordt de oude motor Moës van 16 pk, gebouwd in 1931, vervangen door een motor Deutz van 25 pk, gebouwd in 1935.
- 1946.11.XX: Z.494 OP HOOP VAN ZEGEN krijgt ook een nieuwe motor ingebouwd en wel een Skoda van 70 pk.
- 1946.12.03: O.281 PIERRE wordt uit de registers geschrapt door Logghe Eduard. Dit vissersschip werd gebouwd in 1939 op een Engelse werf en meet 53,74 brutotonnemaat en is voorzien van een motor Kromhout van 100 pk, doch gebouwd in 1928.
- 1946.12.09: O.245 EVOLUTION, eigendom van Louis en Frans Verhaeghe, komt terug in dienst. Dit vissersschip werd gebouwd te Rye (GB) in 1907 en meet 57,94 brutotonnemaat en is voorzien van een motor Deutz van 120 pk uit 1928.
- 1946.12.12: O.36 EVELYNE wordt geschrapt uit de registers door PVBA Zeehandelsmaatschappij, wegens verkoop naar Frankrijk. Gebouwd in 1943 op de scheepswerf van E. Crabeels te Oostende meet dit vaartuig 45,77 brutotonnemaat en is voorzien van een motor AWA van 120 pk.
- 1946.12.12: O.323 ST.IDESBALDES TER ZEE wordt door Jean Fonteyne en door Julien Weerbroeck in dienst gesteld. Dit nieuw houten vaartuig werd gebouwd door P. Vinck uit Boom en meet 36,66 brutotonnemaat en 15,21 nettotonnemaat en is voorzien van een motor Moës van 120 pk.
- 1946.12.14: O.285 MARIE-JOSE-ROSETTE, eigendom van Henri en Marcel Lambregt, komt terug in de vaart. Beliard Crighton & Co te Oostende bouwde dit stalen schip in 1936 en het meet 138,51 brutotonnemaat en 38,99 nettotonnemaat en is voorzien van een motor Deutz van 240 pk, gebouwd in 1939.
- 1946.12.17: O.215 GABRIELLE-MARIA van Henri Lambregt, welke gevaren heeft tijdens de tweede wereldoorlog in Engeland als de RN36, komt terug in dienst. Dit houten schip werd gebouwd in 1931 te Vlaardingen en meet 120,76 brutotonnemaat en 37,14 nettotonnemaat en is voorzien van een motor Deutz van 300 pk.
- 1946.12.20: O.294 VAN ORLEY wordt in dienst gesteld door de NV Motorvisserij uit Oostende. Dit nieuw stalen vaartuig werd gebouwd te Beverley in Engeland en meet 334,34 brutotonnemaat en 113,64 nettotonnemaat en is voorzien van een Holmes stoommachine van 550 pk.

- 1946.12.21: O.272 PIET HEIN wordt openbaar verkocht te Oostende. Het schip was op 6 augustus 1946 gezonken aan het westerstaketsel van Oostende na een aanvaring en werd nadien gelicht.
- 1946.12.27: Z.503 JOSEPH, eigendom van Jozef Vlietinck, wordt geschrapt uit de registers en verkocht voor afbraak. Dit houten vissersvaartuig werd gebouwd in 1924 als de H.35 op de Oostendse scheepswerf Jules Denye en mat 42,66 brutotonnemaat en was voorzien van een motor Kromhout van 100 pk.
- 1946.12.30: O.102 MATHILDE-SIMONNE, eigendom van weduwe H. Blondé en kinderen is teruggekeerd uit Malta en moet nog terug naar Engeland alvorens het aan de eigenaars gegeven wordt.
- 1946.12.30: N.820 WILHELMINA wordt door Pyson Hendrik in de vaart gebracht. Een houten garnaalvisser gebouwd te Boom op de scheepswerf Vinck en metende 37,84 BT en 11,73 NT en voorzien van een motor Lister van 120/160 pk, gebouwd in 1946.
- 1946.12.XX: O.33 JUPITER van de rederij PVBA Jupiter Visserijmaatschappij krijgt een nieuwe motor ABC van 135 pk. Dit houten vissersvaartuig werd pas gebouwd in 1943 op de scheepswerf van H. Deweert te Oostende en nu voorzien van een nieuwe motor.

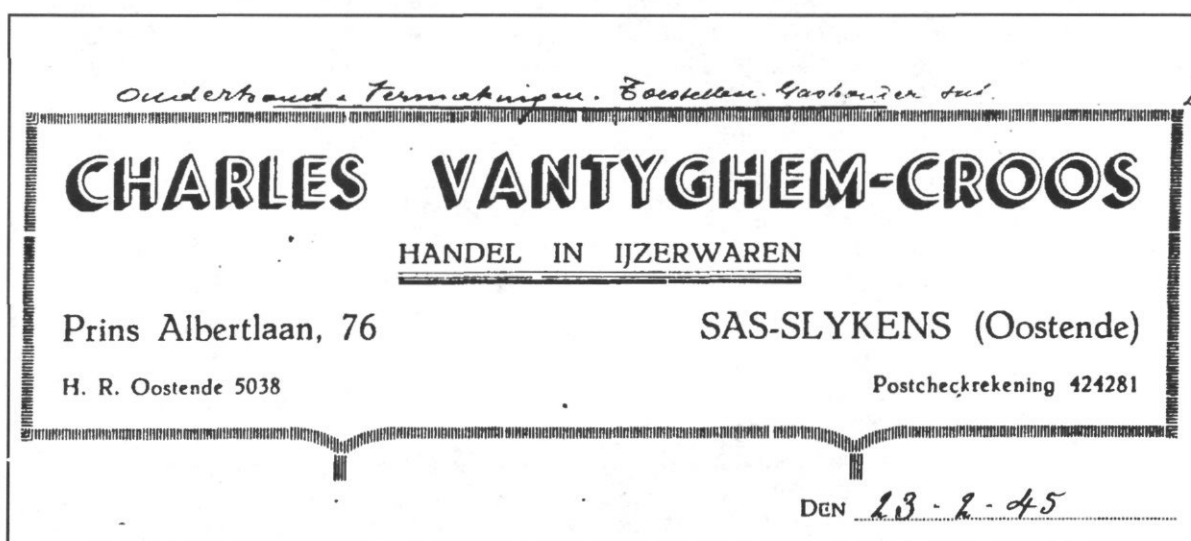
SAS-SLIJENS BIJ OOSTENDE

Ik was onlangs bezig een klein bundeltje oude, vergeelde facturen te klasseren in ons archief. De documenten, beladen met heel veel halve fiscale zegels, brachten het oude Sas tot leven voor mijn dromende geest...

Veel van die facturen gingen uit van nu reeds, min of meer lang geleden, verdwenen firma's of handelshuizen.

Schijnbaar wilden veel Sassenaars liever bij Oostende behoren dan bij Bredene. Is in een stad wonen zoveel beter dan in een gemeente? Of zou dat nog altijd een uitvloeisel geweest zijn van de legendarische dorpsgeschillen uit vroeger jaren? Zie daarover b.v. ons Jaarboek 1968: "Toen 't Dorp van 't Sas wilde scheiden" en vergeet ook niet dat Bredene twee oorlogsgedenktekens had: één voor het Sas en één voor "Brèninge"!

Bekijk even de hoofdingen van b.v. Charles Vantghem of van de steenbakkerij "De Zeemeeuw".

Charles Vantghem-Croos was een gekende ijzer warenhandel op het Sas, langs de Prins Albertlaan (nu Oostends grondgebied). In zijn winkel vond men een oneindig assortiment van alles wat met ijzer te maken had, geen grote poutrels of platen maar alle mogelijke en onmogelijke dingen uit ijzer vervaardigd. Charles werd in zijn bedrijf opgevolgd door zijn schoonzoon René Buys. Nu is de winkel verhuisd naar nummer 73 in dezelfde straat en luistert naar de naam "van A tot Z". Charles gebaarde niet te weten dat hij in Bredene woonde en verkondigde fier op zijn factuurhoofding: Sas-Slijkens (Oostende).

Zo is ook de factuur van de "Mekanieke Steenbakkerij De Zeemeeuw" het bekijken waard: "Werf te Breedene - 't Sas-Slijkens - Oostende".

Mekanieke Steenbakkerij "De Zeemeeuw" Maatschappij met G.N. (Kam. Devriendt en Em. Van Everbroeck) WERF TE BREEDENE. — "'T SAS SLIJKENS" (OOSTENDE)	
Telefoon Oostende n° 390. Rekeningen : Bank van Brugge te Brugge, n° 1782 Postchek n°	<div style="text-align: right;">143</div> <div style="text-align: center;">20 APR. 1935</div> <div style="text-align: right;">Debet</div>
over verkoop en levering van het volgende, betaalbaar den 1-1-1935	
Factuur n° 194	

De gekende naoorlogse houthandel "J. Claeys en M. Versluys" uit de Oostendse Handelstraat had ook een begin en groei op het Sas (zie Jaarboek 1989). We zien de firma voor het eerst als "M. Janssens en G. Claeys" in de Spaarzaamheidstraat, daarna Gerard Claeys alleen in de Prinses Elisabethlaan, maar telkens te Sas-Slijkens-Oostende! Van Bredene geen sprake zelfs!

M. Janssens & G. Claeys 773 N° VAN HANDELSREGISTER 772 HOUTHANDEL ELECTRIEKE ZAAG- EN SCHAVERIJ ALLERHANDE MOULEERWERK EN LIJSTEN SPAARZAAMHEIDSTRAAT, 8, SAS-SLYKENS (OOSTENDE) POSTCHECKREKENING 159568 TEL. OOSTENDE 1089	
Schuldig M. Electricite du Littoral er gedane werken en levering van het volgende, betaalbaar te Sas-Slijkens. Alle reclamen moeten om geldig te zijn minnen de 8 dagen na de datum van de factuur. Factuurnummer Datum Prijs	
GERARD CLAEYS ELECTRIEKE ZAAG- EN SCHAVERIJ — Allerhande Mouleerwerk en Lijsten — Prinses Elisabethlaan, 53, SAS-SLYKENS-OOSTENDE Tel. Oostende 1059 - Handelsregister 772 - Postchecknummer 4076.10	
Den 24-12-34	

Ook August Debaets volgde dezelfde trant. Zijn adres luidde: "Avenue Princesse Elisabeth, 48, Slykens-Oostende. Zijn werkplaats lag in een insprong van de Prinses Elisabethlaan, bij de Sassenaars gekend als de "Elektriekstraat".

August werd opgevolgd door zijn zoon Carlo, welke na de oorlog een nieuwe gieterij bouwde langs de Victorialaan op de Opex. Nu wordt de zaak verder uitgebaat door zijn kleinzoon Nico Debaedts.

<p>Téléphone : 71099</p> <p>C. C. Postaux : 63251 329311</p> <p>Registre du Commerce: OSTENDE 119281 1461</p> <p>C. DEBAEDTS Succ.</p>	<p>FONDERIES DE CUIVRE & DE BRONZE DU LITTORAL</p> <p>FONDÉE EN 1912</p> <p>Aug. DEBAEDTS</p> <p>PIÈCES MÉCANIQUES EN TOUS GENRES SUIVANT PLANS & MODÈLES</p> <p>— BRUT OU ACHÉVÉ —</p> <p>BRONZE PHOSPHOREUX "SPECIAL" MÉTAL ANTIFRICTION A M D O</p> <p>Atelier de Réparation</p> <p>Marque Déposée</p>
--	--

Slykens-Oostende, le 29 novembre 1947

48, Avenue Princesse Elisabeth

Ichtegemnaar Jules Christiaen (fervent velokoersfanaat) kwam zich vóór de oorlog op het Sas vestigen in het geboortehuis van kunstschilder R. De Coninck, langs de Prinses Elisabethlaan. Hij vermeldde natuurlijk Sas-Slykens in zijn hoofding, maar van Bredene of Oostende was er geen sprake. Denkelijk was Jules nog niet op de hoogte van de plaatselijke geplogenheden.

<p>- Kleuren en Vernissen - Behangpapier - Linoleum Balatum - Tapijten - Sponsen Zeemvellen - Verfborstels Glas enz...</p>	<p>J. Christiaen - Coudenys</p> <p>Aannemer van Glas- en Schilderwerk (Nabootsing van Hout en Marmer)</p> <p>Letters en Plaatwerk</p> <p>Prinses Elisabethlaan, 38</p> <p>H. R. O. 3332 - Postcheck 409349 - Tel. 71.948</p> <p>SAS-SLYKENS</p> <p>DEN 5 oktober 1948.</p>
--	---

Zo ook de firma Catteeuw en Co, uit de Prins Albertlaan. Ze plaatsten Bredene maar direct bij Oostende en kregen in 1970 nog grotendeels gelijk ook! De firma was gevestigd in de gebouwen van de voormalige graanhandelaar Deschepper. Bemerkt dat de Catteeuw's ook, benevens handel in bouwstoffen, vervoer deden "te water" -ze beschikten inderdaad over een eigen binnenlander- maar of ze over een eigen locomotief beschikten valt wel te betwijfelen.

GROOT BOUWSTOFFEN	Firma Latteeuw & Co P. V. B. A.	<div style="text-align: right;"> 44 KLEIN </div> BOUWSTOFFEN N° 2020,- Vervoer te water en per spoor
Tel. 72066 Postcheck 131712 H. R. Oostende: 14250	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px; transform: rotate(-5deg); display: inline-block;"> PRINS ALBERTLAAN, 71 BREEDENE (OOSTENDE) 19 MRT. 1948 </div>	Breedene, den 15 Maart 1948

Natuurlijk was er het transportbedrijf "Bollenberg". Iedereen kende dat. Gestart door vader Richard in de Nukkerstraat 15 (hield er ook café) te Sas-Slijkens-Oostende, verhuisde het bedrijf nog vóór de oorlog naar de Zuidstraat 13. Nu vinden we daar de grootwinkel Edi, maar 't is nog altijd Sas-Slijkens-Oostende. Van uit de Zuidstraat verhuisde men na de oorlog naar nieuwe gebouwen langs de Brugse steenweg, zo rond 1960-61.

Richard BOLLENBERG

ENTREPRENEUR
TRANSPORT - AUTO

15, Nukkerstraat, 15, SAS-SLYKENS, Oostende.

Telefoon 881
Postcheckrekening 94559

- 4 JANV 1937

Sas-Slykens, den 4 / 1 / 1936.

M
Usine Electrique Slijkens
D

Voor hetgeen volgt:

RICHARD BOLLENBERG

ENTREPRENEUR
TRANSPORT-AUTO

13, Zuidstraat, 13, SAS-SLYKENS, Oostende.

Telefoon 881
Postcheckrekening 94559

Sas-Slykens, den //

ELECTRIC
17 MARS 1938

Voor Maurice Lauwereins, schilder en eveneens afkomstig uit de streek van Jules Christiaen, was de plaatselijke situatie héél duidelijk: hij woonde op Sas-Slykens en zijn cliënt "Elctricité du Littoral" bevond zich te Oostende-Slijkens. Van Bredene geen sprake!

Algemene Ondernemingen	Maurice Lauwereins 877-52 Nukkerstraat, 20 SAS-SLYKENS H. R. O. 1373 — TEL. 72601 — Postcheckrekening 5007.03
Schilder- en Glaswerken	
Kleuren en Vernissen	
Imitatie van Marmer en Hout	
De 18-6-1952 M. Elctricité du Littoral Oostende Slijkens Debet voor hetgene volgt:	

We hebben ook nog te doen met ene Edmond Goes, aannemer van openbare werken. Bij hem was het simpel: Slykens-Oostende. De firma Goes was een gekende bouwfirma, welke in het ganse land grote openbare werken uitvoerde. Is echter de oorlog niet meer te boven gekomen.

EDMOND GOES ENTREPRISES GÉNÉRALES AVENUE PRINCE ALBERT, 55 SLYKENS-OSTENDE 1866 10/1/30 12 TÉLÉPHONE 1043 COMPTE CHÈQUES POSTAUX REGISTRE DE COMMERCE OSTENDE	folio 96 Slijkens-Oostende, le 7 janvier 1930. Travaux à Exemple: Electricité du littoral 48.90 1398.40 2714.75 Pour ce qui suit payable à OSTENDE ou COMPTANT: Le Service Technique. Imp. Alph. LEYS, Ostende.
---	---

Voor André Zwaenepoel, nota bene burgemeester van Bredene, geen problemen. Zijn fabriek van dallen en dakpannen en buizen lag op Sas-Slykens bij Oostende.

FABRIEK VAN
 DALLEN IN PORPHYLLITE (AANGENOMEN IN DE WERKEN DER GENIE)
 VLOERTEGELS, Effen en Gevlamd
 - DAKPANNEN en BUIZEN -
ANDRÉ ZWAENEPOL
 SAS-SLYKENS (bij Oostende)
 POSTCHECK Nr 40079 HANDELSREGISTER OOSTENDE 479

249
 28 Mrt. 1940
 No

En zo gaat het maar verder. De Sassenaars blijven zweren bij SAS-SLIJKENS-OOSTENDE. Zie maar naar de "Mekanieke schrijnwerkerij en kuiperij" van de gebroeders Rossel (geen kuiperijen des duivels) op de hoek van de Prinses Elisabethlaan en de Kerkhofstraat. Ze hielden er eveneens café (zie Jaarboek 1976).

MEKANIEKE SCHRIJNWERKERIJ-KUIPERIJ
 OUD HUIS FRANS ROSSEL & ZONEN
Gebroeders A. & O. ROSSEL
 Prinses Elisabethlaan, 40-41 SAS-SLYKENS-OOSTENDE 112

Postcheckrekening 4037.86
 No Communité 9115 - - - - - Handelregister 1889
 DEN 9 December 1946
 Monieur le Directeur Générale du Laiton et Débit
 voor werk en levering als volgt: *Hij rem - 6.000*
 Druk A. Oekint-Vermeers-Slykens

Lievin Cattrysse bekeek het serieus. Hij hield zijn zaak op de hoek van de Prinses Elisabethlaan en de Staessenstraat, eveneens met café, maar 't was tenminste op Bredene!

L. CATRYSSE-VERMEERSCH
 AANNEMER VAN ALLE HOUTCONSTRUCTIES
 52, Prinses Elisabethlaan, 52 - BREEDENE 101

HANDELSREGISTER OOSTENDE 8317 TELEFOON 42714 POSTCHECKNUMMER 128389
 Breedene, den 5 maart 1947
 M *Ectruete du Laiton - Slykens* Dt
 voor hetgene volgt:

En de gebroeders Rosseel uit de "Duinen" schreven natuurlijk "Breedene-aan-Zee".

GEBROEDERS ROSSEEL

VOERMANS

BREEDENE-aan-ZEE.

Handelsregister Oostende 4903

Postcheckrekening 426893

15 DEC 1941

Nº 0411

Duinenstraat, 214

Telefoon 77112

En toch waren er nog mensen die wisten dat Sas-Slijkens bij Bredene hoorde. Zie maar naar de hoofding van de facturen van de weduwe Henri Jacobs-Baillière uit de Nieuwstraat! Later volgde schoonzoon Herman Steenacker haar op en na hem kwam zijn zoon Grégoire de zaak verder zetten. De winkel verdween, samen met nog meer Sasse nijverheid, een 25-tal jaren geleden.

MAGAZIJN VAN ALLE SLACH VAN IJZERWERKEN,
BLIK- EN KOPERWAREN

Mrs Henri Jacobs-Baillière

Nieuwstraat, 21 (Sas Slijkens)

BREEDENE

Ene Fontaine L., welke geen adres naliet, schrijft eenvoudig: Slijkens. Iedereen kent dat toch... De man moet ergens een winkel uitgebaat hebben in lij waad, hij levert en maakt gordijnen: "façon et fourniture de 2 rideaux pour la cuisine du chef mécanicien"!

Facture

M. Electricite du Littoral 1052

A
Gertraud L.

E. I. m. h. Lij
Slykens

pour ce qui suit, payable

Slykens le 28 jh 1924

	<i>Locaux et fournitures de</i>			
	<i>2 vitres pour le bureau</i>			
	<i>du chef mécanicien</i>		15	un
	<i>tuiles</i>			40
			15	40

En zo eveneens bij René Caene-Devuyt : Sas-Slykens is ruim voldoende.

M. De Electriciteit fabriek Slykens

ii René Caene Devuyt

Pour vente et livraison de ce qui suit, payable

Sas. Slykens le 28 Dec 1924

<i>Procs</i>	<i>Dates</i>		<i>Procs</i>	<i>Cts</i>
<i>Dec 23</i>		<i>2 billes en nickel à 3.50</i>		
		<i>denbels</i>		7 00

Dan hebben we nog Charles Luca-Loete -niet te verwarren met zijn naamgenoot Charles Luca-Boens uit de Prinses Elisabethlaan. Beiden hielden daarenboven ook nog café, wat wel aanleiding kon geven tot misverstanden: als ge bij Charles Luca iets moest gaan vragen of afgeven, had ge dubbel zoveel kans een "verzekering tegen de dorst" af te sluiten.

Op de gronden van de vroegere handelaar in kolen en cement, Charles Luca-Loete, bevindt zich nu een gedeelte van de wasserij Defever langs de Prinses Elisabethlaan.

Charles Luca-Loete vond het helemaal niet nodig een volledig adres op te geven. Hij woonde te Sas-Slijkens, bij Oostende en alles was "comptant betaalbaar te Sas-Slijkens", kort en bon.

HANDEL IN KOLEN, BRIKETTEN EN FASSEEL		N° 749
BOUWSTOFFEN, CIMENT, CERAMIEKE VLOERSTEENEN		HANDELSREKENING
ROODE EN GEELE FAÇADE BRIKKEN, (SILISCIE) ENZ.		
TELEFOON N° 497	- 9 JANV 1935	
POSTCHECKREKENING 70.835	Sas-Slijkens, den	5 Januari 1935.
HANDELSREGISTER 1803		
<i>Debet M</i>	<i>Electricité du Littoral Société Anonyme Ostende - Slijkens</i>	
CHARLES LUCA-LOETE		
SAS-SLYKENS, bij Oostende		
Over verkoop en levering van hetgene volgt, betaalbaar te SAS-SLYKENS op comptant, zonder korting		

Nog Louis Vollemaere, na de oorlog geworden tot Vollemaere-Crabeels. Bij hem geen sprake van Sas-Slijkens, ze woonden te Breedene-Oostende.

De firma Louis Vollemaere was vooral bekend voor waterbouwkundige werken. Zo bouwden ze b.v. na de oorlog het "koptje van 't hoofd" van de Oostendse oosterstaketsel. De firma verdween rond de jaren zestig.

ENTREPRISES GÉNÉRALES DE TRAVAUX PUBLICS		648
Louis Vollemaere		
80, Avenue Prince Albert, 80 - BREEDENE-OSTENDE.		
BATTAGE DE PIEUX PALPLANCHES MÉTALLIQUES en BÉTON et en BOIS.	BREEDENE, le 30 juin 1941.	Téléphone: 13701 Compte-Chèque-P.: 401742 Reg. de Com.: 3624

We hebben als slot een hoofding overgehouden van een "Dorpse" firma: glashandel Francier. Hier is alles glashelder: "Maison Francier-De Leyn, Rue du village, Breedene". Die wisten tenminste waar ze woonden!

COULEURS - VERNIS
ÉMAUX — HUILES
GLACES — VITRAUX
MARBRITES
PAPIERS-PEINTS
L'INCRUSTA
EN GROS & EN DÉTAIL

ENTREPRISES GÉNÉRALES DE VERRERIES ET PEINTURES
Maison FRANCIER-DE LEYN
38, Rue du Village, 38, BREEDENE

CU LITTO?AL
10 FEB. 1939
N°

CHÈQUES-POSTAUX 169751 — REG. DU COMM. D'OSTENDE 1488
Breedene, le 9 Février 1939. 120

G. DESOPPER.

DE PERIODE STEENACKER GEZIEN IN DE GESCHIEDENIS VAN DE R. SPORT NAUTIQUE OOSTENDE.

VOORWOORD.

De Sport Nautique en de "bootjeroeiing" vormen een gedenkwaardige brok folklore en sportgeschiedenis van de Saswijk.

De tweedaagse Pinksterregatta waren decennia lang , en dan vooral de periode tussen de twee wereldoorlogen, het evenement die op 't Sas voor de grootste volkstoeeloop zorgde. Op die dagen stonden langs de kanaaloevers dikke hagen toeschouwers opeengepakt, die overwegend vanuit Oostende met de open seizoentrammetjes werden aangevoerd. En langs de kant van de gasketels volgde een volgepropte stoomtram alle wedstrijden.

Voor de cafés en andere handelszaken langs de vaart waren dit de gouden dagen van het jaar, die qua verkoop zelfs de beste kermisdagen overtroffen.

Een tijd waaraan veel oude Sassenaars met weemoed terugdenken.

Een figuur die door zijn sportieve prestaties een blijvende stempel heeft gedrukt op de geschiedenis van "de Sport" is een geboren en getogen Sassenaar, namelijk Henri Steenacker.

We hebben vriend Henri gevraagd voor het Jaarboek van Ter Cuere zelf eens een overzicht van zijn glansrijke roeiersloopbaan te willen neerschrijven, gepaard aan enkele historische gegevens.

Hier volgt deze autobiografie, die reeds gepubliceerd werd in het gazetje van de Noordzeeregatta van 2 en 3 juni 1963, aangevuld met een paar bladzijden historiek over de clubhuizen van de Oostendse roeivereniging.

R.E.

Er werd mij gevraagd een soort autobiografie te schrijven. ik moet toegeven dat ik als ex-sportman voor deze opdracht wat terugdeins, want in ons klein sportminnend landeke ontbreekt het nooit aan critici, die met een loepe uitpluizen of nergens aan grootspraak wordt gedaan. Een sportman moet echter steeds de handschoen durven opnemen. Als gepensioneerde heb ik echter het voordeel dat mijn geschriften niet meer moeten bevestigd worden door prestaties in de toekomst. Over een 15 jaar lange sportloopbaan is een boek te schrijven. Ik tracht dan ook bondig en realistisch te zijn en ik zal alleen de meest invloedrijke en de minst gekende punten uitdiepen.

Het mag gezegd, dat de periode Steenacker, in de roeisport te Oostende, mag beschouwd worden als een soort Nieuw Testament, met net zoals in de Bijbel een Joannes de Doper, die de verlosser aankondigt. Van bij het ontstaan, in 1871, had Sport Nautique een reeks zeer verdienstelijke roeiers, die echter, om verschillende redenen, die in het kader van dit artikel niet kunnen uitgepluisd worden, het niet verder hebben gebracht dan nationale prestaties. Uitzondering moet echter worden gemaakt voor de damesploegen kort voor Wereldoorlog II. In deze periode werden op nationaal plan vele overwinningen geboekt en was Oostende in Noord-Frankrijk de ongekroonde koning van de wedstrijden rond boeien. De ambities beperkten zich tot het dromen over een nationale titel in de seniors-klasse. Deze droom werd eindelijk werkelijkheid in 1938, met de vier-zonder-stuurman: Lucas- Bollenberg- Vanhoecke- Rousselle. Alles bleef echter zoals het steeds geweest was: geen deelname aan de Europese kampioenschappen maar voor het sluiten van het roeiseizoen: de wedstrijden te Boulogne, op 15 augustus, met de traditionele sortie in Noord-Frankrijk. Uit de lichte van vóór de Oorlog is echter nog een lichtpunt naar voor gekomen: de ploeg Vanhoutte- Heuzel die echter op een haar zijn selectie miste voor de Olympiade te Londen. Daarna kwam echter de omwenteling: Stan Vanhoutte, een roeier zonder persoonlijke skiff, begon zich in skiff te trainen. Tot op dat ogenblik gold de stelregel, dat

een skiff strikt persoonlijk was. Daar de aankoopprijs zeer hoog opliep konden slechts weinig begunstigden zich de luxe permitteren in skiff te roeien. Door de sportiviteit van twee skiffeigenaars, kreeg Stan de mogelijkheid in een geleende boot te roeien. Hij schoot in vuur en vlam en wie hem kent weet dat het niet lang zou duren of hij zou een skiff hebben. Met de medewerking van het komitee en de supportersclub, richtte hij een bal in. Het werd een succes en met de opbrengst werd een skiff gekocht, eigendom van de Sport Nautique, maar ten gebruike van Stan.

Na deze lange maar noodzakelijke inleiding komen we terug op ons onderwerp. Gedurende de oorlog lag alle roeibedrijvigheid stil en werden de boten her en der geplaatst om eventuele opeising te vermijden. Op het einde van de oorlog werd het botenhuis beschadigd door de ontploffingen. Direct daarop werd met noodmiddelen en de spontane medewerking van alle leden het botenhuis heropgebouwd. De boten werden teruggehaald en er kon opnieuw met de roeibedrijvigheid worden aangevangen. Onnodig te zeggen, dat het materiaal op dat ogenblik in een weinig vleiende toestand was. Wat dan beschouwd werd als een nieuwe boot zou nu worden doodgeverfd als oude rommel.

Voor de competitie van 1945 beschikte Sport Nautique over de elementen van vóór de oorlog en over een achttal jongeren, die wat gespelevaard hadden en die de Oostendse kleuren zouden verdedigen in vier en in acht. Daarenboven waren er nog 3 big-boys namelijk Pintelon, Goemyne en Brissinck. Om de vier-yole te kunnen bemannen moest er nog een vierde man bijkomen: Steenacker werd aangeklampt en hij aanvaardde. Drie weken later begonnen de roeiwedstrijden. Voor Oostende was het de tijd van de laatste plaatsen, van defect aan materiaal, maar ook van nooit versagend enthousiasme.

Henri Steenacker behaalde zijn eerste medaille in twee met stuurman, beginneling, met zijn ploegmaat Boucquaert (stuurman Bolle) tijdens de grootse roeiwedstrijden te Terdonck. Waarschijnlijk is dit ook de eerste naoorlogse medaille van Sport Nautique. Daarna kwam de tijd in traditionele stijl van het betwisten van drie tot vier koersen per regatta. zeer talrijke eerste prijzen werden weggekaapt op Belgische en Noord-Franse koersvelden. Er werd gesleurd, gevloekt, gewonnen en gelachen.

Tientallen jongeren zijn in die tijd gekomen en gegaan. Tot in 1950 werden, ondanks de massale overwinningen, geboekt in de lagere klassen, slechts magere resultaten geboekt in de seniorsklasse: een dead head van de ploeg Lucas. Bollenberg met een Brusselse veteranenploeg te Oostende en enkele overwinningen van de zeer degelijke ploeg Vanhoutte- Heuzel bekroond met de nationale titel in twee met stuurman in 1948. Van dan af werd de Belgische roeiwereld gekenmerkt door de hegemonie van de jonge Antwerp Sculling Club. We zijn in 1950. In de jongerenklasse te Oostende waren de beste ploegen: Degrijse- Steenacker Henri en de veelbelovende vier Stubbe- Steenacker Fernand- Goekint- Fischer. Deze beide ploegen zouden ook hun kans wagen in de seniorskampioenschap. De eerste had geen kans tegen het Antwerps duo Jacobs- Mattelé; de tweede had een waterkans tegen een jonge sterke ploeg van Sculling. Kort vóór het kampioenschap werd Goekint gemobiliseerd wegens de Koningskwestie. In extremis werd beroep gedaan op Henri om hem te vervangen. Daar onze "nieuwe vier" een oudheidkundig voorwerp was in vergelijking met de Antwerpse boten, deden we beroep op Anversoise om ons een betere boot te lenen. We kregen de boot, we probeerden hem 's morgens en 's namiddags wonnen we het kampioenschap. Steenacker Henri behaalde daar zijn eerste nationale titel. Daar de roeiers van Antwerp Sculling Club de nationale titel in acht behaalden en hun selectie verdienden voor de Europese kampioenschappen te Milaan vroegen ze geen verdere testmatch en werd Oostende aangeduid voor Milaan. Op dat ogenblik keerde Goekint terug en de wat oudere reserve Henri, vloog uit de ploeg.

Ondertussen was Stan Vanhoutte, zoals vroeger gezegd, aan zijn skiff geraakt. Hij trainde als een bezetene en kwam op een behoorlijk nationaal peil. Ongelukkig genoeg viel hij op de jonge veelbelovende Brusselaar Demoulin, die hem bij de seniors de pas afsneed.

In 1951 werd dan de double-sculloploeg Vanhoutte- Steenacker gevormd. In de juniorsklasse ging alles naar wens en er zou een poging gedaan worden voor de nationale titel. De grote favoriet was het Antwerps duo Helzen-

Vanstichel. Bij de start geraakten beide ploegen in elkaars riemen. Opgehitst door wat te vurige supporters sloegen de Oostendenaars tijdens deze aanvaring hun riembladen stuk. Een nieuwe start werd gegeven. Alles ging wonderwel maar de Oostendenaars roeiden met hun kapotte riembladen aan dergelijk hoge cadans dat ze de eindmeet overschreden op de tweede plaats en totaal uitgeput. Na de eerste ontgoocheling werd besloten, op grond van die materiële tegenslag, een herkansing aan te vragen, die weliswaar de titel niet kon bezorgen, maar die toch kan toelaten deel te nemen aan de Europese kampioenschappen te Maçon. Het voorstel werd aanvaard, maar door allerlei diplomatieke en onsportieve spitsvondigheden wist de Antwerpse trainer Andersen deze match steeds te verdagen. Uiteindelijk werd dan toch een vaste datum bepaald. De uitdaging zou plaats hebben op het Albertkanaal, te Wijnegem. Met een heel benepen hart zijn we met een beperkte delegatie, waaronder de huidige voorzitter Bollenberg, naar Antwerpen afgereisd. Onze training had zwaar geleden door een verplichte dienstoverplaatsing van Stan, en dat kon in competitie zijn weerslag krijgen. In Antwerpen werden we niet te gunstig ontvangen: wat meenden die Oostendse boertjes te kunnen uitrichten tegen het "élite-team" van "Le Métropole"! Zuiver grootheidswaanzin en tijdverlies! Bij het opvaren naar de start werden de Antwerpenaars vergezeld door een hele sliert vurige supporters. Aan de overkant van het kanaal volgden twee of drie Oostendenaars. Bij de start waren we lichtjes achteraan maar we bleven in contact. Er werd gehuild! Geleidelijk aan geraakten we op dezelfde hoogte. In zijn enthousiasme begon de beginnening Steenacker weg en weer te vliegen maar oud-roeier Bollenberg kon hem met het schreeuwen van enkele raadgevingen weer intomen. Van dan af was de zaak geklonken. We rukten ons los! De Antwerpenaars staakten de strijd! Onze selectie was in kannen en kruiken. Er werden grote plannen gesmeed. Helaas de mens wikt maar God beschikt. De legerleiding beslistte dat Stan niet kon gemist worden en hij kreeg geen vergunning. We mochten thuis blijven.

In het vooruitzicht van de Olympiade in 1952 kreeg Henri de gelegenheid zich in Stan's skiff te trainen. Een goed skiffeur is steeds een zekere waarde in dubbel scull. We waren echter tot de conclusie gekomen, dat er iets aan onze trainingsmethode haperde. Het moet gezegd, dat er destijds heel weinig over training geschreven werd of het was om te zeveren over orthodoxe of Fairbairn-stijl. De ware bijbel in deze tijd was de boek in het Engels van Steve Fairbairn. Om de beste methode van training te vinden was er dan, zoals nu nog steeds, contact nodig met degelijke vreemde trainers. Stan moest en zou een degelijke trainer vinden. Hij deed beroep op de Federatie, en zij raadden hem aan contact te nemen met de Antwerpenaar Frans Thissen, destijds trainer van de fameuze ploeg Piessen- Collet. Dhr Thissen stemde toe en toen Steenacker op zekere dag na zijn dagtaak bij zijn schoonouders in "Boxeghem" kwam zaten Stan en de heer Thissen daar te wachten. Het was regenachtig vuil weder: een typisch Oostends weertje, weinig geschikt om te roeien. De kalme Thissen monsterde ons en sprak heel weinig, tot hij op zeker ogenblik voorstelde er maar aan te beginnen. Er werd duchtig geroeid en projecten gemaakt. Dhr. Thissen zou zijn persoonlijke boot ter beschikking stellen van Stan. Henri zou in de boot van Sport Nautique roeien. De teerling was geworpen: van nu af zou er met methode en schema's progressief getraind worden. Er moest geknokeld worden in skiff om keihard te staan in de double scull. Het was duidelijk voelbaar dat aan het traditionele koersen met de einde seizoenwedstrijd te Boulogne een einde werd gesteld. Tot op dit ogenblik gold de mening dat een verplaatsing naar het buitenland een beloning en een einddoel was. Meedoen aan een internationale koers was een prestatie, niemand zou durven dromen daar als Oostendenaar iets in de pap te brokken.

Nu kwam het er niet meer op aan te vechten tegen oude mythologische godheden, maar er werd cijfertaal gesproken. Er werd fysisch en psychologisch met methode getraind. De vreemde roeiers, de droomgoden, hadden slechts twee armen en twee benen. Hun tijd was zus en zo. Het volstaat met uw eigen benen een soortgelijke tijd uit te stampen om op hun hoogte te geraken. trainer Thissen had roeiers gekend en gevormd die in Henley wonnen en op Europese en Olympische kampioenschappen hun woordje hadden meegepraat. Zulke fenomenen hadden we in Oostende nog niet gehoord en we kregen dus een buitenkansje.

Aldus voorbereid, werd begonnen aan de competitie 1952: Steenacker in skiff beginnening. Stan in skiff junior of senior, de twee samen in double scull senior. In Terdonk werd het een glansrijke overwinning in double scull en twee ereplaatsen in de skiff. In Oostende werd het een overwinning in skiff beginnening en een eervolle tweede plaats

in double scull. In deze specialiteit was een nieuwe ploeg opgedoken. Twee jonge krachten hadden zich verenigd: de Luikenaar Bobby George en de Antwerpenaar Jos Van Stichel. Ze koesterden hoge ambities en zouden naar Henley trekken

Als test-match voor de Olympiade te Helsinki zou de wedstrijd te Antwerpen in aanmerking komen. Er werd besloten daar grote troeven uit te spelen. Dhr. Thissen nodigde ons uit om op zijn kosten enkele dagen vroeger naar Antwerpen te komen en daar nog hard te trainen. Op de training zou er chrono gelopen worden tegen de gewezen kampioenen van Europa in four-oar de ploeg van Anversoise. Het was fameus en de verwachtingen stonden hoog gespannen. Er werd ook besloten dat Steenacker in Antwerpen zijn kans zou lopen in skiff senior. Het skiff-nummer werd een verrassing. Steenacker eindigde nipt tweede, na de Fransman Butel, maar vóór Demoulin en Van Stichel. In double-scull werden de Oostendenaars geklopt door George Van Stichel- en een Franse ploeg. Er rezen moeilijkheden voor de selectie voor Helsinki. Alleen een herkansing zou de oplossing brengen. De ploeg George- Van Stichel moest echter naar Henley en Stan verzaakte aan een herkansing en aan zijn loopbaan als roeier. Hij zou voortaan trainer worden. Steenacker moest dus zijn kans in skiff waarnemen. Zonder voorafgaande waarschuwing greep de wedstrijd Steenacker- Demoulin plaats te Wijnegem, op een avond in de week. Henri won met klank en mocht als beginneling deelnemen aan de skiffwedstrijd van de Olympiade te Helsinki. Daar won hij een herkansingswedstrijd maar kon zich niet klasseren in finale.

Na Helsinki hadden de Belgische kampioenschappen plaats. Henri won glansrijk in skiff. De uitslag werd betwist door de aanhangers van Bobby George en dit was de start van een rivaliteit en een pennestrijd in de dagbladen die 3 jaar duurde. Het duel George- Steenacker heeft destijds onze sportpers beroerd en menigeen voor de roeisport warm gemaakt.

Steenacker is onafgebroken kampioen gebleven tot en met 1959. In 1960 werd hij nipt onttroond door de jonge Luikenaar Lemaire. In skiff heeft hij talrijke overwinningen geboekt waaronder de meest merkwaardige: de vierlandenwedstrijd te Wijnegem in 1953, de Hollandbeker, te Amsterdam in 1955 en het kampioenschap van de Seine, te Parijs, eveneens in 1955. Hij is de eerste en enige Belg, die de Hollandbeker heeft kunnen winnen en de tweede Belg die te Parijs op de erelijst staat.

Vanaf 1954 vormde hij daarenboven ploeg in double-scull met zijn broer Fernand en, won met hem het Belgisch kampioenschap in 1954, 1955 en 1956. Samen geraakten ze in finale op de Europese kampioenschappen te Gent in 1955 (4de) en te Bled (5e). Zij namen deel aan de Olympiade in 1956, te Melbourne, maar ontgoochelden.

Henri kreeg er genoeg van en zou zich nog alleen op nationaal plan trachten te onderscheiden. Stan wist het echter te bekokstoven dat ploeg gevormd werd met de Luikenaar Higny. Hun eerste wedstrijd, het Belgisch kampioenschap, verloren ze omdat ze, door naijver in de club, moesten roeien in een oude ongeschikte boot. Met klank werd weerwraak genomen door een overwinning te Luzern. Nadien behaalde die ploeg een bronzen medaille op de Europese kampioenschappen in 1957, te Duisburg, nipt geklopt voor de tweede plaats.

In 1958 vormde hij ploeg met de jonge Lucas, won de zevenlandenwedstrijd, te Gent, en een 5e plaats op de Europese kampioenschappen, te Poznan. Het Belgisch kampioenschap double-scull won hij met Vanvooren, omdat Michel zich moest voorbehouden voor de acht-riem van de Zeemacht.

In 1959 behaalde hij met Lucas, de Belgische titel, maar ondanks een prachtige wedstrijd, konden ze zich niet klasseren in de finale van de Europese kampioenschappen, te Maçon.

Voor 1960, het jaar van Rome, werd er getraind als nooit te voren. Henri verkeerde in uitstekende vorm en zou ploeg vormen met de jonge belofte Brackx. Theoretisch moest die ploeg de sterkste zijn, die in Oostende had bestaan. Een double-scull met 2 skiffeurs van minder dan 7'30. Het moest alles worden en het werd een bittere ontgoocheling. Hier werd het bewijs geleverd, dat de wiskundige gelijkheid $1 + 1 = 2$ niet geldt in de sport. Een ploeg is geen

eenvoudige optelling van chrono's, maar een geheel met zijn eigen chrono. Op het kampioenschap werd het een nipte nederlaag in skiff en een pak slaag in double-scull. Hiermede werd aan de roeicarriere van Steenacker een einde gesteld. Henri besloot de pijp aan Maarten te geven.

Wat is Steenacker nu geweest in de Belgische roeisport? Zonder enige overdrijving mag gezegd worden: een uitzonderlijk goed element. Skiffeurs van 7'20 hebben er nooit dik gelopen in België. Om de hoogste toppen te scheren in skiff, op internationaal plan, miste Henri echter een tikje soepelheid. Dat komt uit zijn fysieke aard en door het feit dat hij in skiff begonnen is op een ouderdom waar de besten er mede uitscheiden. Verscheidene eerste prijzen heeft hij verloren door zijn te trage start, zodat minder sterke tegenstanders hem met een uiterste inspanning in de spurt konden vloeren.

In ploegverband kon Steenacker met een geschikte ploegmaat de hoogste toppen scheren. Dit werd duidelijk bewezen door de ploeg Steenacker- Higny. Dit was de eerste en enige werkelijke klasseploeg waarin Henri heeft geroeid. Deze ploeg was een zekerheid zonder minderwaardigheidscomplexen. Had een dergelijke ploeg van 1952 tot 1960 bestaan dan ware België zeker enkele medailles op Europese en Olympische kampioenschappen rijker geweest. We moeten eerlijk toegeven, dat de ploegen in double-scull tot aan de komst van het Russisch team Tsjukalov - Bertukov, in 1956, niet bijzonder sterk waren. Deze competitie is sinds 1958 nog veel zwaarder geworden, want voor het ogenblik zijn er een zevental ploegen, die als een klis aan elkaar hangen.

Wat betekent Steenacker voor de Sport Nautique Oostende? Hij is een baanbreker geweest, een ambassadeur. Op alle koersvelden is Oostende bekend geraakt. Er werden contacten gelegd bij de beste trainers van de roeisport en de Oostendse trainer werd de gelegenheid geboden op voet van gelijkheid met hen van gedachten te wisselen. Waar we vroeger minstens 10 jaar achteraan holden op trainingsgebied volgen we nu de besten op de voet. De fakkel van het succes werd brandend in ons clubhuis gebracht. Op de jongeren rust de taak deze fakkel brandend te houden.

DE CLUBHUIZEN VAN DE SPORT NAUTIQUE

Aan de hand van een artikel verwerkt in het programmaboekje van de regatta van 30 en 31 mei 1971 ter gelegenheid van het 100-jarig jubileum van Sport Nautique, persoonlijke herinneringen en een gesprek met Stan Vanhoutte volgt hierna een schema van de verschillende clubhuizen van Sport Nautique, steeds nauw verbonden met Bredene en gesteund door vele burgemeesters van de stad Oostende.

Sport Nautique werd gesticht op 15 juni 1871 en met het geld van de roeiers werden 2 boten gekocht: de gig voor 4 personen "Pétrel" voor 650 fr en de gig voor 2 personen "Alcyon" voor 550 fr. Om dit te viëren werden in tegenwoordigheid van de Koning en de Koningin succesvolle regatta ingericht. Met de opbrengst ervan werd een botenhuis gebouwd en op de wijk Conterdam werd een café, eigendom van juffer Lams, gehuurd als clubhuis. Het café noemde "Koek en Hesp" en was gelegen op de gedempte oude vaart, nadien ingepalmd door de spoorweg. Enkele jaren werden er wedstrijden geroeid tussen de brug aan de Smet de Nayerlaan en het clubhuis op de Conterdam.

Vanaf 1877 worden roeiwedstrijden ingericht in de havengeul.

In 1888 werden roeiwedstrijden ingericht op het kanaal in tegenwoordigheid van de Koning.

Tussen 1882 en 1899 werden er tweemaal Europese kampioenschappen ingericht te Oostende.

Een tweede clubhuis werd gebouwd tussen 1900 en 1904 op een stuk grond waar de Centrale van Ebes nu

staat. Dat stuk grond werd ten preciaire titel gehuurd. Het was een rudimentaire loods zonder comfort van 20 x 5 m. De enige wedstrijdboot was een 4-yole.

Omstreeks 1906 werd de grond waarop de loods stond verkocht aan de Centrale.

Er werd dan een derde clubhuis gebouwd in villastijl in het Maria Hendrikapark op een stuk grond dat in erfpacht werd verkregen. De heer Serruys gaf 10.000 fr. De interest werd betaald als huur door een bestuurslid en de terugbetaling van 10.000 fr werd verzekerd door het bestuur. Het clubhuis lag tussen het park en de afleidingsvaart. Het werd lange tijd bewoond door een brigadier van de politie met grote snor. Na de tweede wereldoorlog hebben de "Rode Valken" het betrokken en is het uitgebrand en afgebroken.

De afleidingsvaart werd echter versperd wegens havenuitbreidingswerken en de stad gaf de beschikking van een deel van loods 5 aan de dokken, nu Slijkenssteenweg.

In 1910 werden in Oostende Europese kampioenschappen ingericht. In 1914 zouden ze ingericht worden in Berlijn maar dan brak de eerste wereldoorlog uit.

Na de oorlog was de botenloods gedeeltelijk ingestort.

In 1923 werd het clubhuis in het park verkocht aan de stad voor 4165,63 fr.

In 1924 werd beslist de club te vestigen op gronden van Bruggen en Wegen (huidige plaats aan het kanaal) met een huur van 364 fr per jaar. Het clubhuis was een barak van het vroegere fonds Albert I. Er was ook een loods en in 1926 werd een tweede loods bijgebouwd.

In 1927 werd de organisatie fonds Albert I ontbonden en moest de barak aangekocht worden.

Tijdens de oorlog 1940-45 werden de boten uit de loodsen gehaald en verspreid bij leden. Dit was een goede maatregel want tijdens de terugtocht hebben de bezetters de brug opgeblazen en werden gebouw en overblijvende boten vernield.

Direct na de oorlog werden de loodsen door de leden heropgebouwd. Van sanitair was er in deze periode geen sprake. Alleen een WC achteraan en als douche een emmer met gaten die moest gevuld worden met een emmer water uit de vaart. Bij heel koud weer gebeurde het dat conciërge Charles Colleman een emmer warm water bracht. Omstreeks 1948 moet Henri Bollenberg een pompje geplaatst hebben met een leiding naar de vaart zodat een douche kon worden genomen nadat eerst water in de bak werd gepompt.

Door de werking van het trio Stan Vanhoutte- Bob Vanleke - aannemer Verkempinck werd in 1948 en 1949 de bestaande bunker afgebroken, werd een gedeelte loods bijgebouwd samen met kleedkamers, sanitair en een kleine bar. De nieuwe installatie werd op zaterdag 21 mei 1949 in gebruik genomen.

In 1952 werd er verwarming geplaatst en voor de huisbewaarder werd aan de bar een kamer bijgebouwd.

In 1954 stierf voorzitter Victor Fermon. Op de bestuursvergadering van 09.01.1955 zou een nieuwe voorzitter verkozen worden. Totaal onverwacht had in onze ogen de grote Henri Bollenberg, doch in de ogen van verschillende bestuursleden een klein mannetje, zijn kandidatuur gesteld. Op de grote dag had Bollenberg al zijn vrienden leden meegevraagd. Maar Milo Devisscher, ondervoorzitter, had een kandidaat uit de Oostendse burgerij op het oog en wilde de verkiezing uitstellen. Grote verslagenheid bij de clan Bollenberg! Maar dan heb ik het woord gevraagd en gezegd dat de hele geschiedenis vol zit van gestorven koningen maar dat enkele dagen na de dood reeds gekozen werd onder het gehuil van het volk: "le roi est mort, vive le roi". Bollenberg werd verkozen. De hoofdbetrachting van de nieuwe voorzitter was een nieuw clubhuis bouwen. Aan ondervoorzitter architect Daniels werd gevraagd een ontwerp te maken. Er zou een nieuw clubhuis komen aan de Spuikom met een roeibaan door de Polderstraat naar Bredene-Dorp

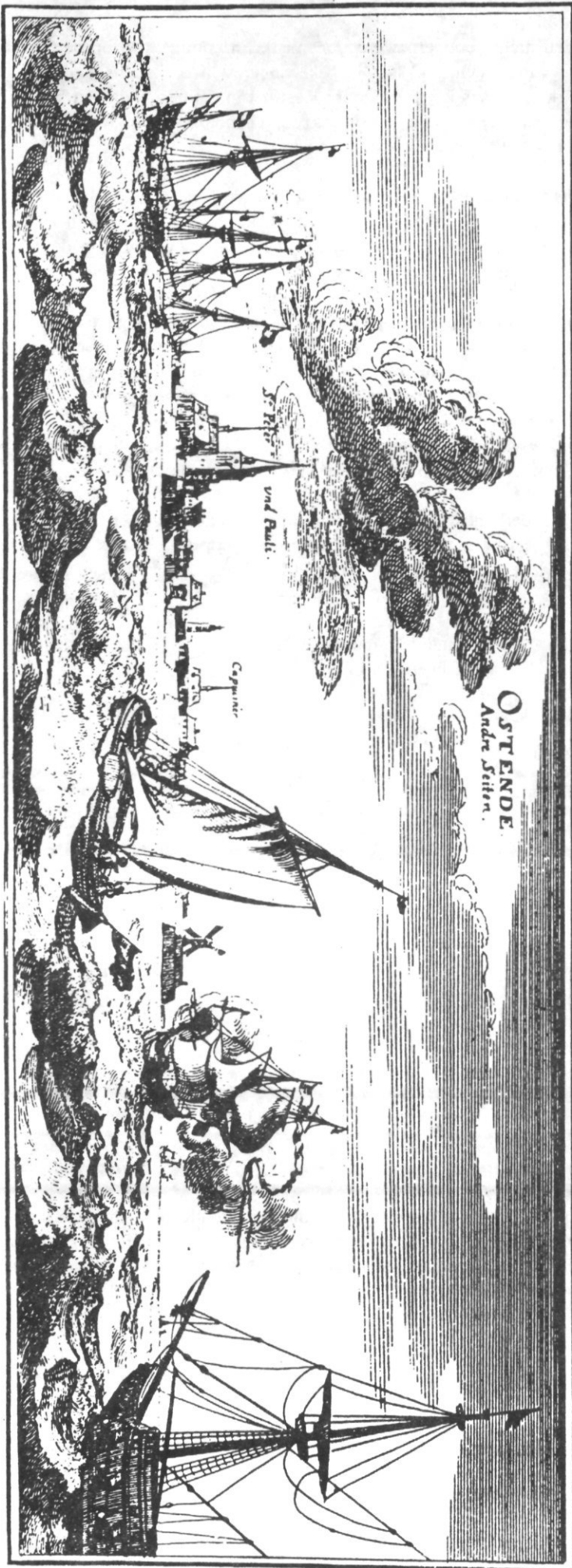
toe. Dit project werd afgevoerd. Een nieuw ontwerp werd opgemaakt in cottage stijl op de huidige ligging. De voorzitter kon de burgemeester Plovie van Bredene en Van Glabbeke van Oostende warm maken voor het ontwerp. Het grootste bedrag zou betaald worden door Oostende en daardoor moest het initiatief van daaruit komen. Verschillende keren werd dienaangaande een onderhoud gevraagd en steeds was Van Glabbeke een en al smile. Met het project op zijn werktafel was hij er telkens mee bezig. Er kwam niets van in huis (¹).

In 1958 was er de Wereldtentoonstelling te Brussel. Na afloop werden verschillende gebouwen verkocht. Gerard Rommelaere, een gewezen grote garagist in Oostende had de hand kunnen leggen op het UNO paviljoen, en was bereid twee vleugels aan Sport Nautique te verkopen. Direct werd contact gelegd met de burgemeesters van Bredene en Oostende. Burgemeester Plovie was direct akkoord en deze van Oostende voelde zich verplicht mee te werken. Stadsconducteur Vanleke heeft zich onder druk van Stan enorm ingezet voor de realisatie en bespoediging van de administratieve molen. Er werden funderingen gemetst, en de twee houten vleugels aangekocht in Brussel en werden aangepast aan plan en noodzaak. Er werd overeengekomen dat de vleugel met de boten zou behoren aan Oostende en de vleugel met bar en conciërgerie aan Bredene. Op 30 augustus 1959 werd het lint doorgeknipt door de burgemeesters Piers en Plovie. Er was een ruimte voorzien voor een roeitank. In 1959 werd die ruimte gebruikt voor conditietraining. Door samenwerking van Bob Vanleke, Militaire Gebouwen (Stan), aannemer Mylle en ingenieur Goddijn werd in het clubhuis in 1960 de modernste roeitank van België gebouwd. Dit is een zeer geschikt hulpmiddel voor initiatie en conditietraining. Het huidig bestuur schijnt dit niet te beseffen en is bezig de roeitank op te vullen.

Sedert 1959 zijn regelmatig onderhoudswerken bezig en kleine veranderingen. Een gedeelte van de ruimte waar de roeitank zich bevindt werd 20 jaar geleden verrijkt met een stand voor de schutters van de "Admiraal" in de Prins Albertlaan van het vroegere Bredene. Voor het ogenblik hangt het "Masterplan" als een zwaard van Damocles boven de roeiclub.

Oostende 13 augustus 1991.
Steenacker Henri.

-
1. Naar mijn oordeel werd de bouw vertraagd omdat het clubhuis op grondgebied Bredene lag. Oostende heeft steeds gepoogd het clubhuis op Oostende te krijgen. In die periode wilde Oostende, de grond onder het huidig clubhuis verwisselen tegen een deel van de nukkerwijk te Bredene. Na onderzoek bleek dat dit stuk kadaster ten onrechte op grondgebied Oostende lag.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN
Faculteit van de Letteren en de Wijsbegeerte
Departement Geschiedenis

HET KERKELIJK LEVEN TE OOSTENDE IN DE 17DE EN 18 DE EEUW

Promotor : Prof. Dr. M. CLOET

Verhandeling aangeboden door
Hilde Vansteenkiste
tot het verkrijgen van de
graad van Licentiaat in de
geschiedenis

LEUVEN 1986

INLEIDING

De laatste jaren is de aandacht van het historisch onderzoek gericht op het leven van de gewone man. Voor ons taalgebied vormde het doctoraal proefschrift van M. CLOET over de dekenij Tielt (destijds toebehorend tot het bisdom Gent) een belangrijke bijdrage tot de kennis van het kerkelijk en zedelijk leven van de volksmens (¹). Zijn werk lag aan de basis van een reeks dekenijstudies.

Zeer recent werd ook aandacht besteed aan de religieuze en morele gedragingen van de mensen van één enkele parochie. Methodologisch sluit onze verhandeling aldus aan bij de studie van I. MESOTTEN, die de parochie Diepenbeek bestudeerde voor de 17de en 18de eeuw (²). Op deze manier is het makkelijker evoluties aan te geven.

Als studieobject kozen we de parochie Oostende omwille van de persoonlijke band met deze stad. Tot nog toe werd Oostende wat het kerkelijk leven betreft stiefmoederlijk behandeld. Dit hangt samen met het beschikbare bronnenmateriaal. Sinds de vernieling van het stadsarchief in de nacht van 27 op 28 mei 1940 is nog slechts zeer weinig historisch materiaal van Oostende voorhanden. Het parochiearchief van zijn kant heeft erg geleden onder de overstroming van 1 februari 1953 (³). De meeste inlichtingen haalden we dan ook uit de grote reeks Acta episcopatus.

We starten onze verhandeling met een kritische bespreking van het bronnenmateriaal: de verslagen, de Acta episcopatus en het parochiaal archief.

Het tweede hoofdstuk brengt een situatieschets van Oostende. Achtereenvolgens komen de politiek-economische geschiedenis, de bevolkingsomvang en de parochie als structurelement aan bod.

Hoofdstuk III gaat over de parochiekerk, het kerkhof en de kapellen.

De parochiegeestelijkheid vormt het onderwerp van het vierde hoofdstuk. Onze aandacht gaat vooral uit naar de pastoors en onderpastoors.

Hoofdstuk V handelt over de reguliere orden, met name de Augustijnen, Kapucijnen, Zwarte Zusters en Conceptionistinnen.

De organisatie van de armenzorg wordt belicht in het zesde hoofdstuk. De armendis, de armenschool, het godshuis de Drie Koningen en het Reyngoethospitaal worden aan een onderzoek onderworpen.

Het laatste hoofdstuk is gewijd aan het gelovige volk. In een eerste artikel bestuderen we de verplichte praktijken en de volksdevotie. Vervolgens komt de religieuze opvoeding aan bod. In het volgende artikel wordt een onderzoek gedaan naar het zedelijk leven. Het laatste punt handelt over de protestanten te Oostende.

We houden eraan een dankwoord te richten tot de vele personen die tot de realisatie van deze studie hebben bijgedragen. In de eerste plaats gaat onze erkentelijkheid uit naar onze promotor Prof. M. CLOET, die steeds bereid was ons met raad en daad bij te staan. Vervolgens danken we de archivarissen, bibliothecarissen en personeelsleden van de archieven en bibliotheken waar we hebben gewerkt, en andere personen die iets hebben bijgedragen tot de verwezenlijking van deze studie. Ook mogen we onze ouders niet vergeten, zij boden ons vele studiekansen. Tot slot en niet in het minst danken we Jens voor de aanmoediging van elke dag.

-
1. M. CLOET, Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIIe eeuw. Tielt van 1609 tot 1700, Leuven, 1968.
 2. I. MESOTTEN, Het kerkelijk leven in de parochie Diepenbeek in de 17de en 18de eeuw, onuitg. lic. verh., Leuven, 1981.
 3. J. MERTENS, Archief van en over Oostende, in Ostendiana, dl. I, 1972, p.25-27.

BIBLIOGRAFIE

I. BRONNEN

A. Onuitgegeven bronnen ⁽¹⁾

BRUGGE

BISSCHOPPELIJK ARCHIEF

B. JANSSENS DE BISTHOVEN en C. DE BACKER. Inventaris van het bisschoppelijk archief van Brugge. Leuven, 1984.

1. Acta Episcopatus

Reeks B, nr. 8-82 (1611-1802).

Voor de perioden 1611-1641, 1662-1664 en 1692-1802 konden we gebruik maken van de Indices⁽²⁾

2. Visitatieverslagen

Reeks B, nr. 239.

241h.

1745-1746 (bisschop de Castillion)

1764-1770 (deken de Meulenaere).

1791-1792 (deken Verhagen).

1794-1796 (deken De Cuyper).

3. Relationes ad limina

Reeks B, nr. 184.

185.

17de eeuw: 1607, (de Rodoan); 1654 (van den Bosch); 1675 (de Baillencourt); 1685 (de Precipiano); 1695 (Bassery).

18de eeuw: 1719 (van Susteren); 1764, 1753 (de Castillion); 1762, 1773 (Caimo); 1781 (Brenart).

4. Parochiebundels

Reeks F, nr. 269-273 Oostende.

5. Varia

Reeks C, nr. 413. Conceptionistinnen Oostende.

Reeks N, nr. 94. Naamlijst van priesters geboren in Oostende.

BRUGGE

RIJKSARCHIEF

1. Fonds Kerkfabrieken

L. DANHIEUX e.a. Rijksarchief te Brugge. Inventarissen van archieven van Kerkfabrieken. Dl. VI. Brussel, 1969.

nrs. 4- 6.

Resolutieboeken. 1692-1747; 1748-1794; 1794-1871.

12- 26.

Rekeningen. 1657-1788.

55-108.

Diverse stukken:

nr. 57.

Stukken betreffende het meubilair, 18de-19de eeuw.

63.

Rekening van zilveren kandelaar en tabernakel, 1669-1673.

66.

Grafschriften, 17de-18de eeuw.

67.

Aanstellingen, 17de-19de eeuw.

78.

Schenking van een miraculeus beeld van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel, 1662.

79.

Verering van de relieken van St.-Petrus en Paulus, 1762.

80.

Verering van de relieken van de H. Apollonia, 1749-1809.

83.

Broederschap van de H. Laurentius, 1663-1811.

97.

Regel van St.-Augustinus, 1692.

98.

Briefwisseling en andere stukken betreffende het klooster, 1632-1719.

104.

Recht op de balans, 16de-18de eeuw.

105.

Stukken rakende de balans, 18de eeuw.

1. Nummers die zonder resultaat werden geraadpleegd, worden hier niet vermeld.

2. Acta episcoporum brugensium, indices, Brugge, Leuven 1984 - (nog onvolledig).

106. Proces tussen de magistraat en het klooster betreffende de dienst in het hospitaal en arrest op de balans, 1781-1792.
108. Godshuis "De drie koningen", 1707-1792.
2. Fonds Nieuw kerkarchief
 L. VAN WERVEKE. Inventaris Nieuw Kerkarchief. In handschrift. Z.p., z.d.
 nr. 32. Verslag over het nazicht van de boekerij der Zwarte Zusters te Oostende (1741).
 383 bis. Visitatie-decreten en statuten van bisschop Triest, 1618.
 405. Decanaal verslag, 1571-1618.
 406. , 1661.
 407. , 1774.
 440. Tabellen met opgave van het aantal communicanten (1786).
 581. Processen tussen diversen betreffende de rechten van pastoors en andere kerkdienaars (1618-1781).
3. Fonds Oud Kerkarchief ⁽¹⁾
 nr. 169 Eene gedruckte memorie ofte bemerkingen overgegeven door burchmeesters en schepenen der stad Oostende aen zyne hoogwaardigheyd den bisschop van Brugge, op het subject van het geschil 't welk zy zyn hebbende jegens de Heeren oversten van het Oratorie, tot d'eludicatie van de zelve zaeken ten jaere 1697.
4. Fonds Charters met blauwe nummers
 Doos VI. Mannenkloosters. Nr. 26, blauw nummer 7702, 2 augustus 1653.

BRUSSEL

RIJKSARCHIEF.

M. VAN HAEGENDOREN. Het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Overzicht van de fondsen en inventarissen. Brussel, 1955.

1. Fonds Geheime Raad

A. GAILLARD. Inventaire sommaire des archives du Conseil Privé. Z.p., z.d.
 Consulten, nr. 480. 1784.

2. Fonds Spaanse Geheime Raad

E. DE BREYNE. Inventaire sommaire des archives du Conseil Privé sous le régime espagnol. Z.p., z.d.
 Couvents, nr. 1128. Oignies-Ruremonde.

3. Fonds Oostenrijkse Geheime Raad

Inventaire des archives du Conseil Privé autrichien. Cartons. Z.p., z.d.
 Fondations pieuses et séculières, hôpitaux, monts de piété, enfants trouvés, nr. 938. Hôpitaux de Portacker et de Bylocke à Gand, de Lokeren, Ninove, Ostende, Menin, Termonde, Thorout, Ypres et Wervicq, 1763-1786, et 1791-1794.

4. Fonds Rekenkamer

A. PINCHART. Inventaire des archives des chambres des comptes, précédé d'une notice historique sur ces anciennes institutions. Dl. V. Brussel, 1879.
 Comptes des villes, Ostende, nr. 37404-37407. 1605-1609.

GENT

RIJKSARCHIEF.

1. Fonds Bisdom Gent

M. GYSSELING. Voorlopige gedeeltelijke inventaris van het oud archief van Sint-Baafs en bisdom te Gent. Gent, z.d. (1962) ⁽²⁾
 Reeks K, nr. 2562. Handboek van de deken, 1640-1803.

1. Handgeschreven inventaris, Y2.
2. Gedactylografeerd.

1. Fonds Commissie van Openbare Onderstand.J. COOPMAN. Inventaris archief commissie van openbare onderstand. Z.p.,z.d. (1)

- nr. 1. Oud Resolutieboek (vanaf 19-10-1665): lijst van wezen en armen, testamenten, lijst van herbergen.
3. Resolutieboek van de Armenschool 1682-1742: constitutiën, journaal, renten, landen, testamenten.
4. Resolutieboek van de Armenschool 1742-1782: notulen, armenmeesters en gouverneurs van de armenschool, lijst van poorters.

Handschrift. De historie van het klooster der "Zwarte Zusters" te Oostende. 19de eeuw.

B. UITGEGEVEN BRONNEN

Act van onfangenis in het Aerts-Broederschap der alderheyligste drievuldigheid van de Verlossinge der gevangene Slaven, wettelyck ingestelt door den hoogw. Heer Nicolaes de Haudion, Bisschop van Brugge, in de Parochiale Kerke van de HH. Petrus en Paulus, tot Oostende, op den 22 Mey 1644.

Broederschap van het alderheylighste sacrament des autaers, ten jaere 1699 besonderlick ingestelt om het selve met licht te vergheleschappen en vereeren in de gewoonelijke processien, ofte beregtinge van de siecken: voor desen geapprobeert door Syne Hooghweerdigheyt Guillielmus Bassery bisschop van Brugge, en op een nieuw begunstigt met aflaten. Oostende, 1740.

Costumen ende keuren der stadt ende port van Oostende. In desen Druck met verscheyde noodtsaeckelycke en noynt voor desen gedruckte stucken verrykt. Gent, 1774.

V. BRANTS. Recueil des ordonnances des Pays-Bas. Règne d'Albert et Isabelle. (Recueil des anciennes ordonnances de la Belgique publié par ordre du Roi sous les auspices du Ministre de la justice et par les soins d'une commission spéciale). Dl. I. Brussel, 1909.

E. VLIETINCK. Cartulaire d'Ostende. Texte original avec notes et additions précédé d'une introduction historique. Antwerpen, 1910.

II. WERKEN

R. BAETENS Le comportement des marins sur les navires ostendais vers l'Orient. In Revue du Nord. Nr. 1 buiten reeks: Les hommes et la Mer dans l'Europe du Nord-Ouest de l'Antiquité à nos jours. actes du colloque de Boulogne-sur-mer 1984. Rijsel, 1986, p. 385-403.

R. BOUDENS. De katholieke reformatie. In Kerk en Leven. Parochieblad Bredene. 27 maart 1986, p.17.

J. BOWENS. Nauwkeurige beschrijving der oude en beroemde zee-stad Oostende, gelegen in Oostenryksch Vlaenderen, verciert met grond-teekeningen, zoo van de oude als van de nieuwe stad. 2 dln. Handzame 1968. (anastatische herdruk van de uitgave verschenen te Brugge in 1792).

J. BROECKAERT. Jacques Hoys, fondateur du couvent des Conceptionistes et de l'école des pauvres à Ostende. In Précis historiques. Mélanges religieux, littéraires et scientifiques. Dl. XXVI, 1877, p. 35-48.

De Capucijnen te Oostende, 1695; In Fragmenta. Dl. II, 1887, p. 103-104.

- L. CEYSSENS. Het theologisch denken en het jansenisme. 1640-1730. In NAGN. Dl. VIII, 1979, p. 418-438.
- A. CISTELLINI. Oratoire Philippin. In Dictionnaire de spiritualité, ascétique et mystique, doctrine et historique. Dl. XI. Parijs, 1982, kol. 853-876.
- R. CLEMENT. Joannes-Robertus Caimo, XVI de bisschop van Brugge (1754-1755), en zijn relaties met de politieke overheid. Bijdrage tot de geschiedenis van de verhouding tussen Kerk en Staat tijdens de Verlichting. Onuitg. lic. verh. Leuven 1973.
- M. CLOET, B. JANSSENS DE BISTHOVEN, R. BOUDENS. Het bisdom Brugge(1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen. Brugge, 1984.
- M. CLOET. Bisschop Triest op bezoek te Pamele (1624-1652). In Gedenkboek 750 jaar Pamelekerk Oudenaarde 1235-1985. Oudenaarde, 1985, p. 151-166.
- IDEM Het gelovige volk in de 17de eeuw. In NAGN. Dl. VIII, 1979, p. 393-417.
- IDEM. Het gelovige volk in de 18de eeuw. In NAGN. Dl. IX, 1980, p. 396-412.
- IDEM. Karel-Filips de Rodoan en het bisdom Brugge tijdens zijn episcopaat (1602-1616). (Verhandelingen van Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren. Jg. XXXII, 1970, nr. 67). Brussel, 1970.
- IDEM. Kerkelijke instellingen en het belang voor de plaatselijke geschiedenis (XVIde-XVIIIde eeuw). In De Leiegouw. Dl. XXV, 1983, p. 3-31.
- IDEM. Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de XVIIde eeuw. Tielt van 1609 tot 1700. (Universiteit te Leuven. Werken op het gebied van de geschiedenis en de filosofie. 5de reeks. Dl. IV en, Belgisch Centrum voor Landelijke Geschiedenis. Nr. 13). Leuven, 1968.
- M. CLOET. De leeftijdsgrens tussen communicanten en niet-communicanten in de XVIIde en de XVIIIde eeuw. Een methodologisch gegeven voor het berekenen van het bevolkingscijfer. In De Leiegouw. Dl. VIII, 1966, p. 451-471.
- J. COOPMAN. De armenschool te Oostende (1682-1795). In Ostendiana. Dl. IV, 1982, p. 61-80.
- IDEM. Het Godshuis "De Drie Koningen". In Ostendiana. Dl. III, 1978, p. 61-80.
- L. DANHIEUX. De vernieuwing van de magistraat van Oostende in 1788. In Ostendiana, Dl. IV, 1978, p. 167-176.
- R. DANSECOER. Oostende. In Gemeenten van België. Geschiedkundig en administratief-geografisch woordenboek. Dl. I: Vlaanderen. Z.p., 1980, p. 800-804.
- J. DE BELDER e.a. Arbeid en tewerkstelling in West-Vlaanderen op het einde van het Ancien Régime. Een socio-professionele en demografische analyse. Werkdocumenten 2. Dl. IV. Z.p., 1975, p. 960-968.
- J. DE BROUWER. Het belang van de kommunikatencijfers en de verhouding tot de bevolking. In Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal, Letterkunde en Geschiedenis Dl. XVII, 1963, p. 67-80.

- L. DECLERCK. Willem Bassery, dertiende bisschop van Brugge (1690-1706). Een biografie en een bijdrage tot de studie van zijn pastoraal beleid. onuitg. lic. verh. Leuven, 1983.
- C. DECLERCQ. De seculiere geestelijken, mannelijke en vrouwelijke religieuzen te lande. In Flandria Nostra. Ons land en ons volk. Zijn standen en beroepen door de tijden heen. Dl. IV. Antwerpen-Brussel-Gent-Leuven, 1959, p. 9-212.
- H. DEFOORT. De broederschappen in de Kortrijkse Sint-Maartenskerk tijdens de 17de en 18de eeuw. In De Leiegouw. Dl. XXVIII, 1986, p. 3-144.
- J. DELBAERE. Het klooster des Zusters van Liefde van de H. Vincentius a Paulo te Rumbeke. In Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk. Nieuwe Reeks. Dl. XXVII 1958.
- J. DELAMEAU. Le catholicisme entre Luther et Voltaire. Parijs, 1979.
- E. DE MOREAU. L'Eglise en Belgique des origines au début du XXe siècle. Brussel, 1944.
- J. DE SMET. Le culte protestant à Ostende en 1784. In Hand.ém. Dl. LXXX, 1937, p. 146-150.
- A.C. DE SCHREVEL. Histoire du petit Séminaire de Roulers. Roeselare, 1906.
- J.O. DE SWERT. Chronicon congregationis oratorii Domini Jesu per provinciam archiepiscopatus Mechliniensis diffusae, ab anno Domini 1626 usque ad finem anni 1729. Rijsel, 1740.
- L. DE WACHTER. Repertorium van de Vlaamse gouwen en gemeenten. 6 dln. Antwerpen, 1942-1957.
- M. DIERICKX. De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II 1559-1570. Antwerpen-Utrecht, 1950.
- A. DUCLOS. Het beeld van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel te Oostende. In Archiven-Boek van Rond den Heerd. Dl. I, 1873, p. 51-56.
- IDEM. Dieft in 1682. In Archieven-boek van Rond den Heerd. Dl. II, 1874, p. 25-26.
- A. DU PONT. Prostitutie in de stad Antwerpen 16e-17e eeuw. Onuitg. lic. verh. Leuven, 1985.
- Eene aloude processie binnen de stad ende port van Oostende. Oostende, 1862.
- M. ENGLISH. De dekanaten in het bisdom Brugge. In Hand.ém. Dl. XCI, 1954, p. 5-17.
- IDEM. Het hospitaal te Oostende. In Hand.ém. Dl. LXXXV, 1948, p. 5-58.
- J. EVERAERT. Handel in de Zuidelijke Nederlanden 1650-1795. In NAGN. Dl. VIII, 1979, p. 185-202.
- D. FARAZYN. Belgische steden in reliëf. Plannen opgenomen door franse militaire ingenieurs - XVII-XIXe eeuw. Brussel, 1965.
- IDEM. Het mijnplein te Oostende. In Ostendiana. Dl. III, 1978, p. 41-59.
- (J.F.FOPPENS) Compendium chronologicum Episcoporum Brugensium necnon praepositorum, decanorum et canonicorum... Ecclesiae Cathedralis S. Donatiani Brugensis. Brugge, 1731.

- V. FOUTRY. Merkwaardige bladzijden uit de geschiedenis van Oostende. Antwerpen, 1958.
- A. GEORGE. L'Oratoire. (Collection les grands ordres monastiques et instituts religieux. III). Parijs, 1954.
- Godshuis te Oostende, 1705. In Fragmenta. Dl. IV, 1890, p. 68-70.
- Grote Winkler Prins Encyclopedie. 25 dln. Amsterdam-Brussel, 1979- 1984.
- P. HILDEBRAND. De kapucijnen in de Nederlanden en het prinsbisdom Luik. 10 dln. Antwerpen, 1945-1956.
- A. HODUM. De kloosters in het bisdom Brugge in de XVIIe eeuw. In CB. Dl. XXXVI, 1936, p. 205-212.
- J. JENNYN. Oprechte afbeeldinghe van het H.Broederschap der Overghebenedyde ende Alderheylighste Dryvuldigheyt Vande Verlossinghe der Ghevanghenen, ende van Onse Lieve Vrouwe Moeder van Remedie. Brugge, 1653.
- A. KEELHOFF. Histoire de l'ancien couvent des Ermites de Saint Augustin à Bruges. Brugge, 1869.
- J. LAENEN. Introduction à l'histoire paroissiale du diocèse de Malines. Brussel, 1924.
- R. LANOYE. L'Epopée ostendaise. Oostende, 1971².
- A. LAUREYS. Protestantisme te Oostende. In De Plate. Dl. XIV, 1985, p. 222-226, 249-252, 276-279.
- C. LOONTIENS. Le folklore ostendais. In Ostende et le littoral belge. Brussel, 1932, p. 121-136.
- IDEM. L'Histoire d'Ostende expliquée au musée communal. Catalogue illustré et annoté des oeuvres d'art et des antiquités réunis à l'hôtel de ville, Oostende, z.d.
- N. MADDENS e.a. Bibliografie van de geschiedenis, taal en volkskunde van West-Vlaanderen en de Westvlaamse gemeenten 1950-1981. 2 dln. Kortrijk, 1983-1986.
- P. MAERTENS. Het tolerantieëdict van 1781. Bijdrage tot de religieuze en culturele geschiedenis van de achttiende eeuw. Onuitg. lic. verh. Leuven, 1978.
- P. MARCELLUS. De minderbroeders Capucijnen te Oostende. Oostende, 1884.
- K. MEGANCK. De kerk na 't beleg van 1600. In Archiven-Boek van Rond den Heerd. Dl. II, 1874, p. 55-57.
- IDEM. De kerk van Oostende, voor, gedurende en na het bombardement van 1745. In Archiven-Boek van Rond den Heerd. Dl. II, 1874, p. 78-80.
- K. MEGANCK. Vergieten der dry klokken te Oostende. In Archiven-Boek van Rond den Heerd. Dl. II, 1874, p. 80-81.
- J. MERTENS. Archief van en over Oostende. In Ostendiana. Dl. I, 1972, p. 23-32.
- IDEM. De Zwarte Zusters en de waag te Oostende. In Gedenkboek Michiel Mispelon. Kortemark-Handzame, 1982, p. 357-371.
- I. MESOTTEN. Het kerkelijk leven in de parochie Diepenbeek in de 17de en 18de eeuw. Onuitg. lic. verh. Leuven, 1981.

- A. MOLIEN. Oratoire de Jésus (congrégation de l'). In Dictionnaire de théologie catholique. Dl. XI. Parijs, 1931, kol. 1104-1138.
- Nederlandse Volkskundige Bibliografie. Systematische Registers op Tijdschriften, Reekswerken en Gelegenheidsuitgaven. Voorlopig 31 dl. Antwerpen, 1964-1980.
- M.C. NIEUWBARN Beknopt, kerkelijk handwoordenboek. Verklarend woordenboek van katholieke geloofs- en zedenleer, liturgie, symboliek en kerkkunst, met illustraties en bijlagen. Tilburg, 1910.
- Notices sur le mont-de-charité à Ostende. Funérailles des pauvres. Z.p., z.d.
- Oostende, 1609. De Grauwe Zusters verjaagd uit Sluis worden aangenomen binnen Oostende. In Fragmenta. Dl. II, 1889, p. 259-260.
- Oostende, 1676. In Fragmenta. Dl. V, 1891, p. 152-156.
- Oostende, 1764. De zusters van het klooster van Rumbeke vragen aan het magistraat van Oostende om het hospitaal in de Kapellestraat te mogen bedienen. In Fragmenta. Dl. IV, 1890, p. 38-40.
- J.N. PASQUINI. Histoire de la ville d'Ostende et du port précédée d'une notice des révolutions physiques de la côte de Flandre, tirée de M. Belpaire et suivie de vade-mecum du voyageur à Ostende. Brussel, 1842.
- E. PERSOONS Panorama van de reguliere clerus in de 17de eeuw. In NAGN. Dl. VIII, 1979, p. 383-392.
- E. PIETERS. Antoon Triest als bisschop van Brugge (1616-1620). Bijdrage tot de religieuze en mentaliteitsgeschiedenis. In Hand.ém. Dl. CXIX, 1982, p. 5-63.
- E. PIETERS. Het pastoraal beleid van Antoon Triest vijfde bisschop van Brugge (1616-1620). Onuitg. lic. verh. Leuven, 1979.
- L. REYNTENS. Nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II in CBG. Dl. V, 1959, p. 156-179.
- W. ROMBOUTS. Het paasverzuim in het bisdom Brugge (1840-1911). (Inter-universitair centrum voor hedendaagse geschiedenis. Bijdragen. Nr. 62). Leuven-Parijs, 1971.
- G. ROTUREAU. Oratoire Bérullien. In Dictionnaire de spiritualité, ascétique et mystique, doctrine et historique. Dl. XI. Parijs, 1982, kol. 847-853.
- J. SAMYN. De historie van het kapelleken van het H. Sacrament te Oostende, oorsprong van de naam Kapellestraat. In Rond den Heerd. Dl. XV, 1880, p. 241-243, 251-253, 259-261.
- E. SCHOLLIERS en C. VANDENBROEKE. Structuren en conjuncturen in Zuidelijke Nederlanden 1480-1800. In NAGN. Dl. V, 1980, p. 252-310.
- Art. Sint-Philippus Neri. in Rond den Heerd. Dl. V, 1870, p. 204-205.
- G.F. TANGHE. Parochieboek van Leke, Lombardzijde, Middelkerke, Oudenburg, Bekegem, Ettelgem, Roksem, Westkerke, Zerkegem. Handzame, 1976. (anastatische herdruk).
- M. TERRY. De dekenij Roeselare (1609-1649). Bijdrage tot de studie van de katholieke hervorming in het bisdom Brugge. (Belgisch Centrum voor Landelijke Geschiedenis. Nr. 67). Leuven, 1983.
- J.P. TYTGAT. Dodenlijst van het Kapucijnenklooster van Oostende. In Ostendiana. Dl. V, 1986, p. 121-157.

- L. VAN ACKER. De confrerieën van de Trinitariërs in West-Vlaanderen. In Biekorf. Dl. LXXV, 1974, p. 353-378.
- IDEM. De paters Augustijnen in Oostende. In Biekorf. Dl. LXXXV, 1985, p. 188-190.
- L. VAN BUYTEN. Licenciaatsverhandelingen en doctoraatsproefschriften aangeboden aan de groep Moderne Geschiedenis (1934-1970) en het departement Geschiedenis (1971-1979/80). (Historica Lovaniensia. Dl. 100). Leuven, 1981.
- F. VAN DEN BERGHE. Geschiedenis van de Latijnse Schoole en van het bisschoppelijk college te Veurne. Veurne, 1952
- F. VAN DEN BERGHE, J. VAN DEN HEUVEL, G. VERHELST.
De Zwartzusters van Brugge, Diksmuide, Oostende, Veurne en Brazilië. Brugge, 1986.
- B. VANDENBUSSCHE. De dekenij Gistel (1606-1683). Bijdrage tot de studie van het kerkelijk leven in het bisdom Brugge. Onuitg. lic. verh. Leuven, 1981.
- L. VANDERJEUGD. Proeve van Oostendse bibliografie. Z.p., 1950-51.
- P. VANDEWALLE. Oostende 1604-1645. In Ostendiana. Dl. III, 1978, p. 81-85.
- H. VAN DONGEN. Oratorium. In Theologisch woordenboek. Dl. III. Roermond-Maaseik, 1958, kol. 3659-3660.
- J. VAN EEGHEM. Bisschoppelijke en decanale kerkvisitaties in het bisdom Brugge van de XVIIIe eeuw. In CB. Dl. L, 1958, p. 106-126 en p. 217-232.
- M. VANHAMME en J. DELPORTE. Ostende. D'un village de pêcheurs à la reine des plages. Brussel, 1982.
- CH. VAN MERRIS. Histoire de l'Oratoire en Belgique sous l'épiscopat de Jacques Boonen. In Annuaire de l'Université catholique de Louvain. Dl. LXXVI, 1912, p. 411-413, dl. LXXVII, 1913, p. 402-407.
- J. VERDAM. Middelnederlandsch handwoordenboek. 's Gravenhage, 1956.
- A. VIAENE. Klokkendoop en torenbouw in Oostende. Het bezoek van bisschop Gillis de Baerdemakere 19-20 juli 1478. In Ostendiana. Dl. II, 1975, p. 179-182.
- E. VLIETINCK. Het Oude Oostende en zijne driejarige belegering (1601-1604). Oostende, 1975. (anastatische herdruk van de uitgave verschenen te Oostende in 1887).
- J. WALGRAVE. Het demografisch materiaal van de stad Oostende in de Franse Tijd (1797-1814). Onuitg. lic. verh. Leuven, 1961.
- De Zwarte Nonnen te Oostende, een historiek. In De Plate. Dl. XII, 1983, p. 73-74, 111-112, 183-184, dl. XIII, 1984, p. 18-20, dl. XIV, 1985, p. 76-79, 106-108, 138, 231, 258-259, 295-296, dl. XV, 1986, p. 59-60, 125-126.

LIJST VAN AFKORTINGEN

<u>AE</u>	: <u>Acta Episcopatus</u>
ARA	: Algemeen Rijksarchief Brussel
BAB	: Bisschoppelijk archief Brugge
<u>Het bisdom Brugge</u>	: M. CLOET e.a. <u>Het bisdom Brugge (1559-1984) Bisschoppen, priesters, gelovigen</u> . Brugge, 1984.
<u>CB</u>	: <u>Collationes Brugenses</u>
CBG	: <u>Collationes Brugenses et Gandavenses</u>
M. CLOET, <u>Rodoan</u> .	: M. CLOET. <u>Karel-Filips de Rodoan en het bisdom Brugge tijdens zijn episcopaat (1602-1616)</u> . Brussel, 1970.
M. CLOET, <u>Tielt</u> .	: M. CLOET. <u>Het kerkelijk leven in een landelijke dekenij van Vlaanderen tijdens de 17de eeuw. Tielt van 1609 tot 1700</u> . Leuven, 1968.
<u>COO</u>	: <u>Commissie van Openbare Onderstand</u>
DV	: Decanaal visitatieverslag
<u>GWP</u>	: <u>Grote Winkler Prins Encyclopedie</u> . 25 dln. Amsterdam-Brussel, 1979-1984
<u>GR</u>	: <u>Fonds Geheime Raad</u>
<u>Hand.ém.</u>	: <u>Handelingen van het genootschap voor geschiedenis</u>
<u>NAGN</u>	: <u>(Nieuwe) Algemene Geschiedenis der Nederlanden</u>
<u>NKA</u>	: Fonds <u>Nieuw Kerkarchief</u>
<u>KF</u>	: Fonds <u>Kerkfabrieken</u>
<u>OGR</u>	: Fonds <u>Oostenrijkse Geheime Raad</u>
<u>OKA</u>	: Fonds <u>oud Kerkarchief</u>
RAB	: Rijksarchief Brugge
RAG	: Rijksarchief Gent
<u>RK</u>	: Fonds <u>Rekenkamer</u>
<u>SGR</u>	: Fonds <u>Spaanse Geheime Raad</u>
E. VLIETINCK, <u>Het oude Oostende</u> .	E. VLIETINCK, <u>Het oude Oostende en zijne driejarige belegering (1601-1604)</u> . Oostende, 1975.
VVF	: Vlaamse Vereniging voor Familiekunde

HOOFDSTUK I : DE VOORNAAMSTE BRONNEN

Welke bronnen komen er in aanmerking voor de studie van het kerkelijk leven te Oostende in de 17de en 18de eeuw? De pastorale verslagen (Art.1), de Acta episcopatus (Art.2) en het parochiaal archief (Art.3) worden aan een kritisch onderzoek onderworpen.

Art.1. De verslagen

Par.1. De decanale visitatieverslagen

Ieder deken had volgens de besluiten van het provinciaal concilie van 1607 de plicht de parochies van zijn dekenij jaarlijks te bezoeken en daarover een schriftelijk verslag naar de bisschop te sturen (¹). Voor Oostende zijn er elf decanale rapporten bewaard, waarvan slechts twee uit de 17de eeuw. Van elk volgt een korte bespreking.

A. Het verslag van Jacobus Damhouder (1617-1634) (²)

We kunnen moeilijk spreken van een visitatieverslag stricto sensu want het gaat om uittreksels uit het register van Petrus De Palude met notities over zijn inspectiebezoeken als deken. Daarnaast bevat het verslag ook documenten door deken Denis Stoffels (1609-1617) overgeleverd aan zijn opvolger Jacobus Damhouder.

B. Het verslag van Nicolaus Gerseken (1661-1662) (³)

Alhoewel deken Gerseken, die tevens kanunnik was van het St.-Donaaskapittel, Oostende op 1 juli 1661 en 10 juni 1662 visiteerde, heeft hij maar één verslag opgesteld, waarschijnlijk na zijn bezoek in 1661. Het is vrij uitvoerig en onderverdeeld in vier rubrieken (⁴). Eerst komt het tabernakel en toebehoren aan bod. Vervolgens het kerkgebouw, de altaren "et alia quae ad illam spectant" (⁵). Het derde onderdeel gaat over de pastoor en de inwoners, de goddelijke diensten, de beneficies en de terminarii. Tenslotte wordt er iets gezegd over de parochieregisters, de rekeningen en de kerk- en dismeesters. Op te merken valt dat het enige visitatieverslag is met informatie over de vergoeding van de pastoor afkomstig uit de begrafenissen.

C. De verslagen van Eugenius De Meulenaere (1763-1778) (⁶)

1764. De eerste inspectietocht van deken De Meulenaere doorheen het decanaat Oudenburg had plaats in de periode mei-november 1764. Op 2 juli was hij te Oostende. Hij vermeldt de naam van de pastoor, de duur van zijn pastoorsambt, hoeveel onderpastoors er zijn en of er een koster is. Vervolgens geeft het verslag ons enkele inlichtingen over de rekeningen van armendis en -school, de goddelijke diensten, de catechismus, de parochieregisters en het aantal communicanten.

1765, 1766, 1768, 1770, 1774. Deze verslagen steunen op het vorige en zijn veel korter. De belangstelling van de deken gaat vooral uit naar de kerk, het toebehoren en de rekeningen van armendis en -school. Het klooster van de Zwarte Zusters en de Conceptionistinnen komen ter sprake naar aanleiding van het bezoek in 1766.

1. M. CLOET, o.c., p.25.

2. RAB, NKA, nr. 405, f. 54v-56r.

3. RAB, NKA, nr. 406, f. 1 r-4r.

4. Deze rubrieken vinden we ook terug bij de andere parochies van het decanaat Oudenburg.

5. RAB, NKA, nr. 406, f. 2 r.

6. BAB, B 241h, DV 1764, f.3r; 1765, f. 1v; 1766, f. 1v; 1768, f. 2r; 1770; f. 2r; RAB, NKA, nr. 407, DV 1774, f. 2r.

D. Het verslag van Philippus Verhagen (1778-1793) ⁽¹⁾

In het begin van zijn verslag over Oostende drukt de deken de wens uit dat de bisschop of een vertegenwoordiger de parochiekerk zou visiteren uit vrees voor partijdigheid daar hijzelf tevens pastoor is. De deken was op bezoek in het klooster van de Zwarte Zusters op 12 september 1791, het jaar daarop bij de Conceptionistinnen. Het rapport van deze visitaties is erg beknopt en zakelijk. Het verslag bevat achteraan een compendium met de wantoestanden die pastoor-deken Verhagen tijdens zijn reis doorheen de dekenij Oudenburg had waargenomen. Oostende wordt daarbij vermeld. De deken klaagt voornamelijk tekortkomingen aan in het godsdienstig en zedelijk gedrag van de parochianen. Daarnaast wordt het aantal communicanten aangegeven.

E. De verslagen van Jacobus Petrus De Cuyper (1793-1802) ⁽²⁾

1794-1795. Dit is het kortste van alle decanale visitatieverslagen en verschaft ons heel weinig informatie. De deken was in het klooster van de Conceptionistinnen op 3 juni 1794 waar hem de rekeningen van de voorbije twee jaar overhandigd werden. Voor de pastoors van de parochies die hij in 1795 bezocht ⁽³⁾ was hij vol lof, behalve voor de pastoor van Oostende, die slechts deservitor was. De laatste pagina van het relaas bevat "Puncta visitationis corrigenda. Oostende komt daarbij niet ter sprake.

1796. Dit verslag is uitvoeriger en verzorgd. De deken heeft het in de inleiding van zijn rapport over de dekenij Oudenburg -net als het jaar daarvoor- over het slechte gedrag van de pastoor te Oostende. Het rapport over de parochies is ingedeeld in verschillende onderwerpen. Bovenaan zijn verslag vermeldt de deken de pastoor, de onderpastoors en de koster. Vervolgens komen de altaren, de tabernakels, de biechtstoelen, de preekstoel, de doopvont, de relieken, de broederschappen, de registers, de communicanten en het kerkhof aan bod. Het derde deel gaat over de kloosters, het Reyngoethospitaal en de kapel in het stadhuis.

Veel historici hebben reeds gewezen op het nut van goed opgestelde visitatieverslagen voor de studie van het religieuze leven ⁽⁴⁾. De waarde van de verslagen is afhankelijk van diverse factoren. Zo spelen de aandacht en de persoonlijkheid van de visitorator een belangrijke rol ⁽⁵⁾. Had hij niet teveel haast bij het bezoeken van zijn parochies? Voor de dekenij Oudenburg is het niet altijd na te gaan hoeveel parochies de deken gemiddeld per dag visiteerde.

Van vijf decanale rapporten wordt voor geen enkele parochie de dag van het bezoek vermeld ⁽⁶⁾. Soms is slechts voor enkele parochies van het decanaat de visitatiedatum neergeschreven. Over het algemeen kunnen we stellen dat de dekens slechts één parochie per dag bezochten. Geen enkele deken heeft genoteerd of hij andere personen -buiten de pastoor- ondervraagd heeft naar aanleiding van zijn bezoek. Daarnaast is ook de aard van de gegevens bepalend voor hun waarde. M. CLOET maakt een onderscheid tussen objectieve en subjectieve gegevens. Objectief zijn de inlichtingen over de kerk en haar toebehoren. Inlichtingen over de parochianen en de pastoor zijn subjectief ⁽⁷⁾

-
1. BAB, B 241h, f. 1r en 8r.
 2. BAB, B 241h, DV 1794-1795, f. 1r en 3r; 1796, f. 4r, f. 7r-v.
 3. Er wordt niet opgegeven of hij ze allemaal aandeed.
 4. M. CLOET, o.c., p. 18-19: "Wie een studie wil maken over de concrete gedragingen op religieus en moreel gebied, moet vanzelfsprekend op zoek gaan naar de bronnen die de concreetste inlichtingen bevatten. Op dit stuk kunnen verzorgde decanale verslagen moeilijk door andere bronnen overtroffen worden. "; J. DELUMEAU, le catholicisme entre Luther et Voltaire, Parijs, 1979², p. 199-200: "Les documents les plus capables de nous informer sur la pratique religieuse d'autrefois sont incontestablement les registers de visites pastorales, archidiaconales ou décanales..."
 5. M. CLOET, o.c., p. 25; "De waarde van een dekanaal verslag is grotendeels afhankelijk van de aandacht van de bezoekende deken".
 6. Het rapport van Jacobus Damhouder hebben we niet meegerekend omdat het in feite geen verslag is.
 7. M. CLOET, o.c., p. 21-25.

Par. 2. De bisschoppelijke visitatieverslagen

Het concilie van Trente bepaalde dat de bisschop of zijn plaatsvervanger minstens om de twee jaar al de parochies van zijn bisdom moest bezoeken ⁽¹⁾. Welke inlichtingen geven de twee voor Oostende bewaarde bisschoppelijke verslagen?

A. Het verslag van Antoon Triest (1616-1620) ⁽²⁾

Bisschop Triest visiteerde vele parochies van zijn diocesis in de jaren 1617-1620 en stelde richtlijnen op voor elke parochie die hij had aangedaan. Tijdens zijn bezoek aan Oostende op 7 en 8 september 1617 had de bisschop vooral oog voor de materiële en administratieve toestand van de parochie. Heel wat richtlijnen hebben betrekking op het beheer van kerk- en disgoederen. De bisschop inspecteerde ook het kerkgebouw en de uitrusting van de eredienst. Gegevens over het zedelijk en godsdienstig gedrag van de parochianen zijn zeldzaam. Over het gedrag van de pastoor werd niets aangetroffen.

B. Het verslag van Jan-Baptist de Castillion (1743-1753) ⁽³⁾

Bisschop de Castillion heeft tussen mei 1745 en oktober 1746 niet minder dan 103 parochies van zijn bisdom bezocht. Hij was te Oostende op 12 mei 1745. Vooraf had hij aan de pastoors van de diverse parochies een vragenlijst opgestuurd die moest ingevuld zijn vóór zijn bezoek ⁽⁴⁾. Deze lijst is ingedeeld in zes hoofdpunten (tituli). De zes tituli behandelen respectievelijk de volgende onderwerpen: 1. de parochie als zodanig, 2. de kerkelijke bedienaars en de inwoners van de parochie, 3. de kerk en haar uitrusting, 4. de goederen, stichtingen en afrekeningen, 5. de goddelijke en pastorale dienst, 6. de broederschappen, aflaten, relieken en beneficies. Van de in totaal 106 vragen heeft de pastoor van Oostende er slechts 21 beantwoord. Dat is opmerkelijk weinig in vergelijking met andere parochies ⁽⁵⁾. Van het eerste hoofdpunt zijn er 2 van de 6 vragen ingevuld, 7 van de 10 van het tweede onderdeel, 4 van de 20 van het derde deel, 4 van de 34 van het vijfde hoofdpunt en 3 van de 6 vragen van de laatste titulus. We moeten dus wel constateren dat heel wat mogelijke informatie niet verstrekt werd en dus ook niet tot ons gekomen is.

Par. 3. De relationes ad limina

De verslagen die de bisschoppen sinds 1585 om de vier jaar over de toestand van hun bisdom in Rome moesten uitbrengen heten relationes ad limina ⁽⁶⁾. Kopieën van dergelijke verslagen bevinden zich in het bisschoppelijk archief te Brugge ⁽⁷⁾. Inlichtingen met betrekking tot Oostende troffen we aan in de verslagen van de volgende jaren: 1607 (Karel-Filips de Rodoon); 1654 (Karel van den Bosch); 1675 (François de Baillencourt); 1685 (Humbert de Precipiano); 1695 (Willem Bassery); 1719 (Hendrik Jozef van Susteren); 1764, 1753 (Jan Baptist de Castillion); 1762, 1773 (Jan Robert Caimo); 1781 (Felix Brenart). De gegevens hebben voornamelijk betrekking op de Oratorianen, de Kapucijnen, de Zwarte Zusters, de Conceptionistinnen, het godshuis de Drie Koningen en het Reyngoethospitaal. De verslagen zijn op elkaar gebaseerd, sommige zinnen worden in verscheidene elkaar opvolgende relationes letterlijk overgenomen. Zo verschillen de twee verslagen van bisschop de Castillion noch in inhoud, noch in woorden. Al bij al bevatten de relationes voor ons toch interessante informatie, vooral omdat de beschikbare bronnen voor Oostende nogal beperkt zijn.

1. IDEM, o.c., p. 24.

2. RAB, NKA, nr. 383 bis, f16r-17v.

3. BAB, B239.

4. J. VAN EEGHEM, Bisschoppelijke en decanale kerkvisitaties in het bisdom Brugge van de XVIIIe eeuw, in CB, dl. L, 1954, p. 107-108.

5. Voor de dekenij Torhout is de balans heel wat gunstiger : gemiddeld werden per parochie slechts elf vragen niet beantwoord (J. LECOMTE, De dekenij Torhout. Twee eeuwen kerkelijk leven (1597-1795), onuitg. lic. verh., Leuven, 1986, p. 24.

6. M. CLOET, o.c., p. 55

7. BAB, B184 EN 185.

ART. 2. De Acta episcopatus

In de Acta episcopatus brengen de secretarissen van de bisschop verslag uit over de handelingen en beleidsbeslissingen van hun bisschop ⁽¹⁾. De Acta voor de periode 1605-1802 omvatten 77 registers. Van het merendeel van de registers werden onlangs indices opgemaakt wat het doornemen van de registers in hoge mate vereenvoudigde.

De Acta bevatten ook kopieën van de correspondentie van de bisschop met geestelijken en met leken. Bezoeken van de bisschop aan de parochie worden eveneens vermeld. Er is heel wat informatie over de parochiegeestelijkheid aan te treffen: benoeming, diverse toelatingen, verhouding met de plaatselijke overheid en de kloosters. Wat de kloosters betreft hebben de meeste gegevens betrekking op de inkleding, de professie van de zusters, de verkiezing van een overste en een mede-overste bij de Conceptionistinnen en de Zwarte Zusters, alsook toelatingen om te prediken en biecht te horen voor de Kapucijnen. Verder allerlei dispensaties i.v.m. vasten en vleesderven, de heiliging op zon- en feestdagen, de sacramenten, de catechismus, de volksdevotie, veranderingen aan het kerkgebouw en het kerkhof. Inlichtingen over het onderwijs en de armenzorg zijn eerder schaars.

Art. 3. Het parochiaal archief

Par. 1. De kerkfabriek St. Petrus en Paulus ⁽²⁾

Het parochiearchief bevindt zich sedert 5 augustus 1964 in het rijksarchief te Brugge. Heel wat stukken zijn echter beschadigd door de storm van 1 februari 1953 waardoor de stad onder water kwam te staan. Alhoewel het geen merkwaardige stukken bevat is het een belangrijk archief, omdat door de vernieling van het stadsarchief in de nacht van 27 op 28 mei 1940 zeer weinig historisch materiaal voor Oostende bestaat ⁽³⁾. Het parochiearchief bevat 111 nummers onderverdeeld in 10 thema's. Sommige nummers waren niet relevant voor onze studie.

Van de drie bewaarde resolutieboeken is het eerste het minst gehavend. Het nalezen ervan leverde o.a. gegevens op in verband met herstellingen aan het kerkgebouw, fundaties, schenkingen aan de kerk, inkomsten uit de schaal en de offerblokken.

De kerkrekeningen bevatten voor onze studie niet zoveel belangrijke en bruikbare informatie. Er is slechts één rekening van de 17de eeuw. Voor de 18de eeuw zijn er mits kleine onderbrekingen rekeningen vanaf 1704 tot 1788. Ze lopen over twee, drie, vier vijf of negen jaar.

Onder de titel "Kerkgebouw en meubilair" zijn voornamelijk documenten geclasseerd in verband met reparaties aan het kerkgebouw en haar toebehoren; de uitrusting voor de eredienst. Er is ook een 19de-eeuwse kopie in opgenomen met grafschriften uit de 17de en de 18de eeuw.

De documenten die handelen over de kerkelijke bedienaars brachten minder informatie aan dan verwacht. De registers van de kerkbaljuws bevatten de tarieven voor de uitvaart en de votiefmissen. Verder moet een kopie vermeld worden van het concordaat dat in 1662 gesloten werd tussen de bisschop Robert de Haynin (1662-1668) en het Oratorium van kardinaal de Bérulle "noopende het bedienen van de pastorie cappelrije ende andere officen conceerneerende den goddelycken dienst binnen de parochiale kercke deser steede".

Van de onder de titel "Eredienst en devotie" ondergebrachte stukken waren enkel deze over de heiligenverering van

1. M. CLOET, Kerkelijke instellingen en het belang ervan voor de plaatselijke geschiedenis (XVIde-XVIIIde eeuw) in de Leiegouw, dl. XXV, 1983, p. 6.
2. L. DANHIEUX e.a., Rijksarchief te Brugge, Inventarissen van archieven van kerkfabrieken, dl. VI, Brussel, 1969.
3. J. MERTENS, art. cit., p. 25-27.
Het stadsarchief werd bewaard in het stadhuis en de stadsbibliotheek. Door de brand van beide gebouwen t.g.v. het bombarderen van de stad ging het verloren.

enig nut. Meer bepaald de nummers over het beeld van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel en de heiligen Petrus en Paulus, en Apollonia (hun relieken en de verleende aflaten).

Statuten of ledenlijsten van broederschappen werden in het parochiearchief niet teruggevonden, alleen geschriften over de relieken en de verleende aflaten.

De rubriek over fundaties en testamenten bevat voornamelijk fundaties. Er zijn slechts twee testamenten bewaard waarvan één beschadigd en in het Spaans opgesteld is.

Een laatste onderdeel dat van belang was voor onze studie waren de nummers in verband met het klooster van de Zwarte Zusters en het godshuis de Drie Koningen. De stukken zijn hoofdzakelijk van financiële aard.

Par. 2. De parochiebundels ⁽¹⁾

In het bisschoppelijk archief te Brugge bevinden er zich vijf bundels met betrekking tot de parochie Oostende. Twee bundels waren niet van nut omdat de stukken te recent zijn en/of geen betrekking hebben op onze parochie ⁽²⁾ De drie andere bundels verschaften ons voornamelijk gegevens in verband met de Zwarte Zusters, het godshuis de Drie Koningen, het Reyngoethospitaal, de Oratorianen en in mindere mate over de Kapucijnen en de Conceptionistinnen ⁽³⁾.

Besluit.

In tegenstelling tot de andere bisdommen zijn er voor het bisdom Brugge weinig visitatieverslagen bewaard. Voor de dekenij Oudenburg waarvan Oostende deel uitmaakte, zijn slechts elf decanale en twee bisschoppelijke rapporten bewaard. De verslagen en het parochiearchief bevatten overwegend rekeningen, gegevens over de toestand en herstellingen van de gebouwen. Het tekort aan gegevens over de moraliteit wordt in zekere mate goed gemaakt door de Acta.

Alhoewel de inlichtingen voor de eerste helft van de 17de eeuw schaars zijn, beschikken we toch over voldoende gegevens voor een studie van het kerkelijk en zedelijk leven te Oostende vanaf het begin van de 17de tot het einde van de 18de eeuw.

HOOFDSTUK II: ALGEMENE TERREINVERKENNING

Alvorens te spreken over het kerkelijk leven te Oostende in de 17de en 18de eeuw gaat onze aandacht achtereenvolgens uit naar de politiek-economische geschiedenis van Oostende (Art.1), de omvang van de bevolkingscijfer (Art. 2) en de parochie Oostende als structurelement (Art. 3).

Art. 1. Politiek-economische schets van de stad Oostende

Oostende, dat tot in de 16de eeuw vermeld staat als Oostende-ter-Streep, ontstond op het oostelijk uiteinde van een lange strook die tot Westende liep ⁽⁴⁾. De oudste vermelding dateert van 1072. In dat jaar liet Robrecht de Fries te

1. BAB, F269-273.
2. NI. F271, 272.
3. Over het klooster van de Conceptionistinne wordt in het bisschoppelijk archief een afzonderlijke bundel bewaard met o.a. correspondentie tussen de overste van het klooster en de bisschop (BAB, C413). De meeste stukken hebben we echter ook aangetroffen in de Acta.
4. D. FARASYN, Belgische steden in reliëf. Plannen opgenomen door Franse militaire ingenieurs - XVII-XIXe eeuw, Brussel, 1965, p. 21; C. LOONTIENS, L'Histoire d'Ostende expliquée au musée communal. Catalogue illustré et annoté des œuvres d'art et des antiquités réunies à l'hôtel de ville, Oostende, z.d., p.6.

Oostende een kerk bouwen, toegewijd aan de H. Petrus. Hij zou dat gedaan hebben, hetzij uit dankbaarheid voor zijn overwinning op gravin Richildis, hetzij uit boete hem opgelegd door de paus wegens de moord op zijn neef ⁽¹⁾.

Aanvankelijk was Oostende slechts een klein gehucht, afhankelijk van Mariakerke. Maar dankzij de visserij slaagde dat gehucht erin Mariakerke in de schaduw te zetten en bij akte van 28 juni 1267 werd het door Margaretha van Constantinopel tot stad verheven. De vergunning van vrije gerechtsuitoefening werd in 1270 aan de Oostendse wethouders verleend ⁽²⁾.

Ten gevolge van de storm van 1394, waardoor de helft van de stad verwoest werd, vestigde een deel van de bevolking zich ten zuiden van een dijk, die door het Brugse Vrije in 1390 was opgeworpen. Zo ontstond nieuw Oostende. Geleidelijk aan verhuisde de bevolking van de oude naar de nieuwe stad. De nieuwe stad kreeg een stadhuis in 1411-1418 en een kerk in 1438, die opnieuw toegewijd werd aan de H. Petrus ⁽³⁾. Vanaf 1438 waren er dus te Oostende twee parochiekerken, één in de oude en één in de nieuwe stad die samen één en dezelfde parochie uitmaakten ⁽⁴⁾.

In de 15de en 16de eeuw werd Oostende een belangrijke vissersstad. Voornamelijk haring werd uitgevoerd. In Frankrijk was de streek van Rouen een belangrijk afzetgebied ⁽⁵⁾. De welvaart van de stad nam nog toe door de aanleg van een haven in de jaren 1445-1446. Dit was een doorn in het oog van de steden Brugge, Nieuwpoort, Damme en Sluis die in 1483 bij de drie leden van Vlaanderen een verzoekschrift indienden, waarin ze om het dempen van de Oostendse haven verzochten. Aan dit verzoek werd echter geen gevolg gegeven ⁽⁶⁾.

In 1489 werd de stad die samen met Brugge, Sluis en Duinkerke het gezag van Aartshertog Maximiliaan van oostenrijk verwierp, door zijn troepen verwoest. Oostende wist zich echter in betrekkelijk korte tijd te herstellen ⁽⁷⁾.

Wanneer de Vlaamse steden in opstand kwamen tegen het Spaanse gezag, werd Oostende een belangrijk toevluchtsoord van de Geuzen. In 1583 kwam Alexander Farnese gedurende een vijftal dagen tevergeefs Oostende belegeren ⁽⁸⁾. De overstroming in 1584 die het gevolg was van het afgraven van de duinen aan de oostkant van de stad, bezorgde Oostende een sterke strategische positie ⁽⁹⁾. Vanuit de stad teisterden de Geuzen jarenlang de provincie ⁽¹⁰⁾. Op 5 juli 1601 besloot Aartshertog Albrecht tot het beleg van Oostende dat drie jaar duurde. Op 23 september, de dag na de overgave, werd er uit dank voor de beëindiging van het beleg, in de stad een processie gehouden en een plechtige dankmis gezongen ⁽¹¹⁾.

1. E. VLIETINCK, Het oude Oostende en zijne driejarige belegering (1601-1604), Oostende, 1975 (anastatische herdruk van de uitgave verschenen te Oostende in 1897), p. 24.
2. Voor 1270 ressorteerde Oostende onder het rechtsgebied van Heer Wouterman van Gent; D. FARASYN, o.c., p. 21; E. VLIETINCK, o.c., p. 25.
3. D. FARASYN, o.c., p. 21; R. DANSECOER, Oostende, in Gemeenten van België, Geschiedkundig en administratief - geografisch woordenboek, dl. I: Vlaanderen, z.p., 1980, p. 800-801.
4. E. VLIETINCK, o.c., p. 36.
5. R. DANSECOER, art. cit., p. 800-801.
6. C. LOONTIENS, o.c., p. 8.
7. V. FOUTRY, Merkwaardige bladzijden uit de geschiedenis van Oostende, Antwerpen, 1958, p. 15.
8. IDEM, o.c., p. 18.
9. Deze overstroming leidde tot het ontstaan van een oostgeul, de latere nieuwe haven.
10. D. FARASYN, o.c., p. 22; R. DANSECOER, art. cit., p. 802.
11. E. VLIETINCK, o.c., p. 307.

De stad waarvan na het beleg niet veel meer overbleef dan een puinhoop, kende een spoedige wederopbouw, dankzij de Aartshertogen Albrecht en Isabella. Hierbij heeft de ordonnantie van 21 oktober 1604 die voorrechten verleende aan de mensen die zich in de stad kwamen vestigen, een belangrijke rol gespeeld ⁽¹⁾. Aartshertog Albrecht voorzag de stad van nieuwe muren en wallen. De oude stad die in het verleden vaak bedreigd was geweest door de zee, werd verlaten. Er bleef niets meer over behalve het deel waarop de huidige dijk gebouwd werd ⁽²⁾.

Dankzij het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) was een herleving van handel en nijverheid mogelijk. Maar de Verenigde Provinciën blokkeerden de havens waardoor de Oostendenaars noodgedwongen kapers werden ⁽³⁾. Na het verlies van Duinkerke (1658) werd Oostende de enige zeehaven in de Zuidelijke Nederlanden ⁽⁴⁾. Vanaf de jaren 1665-1667 vervulde de Oostendse haven de rol van thuishaven voor de Vlaamse konvoovaart ⁽⁵⁾. De verdieping van de havengeul en van de in 1613-1622 aangelegde Oostendse vaart, alsmede de aanleg van een sluizencomplex, Salslijks geheten, in de tweede helft van de 17de eeuw, zorgden voor een betere toegang tot de haven en een betere verbinding over water met het binnenland ⁽⁶⁾.

Bij het beleg van de Engelsen in 1706 werd de stad opnieuw zwaar getroffen. Het stadhuis, de parochiekerk, de Kapucijnenkerk, het klooster van de Conceptionistinnen en dat van de Zwarte Zusters waren beschadigd en men beweert zelfs dat geen enkele woning ongeschonden bleef ⁽⁷⁾.

Nadat op 8 juli 1715 het eerste schip uit Oostende richting Indië vertrokken was vaarden er heel wat schepen uit naar het oosten ⁽⁸⁾. Tegen deze onverwachte mededinging kwam hard verzet van de Hollanders. De tochten naar het Oosten namen toe ondanks het kapen van de schepen door de Hollanders ⁽⁹⁾. Op 19 december 1722 werd dan het charter van de Compagnie Impériale et Royale des Indes orientales établie dans les Pays-Bas Autrichiens of de Oostendse Compagnie ondertekend ⁽¹⁰⁾. Voor een periode van dertig jaar werd aan de Compagnie het monopolie toegekend van de koloniale handel met West- en Oost-Indië en met Afrika. Ze mocht kolonies stichten alsook uit naam van de keizer verdragen afsluiten met de inlandse vorsten. Op 10 februari 1724 vertrokken de drie eerste schepen van

1. Een groot deel van de bevolking was immers uitgeweken naar Holland. Deze ordonnantie is terug te vinden in V. BRANTS, Recueil des ordonnances des Pays-Bas. Règne d'Albert et Isabelle, dl. I, 1597-1609, Brussel, 1909, p. 255-256 : Privilèges et exemptions pour les habitants à Ostende, et ceux qui veulent y aller demeurer, après soumission de la place, 21 oktober 1604.
2. D. FARASYN, o.c., p. 22.
3. R. DANSECOER, art. cit., p. 802.
4. De Schelde, Sasse-vaart en het Zwin lieten alleen riviervaart toe; J. EVERAERT, Handel in de Zuidelijke Nederlanden 1650-1795, in NAGN, dl. VIII, 1979, p. 190.
5. Ibidem.
6. D. FARASYN, o.c., p. 22.
7. R. LANOYE, L'Epopée ostendaise, Oostende, 1971², p. 55., J.N. PASQUINI, Histoire de la ville d'Ostende et du port précédée d'une notice des révolutions physiques de la côte de Flandre, tirée de M. Belpaire et suivie du vade-mecum du voyageur à Ostende, Brussel, 1842, p. 199.
8. Onlangs verscheen in het tijdschrift *Revue du Nord* een artikel van R. BAETENS over de matrozen op de Oostendse schepen naar het oosten. In een eerste deel behandelt hij achtereenvolgens: de schepen, de reis, de voeding, de sterfte, het salaris. In een tweede deel komt de bemanning aan bod: recrutering, het gedrag aan boord, het religieuze leven (R. BAETENS, Le comportement des marins sur les navires ostendais vers l'Orient, in Revue du nord, nr. 1 buiten reeks : Les hommes et la Mer dans l'Europe du Nord-Ouest de l'Antiquité à nos jours. Acte du colloque de Boulogne-sur-mer 1984, Rijsel, p. 385-403.
9. M. VANHAMME en J. DELPORTE, Ostende. D'un village de pêcheurs à la reine des plages, Brussel, 1982, p. 59.
10. Het charter werd pas op 20 juli 1723 gepubliceerd.

de Oostendse Compagnie naar China. Het succes van de overzeese handel was slechts van korte duur. Wegens het verzet van de Engelsen, de Hollanders en de Fransen schortte Karel VI in 1727 de Compagnie op voor een periode van zeven jaar om zo de troon voor zijn dochter Maria-Theresia te verzekeren. Vier jaar later werd het octrooi definitief ingetrokken ⁽¹⁾.

De stad werd andermaal zwaar getroffen in 1745 door het beleg van de Fransen. De Franse bezetting duurde tot 1748 ⁽²⁾.

Onder de regeringen van Maria-Theresia en Jozef II bereikte de stad een nieuwe periode van voorspoed. Industrieën werden in de stad en op Sas-Slijkens opgericht ⁽³⁾. Het loodswezen werd beter georganiseerd en de dijken steviger opgebouwd. Een andere verbetering voor de zeevaart was de bouw van een vuurtoren in 1771. In 1776 kwam er het eerste handelsdok, zes jaar later zouden er nog twee volgen ⁽⁴⁾. Belangrijk was ook het statuut van vrijhaven dat Jozef II in 1781 aan Oostende verleende. De neutraliteitspolitiek van Oostenrijk tijdens de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog bracht de stad heel wat voordeel. Franse en Engelse schepen vaarden geregeld de oostendse haven binnen. De snelle bevolkingsgroei ten gevolge van de handelsdrukte bracht een nieuwe stadsuitbreiding naar het zuiden met zich mee ⁽⁵⁾.

Na een eerste Franse bezetting in 1792 kwamen de Zuidelijke Nederlanden terug onder Oostenrijks bewind. Als teken van steun schonken de Oostendse magistraten, gilden en kerkmeesters goud en zilver aan het Oostenrijks hof. Het mocht echter niet baten, op 10 juli 1794 werd te Oostende een vrijheidsboom geplant wat het begin betekende van de tweede Franse bezetting die tot 1814 zou duren ⁽⁶⁾.

* *
*

Vóór het beleg was de magistraat samengesteld uit twee burgemeesters en zeven schepenen. Ze werden aangesteld door de graaf of zijn afgevaardigde. Verder waren er ook nog een griffier, een tesorier, een baljuw en een pensionaris ⁽⁷⁾. Het reglement van 5 februari 1605 bepaalde dat er voortaan slechts één burgemeester en acht schepenen zouden zijn. Een kapelaan zou op de vergaderdagen van de magistraat de mis lezen in de stadskapel ⁽⁸⁾. De ambten van burgemeester, schepenen en tesorier werden jaarlijks begeven. Toch nam dezelfde persoon soms verschillende jaren dezelfde functie waar. Ze werden door de vorstelijke ambtenaren uit de bijzonderste burgers gekozen ⁽⁹⁾. In de Acta staat herhaaldelijk te lezen dat de landvoogd met het oog op de vernieuwing van de wet de bisschop verzocht een lijst

1. C. LOONTIENS, o.c., p. 16-17; J. EVERAERT, art. cit., p. 195-197.
2. R. DANSECOER, art. cit., p. 803.
3. Onder andere zaagmolens, een zouttraffinaderij, oesterbanken (M. VANHAMME en J. DELPORTE, o.c., p. 65)
4. V. FOUTRY, o.c., p. 47.
5. D. FARASYN, o.c., p. 22.
6. V. FOUTRY, o.c., p. 48; R. LANOYE, o.c., p. 71-72.
7. E. VLIETINCK, o.c., p. 208.
8. J. BOWENS, Nauwkeurige beschrijving der oude en beroemde zee-stad Oostende, gelegen in Oostenryksch Vlaenderen, versierd met grondteekeningen, zoo van de oude als van de nieuwe stad, dl. I, Handzame, 1968 (anastatische herdruk van de uitgave verschenen te Brugge in 1792), p. 103.
9. P. VANDEWALLE, Oostende 1604-1615, in Ostendiana, dl. III, 1978, p. 88.

met geschikte kandidaten op te stellen, vooraleer het decreet tot vernieuwing uitgevaardigd werd (¹). De bisschop moest daarvoor de nodige informatie inwinnen (²). L. DANHIEUX die de vernieuwing van de magistraat van Oostende in 1788 bestudeerde, stelde vast dat er weinig rekening gehouden werd met de door de bisschop opgestelde lijst. Hij kwam tot die bevinding door de door de bisschop voorgestelde kandidaten te vergelijken met het decreet van 1 mei 1788. Hieruit bleek namelijk dat alhoewel bisschop Felix Brenart (1777-1794) had gepleit voor een volledige vernieuwing van de wet drie schepenen uit de vorige magistraat behouden bleven. Tegen twee onder hen had de bisschop nochtans bezwaar gemaakt. Van de zeven begeven plaatsen (twee bleven vacant) kwamen er vier op de bisschoppelijke kandidatenlijst voor. Eén van de volgens bisschop Brenart verdachte personen werd weerhouden door het centrale gezag (³). Of er altijd maar weinig rekening gehouden werd met het advies van de bisschop hebben we niet kunnen achterhalen omdat in de Acta slechts heel uitzonderlijk de namen van de kandidaten worden vermeld.

Art. 2. De bevolkingsomvang

Om de omvang en de evolutie van de bevolking te bepalen beschikken we ondermeer over communicantencijfers van zes verschillende jaren, waaronder slechts één uit de 17de eeuw. Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van de bevolkingscijfers door P. VANDEWALLE berekend voor de periode 1608-1644 (⁴). Voor de Franse tijd hebben we de telling van 23 Nivose V (12 januari 1797) (⁵) en 27 Brumaire IX (18 november 1800) (⁶).

In de eerste helft van de 17de eeuw wisselden dalingen en stijgingen van de bevolking elkaar af. Dit houdt verband met de pestepidemieën en periodes van grote duurte van de levensmiddelen. Oostende had af te rekenen met pest in de jaren 1615-1617 en 1624-1626, met duurte en pest in de periodes 1630-1633 en 1637-1640 (⁷). In de daaropvolgende decennia kende het bevolkingscijfer een stijgende trend. De daling in de eerste helft van de 18de eeuw kan volgens D. FARASYN verklaard worden door de beroepsstructuur van de burgerbevolking en de economische toestand van deze periode. De afschaffing van de Oostendse Compagnie in 1731 leidde tot een terugval van de handel; heel wat handelaars trokken uit Oostende weg (⁸). In de tweede helft van de 18de eeuw deed er zich een nieuwe stijging voor (⁹). Deze hangt samen met de maatregelen ter bevordering van de handel onder Maria-Theresia en Jozef II waardoor heel wat vreemdelingen zich te Oostende kwamen vestigen (¹⁰). E. SCHOLLIERS en C. VANDENBROEKE merkten

1. De bisschop werd ook geraadpleegd bij de hernieuwing van de magistraat in Brugge, het Brugse Vrije, Nieuwpoort, Damme, Oudenburg en Blankenberge; cfr. AE, B XLIII, f.205: hernieuwing magistraat Brugge, Oostende, Oudenburg, Damme en Blankenberge; B XLIV, f. 363-364: hernieuwing magistraat Brugge, Brugse Vrije, Nieuwpoort, Oostende, Damme en Blankenberge.
2. AE, B XLVII, f. 28v: het vicariaat verzoekt de pastoors van Brugge, Damme, Oostende, Oudenburg en het Brugse Vrije hem in te lichten over eventuele kandidaten.
3. L. DANHIEUX, De vernieuwing van de magistraat van Oostende in 1788, in Ostendiana, dl. III, 1978, p. 167-176.
4. P. VANDEWALLE; art. cit., p. 81-95, heeft zich daarvoor gebaseerd op het geboortecijfer en de bedragen van een reeks belastingen te Oostende geheven.
5. J. DE BELDER e.a., Arbeid en tewerkstelling in West-Vlaanderen op het einde van het Ancien Régime. Een socio-professionele en demografische analyse. Werkdocumenten 2, dl. IV, z.p., 1975, p. 960.
6. J. WALGRAVE, Het demografisch materiaal van de stad Oostende in de Franse tijd (1797-1814), onuitg. lic. verh., Leuven, 1961, p. 5.
7. P. VANDEWALLE, art. cit., p. 83.
8. D. FARASYN, o.c., p. 29-32.
9. Enkel in 1797 is er een achteruitgang van ruim 300 inwoners.
10. Cfr. supra p. 72-73

terecht op: "Er mag worden aangenomen dat stedelijke kernen niet zomaar zelfstandig kunnen groeien en dat zij overwegend op immigratie zijn aangewezen. Dit geldt althans tot en met het einde van het ancien-régime" ⁽¹⁾.

Oostende was naast Brugge één van de twee plaatsen die de benaming stad verdiende. Dit had Oostende voornamelijk te danken aan zijn internationale relaties als kosmopolitische handelsstad. Toch was het in vergelijking met Brugge eerder een kleine stad wat de bevolking betreft ⁽²⁾.

Bevolkingsevolutie van Oostende ⁽³⁾				
jaar	communicanten	nt.communic.	nt.kathol.	totaal ⁽⁴⁾
1608				1.989
1615				1.291
1621				2.125
1625				1.775
1631				3.874
1637				2.959
1644				4.381
1661-62	circa 4000			6.666
1745	circa 3000			4.500
1764	3394			5.091
1786	4700	2000		6.700
1792	tussen 5000-6000 ⁽⁵⁾		730	8.980
1796	circa 6000			9.000
1797				8.658
1800				10.459

Art. 3. Oostende als parochie in de dekenij Oudenburg

Als parochie behoorde Oostende tot de dekenij Oudenburg, die tot 1559 met de dekenijen Brugge en Aardenburg het aartsdiaconaat Brugge -ressortierend onder het bisdom Doornik- vormde. In 1559 werd het bisdom Brugge opgericht als één van de veertien nieuwe bisdommen in de Nederlanden ⁽⁶⁾. Deze nieuwe kerkelijke indeling is van enorm belang

1. E. SCHOLLIERS en C. VANDENBROEKE, Structuren en conjuncturen in de Zuidelijke Nederlanden 1480-1800, in NAGN, dl. V, 1980, p. 259.
2. Brugge telde in 1786 30.880 inwoners, Oostende daarentegen slechts 8.980 inwoners in 1792. M. CLOET, Inleiding, in Het bisdom Brugge (1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen, Brugge, 1984, p. 170-171.
3. Bronnen - 1608-1644 : P. VANDEWALLE, art. cit., p. 84.
 - 1661-1662 : RAB, NKA, nr. 406, DV, f.3r.
 - 1745 : BAB, B239
 - 1764 : RAB, NKA, nr. 407, DV, f.2r
 - 1786 : RAB, NKA, nr. 440, f.3r
 - 1792 : BAB, B241h, DV, f.1r
 - 1796 : BAB, B241h, DV, f. 7r
 - 1797 : J. DE BELDER e.a., op c., p. 960
 - 1800 : J. WALGRAVE, o.c., p. 5
4. Voor de 17de eeuw stelden we het aantal communicanten gelijk aan 60% van de bevolking. Voor de 18de eeuw namen we 66,66% als basis. Voor gegevens over de leeftijd van de communicanten en de verhouding tot de totale bevolking zie: M. CLOET, De leeftijdsgrens tussen communicanten en niet-communicanten in de XVIIde en de XVIIIde eeuw. Een methodologisch gegeven voor het berekenen van het bevolkingscijfer, in De Leiegouw, dl. VIII, 1966, p. 451-471 en J. DE BROUWER, Het belang van de communicantencijfers en de verhouding ervan tot de bevolking, in Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal, Letterkunde en Geschiedenis, dl. XVII, 1963, p. 67-80.
5. We gebruikten 5500 voor de omrekening.
6. E. VAN MINGROOT, Oprichting en omschrijving van het bisdom, in Het bisdom Brugge, p. 17.

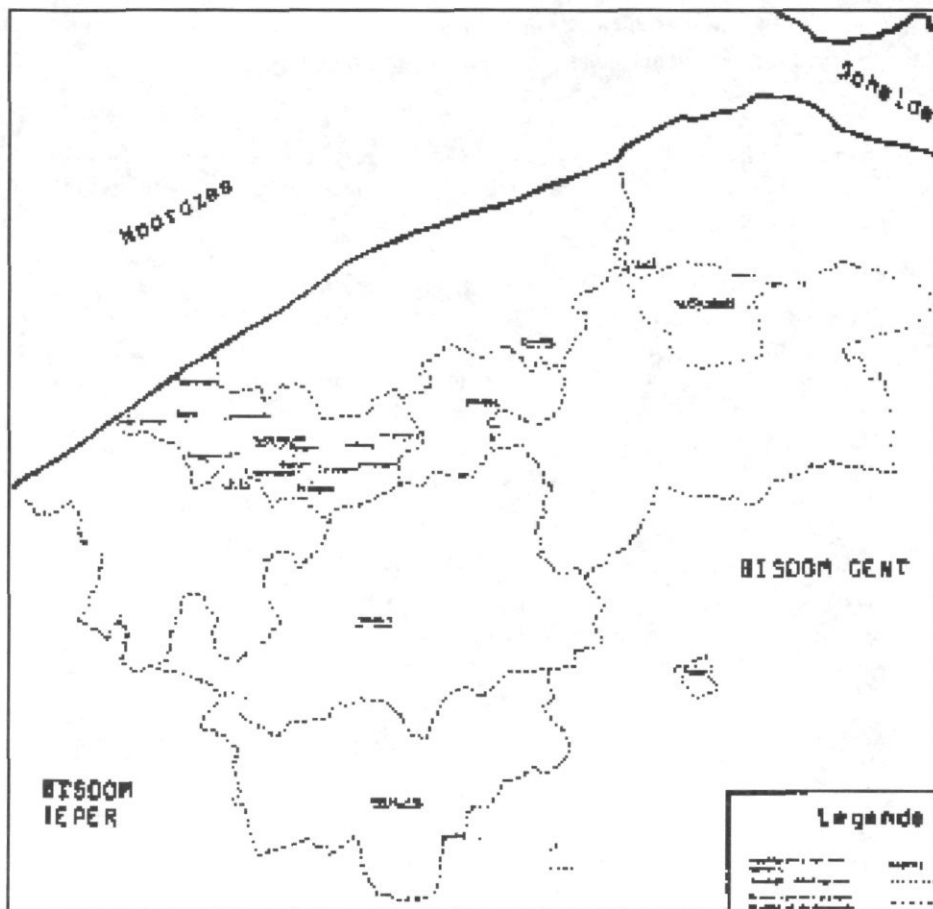
geweest voor de Zuidelijke Nederlanden ⁽¹⁾. De bestaande bisdommenindeling hield immers noch met de nieuwe staats- en taalgrenzen, noch met de snelle bevolkingstoename rekening. Daarenboven maakte de uitgestrektheid van de bisdommen een degelijk toezicht en apostolaat onmogelijk ⁽²⁾.

Het nieuwe bisdom Brugge vormde samen met de bisdommen Gent, Ieper, Antwerpen, 's Hertogenbosch en Roermond de Mechelse kerkprovincie ⁽³⁾.

Het nieuwe bisdom was niet zo uitgestrekt als het huidige dat in 1834 tot stand kwam. Het omvatte het noorden van West-Vlaanderen tot en met Zeeuws-Vlaanderen en een deel van Oost-Vlaanderen. Het was begrensd door de Noordzee en de Scheldemonding en door een lijn lopend van Lombardsijde naar Rumbeke en Oekene en van daar naar Eeklo en Watervliet ⁽⁴⁾. Het bestond uit het aartsdiaconaat Brugge en de dekenij Roeselare ⁽⁵⁾. De eerste bisschop van Brugge, Pieter De Corte (1561-1567) liet deze toestand ongewijzigd. Het is pas zijn opvolger, Remi Drieux (1569-1594), die een nieuwe decanale indeling doorvoerde. Op 27 maart 1571 werd Brugge in twee decanaten gesplitst, Brugge en Damme. Door de synode van 31 augustus 1574 werden dan nog eens drie nieuwe dekenijen opgericht: Gistel, Sluis en Torhout. Het bisdom telde toen dus acht decanaten: Aardenburg, Brugge, Damme, Gistel, Oudenburg, Roeselare, Sluis en Torhout ⁽⁶⁾.

Onder bisschop Antoon Triest kwam er in 1618 een gewijzigde indeling van de decanaten die tot het einde van het Ancien Régime

-
1. M. DIERICKX, De oprichting der nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II 1559-1570, Antwerpen-Utrecht, 1950, p. 11: "In het midden der XVIe eeuw, toen het Calvinisme gevaarlijk opkwam, was deze nieuwe kerkelijke indeling samen met de decreten van het Concilie van Trente het providentiële middel om het eeuwenoude katholieke geloof van deze gewesten nieuw leven te schenken... In de Zuidelijke Nederlanden echter hebben de talrijke bisdommen een katholieke reformatie mogelijk gemaakt."
 2. L. REYNTENS, Nieuwe bisdommen in de Nederlanden onder Filips II, in CGB, dl.V, 1959, p. 157.
 3. M. DIERICKX, o.c., p. 63.
 4. L. REYNTENS, art. cit., p. 175.
 5. De dekenij Roeselare maakte vóór 1559 deel uit van het aartsdiaconaat Gent dat tot het bisdom Doornik behoorde.
 6. M. ENGLISH, De dekanaten in het bisdom Brugge, in Hand.ém., dl. XCI, 1954, p. 6.

Kaart: De dekenij Oudenburg in de 17de en 18de eeuw.

(M. CLOET e.a. , Het bisdom Brugge (1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen, Brugge, 1984, p. 18).

bleef bestaan ⁽¹⁾. De dekenij Sluis werd gesupprimeerd, omdat ze bijna geheel door de Geuzen bezet was, waardoor er van uitoefening van de katholieke eredienst geen sprake meer kon zijn. Daarnaast werden grenswijzigingen aangebracht aan de zeven resterende decanaten. Zo verloor de dekenij Oudenburg de parochies Bredene, Klemskerke, Stalhille, Houtave, Vlissegem en Nieuwmunster aan de dekenij Damme. Deze laatste stond op haar beurt de parochies Snellegem en Varsenare af aan de dekenij Oudenburg. Van het decanaat Gistel kreeg Oudenburg de parochie Snaaskerke ⁽²⁾. Vanaf nov. 1618 telde de dekenij Oudenburg veertien parochies: Bekegem, Ettelgem, Jabbeke, Mariakerke, Oostende, Oudenburg, Roksem, Snaaskerke, Snellegem, Stene, Varsenare, Westkerke, Zandvoorde en Zerkegem.

De zeven decanaten stonden onder het toezicht van dekenen, die geheel vrij door de bisschop benoemd werden. Ze konden gemakkelijk ontslagen worden, omdat hun bediening (officium) niet verbonden was met een bepaalde pastorale functie (beneficium) ⁽³⁾.

Oostende bezat sinds 1072 een parochiekerk. Het benoemingsrecht behoorde toe aan de hertog van Cleven, heer van Wijnendale ⁽⁴⁾. Vanaf 1409 ondernam de magistraat stappen om in de nieuwe stad een parochiekerk te bouwen, die samen met de oude St.-Petruskerk één en dezelfde parochie zou vormen. De reden was dat de mensen die na de storm van 1394 meer landinwaarts waren gaan wonen nu tot de St.-Catharinaparochie behoorden waarvan de kerk nogal veraf gelegen was ⁽⁵⁾. De amortisatiebrieven van de grond bestemd voor de bouw van de nieuwe kerk werden in 1438 door hertog Filips de Goede verleend ⁽⁶⁾. De kerk werd vóór 1455 in gebruik genomen. De eerste steen van de toren werd pas op 20 juli 1478 gelegd ⁽⁷⁾. Als stichter had de magistraat het patronaatschap van de nieuwe kerk verkregen, wat op verzet stuitte van de pastoor van St.-Catherina en van de abt van St.-Rikiers. Rome vernietigde in 1440 de aanspraken van deze laatsten. Ook de hertog van Cleven maakte moeilijkheden. Het kwam tot een geschil met de stad dat in 1455 beslecht werd in het voordeel van de magistraat ⁽⁸⁾. Volgens E. VLIETINCK was deze St.-Petrus kerk de eerste van de nieuwe stad. In 1335 was ook al toelating gegeven om een nieuwe kerk te bouwen. Maar E. VLIETINCK is van oordeel dat daaraan nooit gevolg werd gegeven, in de bronnen werd er namelijk niets over teruggevonden ⁽⁹⁾. Het kerkgebouw zelf komt aan bod in het volgende hoofdstuk.

1. Zie E. PIETERS, Antoon Triest als bisschop van Brugge (1616-1620). Bijdrage tot de religieuze en mentaliteitsgeschiedenis, in Hand.ém., dl. CXIX, 1982, p. 24-25.
2. M. ENGLISH, art.cit. p. 8; E. PIETERS, Het pastoraal beleid van Antoon Triest, vijfde bisschop van Brugge (1616-1620), onuitg. lic. verh., Leuven, 1979, p. 88-90.
3. M. ENGLISH, art. cit., p. 5. Op het einde van dit artikel geven we een lijst van de dekenen van de dekenij Oudenburg.
4. E. VLIETINCK, o.c., p.24.
5. De St.-Catharinaparochie was gelegen tussen Oostende en Mariakerke en verdween met de beroerten en oorlogen der 16de eeuw; de abt van St.-Rikiers was er patroon. E. VLIETINCK, o.c., p. 35-36.
6. E. VLIETINCK, o.c., p. 39. De pauselijke bul en het octrooi zijn terug te vinden in E. VLIETINCK, Cartulaire d'Ostende. Texte original avec notes et additions précédé d'une introduction historique, Antwerpen, 1910, p. 291-294.
7. A. VIAENE, Klokkendoop en torengedouw in Oostende. Het bezoek van bisschop Gillis de Baerdemakere 19-20 juli 1478, in Ostendiana, dl. II, 1975, p. 180-181.
8. E. VLIETINCK, Het oude Oostende, p. 40.
9. IDEM, o.c., p. 27.

Lijst van de dekenen van de dekenij Oudenburg (1)

deken	periode	personalia
Christiaan de Brabander Servaas de Quinckere	? -1607 1607-1609	pastoor van Oostende deken van Damme en aarts- priester.
Denis Stoffels	1609-1617	kanunnik van St.-Donaas
Jacobus Damhouder	1617-1634	kanunnik van St.-Donaas
Petrus Reynaert	1634-1638	pastoor van Varsenare
George Geraldin	1638-1652	pastoor van Oostende
Jacobus Bollaert	1654-1656	pastoor van Jabbeke
Jan-Baptist Vanden Zype	1656-1661	kanunnik van St.-Donaas
Nicolaus Gerseken	1661-1662	kanunnik van St.-Donaas
Egidius De Plessaria	1662-1663	kanunnik van St.-Donaas
Joannes Herman Anchemant	1663-1664	kanunnik van St.-Donaas
Franciscus De La Motte	1664-1669	pastoor van Oudenburg
Jan-Baptist Janssens Elinga		
	1673-1684	pastoor van Oostende
Petrus Maes	1684-1690	kanunnik van St.-Donaas
Joannes Herman Anchemant	1690-1696	kanunnik van St.-Donaas
Guilielmus Willemans	1696-1718	pastoor van Oostende
Franciscus Brouckman	1717-1720	kanunnik van St.-Donaas
Jan-Baptist Verslype	1720-1735	aartsdiaken
Zegerus Van Male	1735-1750	kanunnik van St.-Donaas
Emmanuel De Camba	1750-1763	pastoor van Oostende
Eugenius De Meulenaere	1763-1778	pastoor van Ettelgem
Philippus Verhagen	1778-1793	pastoor van Oostende
Jacobus Petrus de Cuyper	1793-1802	pastoor van Mariakerke

Besluit

Oostende - gelegen in de dekenij Oudenburg- heeft diverse belegeringen gekend. De bevolking leefde er hoofdzakelijk van de handel. Vanaf 1640 was er een bevolkingstoename. De eerste helft van de 18de eeuw daalde de bevolking echter, gevolgd door een nieuwe stijging in de tweede helft.

HOOFDSTUK III : DE PAROCHIEKERK, HET KERKHOF, DE KAPELLEN

De parochiekerk nam een belangrijke plaats in de samenleving. Ze vormde het middelpunt van het parochiale leven: de parochianen ontmoetten er elkaar geregeld en zeker bij de voornamelijkste momenten van hun bestaan (2). In dit hoofdstuk willen we nader ingaan op de parochiekerk (Art. 1), het kerkhof (Art. 2), en de kapellen (Art. 3).

Art. 1. De parochiekerk

Par. 1. Het kerkgebouw

De in 1438 gebouwde St.-Petruskerk was aanvankelijk eenbeukig met een toren aan de westzijde. In de 16de eeuw

1. Bronnen:
 - AE
 - (J.F. FOPPENS), Compendium chronologicum Episcoporum Brugensium, necnon praepositorum decanorum, et canonicorum... Ecclesiae Cathedralis S. Donatiani Brugensis, Brugge, 1731.
 - G.F. TANGHE, Parochieboek van Leke, Lombardzijde, Middelkerke, Oudenburg, Bekegem, Ettelgem, Roksem, Westkerke, Zerkegem, Handzame, 1976, anastatische herdruk, p. 49-52.
 - M. THERRY, De dekenij Roeselare (1609-1649). Bijdrage tot de studie van de katholieke hervorming in het bisdom Brugge, Leuven, 1983, p. 49, 52.
2. M. THERRY, o.c., p. 139.

kreeg ze een kruisvorm en een toren in het midden. Rond 1640 was de kerk driebeukig en stond westelijk een vierkante toren ⁽¹⁾.

Voor de heropbouw van de kerk die ten gevolge van het beleg van Oostende (1601-1604) verwoest was, verkregen de burgemeester en schepenen van de nuntius in 1605 "... de gifte ende incorporatie van de achterstellen en verlopen van acht distincte renten op den impost van Vlaenderen int quartier van den Vrijen gecompeteert hebbende de kercke, den disch en den H. geest binnen der stede van sluys". Dit voorrecht mochten ze behouden zolang Sluis door de rebellen bezet bleef. De som moest jaarlijks in drie gelijke schijven betaald worden ⁽²⁾. Daarnaast schonken de Aartshertogen Albrecht en Isabella in 1605 en 1609 3000 florijnen ⁽³⁾. In 1606 kwam bisschop Karel-Filips de Rodoan (1604-1616) de kerk en het kerkhof wijden en reconcilieren ⁽⁴⁾. Bij zijn bezoek negen jaar later was de kerk reeds hersteld ⁽⁵⁾.

In 1687 goot Jan-Baptist Segnier drie klokken voor de toren van de parochiekerk. Ze werden op 23 juli door pastoor Dominicus Gallé gewijd en kregen de namen Petrus en Paulus, Albrecht en Isabella, St.-Anna ⁽⁶⁾.

De kerk werd andermaal beschadigd door het beleg van de Engelsen in 1706 ⁽⁷⁾. Zes jaar later vernietigde een brand volledig het kerkgebouw en de toren ten gevolge van een onvoorzichtigheid van een loodgieter die de kerkgoten aan het solderen was ⁽⁸⁾.

Waar haalde men het geld voor het herstel van de kerk? Vooreerst kreeg de kerkfabriek van de magistraat en het vicariaat de toestemming om renten en gronden toebehorende aan de kerk te verkopen ⁽⁹⁾. Er werd vrijstelling van belasting verleend op alle materialen die voor de reparatie zouden gebruikt worden ⁽¹⁰⁾. Daarnaast werd ook geld gebruikt uit de omhalingen door de kerkmeesters georganiseerd. Er waren ook particulieren die geld leenden of schonken aan de kerk ⁽¹¹⁾. Vijf jaar na de fatale brand van 19 juli 1712 was de kerk hersteld. Tijdens deze herstellingswerken grepen de kerkelijke diensten enige tijd (1712-1714) plaats in de kapel van de Zwarte Zusters ⁽¹²⁾.

-
1. D. FARASYN, o.c., p. 41; E. VLIETINCK, Het Oude Oostende, p. 157.
 2. K. MEGANCK, De kerk na 't beleg van 1600, in Archieven-Boek van Rond den Heerd, 1874, dl. II, p. 55-56. Sluis werd op 19 augustus 1604 veroverd door prins Mauritz.
 3. M. CLOET, Karel-Filips de Rodoan en het bisdom Brugge tijdens zijn episcopaat (1602-1616), Brussel, 1970, p. 225.
 4. E. VLIETINCK, o.c., p. 307-308.
 5. AE, BX, f.37v, 29 sept. 1615: "Reverendissimus visitavit ecclesiam parochialem quam egregie invenit..."
 6. K. MEGANCK, Vergieten der dry klokken te Oostende, in Archiven-Boek van Rond den Heerd, 1874, dl. II, p. 80-81; AE, BXLI bis, f.38r, 21 juli 1687.
 7. Cfr. supra p. 72.
 8. J. BOWENS, o.c., dl. II, p. 15,22.
 9. RAB, KF, nr. 4, f.125v-126r; AE, B XLVII, f.157v-158r, 24 mei 1713.
 10. RAB, KF, nr. 57, 1 juni 1713.
 11. RAB, KF, nr. 15, f.37r-38v, f.40v; nr. 16, f.47v-48r.
 12. F. VAN DEN BERGHE e.a., De Zwartzusters van Brugge, Diksmuide, Oostende, Veurne en Brazilië, Brugge, 1986, p. 242.

Bij gebrek aan geld was de toren pas in 1729 gerepareerd. Op de vierkante onderbouw van de in 1712 afgebrande toren werd een achthoekige toren opgetrokken ⁽¹⁾. De drie nieuw gegoten klokken werden in de maand oktober gewijd door pastoor Carolus Ernestus Vanden Cruyce in het bijzijn van de magistraat ⁽²⁾.

Bij het afsluiten van de rekening van het herstel van de toren op 27 februari 1730 bleek dat er nog 9240 guldens 18 stuivers en 6 deniers te betalen waren. Er werd overeengekomen dat de stad 8000 guldens voor haar rekening zou nemen "met conditie dat de kercke in staete synde soude contribueren en helpen afleggen het voorn. capitaal van 8000 guldens". De parochiekerk ontleende de resterende som aan het klooster van de Conceptionistinnen aan vijf procent per jaar ⁽³⁾.

In 1732 werd de bliksemafleider op de kerktoeren beschadigd door een onweder ⁽⁴⁾. Twaalf jaar later moesten er herstellingswerken aan de steunpijlers van de toren uitgevoerd worden ⁽⁵⁾.

Het beleg van de Fransen in 1745 had grote schade toegebracht aan de parochiekerk. Het herstel ervan bracht moeilijkheden met zich mee. Omdat de kerkfabriek niet over het kapitaal nodig voor de reparatiewerken beschikte, werd een verzoekschrift tot de magistraat gericht met het oog op een financiële tussenkomst van de stad in de kosten van de kerkherstelling. Het antwoord van de wet was negatief: het hout dat aangekocht was geweest voor het maken van het altaar on het O.-L.-Vrouwkoor -ook wel Spaanse of koninklijke kapel genoemd- moest maar verkocht en de inkomsten van dezelfde kapel aangewend worden. Volgens de pastoor en de kerkmeesters was dit onmogelijk omdat de inkomsten van die kapel hen niet toekwamen. De wethouders hielden echter voet bij stuk. De kerkfabriek besloot daarop een schrijven te richten aan de Brugse bisschop de Castillion opdat hij zijn invloed zou aanwenden zodat de magistraat toch zou bijdragen in het herstel. Op 21 september liet de bisschop echter weten dat hij voor dat geval geen enkele autoriteit had. Wel schreef hij op aanraden van de deken van Oudenburg, Van Male, een brief aan de wet van Oostende waarin hij om hun financiële tussenkomst verzocht. Ieder uitstel was volgens de bisschop met de winter voor de deur nadelig ⁽⁶⁾. Of de magistraat daaraan gevolg gegeven heeft weten we niet ⁽⁷⁾.

Op 14 augustus 1896 werd de parochiekerk voor een tweede maal door het vuur vernield. Alleen de toren bleef over die nu nog steeds bestaat en de "Peperbusse" wordt genoemd. De huidige kerk werd opgetrokken in de jaren 1905-1907 ⁽⁸⁾.

Par. 2. de kerkbenodigdheden

De driebeukige parochiekerk van Oostende had drie koren, ook kapellen genoemd. Namelijk het hoogkoor met het hoogaltaar dat toegewijd was aan de apostelen Petrus en Paulus; het O.-L.-Vrouwkoor met een altaar ter ere van O.-L.-Vrouw en het St.-Rochuskoor met een altaar toegewijd aan St.-Rochus. Het O.-L.-Vrouwkoor, ook wel Spaanse of koninklijke kapel genoemd, werd gebruikt voor de goddelijke diensten van de Spanjaarden en de militairen. Deken

1. D. FARASYN, o.c., p. 41.
2. RAB, KF, nr. 4, f.209r; J. BOWENS, o.c., dl. II, p. 90.
3. AE, B LII f.107r-v, 17 maart 1730; RAB, KF, nr. 4, f.210v-211r.
4. RAB, KF, nr. 4, f.216r.
5. AE, B LVII, f.91r-v, 29 aug. 1744, ts. 90 en 91 brief van pastoor en kerkmeesters aan de magistraat van Oostende.
6. AE, B LVIII, ts. 45 en 46 brief van de pastoor en kerkmeesters van Oostende aan de bisschop en advies van deken Van Male, f.46r-47r, 21 sept. 1745; RAB, KF, nr. 4, f.268v; K. MEGANCK, De kerk van Oostende, voor, gedurende en nan het bombardement van 1745, in Archiven-Boek van Rond den Heerd, 1874, dl. II, p. 78-80.
7. De stedelijke resolutieboeken zijn vernield in de brand van 1940 (J. MERTENS, art. cit., p. 24-25).
8. R. DANSECOER, art.cit., p. 801.

Gerseken achtte het wenselijk dat het altaar eruit zou verwijderd worden, maar de militairen waren het daar niet mee eens ⁽¹⁾. De altaren in de koren waren versierd met schilderijen: een voorstelling van de wonderbaarlijke visvangst boven het hoogaltaar, de geboorte van Christus boven het O.-L.-Vrouwaltaar en het Laatste Avondmaal boven dat van St.-Rochus. In het schip zelf van de kerk waren er vijf altaren: één van St.-Anna, van St.-Sebastiaan, van St.-Nicolaas, van St.-Jozef, en van O.-L.-Vrouw van de Zeven Ween. Volgens deken Gerseken waren ze op niet passende plaatsen opgesteld. Alle waren gewijd en voorzien van een schilderij ⁽²⁾. In de verslagen van 1745 (bisschop de Castillion) ⁽³⁾, 1764 (deken de Meulenaere) ⁽⁴⁾ en 1796 (deken de Cuyper) ⁽⁵⁾ lazen we echter dat er slechts zeven altaren waren in de parochiekerk. Aan welke heiligen ze toegewijd waren werd niet vermeld.

In de kerk was een doopkapel waarin een marmeren doopvont stond, die goed afgesloten was zodat het doopwater proper bleef ⁽⁶⁾.

Er waren zitplaatsen voor de magistraat en de notabelen, vier biechtstoelen met traliewerk ⁽⁷⁾, een communiebank en een preekstoel ⁽⁸⁾.

Aanvankelijk bezat de kerk slechts één houten tabernakel ⁽⁹⁾. In 1669 werd er een zilveren gemaakt naar het model van dat van de Predikheren te Brugge ⁽¹⁰⁾. Dekan De Cuyper noteerde in zijn verslag van 1796 dat er twee tabernakels waren, één achter het hoogaltaar en één op het sacramentsaltaar voor de uitdeling van de H. Communie -waarschijnlijk het St.-Rochus altaar ⁽¹¹⁾.

Voor het tabernakel moest een godslamp hangen. Dekan Gerseken getuigde in 1661-1662 dat er altijd een lamp brandde voor het Allerheiligste ⁽¹²⁾. In 1683 schonk Jacques Hoys, de stichter van het klooster der Conceptionistinnen, een zilveren lamp en olijfolie om de lamp dag en nacht te laten branden ⁽¹³⁾.

Hoeveel monstransen er precies waren is moeilijk te achterhalen. Dekan Gerseken vermeldde één in 1661-1662 ⁽¹⁴⁾, een eeuw later noteerde deken De Meulenaere dat er twee monstransen van verguld zilver in het tabernakel bewaard

-
1. Het altaar daaruit verwijderen betekent ons inziens meteen dat er geen mis meer kon gelezen worden.
 2. RAB, NKA, nr. 406, DV 1661-1662, f.2r.
 3. BAB, B239, p. 2.
 4. BAB, B241h, DV, f.3r.
 5. BAB, B241h, DV, f.7r.
 6. BAB, B241h, DV 1764, f.3r: "baptisterium clausum in eo fons baptismalis marmorens firmus et bene clausus contra pulveres, unde aqua baptismalis nitida."
 7. Of er altijd vier biechtstoelen geweest zijn hebben we niet kunnen nagaan. Dekan Gerseken noteerde enkel dat er biechtstoelen waren.
 8. RAB, NKA, nr. 406; DV 1661-1662, f.2r; BAB, B241h, DV 1764, f.3r.
 9. Ididem, f.1r.
 10. RAB, KF, nr. 63.
 11. BAB, B241h, DV, f.1r.
 12. RAB, NKA, nr. 406, DV, f.1r.
 13. AE, BXL, f.108v., 15 april 1683.
 14. RAB, NKA, nr. 406, f.1r.

werden en -naar we uit zijn bewering kunnen afleiden- minstens één in de sacristie ⁽¹⁾. Er waren in 1661-1662 twee vergulde cibories, één voor de gewone gelovigen en één voor de militairen. De kerk beschikte over zes pixis: twee om de H. Eucharistie naar de zieken te brengen, één in torenvorm voor het H. Olie der zieken, één met drie verschillende afdelingen voor het H. Chrisma en twee voor de militairen ⁽²⁾.

De kostbaarheden in de kerk lokten in de nacht van 12 op 13 januari 1682 dieven. Er werden o.a. drie doosjes met relieken gestolen uit een glazen kast onder het beeld van O.-L.-V. van Scherpenheuvel op het hoogaltaar. Van sommige altaren was de Christus op het kruisbeeld of gans het kruisbeeld meegenomen ⁽³⁾.

Art. 2. Het kerkhof

De pastoor moest er voor zorgen dat de laatste rustplaats van de overledenen geëerbiedigd werd. Een goede omheining diende dieren van het kerkhof weg te houden. In 1695 klaagde men dat ze de bomen op het kerkhof kwamen beschadigen. Er werd dan ook besloten dit euvel te verhelpen ⁽⁴⁾. Later troffen we daaromtrent geen klachten meer aan. Deken De Meulenaere noteerde in 1764 dat het kerkhof goed afgesloten was ⁽⁵⁾.

In 1718 kreeg schepen Jan-Baptist Vanden Heede de toelating om via de weg die over het kerkhof liep zijn pakhuis te bereiken dat op het kerkhof uitgaf. In ruil daarvoor hielp hij bij de heropbouw van de in 1712 afgebrande kerk. Tevens beloofde hij aan de parochiekerk een vierde deel van alle "packhuysheure" ⁽⁶⁾.

Op 29 september 1781 bracht de magistraat van Oostende bisschop Brenart op de hoogte van het plan van de vorst een openbare steenweg aan te leggen door een deel van het kerkhof, om zo een verbinding tot stand te brengen tussen het handelsdok en de Kerkstraat. Daartoe zou een stuk van de omheiningsmuur afgebroken moeten worden. De bisschop die niet gelukkig was met deze gang van zaken, vroeg staatssecretaris de Crumpipen en de regering schriftelijk om inlichtingen ⁽⁷⁾. Op 22 oktober 1781 werd hem inderdaad een antwoord gestuurd ⁽⁸⁾. Uiteindelijk stemde bisschop Brenart toe in een gedeeltelijke profanatie van het kerkhof. Hij stelde als voorwaarde dat een tussenmuur de nodige afscheiding zou maken. Aan de pastoor van Oostende liet hij toe, een in het westen gelegen deel van het kerkhof, dat vroeger bestemd was voor de begrafenis van kinderen die zonder doopsel gestorven waren, te profaneren ⁽⁹⁾.

Het kerkhof was, zoals de kerk, een gewijde plaats waar voortvluchtelingen soms asiel zochten ⁽¹⁰⁾. Onreine

-
1. BAB, B241h, DV 1764, f.3r.
 2. RAB, NKA, nr. 406, DV, f.1r.
 3. A. DUCLOS, Diefte in 1682, in Archiven-Boek van Rond den Heerd, 1874, dl. II, p. 25-26.
 4. RAB, KF, nr. 4, p. 49.
 5. BAB, B241h, f.3r.
 6. AE, B XLVIII, f.257r-259v, 5 januari 1718.
 7. AE, B LXXIII, ts. 229 en 230, brief van de burgemeester en schepenen van Oostende aan de bisschop (29 sept. 1781) en brief van de bisschop aan de Crumpipen (30 sept. 1781).
 8. Ibidem, ts. 256 en 257, brief van Hof aan de bisschop.
 9. AE, B LXXIII, f.257r, 2 november 1781.
 10. AE, B XIII, f.2v-3r, 4 oktober 1622.

handelingen of toestanden konden het kerkhof ontwijden (¹). Zo kreeg bijvoorbeeld pastoor Guilielmus Willemans in 1699 de toelating het kerkhof te herwijken omdat er bloed gevloeid was (²).

In 1795 werd het rond de parochiekerk gelegen kerkhof verlaten voor een nieuw buiten de stad. Het werd gewijd op 24 april (³).

Art. 3. De kapellen

In het stadhuis was er een kapel waar de Kapucijnen op zon- en feestdagen de mis lazten voor de gevangenen (⁴).

Daarnaast bezat Oostende sinds 1651 een kapel ter ere van het H. Sacrament. De oprichting ervan, waar we even dieper op in zullen gaan, is verbonden met de diefstal van zilverwerk uit de parochiekerk in 1649 (⁵). In de nacht van 3 op 4 november werd namelijk het tabernakel op het hoogaltaar opengebroken. De roof was aanzienlijk: de monstrans met de grote H. Hostie, twee cibories waarvan één vijftig hosties bevatte, zes pixis, één zilveren zon waarin het H. Sacrament werd bewaard en een verguld zilveren kruisje dat op de monstrans stond waren verdwenen. De magistraat, op de hoogte gebracht van de diefstal, stelde alles in het werk om de dief te vinden, maar tevergeefs. Op 10 november overhandigde een jongen aan de wet de zilveren lepel van de H. Olie, die hij gevonden had in de nabijheid van het water van de vestingen. Het doorzoeken van de wateren door de sluismeester leverde echter niets op. In de maand november werd zelfs op bevel van het vicariaat een plechtige mis ter ere van het H. Sacrament en een generale processie gehouden om Gods hulp af te smeken. Pas in de maand januari van het jaar 1650 werd de dief gevonden. Het was de Engelsman Brian Lister die verschillende diefstallen gepleegd had. Hij had ook een medeplichtige Richard Harlo, maar deze was gevlucht. Hij werd waarschijnlijk nooit gevonden. Nadat hij de roof bekend had werd Brian Lister naar Oostende gevoerd, waar hij de plaats aantoonde waar hij zijn buit begraven had (⁶). Vooraleer de Engelsman, de H. Vaten verborgen had in de tuin van herberg De Wildeman, had hij de hosties weggeworpen op een stuk grond gelegen tussen de Jozef II straat en de St.-Paulusstraat. Op die plaats werd in 1651, op initiatief van schepen Boudens, een kapel gebouwd ter ere van het H. Sacrament. Op 25 augustus 1656 kwam bisschop Karel van den Bosch (1651-1660) het altaar in de kapel wijden (⁷). Het kapelletje brandde af tussen 1725 en 1730. De naam Kapellestraat herinnert nog steeds aan de diefstal. Die naam werd gegeven aan de straat die van de markt naar de kapel liep.

Besluit

Aan de parochiekerk van Oostende werden herhaaldelijk herstellingen uitgevoerd. De kerk zelf was voldoende uitgerust. Het kerkhof was aanvankelijk gelegen rond de parochiekerk, maar werd in 1795 verplaatst buiten de stad. Naast de H. Sacramentskapel was er ook één in het stadhuis.

-
1. M. THERRY, o.c., p. 135.
 2. AE, B XLIV, p. 13, 28 maart 1699: "... pollutum per injuriosam sanguinis effusionem".
 3. BAB, B241h, DV 1796, f.7r.
 4. Ibidem, f.7v.
 5. Het verhaal over de diefstal en de oprichting van de kapel is terug te vinden in, AE, B XXV, f.12v, 9 nov. 1649, f.13r-15r, 13 nov. 1649, f.30v, 22 jan. 1650, f.31v-32v, 25 jan. 1650, f.133v-134r, 26 april 1651; B XXVII, f.170v, 25 aug. 1656; C. LOONTIENS, Le folklore Ostendais, in Ostende et le littoral belge, Brussel (1932), p. 136; J. SAMYN, De historie van het kapelleken van het H. Sacrament te Oostende, oorsprong van de naam Kapellestraat, in Rond den Heerd, 1880, dl. XV, p. 241-243, 251-253, 259-261.
 6. Brian Lister werd voor de roof ter dood veroordeeld.
 7. AE, B XXVII, f.170v.

HOOFDSTUK IV: DE ZIELZORGERS TE OOSTENDE

Art. 1. De pastoors ⁽¹⁾

Na het beleg bleven de Jezuïten de goddelijke diensten verrichten tot hun vertrek in 1606 ⁽²⁾. Vanaf 1605 fungeerde reeds een diocesaan priester als pastoor. Vanaf 1653 namen Oratorianen van het huis van Philippus Neri te Scherpenheuvel het pastoraal ambt waar, tot 1662. Van 1662 tot de afschaffing van het oude bisdom werden ze vervangen door leden van het oratorium van kardinaal Pierre de Bérulle.

Par.1. De diocesane priesters (1605-1653)

Over de zieleherders van de periode 1605 tot 1653 zijn er heel weinig inlichtingen. We beperken ons tot enkele gegevens over het priesterbestand, de benoeming, de ambtsvervulling en de relatie met de magistraat.

A. Dertien zielzorgers in achtenveertig jaar

Oostende kende in de periode 1605-1653 dertien zielzorgers. De eerste jaren na het beleg was er in het bisdom Brugge nog een groot priestertekort. De eerste Oostendse pastoors konden slechts met moeite aangeworven worden en ze bleven slechts korte tijd in dienst ⁽³⁾. Gans de Mechelse kerkprovincie kampte trouwens de eerste decennia van de 17de eeuw met een priestertekort ⁽⁴⁾. Toch werd dit tekort in het bisdom Brugge onder andere verholpen door de inwijking van priesters uit andere bisdommen ⁽⁵⁾. Ook te Oostende waren in de eerste helft van de 17de eeuw "vreemde" priesters werkzaam. Van zes pastoors op dertien weten we iets van hun afkomst. Daarvan kwamen er vier uit een ander diocees ⁽⁶⁾. Daarnaast werd ook een beroep gedaan op regulieren (Kapucijnen, Jezuïten) en legerkapelanen om biecht te horen of te prediken ⁽⁷⁾.

Als stichter van de parochiekerk had de Oostendse magistraat het patronaatsrecht over de kerk verworven. Dit betekent dat hij de bevoegdheid had om voor een bepaald beneficie een kandidaat ter benoeming aan de bisschop voor te dragen ⁽⁸⁾. Het concilie van Trente had het pastoorsexamen (concursum) verplicht. Tijdens de eerste tien dagen van de vacature mocht de patronus enkele kandidaten voordragen. Een aantal examinatoren, aangewezen door de bisschop, zouden hen ondervragen. Wanneer echter een leek het patronaatsrecht bezat, zoals dat te Oostende het geval was, volstond een ondervraging van de voorgedragen kandidaat ⁽⁹⁾.

-
1. Op de legerkapelanen gaan we niet in.
 2. Ter gelegenheid van hun vertrek bood de stad hen een banket aan (E. VLIETINCK, Het oude Oostende, p. 307).
 3. Cfr. tabel p. 86. Vanaf 1609 bleven ze al iets langer in dienst.
 4. M. THERRY, o.c., p. 142.
 5. M. CLOET, Rodoan, p. 170-172. Negentien van de drieëntwintig pastoors die het decanaat Roeselare in 1642 telde, waren vreemde priesters, dat is ruim 82% (M. THERRY, o.c., p. 146). Wat de dekenij Gistel betreft kwamen slechts 16% van de in de periode 1606-1620 benoemde pastoors waarvan de herkomst bekend is, uit het bisdom zelf (B VANDENBUSSCHE, De dekenij Gistel (1606-1683). Bijdrage tot de studie van het kerkelijk leven in het bisdom Brugge, onuitg. lic. verh., Leuven, 1980, p. 314).
 6. Cfr. tabel p. 86.
 7. Bvb. AE, B XI, f.156v, 5 dec. 1619; B XII, f.6v, 1 mei 1620, f.46r, 31 jan. 1621.
 8. J. LAENEN, Introduction à l'histoire paroissiale du diocèse de malines, Brussel, 1924, p. 241-242.
 9. M. CLOET, Tielt, p. 134.

De diocesane priesters ⁽¹⁾

	afkomst	deservitor	pastoor ⁽²⁾	einde
Joos van Reckebosch		(september 1605) ⁽³⁾		
Christiaan de Brabander			augustus 1605	+ 30.06.1607
Albrecht Petey			juli 1607	22.01.1608
Adriaan De Smit	bisdom Brugge	tussen Petey en Van Hamme ⁽⁴⁾		
Arnoldus Van Hamme	bisdom Doornik		22.04.1608	
Marand Lardeur	bisdom St.-Omaars	13.09.1608		
Guido Stassaert			maart-april 1609	trad in het klooster.
Joannes Longonius		30.12.1617		
Joannes Baccius	bisdom Brugge		06.06.1620	afstand gedaan op 29.08.1620.
Judocas Vanden Zype	bisdom Gent	27.11.1620		werd
Augustijnernonnik				te Brussel.
bijgestaan door deservitors Jacobus Le Gillon (eerste maal vermeld in 1625) en Stephanus Cailliere (aangesteld op 26.05.1626).				
Valerius van Kortrijk	gardiaan van het Kapucijnenklooster te Oostende	30.01.1634		
George Geraldin	Duits priester	18.05.1634	12.02.1635	+ 23.12.1652
Valentinus De Schel-havere	kapelannen te Oostende	24.12.1652		
Judocus Blomme ⁽⁵⁾				

1. Bronnen: - ARA, RK, nr. 37404-37407; - AE-RAB, KF, nr. 66 - P. VANDEWALLE, art. cit., p. 89 Legende: + = gestorven.
2. Een pastor proprietarius was eigenaar van zijn pastorale functie, dit in tegenstelling tot een deservitor die slechts waarnemer was van het pastorale beneficie; zijn aanstelling was van tijdelijke duur (M. CLOET, Tielt, p. 127).
3. In de stadsrekening van sept. 1605 tot sept. 1606 wordt vermeld dat hij 72 dagen de parochie heeft bediend. Dit was dus onder het pastoraat van C. De Brabander. Misschien was C. De Brabander niet onmiddellijk na zijn benoeming in Oostende aangekomen.
4. De stadsrekening van sept. 1607 tot 1608 vermeldt hem tussen Petey en Van Hamme.
5. Deze twee kapelannen bedienden samen de pastorie van Oostende. We hebben ze slechts voor één zielzorger aangerekend.

B. Enkele typerende gegevens

Pastoor Judocus Vanden Zype verscheen op 28 augustus 1631 om 7 uur 's morgens in het bisschoppelijk paleis te Brugge om zich te verantwoorden over zijn ambtsvervulling. Er werd hem gevraagd later op de dag terug te komen omdat dat bisschop Servaas de Quinckere (1630-1639) beter schikte, maar hij verscheen niet meer ⁽¹⁾. Later werd hij verschillende malen gedagvaard door de promotor van de officialiteit, tevergeefs echter ⁽²⁾.

Op 28 september legde Walter Sonnius, notaris en advocaat, in naam van pastoor Vanden Zype een verweerschrift voor. Het werd echter ongegrond en onontvankelijk verklaard. De pastoor moest zelf komen antwoorden op de zaken voorgelegd door de promotor ⁽³⁾. De pastoor tekende echter beroep aan tegen de oproepingsbrief van 28 september. Voor de bisschop was de maat nu echter vol. Gezien de pastoor van Oostende beroep durfde instellen en vragen dat hem geantwoord werd over de artikelen hem voorgelegd door de promotor, enkel uit weerspanningheid en minachting voor de bisschop, moest hij volgens deze laatste zich komen verantwoorden over zijn gedrag ⁽⁴⁾.

Wanneer Vanden Zype de 9de oktober nog niet was komen opdagen, werd hij veroordeeld tot een boete van twaalf ponden ten voordele van de parochiekerk van Oostende. Hij moest op 16 oktober verschijnen op straf van opsluiting zonder verder verweer of uitstel ⁽⁵⁾. Nadat de pastoor aan deze oproep geen gevolg had gegeven, besloot bisschop de Quinckere hem te laten arresteren met dien verstande dat de beschuldigde zich alsnog kon in orde stellen binnen de acht dagen na de betekening ⁽⁶⁾.

Op verzoek van de promotor, die vreesde dat pastoor Vanden Zype zich zou onttrekken aan de rechtspraak en jurisdictie van de officiaal, belastte de bisschop op 17 juli 1632 Joannes Theodorus Schotte, kanunnik van St.-Donaas met de zaak ⁽⁷⁾. Noch de Acta, noch de stukken van de officialiteit bewaard op het rijksarchief te Brugge komen er op terug.

In 1632 kwamen er op het bisdom klachten over de veelvuldige en langdurige afwezigheid van dezelfde pastoor. Aangezien bisschop Triest geen kans zag er een kapelaan te benoemen, verzocht hij de gardiaan van het Kapucijnenklooster om bij afwezigheid van pastoor Vanden Zype in te staan voor de bediening van de sacramenten ⁽⁸⁾.

Hetzelfde jaar kwam het tot een betwisting tussen dezelfde pastoor en de wethouders van Oostende. Ze hadden in 1620 op verzoek van bisschop Triest pastoor Vanden Zype op proef aanvaard. Maar in 1632 ontsloegen ze hem omdat ze "omme groote ende ghewichtighe redenen bevonden hebben den zelve daerinne niet ghedienstelyck te wesen ende dat hij daerinne niet en behoorde te continueren." ⁽⁹⁾.

1. AE, B XVI, f.103r.

2. Ibidem, f.104r, 2 sept. 1631, f.105v, 13 sept. 1631, f.106v, 19 sept. 1631.

3. Ibidem, f.107r.

4. Ibidem, f.108r-v, 4 okt. 1631.

5. Ibidem, f.108v.

6. Ibidem, f.109v-110r, 16 okt. 1631.

7. AE, BXVI, f.168v.

8. Ibidem, f.198r, 2 dec. 1632. Eventueel kon de gardiaan zich door een kloosterling laten vervangen.

9. Ibidem, f.221v-222r, 16 april 1633.

De pastoor bleef echter aanspraak maken op zijn competentie. De poging om het geschil voor bisschop de Quinckere in der minne te regelen mislukte. Het kwam tot een proces. Joannes Theodorus Schotte werd ook met deze zaak belast. De magistraat vreesde tijdens het proces open aanvallen tegen hem door de pastoor vanop zijn preekstoel. In het verleden was dat al voorgevallen ⁽¹⁾.

Op 16 april 1633 besloot de bisschop dat "alzo Joannes Vanden Zype sustineert te syne erfachtigh pasteur van Oostende, in 't vervolch van welcke zyn soustenue zyne eerweerdigheyt voorsyt van intentie niet en is hem te beletten...". Er zou echter wel een andere pastoor aangesteld worden ⁽²⁾.

Ook onder de volgende pastoor waren er moeilijkheden met het wereldlijk bestuur. In 1636 kwam één van de schepenen van Oostende namens de magistraat bij bisschop de Quinckere met de klacht dat sinds de kapelaan gestorven was aan de pest, de pastorie besmet was en pastoor George Geraldin, omwille van het besmettingsgevaar, noch in de pastorie, noch in de kerk durfde verschijnen, zodat de zielzorg werd verwaarloosd. De bisschop belastte daarop de kapelaan-majoor met de zielzorg ⁽³⁾.

In 1642 waren er moeilijkheden tussen dezelfde pastoor en de baljuw van Oostende. De baljuw zou de pastoor geslagen hebben met een stok nadat de pastoor hem in het openbaar had bedreigd. Het geschil werd op vriendschappelijke wijze beslecht tijdens een bijeenkomst bij bisschop Nicolaas de Haudion (1642-1649), in aanwezigheid van de deken en de cantor.

Hetzelfde jaar kwamen de baljuw en de burgemeester, in naam van de wet, toch weer klacht neerleggen bij de bisschop tegen verschillende overtredingen begaan door de pastoor van Oostende ⁽⁴⁾. De bisschop besloot eerst pastoor Geraldin daarover te ondervragen vooraleer een oordeel te vellen ⁽⁵⁾. Er werd over de afloop van de zaak in de Acta niets teruggevonden.

Uit het bovenstaande blijkt dat de menselijke verhoudingen tussen verscheidene pastoors van Oostende en de magistraat tijdens de eerste helft van de 17de eeuw heel wat te wensen overlieten. In hoeverre het mogelijk moeilijke karakter van de ene of de andere hiervoor verantwoordelijk moet gesteld worden, is niet met zekerheid te achterhalen. Verscheidene gegevens wijzen er evenwel op dat althans Vanden Zype een moeilijk man geweest is.

Par. 2. De oratorianen (1653-1802) ⁽⁶⁾

A. De Oratorianen als congregatie in het algemeen

De pre-tridentijnse clerus vertoonde heel wat tekortkomingen: niet-residentie, concubinaat, dronkenschap, gebrekkige opleiding ⁽⁷⁾. Het is tegen deze achtergrond dat de oprichting van een oratorium door Philippus Neri (°1515 - +1595) in Italië en later door kardinaal Pierre de Bérulle (°1575-+1629) in Frankrijk moet begrepen worden. Beiden

1. Ibidem, f.144v-145v, 13 mei 1632, f.169v, 26 juli 1632.

2. Ibidem, f.221v-222r.

3. P. HILDEBRAND, De Kapucijnen in de Nederlanden en het prinsbisdom Luik, dl. IX, Betrekkingen met de buitenwereld, Antwerpen, 1955, p. 113-114.

4. Welke dat waren wordt niet vermeld.

5. AE, B XXIII, f.106r-v, 11 sept. 1642.

6. De stukken over de Oratorianen die bewaard worden op het archief van het aartsbisdom Mechelen bevatten niets m.b.t. Oostende.

7. J. DELUMEAU, o.c., p. 228-233.

hebben een belangrijke bijdrage geleverd tot de hervorming van de clerus ⁽¹⁾.

De Italiaan Philippus Neri werd nadat hij in 1551 priester gewijd was, lid van een priestersconvict bij de kerk Sancta Girolamo della Carità te Rome. In de bidkapel (oratorium) hield hij samen met andere priesters conferenties, preken en gebedsoefeningen. Uit de gemeenschap die ze in 1552 vormden, gericht op gebed en zielzorg, groeide in 1564 onder leiding van Neri het oratorium ⁽²⁾. In 1575 werd het door paus Gregorius XIII (1572-1585) als religieuze congregatie erkend. Paus Paulus V (1605-1621) keurde in 1612 de statuten goed die na de dood van Neri uitgewerkt waren geweest ⁽³⁾. Huizen van de Italiaanse congregatie werden in de 17de en de 18de eeuw gesticht in West-Europa, Zuid-Amerika en Oost-Indië. Na de terugval ten gevolge van de Franse Revolutie, was er een heropbloei in de 20ste eeuw. In 1980 waren er circa vierenzestig huizen met ongeveer driehonderd vijftig leden ⁽⁴⁾.

De Italiaanse Oratorianen zijn seculiere priesters die geen gelofte of eed afleggen. Ze voorzien grotendeels zelf in hun onderhoud. Ze hebben geen algemeen-overste en staan onder het gezag van de diocesane bisschop. Om de drie jaar kiezen de leden van elk huis een overste ⁽⁵⁾.

In 1611 stichtte de latere kardinaal Pierre de Bérulle te Parijs een gelijkaardig oratorium onder de naam Oratoire de Jésus Christ. De pauselijke goedkeuring volgde in 1613 ⁽⁶⁾. De constituties werden in 1631 opgesteld door de Oratoriaan Charles de Condren ⁽⁷⁾. Voornamelijk in wat nu België, Frankrijk en Duitsland is, kende de stichting een grote verspreiding. De congregatie die tijdens de Franse Revolutie opgeheven was geworden, werd in 1852 heropgericht. In 1972 waren er veertien huizen met ongeveer honderd leden ⁽⁸⁾.

Door hun sterke spiritualiteit, ook genoemd bérullisme of de zogenaamde Franse School, hebben ze een grote invloed uitgeoefend ⁽⁹⁾. Net zoals de Italiaanse Oratorianen leggen de Franse geen gelofte of eed af. Het bestuur is echter veel centralistischer: er is een generaal-overste die vroeger voor het leven verkozen werd, nu voor tien jaar ⁽¹⁰⁾.

Een huis van het oratorium van Neri vestigde zich in 1624 te Scherpenheuvel voor de dienst van kerk en bedevaarten ⁽¹¹⁾.

1. A. GEORGE, L'Oratoire, Parijs, 1954, p. 26, 60.
2. R. BOUDENS, De katholieke reformatie, in Kerk en Leven. Parochieblad Bredene, 27 maart 1986, p. 17c; Art. Neri, Filippo, in GWP, dl. XVI, 1982, p. 295.
3. A. CISTELLINI, Oratoire Philippin, in Dictionnaire de spiritualité ascétique et mystique, doctrine et historique, dl. XI, 1982, kol. 864-866.
4. Art. Oratorianen, in GWP, dl. XVII, 1982, p. 231.
5. Art. Oratorianen, in GWP, dl. XVII, 1982, p. 231.; H. VAN DONGEN, Oratorium, in Theologisch woordenboek, dl. III, 1958, kol. 3659-3660.
6. G. ROTUREAU, Oratoire Bérullien, in Dictionnaire de spiritualité, ascétique et mystique, doctrine et historique, dl. XI, 1982; kol. 847.
7. A. GEORGE, o.c., p. 66-68; Art. Oratorianen, in GWP, dl. XVII, p. 231.
8. Ibidem.
9. Voor meer inlichtingen over het bérullisme zie: A. GEORGE, o.c., p. 140-171; A. MOLIEN, Oratoire de Jésus (congrégation de l') in Dictionnaire de théologie catholique, dl. XI, 1931, kol. 1107-1130.
10. Art. Oratorianen, in GWP, dl. XVII, p. 231; H. VAN DONGEN, art. cit., kol. 3660.
11. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 136.

Twee jaar later liet aartsbisschop Jacob Boonen (1621-1655) leden van het Franse oratorium naar Leuven komen ⁽¹⁾. Cornelius Jansenius en Jean Duvergier de Hauranne, de latere abt van Saint-Cyran, hadden zich daarvoor ingespannen. Men wou de oratorianen opponeren aan de Jezuïeten die men te machtig vond ⁽²⁾. In 1634 ondertekenden J. Boonen en A. Triest de constituties door de Oratoriaan Bourgoing op verzoek van de aartsbisschop opgesteld, voor de Oratorianen van de Mechelse kerkprovincie. Ze werden goedgekeurd op de tweede algemene vergadering in 1649. Die constituties golden niet voor het huis te Scherpenheuvel ⁽³⁾.

Het oratorium van kardinaal de Bérulle in de Mechelse kerkprovincie stond onder invloed van het jansenisme en raakte betrokken in het jansenistisch conflict ⁽⁴⁾. Aartsbisschop Andreas Cruesen (1657-1666) begon de strijd tegen jansenistische Oratorianen. De twee volgende aartsbisschoppen Jan de Wachtendonck (1668) en Alfons de Berghes (1671-1689) vertoonden sympathieën voor het jansenisme en lieten de Oratorianen dan ook met rust. Dat was niet het geval onder de aartsbisschoppen Humbert de Precipiano (1690-1711) en Thomas-Philippe d'Alsace (1716-1759). Tijdens het bestuur van d'Alsace verdween de jansenistische invloed stilaan uit het oratorium ⁽⁵⁾.

B. De overdracht van de zielzorg te Oostende aan de Oratorianen.

De magistraat van Oostende koesterde de wens in de stad het Latijn te laten onderwijzen. De Jezuïeten waren bij voorbaat uitgesloten. Immers, krachtens de overeenkomst van 1615 tussen de wet en de Kapucijnen mochten geen andere kloosterlingen meer worden toegelaten in de stad ⁽⁶⁾. Van het overlijden van pastoor George Geraldin op 23 december 1652, maakte de magistraat als patroon van de parochiekerk gebruik om een priester uit het oratorium van Ph. Neri van Scherpenheuvel als kandidaat-pastoor voor te dragen. Leden van het te Oostende te vestigen oratorium zouden dan de jeugd in de humaniora kunnen onderwijzen en de overige herderlijke taken uitoefenen ⁽⁷⁾.

De goedkeuring van het Hof voor de oprichting van een oratorium te Oostende kwam op 23 mei 1653 ⁽⁸⁾. Op 2 augustus aanvaardden Walter Taelmans en Andreas Everaert, beiden priesters uit het huis van Scherpenheuvel, de voorwaarden hen voorgesteld door bisschop van den Bosch ⁽⁹⁾. Vooreerst werd het gezag van de bisschop sterk benadrukt. De congregatie was onderworpen aan de bisschop als ordinarius. Ze was onafhankelijk van het huis te Scherpenheuvel. De bisschop was ook bevoegd voor het aanwijzen van de leerkrachten.

1. Aartsbisschop Boonen stichtte in totaal drie huizen van Franse Oratorianen in de Mechelse kerkprovincie: één in Leuven, één in Mechelen en één in Brussel. (Art. Boonen, Jacob, in GWP, dl. IV, 1979, p. 540).
2. C. DE CLERCQ, De seculiere geestelijken, mannelijke en vrouwelijke religieuzen te lande, in Flandria nostra, dl. IV, 1959, p. 134; CH. VAN MERRIS, Histoire de l'Oratoire en Belgique sous l'épiscopat de Jacques Boonen, in Anniversaire de l'Université catholique de Louvain, dl. LXXVI, 1912, P. 412.
3. C. DE CLERCQ, art.cit., p. 135, CH. VAN MERRIS, art.cit., p. 412-413.
4. Over de jansenistische problematiek, zie: L. CEYSSENS, Het theologisch denken en het jansenisme, 1640-1730, in NAGN, dl. VIII, 1979, p. 418-438.
5. CH. VAN MERRIS, art.cit., dl. LXXVII, 1913, p. 405-407.
6. De Capucijnen te Oostende, 1615. Conventie gemaect tusschen Borghemeester ende Schepenen deser stede ende den eerweerden pater Provinciael van de Capucijnen van den 26 november 1615, in Fragmenta, dl. II, 1887, p. 103-104.
7. AE, B XXVI, f.138v-139v, 22 maart 1653.
8. ARA, SGR, nr. 1128.
9. Deze overeenkomst bevindt zich in het rijksarchief te Brugge (RAB, Fonds Charters met blauwe nummers, doos VI, mannenkloosters; nr. 26, blauw nummer 7702, 2 aug. 1653).

Daarnaast kwamen ook de plichten van de leden van de congregatie ter sprake. Alle goddelijke diensten (onder andere fundaties) en pastorale functies, moesten uitgeoefend worden door de pastoor en de kapelaans. De Oratorianen dienden ook in de parochiekerk biecht te horen en te prediken. Ze mochten binnen de stad geen kapel of kerk oprichten, noch een andere kerk bedienen zonder goedkeuring van de bisschop. Wanneer ze daarom verzocht werden, moest één van hen de zorg op zich nemen van het klooster van de Zwarte Zusters. Wat het pastoorsambt betreft werd er bepaald dat de deken het recht behield om de pastoor in het bezit van zijn ambt te stellen. De pastoor moest de kerk besturen volgens de oude gewoonten en mocht geen nieuwigheden invoeren tenzij met de goedkeuring van de bisschop.

Drie jaar later kwam er een volwaardig oratorium. Op 27 augustus 1656 werd een overeenkomst gesloten tussen bisschop van de Bosch en de magistraat enerzijds en de priesters van het oratorium anderzijds ⁽¹⁾. Voortaan leverde het oratorium de pastoor, de twee onderpastoors en de koster. De pastoor zou telkens voor een periode van drie jaar aangesteld worden. Zijn ambtstermijn kon eventueel verlengd worden. Anderzijds kon hij ontslagen worden "als de redene 't quaet comportedement, oft overcommende onbequaemheyt vanden selven bediende sulcx sal verheysschen". Wat de benoeming van de pastoor betreft: de magistraat mocht van de drie of vier door de bisschop uit het oratorium aangeduide personen één aan hem voordragen. De kapelaans waren net als de pastoor afzetbaar. Hun benoeming verschilde wel enigszins van deze van de pastoor: uit de twee personen gekozen door de proost van het oratorium, stelde de magistraat één voor aan de bisschop. De benoeming van de koster verliep op dezelfde manier als deze van de kapelaans ⁽²⁾.

De priesters van het oratorium zouden gratis "de jonckheyt" van Oostende onderwijzen. De bouw en het onderhoud van de klaslokalen was de taak van de stad ⁽³⁾. Er zijn tenslotte in de overeenkomst bepalingen betreffende de goddelijke diensten, de inkomsten van de kerkelijke bedienaars uit deze diensten, de kerk- en dismeesters, de rekeningen van kerk en dis ⁽⁴⁾. Op 30 oktober 1656 werd de overeenkomst van kracht ⁽⁵⁾.

Het oratorium werd ondergebracht in de pastorie die tijdens het pastoraat van George Geraldin gebouwd was geweest op het kerkhof ⁽⁶⁾.

In 1662 verlieten de oratorianen uit Scherpenheuvel Oostende door een tekort aan priesters ⁽⁷⁾. Na hun vertrek verzocht de magistraat Franse Oratorianen uit de Mechelse kerkprovincie hun plaats te willen innemen. Na informatie daaromtrent ingewonnen bij bisschop de Haynin en de wet volgde de goedkeuring van het Hof bij patentbrieven van 13 november 1662 ⁽⁸⁾. Op 11 oktober werd een gelijkaardige overeenkomst als in 1656 gesloten tussen de bisschop en de magistraat enerzijds en het oratorium anderzijds. Er waren wel enige verschilpunten. Wat de benoemingsprocedure van de pastoors betreft werd -in tegenstelling tot de overeenkomst van 1656- bepaald dat de proost van het oratorium

1. AE, B XXVII, f. 170v-174r.

2. AE, B XXVII, f. 171r.

3. Ibidem, f. 171 v.

4. Ibidem, f. 171v-174r.

5. Ibidem, f. 180v-183r.

6. AE, B XXIIbis, f. 215v-216v, 19 juni 1645

7. AE, B XLIII, p.300, 11 juni 1697; J.O. DE SWERT, Chronicon congregationis Oratorii Domini Jesu per provinciam Archi-episcopatus Mechliniensis diffusae ab anno Domini 1626 usque ad finem anni 1729, Rijsel, 1740, p. 22.

8. BAB, F269, lettres pattentes du Roi pour l'oratoire à Oostende.

en niet de bisschop drie personen zou noemen, waaruit de wet één zou voordragen aan de bisschop ⁽¹⁾.

Voor de aanstelling van de zangmeester, organist en kerkbaljuw was nog altijd de magistraat bevoegd, maar priesters uit het oratorium genoten voortaan de voorkeur voor de bediening van deze posten ⁽²⁾. Ook kregen de twee schoolmeesters, naast de pastoor, de kapelaans en de koster een vergoeding van de stad ⁽³⁾.

In 1696 waren er moeilijkheden tussen het oratorium en de magistraat van Oostende. Oorzaak was de aanstelling van de Oratoriaan Appelmans tot proost van het huis te Oostende in december 1696 ⁽⁴⁾. Volgens de Oostendse wethouders mocht alleen de pastoor van de parochiekerk overste van het oratorium zijn. Dit bleek volgens hen uit een vergelijking van de hogervermelde overeenkomsten van 1656 en 1662. Deze van 1656 bepaalde dat het oratorium van Oostende als volgt zou zijn samengesteld: één proost, één pastoor, twee kapelaans, twee andere priesters, twee klerken en één koster ⁽⁵⁾.

In de overeenkomst van 1662 was er geen sprake meer van een proost; het oratorium zou bestaan uit één pastoor, twee kapelaans, één ander priester om biecht te horen, één koster en twee schoolmeesters. Hieruit concludeerde de magistraat dat de pastoor en de proost één en dezelfde persoon moest zijn ⁽⁶⁾.

De wethouders schreven daarop naar pater De Hondt, generaal-overste van het oratorium van de Mechelse kerkprovincie, met het verzoek de nieuwe overste weg te zenden. In de maand januari 1697 kwam De Hondt naar Oostende en toonde aan de magistraat "een ordre van syne majesteyt, waer by de oversten van het oratorie tot laste vande voornoemde burghmeester ende schepenen verkregen hadden staet ende surceance van alle proceduren, tot dat hemlieden advys ghesien andersints soude worden geordonneert" ⁽⁷⁾.

Per brief van 26 februari verzocht het Hof bisschop Willem Bassery (1691-1706) het conflict tussen de magistraat en het oratorium in der minne te regelen en in geval van niet-akkoord hem zijn advies te geven ⁽⁸⁾.

Vier maanden later deelde de bisschop aan het Hof mee dat hij verschillende malen onderhandeld had met beide partijen, hen daarbij verschillende zaken voorstellend, maar echter tevergeefs ⁽⁹⁾. De wethouders van Oostende hadden hem ondertussen een gedrukte memorie toegezonden bestaande uit honderd tweeënveertig artikels, om hun houding te verdedigen ⁽¹⁰⁾. Bisschop Bassery was van oordeel dat de aanstelling van een proost niet nadelig kon zijn. Integendeel, de pastoor zou daardoor ontlast worden van zijn verantwoordelijkheid als overste. Daarenboven was de Oostendse

1. RAB, KE, nr. 67, uittreksel uit het resolutieboek van de stad, p. 1-2

2. Ibidem, p. 2-3.

3. Ibidem, p.3.

4. RAB, OKA, nr. 169, p. 5.

5. Ibidem, p. 3.

6. Ibidem, p. 4.

7. RAB, OKA, nr. 169, p. 5-6. Bedoeld wordt hier dat de vorst tot nader order aan het oratorium opschorting van alle procedures verleende.

8. AE, B XLIII, p. 297, 11 juni 1697.

9. Ibidem, p. 297-298.

10. Deze memorie bevindt zich in het rijksarchief te Brugge (RAB, OKA, nr. 169).

pastoor Guilielmus Willemans al zes jaar overste geweest en kon zijn ambtstermijn niet verlengd worden ⁽¹⁾. Tot slot stelde de bisschop het Hof voor, het conflict te laten behandelen door de Geheime Raad en als dat niet mogelijk was, door kerkelijke rechters ⁽²⁾. Of de magistraat voldoening heeft gekregen, hebben we niet teruggevonden.

C. Ambtsvervulling en vrije initiatieven

Klachten over de ambtsvervulling hebben we slechts eenmaal aangetroffen. In 1791 kwam namelijk op het bisdom een klacht vanwege de onderpastoors van Oostende over de manier waarop pastoor-deken Philippus Verhagen zijn taak vervulde. Volgens hen was de pastoor zorgeloos en traag in zijn pastorale taken. Daarenboven zweeg hij dikwijls uit menselijk respect tegenover de magistraat en vooraanstaanden van de stad, alhoewel hij vanuit zijn functie ertoe gehouden was te spreken. De pastoor werd door bisschop Brenard vermaand en beloofde beterschap ⁽³⁾.

Verskillende priesters uit het oratorium hebben zich verdienstelijk gemaakt. Pastoor-deken Guilielmus Willemans en onderpastoor Joannes D'Hondt hebben een belangrijke rol gespeeld in de oprichting van het college van Oratorianen te Veurne. Op hun verzoek deze kans niet te laten voorbijgaan kwam de generaal-overste pater de Swert naar Oostende. Bij de onderhandelingen te Veurne was de Oostendse onderpastoor betrokken. Het was ook hij die bij de opening van de Latijnse School op 2 januari 1714 een toespraak hield ⁽⁴⁾.

Pastoor-deken Emmanuel de Camba was een bekend predikant. In 1805-1806 werden zijn preken uitgegeven onder de titel "Sermoenen op alle zondagen des jaers, gemaakt en gepredikt door den eerwaarden Heer Emmanuel de Camba, superior van t Oratorie, Pastor van Oostende en deken van 't District van Oudenburg, Bisdom van Brugge" ⁽⁵⁾. Op initiatief van dezelfde pastoor werd in 1761, twee jaar voor zijn overlijden, de confrerie de Calvarieberg -later de Berg van barmachtigheid genoemd- opgericht. De leden moesten maandelijks een kleine bijdrage betalen. In ruil daarvoor werd hen en hun familieleden een zeer waardige begrafenis verzekerd. Het bestuur van de confrerie was samengesteld uit een directeur, een deken, een ontvanger en zeven beheerders ⁽⁶⁾.

D. Relaties met de parochianen en de magistraat

Over de goede relaties valt in de bronnen niets te lezen; deze werden als normaal beschouwd en dus niet opgetekend. Dat is de verklaring waarom in deze paragraaf alleen over vastgelopen en conflictueuze situaties gehandeld wordt. Ons inziens verdienen deze eenmalige feiten toch aandacht omdat ze een beeld oproepen van de conflictmateries van destijds en aldus toch enig licht werpen op de toenmalige maatschappij.

Op 3 december 1681 liet de wet van Oostende aan het bisdom weten dat pastoor Jan-Baptist Janssens Elinga geweigerd had de vrouw van Frans Feron in de parochiekerk te begraven. Frans Feron had de pastoor beloofd hem later te zullen betalen "mits syne selve gestaethede ende belastinghe van drye kinderen onmoghelyck was te doen". De pastoor wou niet tot de uitvaart overgaan "ten sy betaelynghe ofte versekeringhe hebbende datter soude geschieden eenen uytvaert ende de resten daer aen clevende betaelt..." ⁽⁷⁾. Hij werd tweemaal ontboden door de magistraat, maar

1. AE, B XLIII, p. 299-300.

2. Ibidem, p. 301.

3. AE, B LXXIX, f.45v, 17 maart 1791.

4. F. VANDENBERGHE, Geschiedenis van de Latijnse Schoole en van het bisschoppelijk college te Veurne, Veurne, 1952, p. 43-44.

5. Art. Sint-Philippus Neri, in Rond den Heerd, dl. V, 1870, p. 204-205.

6. Notives sur le mont-de-charité à Ostende. Funérailles des pauvres, z.p., z.d., p. 3-5.

7. AE, B XXIX, f. 12v.

zonder resultaat. Slechts nadat de wethouders hem beloofd hadden dat ze zelf er zouden voor zorgen dat de pastoor betaald werd, was hij bereid de overledene te begraven. Janssens Elinga had daarenboven in zijn zondagspreek open aanvallen gedaan tegen Feron en de wet ⁽¹⁾.

Ontboden bij de vicarissen bekende hij de feiten, maar zei alleen zo gehandeld te hebben om zijn pastorale rechten te verzekeren. Hij verzocht hen het plan van de magistraat hem te ontslaan ongedaan te maken. De vicarissen beloofde te schrijven naar de magistraat. Zij gaven de pastoor echter de vermaning enkel het Woord Gods te spreken en geen personen meer aan te vallen in zijn sermoenen ⁽²⁾.

Twee jaar later bezorgde dezelfde pastoor het bisdom weer kopzorgen. Op 25 februari 1683 deelde hij in een brief aan het vicariaat mee dat hij vorige zondag geweigerd had de gouverneursvrouw gewijd water te geven omdat ze niet wou opstaan uit haar zitsel. Volgens de pastoor was ze daarom zo kwaad dat ze hem opgezocht had in de sacristie en verwijten naar het hoofd geslingerd had. Maar dat was nog niet alles. Toen hij op het feest van St.-Matthias (24 februari) de mis wou opdragen bemerkte hij dat de vrouw van de gouverneur op de trap van het altaar zat. Nadat ze niet was ingegaan op zijn verzoek om zich een weinig van het altaar te verwijderen, besloot de pastoor naar de sacristie terug te keren. De gouverneursvrouw greep hem echter bij de arm en riep hem allerlei beledigingen toe ⁽³⁾. Na het incident had de magistraat op verzoek van de gouverneur de pastoor verboden zijn huis te verlaten om "alle abuysen ende inconvenienten te prevenieren" ⁽⁴⁾.

De vicarissen stuurden na het lezen van de brief afgevaardigden naar Oostende om de zaak nader te onderzoeken. Vooreerst ondervroegen ze de gouverneur. Deze verklaarde dat zijn vrouw wel was opgestaan om het gewijd water te ontvangen. Maar de pastoor had haar meegedeeld geen gewijd water aan vrouwen te geven. Daarop is ze de pastoor in de sacristie een verklaring gaan vragen. Wat betreft het gebeurde op 24 februari: zijn echtgenote had de pastoor niet beledigd. Ze had hem alleen maar bij de arm vastgehouden, opdat hij haar zou zeggen waarom hij van het altaar wegging. Toen hij geen antwoord gaf, had ze de omstaanders opgeroepen tot getuigen van wat zich had afgespeeld. De gouverneur bracht de afgevaardigden ervan op de hoogte dat hij het Hof reeds de feiten had meegedeeld ⁽⁵⁾.

Dezelfde dag, 26 februari, gingen de afgevaardigden naar pastoor Janssens Elinga. Op hun vraag welke beledigingen de gouverneursvrouw hem op het feest van St.-Matthias naar het hoofd had geslingerd, antwoordde hij dat hij zich nu geen enkele meer kon herinneren. De dag daarop stuurde hij hen een brief met de beledigingen ⁽⁶⁾.

Tenslotte spraken de afgevaardigden van het bisdom ook met de vertegenwoordigers van de magistraat. Ze deelden hen het volgende mee. Na de gebeurtenissen op 24 februari was de gouverneur bij de magistraat geweest en had er op aangedrongen de pastoor uit de stad weg te zenden. De wethouders hadden dit geweigerd en hadden hem voorgesteld dat hij en de pastoor in hun aanwezigheid de moeilijkheden zouden trachten bij te leggen. Aangezien de pastoor niet wou komen en de gouverneur bij zijn eis bleef -dreigend dat hij de pastoor met militair geweld uit de stad zou zetten- had de magistraat het besluit genomen de pastoor te bevelen binnen te blijven. Er werd beklemtoond dat deze

1. Ibidem, f. 12v-13r.

2. Ibidem, f. 16v-17r, 10 dec. 1681.

3. AE, B XXXIX, f.138v-139r, 26 febr. 1683.

4. Ibidem, f. 139r.

5. Ibidem, f. 139r-v.

6. Ibidem, f. 139v-140v.

verordening enkel uitgevaardigd was geworden om verdere misbruiken en schandaal te voorkomen en niet om de kerkelijke jurisdictie en immuniteit te verminderen.

Op de mededeling van de wet aan de gouverneur dat de verordening door de komst van de afgevaardigden van het vicariaat opgeschort werd, dreigde de gouverneur ermee dat -indien dat zou gebeuren en de vicarissen de pastoor niet zouden verbieden zijn huis te verlaten- hij zelf het huis van de pastoor zou laten bewaken en omsingelen. Maar uiteindelijk stemde hij ermee in dat de pastoor -als hij dat wou- ongehinderd de stad met de afgevaardigden van het vicariaat kon verlaten. Janssens Elinga verkoos echter in de stad te blijven ⁽¹⁾. Op 28 februari schreef het vicariaat een brief aan de pastoor waarin hem bevolen werd zijn huis niet te verlaten tot nader order ⁽²⁾.

Op 5 maart kreeg het vicariaat via de gouverneur van Oostende een brief van de gouverneur-generaal toegestuurd met het bevel dat de pastoor dadelijk de stad moest verlaten ⁽³⁾. Pastoor Janssens Elinga verscheen de dag dat hij op de hoogte gebracht was van deze verordening op het bisdom. Daarop schreven de vicarissen de gouverneur-generaal om nadere orders ⁽⁴⁾. Uiteindelijk werd de Oostendse zielenherder door aartsbisschop Alfons de Berghes aan het hoofd gesteld van de monialen van St.-Elisabeth te Brussel en overste van het oratorium aldaar ⁽⁵⁾.

In 1689 waren er moeilijkheden betreffende de aanstelling van kerk- en armmeesters. Pastoor Guilielmus Willemans zou slechts een kwartier op voorhand daarvan op de hoogte gebracht zijn. Bisschop Humbert de Precipiano (1683-1690) keurde de verkiezing goed op voorwaarde dat de pastoor in het vervolg tijdig zou verwittigd worden ⁽⁶⁾.

Daarop lieten de wethouders de bisschop in een brief weten dat ze de pastoor wel op tijd hadden meegedeeld dat er nieuwe kerk- en dismeesters zouden worden aangesteld. Pastoor Willemans had echter geantwoord dat hij aan het studeren was en niet kon komen. Er werd dan maar besloten over te gaan tot de verkiezing zonder de pastoor ⁽⁷⁾.

In 1711 deed dezelfde pastoor Willemans zijn beklag bij het vicariaat: hij was tweemaal gedagvaard geworden door een stadsbode in naam van de magistraat om voor deze laatste te verschijnen, alhoewel hij niet onderworpen was aan zijn jurisdictie.

Het vicariaat stuurde daarop twee afgevaardigden naar de stad voor nader onderzoek. De pastoor vertelde hen wat volgens hem de oorzaak was van die dagvaardiging. Bij het behandelen van zaken van de kerk met de kerkmeesters had hij toevallig met zijn hand de arm van één van hen aangeraakt. Deze beweerde echter dat de pastoor hem had geslagen en deelde dit mee aan de magistraat die hem daarom had gedagvaard ⁽⁸⁾.

Ze hoorden ook vertegenwoordigers van de wet. Deze deelden mee dat de wethouders geen bevel hadden gegeven om de pastoor te dagvaarden, maar hem enkel hadden aangemaand naar hen te komen om iets te regelen in verband

1. AE, BXXXIX, f. 140v-141r.

2. Ibidem, f. 141v.

3. Ibidem, f. 143r.

4. Ibidem, f. 143v, 7 maart 1683.

5. J.O. DE SWERT, o.c., p. 135.

6. AE, B XLI, f. 536r, 17 okt. 1689.

7. Ibidem, ts. 538 en 539 brief van de magistraat aan de bisschop (27 okt. 1689).

8. AE, B XLVII, f.38r, 25 juni 1711.

met de processie. Ze deden, als patroon van de kerk, de pastoor enkel komen voor zaken in verband met de kerk.

Wat ons inziens de pastoor dwars zat was dat niet iemand van de magistraat hem persoonlijk was komen manen, maar de stadsbode. Aan de afgevaardigden van het vicariaat gaf hij dan ook te kennen in het vervolg op zo'n verwittiging niet in te gaan ⁽¹⁾.

Het is niet de taak van de historicus een oordeel te vellen over gelijk of ongelijk; overigens dienen daartoe alle gegevens van het dossier gekend te zijn en dat kunnen we voor de aangehaalde gevallen niet verzekeren.

Ook kunnen we niet garanderen dat de hierboven niet-vermelde pastoors nooit moeilijkheden hebben gehad met wereldlijke gezagdragers. Het trof ons dat de conflictstof op zich telkens vrij onbelangrijk was, zodat blijkbaar moeilijke karakters er oorzaak van waren. Op de belangrijke vraag in hoever deze conflicten de parochianen bekend waren en de zielzorg eventueel nadelig beïnvloedden, blijven we het antwoord schuldig. Hier zoals op andere plaatsen in deze verhandeling, ervaren we met spijt onze beperkte mogelijkheden om diep door te dringen in het leven van weleer.

Art. 2. De onderpastoors

Over de onderpastoors of kapelaans ⁽²⁾ zijn er heel weinig gegevens overgeleverd. Sinds 1606 was er een kapelaan naast de pastoor ⁽³⁾. Vanaf welk ogenblik er twee onderpastoors te Oostende verbleven is moeilijk te achterhalen. Immers het bepalen van hun ambtsperiode is zo goed als onmogelijk door het meestal ontbreken van de einddatum van hun officie. Wel weten we dat de kapelaans Valentinus De Schelhavere en Judocus Blomme na het overlijden van pastoor George Geraldin in 1652 als deservitors van de parochiekerk aangesteld werden ⁽⁴⁾.

De onderpastoors te Oostende kregen net als de pastoor een vergoeding van de wet, die als patroon het recht had hen ter benoeming voor te dragen ⁽⁵⁾. Het kwam echter aan de bisschop toe de kandidaten goed te keuren door middel van een examen. De kapelaans waren evenals de pastoor belast met de zielzorg, maar ze waren aan hem ondergeschikt. Ze moesten prediken, biecht horen en de sacramenten toedienen ⁽⁶⁾.

Kapelaan Jacques De Clercq moest in 1631 het bisdom Brugge verlaten omwille van "de groote onghereghelteyt, liberteyt, quaet comportedement, ende schandaelen inden welcken den voors. heere capellaen hem daeghelicx meer en meer heeft vergheten". Hij kreeg daarvoor veertien dagen de tijd na de bekendmaking van deze verordening door notaris Bollaert ⁽⁷⁾.

1. AE, B XLVII, f.38r-v.

2. De twee termen worden in de bronnen door elkaar gebruikt.

3. ARA, RK, nr. 37405, stadsrekening sept. 1606- sept. 1607; f.29r: "Aen heer Walraud Verduere priester ende capellaen ter cause van gheassisteert thebben totten goddelycken dienst binnen de kercke deser stede over den tyt van drie maenden ende thien daghen..".

4. AE, B XXVI, f.120r, 20 dec. 1652.

5. M. CLOET, Tielt, p.227.

6. Bvb, AE, B XVI, f.205v-206r, 28 jan. 1633: "Eadem Reverendissimus Dominus per legitimas attestaciones informatus de vita et honestate Domini ac Magistri Petri de Mystere, presbyteri dioecesis Iprensis, eundem praevio examine super doctrina et capacitate idoneum repertum, per modum provisionis usque ad revocationem constituit vicepastorem ecclesiae parochialis oppidi ostendani, dando ipsi licentiam ibidem populo verbum Dei predicandi, confessiones excipiendi et caeteros functiones et munia pastoralia et sacramentalia in sublevamen et auxilium Domini pastoris ibidem obeundi".

7. AE, B XVI, f.45r-v, 13 jan. 1631.

Net zoals de pastoor waren de twee kapelaans sinds het midden van de 17de eeuw eerst afkomstig uit het oratorium van Philippus Neri, later uit dat van kardinaal Pierre de Bérulle. Ludovicus Van Aken was de eerste Oratoriaan-kapelaan ⁽¹⁾.

De overeenkomst van 1656 tussen bisschop van den Bosch en de Oostendse magistraat enerzijds, en het oratorium van Ph. Neri anderzijds, bevatte een aantal bepalingen in verband met de kapelaans ⁽²⁾. Wat de benoeming betreft mocht de magistraat één van de twee door de proost van het oratorium gekozen priesters voordragen aan de bisschop. De kapelaans waren afzetbaar. Vooraleer ze mochten prediken, biecht horen en de sacramenten toedienen, moesten ze daartoe bekwaam geacht worden door de bisschop ⁽³⁾. Dezelfde bepalingen vonden we terug in de overeenkomst van 1662 ⁽⁴⁾.

De Oratoriaan Joannes D'Hondt werd in 1734 geschorst als onderpastoor nadat jansenistische boeken in zijn bibliotheek waren gevonden en hij zich niet aan de pauselijke bul Unigenitus wilde onderwerpen ⁽⁵⁾.

In 1788 waren er beschuldigingen aan het adres van de onderpastoors Augustinus Fuyck en Andreas De Geffe ⁽⁶⁾. Na onderhandelingen tussen bisschop Brenart en de proost van de Oratorianen daarover, werd in augustus besloten ze weg te zenden ⁽⁷⁾. Beide kapelaans werden daarop geweigerd voor het examen van 3 september waardoor hun ambtstermijn niet werd verlengd ⁽⁸⁾. Philippus Bauwens werd ter vervanging van De Geffe op de parochie aangesteld ⁽⁹⁾. Onderpastoor Fuyck, die na verhoor voorlopig in zijn ambt hersteld was, kreeg een weinig later toch zijn ontslag ⁽¹⁰⁾.

Besluit

Van 1605 tot 1653 werd de zielzorg te Oostende uitgeoefend door diocesane priester. Driemaal werd er geklaagd over de ambtsvervulling. Twee pastoors kregen het aan de stok met de magistraat. Klachten in verband met het zedelijk gedrag van de zielenherders kwamen in de bronnen niet ter sprake.

Van 1653 tot 1662 waren de pastoors afkomstig uit het oratorium van Philippus Neri, van 1662 tot de afschaffing van het oude bisdom uit dat van kardinaal Pierre de Bérulle. Alhoewel er een klacht geuit werd over de ambtsvervulling en conflicten met de parochianen en de magistraat geen uitzondering waren, hebben de Oratorianen

1. Hij volgde op 21 jan. 1655 Judocus Blomme op die tot pastoor in St. -Jan - Eremo bevorderd was (AE, B XXVII, f.80r).
2. Cfr. supra p. 91.
3. AE, B XXVIII, f.171 r.
4. Cfr. supra p. 91.
5. AE, B LIII, f.259v-260v, 20 sept. 1734. Deze bul in 1713 door paus Clemens XI (1700-1721) uitgevaardigd, was een veroordeling van 101 stellingen getrokken uit het werk Réflexions morales van de Franse Oratoriaan Pasquier Quesnel. Het werk bevat de jansenistische dogmatiek en moraal (Art. Quesnel, Pasquier, in GWP, dl. XVIII, 1982, p. 510).
6. Welke die beschuldigingen waren en van wie ze afkomstig waren werd in de Acta niet vermeld.
7. AE, B LXXVII, f. 157v, 16 aug. 1788.
8. Ibidem, f.162r.
9. AE, B LXXVII, f.163v, 13 sept. 1788. Op 5 oktober werd hij definitief tot tweede kapelaan benoemd (Ibidem, f. 169v).
10. Ibidem, f. 165r, 19 sept. 1788, f. 170r, 8 okt. 1788.

ook te Oostende wellicht verdienstelijk werk verricht. Dat alleen negatieve klachten konden opgevangen worden is een gevolg van het ontbreken van systematische gegevens over alle pastoors. De verstrekte inlichtingen hebben geen numerieke waarde, ze dragen alleen elementen aan van de leefwereld van destijds.

Vanaf 1606 beschikte de parochiekerk over een onderpastoor, later kwam er nog één bij. Net zoals de pastoors waren de kapelaans na het midden van de 17de eeuw Oratorianen.

HOOFDSTUK V: DE REGULIEREN TE OOSTENDE

De 17de eeuw was een periode van bloei voor het kloosterwezen, na het verval op het einde van de Middeleeuwen. Niet alleen werden bestaande instellingen -voor zover daartoe behoefte was- hervormd, maar er werden ook nieuwe opgericht ⁽¹⁾. Te Oostende verbleven er vier reguliere orden: Augustijnen, Kapucijnen, Zwarte Zusters en Conceptionistinnen ⁽²⁾. Ze komen achtereenvolgens aan de beurt.

Art. 1. De Augustijnen ⁽³⁾

De Augustijnen hadden te Oostende al in de 15de eeuw een kleine vestiging. Er verbleef in de stad een terminarius; dat is een pater die op vaste termijnen in de omgeving bedelde en in ruil daarvoor predikte en hielp bij de diensten in de parochiekerk. Na het beleg van Oostende zijn de Augustijnen naar de stad teruggekomen. Op het tussentijds generaal kapittel te Brussel van 1662, had men het over het huis van de terminarius in Oostende. Het waren waarschijnlijk Augustijnen uit het Brugse klooster die te Oostende verbleven ⁽⁴⁾.

Volgens A. KEELHOFF gaven de Augustijnen vanaf 1662 middelbaar onderwijs in de plaats van de Oratorianen en vervulden ze ook in hun plaats pastorale functies ⁽⁵⁾. We zijn geneigd ons aan te sluiten bij A.C. DE SCHREVEL en L. VAN ACKER die deze bewering tegenspreken ⁽⁶⁾. Na het vertrek van de Oratorianen van Scherpenheuvel in 1662, hebben Franse Oratorianen hun plaats ingenomen. Ze hebben er les gegeven tot 1792. De pastorale functies zijn ze blijven uitoefenen tot de afschaffing van het oude bisdom.

Art. 2. De Kapucijnen

Par. 1. Stichting

De Kapucijnen kwamen zich in 1615 in de stad vestigen onder voorwaarde dat geen andere mannelijke kloostergemeenschap te Oostende zou worden toegelaten ⁽⁷⁾. Ze kregen een huis toegewezen als voorlopig verblijf. De kerk waarvan Maximiliaan d'Enghien, abt van de St.-Pietersabdij van Oudenburg, op 1 juli 1618 de eerste steen had gelegd, werd op 9 juni 1620 door bisschop Triest geconsacreerd. Het jaar daarop begon men met de bouw van het klooster ⁽⁸⁾. Later werden het kloosterdomein (1630-1633),

1. M. CLOET: Rodoan, p. 182; A. HODÜM, De kloosters in het bisdom Brugge in de XVIIe eeuw, in CB, dl. XXXV, 1936, p. 205.
2. De Jezuiten die vlootaalmoezenier waren bij de Admiraliteit worden niet behandeld. Ze hadden te Oostende geen vesting.
3. We vonden in de bronnen geen enkel spoor van de Augustijnen te Oostende.
4. L. VAN ACKER, De paters Augustijnen in Oostende, in Biekorf, dl. LXXXV, 1985, p. 188-189.
5. A. KEELHOFF, Histoire de l'ancien couvent des Ermites de Saint Augustin à Bruges, Brugge, 1869, p. 62-63.
6. A.C. DE SCHREVEL, Histoire du petit Séminaire de Roulers, Roeselare, 1906, p.10; L. VAN ACKER, art. cit., p. 190.
7. De Capucijnen te Oostende, 1615. Conventie gemaect tusschen Borghemeester ende Schepenen deser stede ende den eerweerden pater Provinciael van de Capucijnen van den 26 november 1615, in Fragmenta, dl. II, 1887, p. 103-104.
8. J.P. TYTGAT, Dodenlijst van het Kapucijnenklooster van Oostende, in Ostendiana, dl. V, 1986, p. 124-125.

de kerk (1643-1644) en het klooster (1660) uitgebreid ⁽¹⁾.

Par. 2. Diensten door de paters Kapucijnen bewezen aan de inwoners van Oostende ⁽²⁾

In 1620 kregen de Oostendse Kapucijnen van de pater generaal toestemming om biecht te horen in hun kloosterkerk. Dit was de eerste algemene toelating die in de Nederlanden werd verleend. De Kapucijnen hadden daarom verzocht. Immers, in die jaren verbleef er slechts één pastoor te Oostende waardoor de parochianen zich soms genoodzaakt zagen in een andere parochie te gaan biechten ⁽³⁾. Herhaaldelijk werd aan paters toelating verleend om te absolveren van voorbehouden zonden ⁽⁴⁾ en soms ook van ketterij ⁽⁵⁾. De Kapucijnen waren daarnaast ook biechtvaders van het klooster der Conceptionistinnen ⁽⁶⁾.

In 1778 kwamen er op het bisdom klachten over de biechtstoelen in de kloosterkerk van de Kapucijnen. Ze waren volgens de Kapucijnenpater Erasmus van Meulebeke in zo slechte staat dat het biechtgeheim dreigde verloren te gaan ⁽⁷⁾. Pastoor-deken Verhagen kreeg daarop van bisschop Brenart de opdracht om in zijn naam de biechtstoelen te controleren en aan de gardiaan de nodige maatregelen op te leggen ⁽⁸⁾. Op verzoek van de pater provinciaal werd het decreet van de bisschop betreffende die zaak enkele maanden uitgesteld totdat pater Erasmus naar een ander klooster zou overgeplaatst zijn. Dit om te beletten dat hij overal zou vertellen dat hij gewonnen had ⁽⁹⁾.

Bisschop van den Bosch schreef in zijn verslag aan Rome van 1654 dat de Oostendse Kapucijnen soms de naburige pastoors vervingen wanneer deze afwezig waren ⁽¹⁰⁾. Ook te Oostende hebben ze herhaaldelijk de zielzorgelijke taken op zich genomen. In 1634 was de gardiaan van het klooster, Valerius van Kortijk, een viertal maanden deservitor ⁽¹¹⁾.

In 1666 woedde de pest ook te Oostende. Omdat de pastorie door twee Oratorianen die aan pest leden en ondertussen gestorven waren, besmet was, kon pastoor Philippus Vernimmen zijn ambt niet vervullen ⁽¹²⁾. Nadat ook pastoor Vernimmen samen met nog ander Oratorianen ziek was geworden, werd de gardiaan van de Kapucijnen,

-
1. D.FARASYN, Het Mijneplein te Oostende, in Ostendiana, dl. III, 1978, p. 42-43; P. HILDEBRAND, o.c., dl. V, De Vlaamse kloosters, Antwerpen, 1950, p. 277-281.
 2. Over de predikatie en het catechismusonderricht *infra* p.
 3. P. MARCELLUS, De Minderbroeders Capucijnen te Oostende, Oostende, 1884, p. 15-16; J.P. TYTGAT, art.cit., p. 127.
 4. Bvb., AE, B XL, f.227v, 17 okt. 1685: "Data facultas Andreae Ostendano, ordinis fratrum minorum capucinatorum et guardiano coventus ostendani absolvendi a reservatis ad revocationem usque duratura".
 5. Bvb., AE, B LXXVIII, f.43r, 5 mei 1789: "Authorizatus P. Anselmus ordinis fratrum minorum capucinatorum Ostendae, ut servatis servandis ab haeresi et censuris absolvat neophytam anglam, postmodum per pastorem reconciliandum".
 6. BAB, B185, verslag van bisschop de Castillion (1746), J.P. TYTGAT, art.cit., p. 129-130.
 7. AE, B LXXI, ts. p. 634-635.
 8. Ibidem, p. 672-674, 14 dec. 1778.
 9. Ibidem, p. 794, 9 maart 1779; P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 457-458.
 10. BAB, B184.
 11. Cfr, tabel p. 86.
 12. AE, B XXXI, f.150r, 16 juli 1666.

Oliverius van Lier, met de zielzorg belast. Hij mocht zich door één of meerdere van zijn kloosterlingen daarin laten bijstaan ⁽¹⁾. Op 3 augustus stierf ook pastoor Vernimmen. Aangezien de overste van het oratorium te Brussel niet van plan was Oratorianen naar Oostende te sturen vooraleer de besmetting over was, werden de Kapucijnen verder met de zielzorg belast ⁽²⁾. Maar in oktober liet Oliverius van Lier aan het bisdom weten dat hij niet langer die zorg op zich wou nemen ⁽³⁾. Daarop schreven de vicarissen ⁽⁴⁾ naar de overste van het oratorium om binnen de acht dagen kandidaten voor de pastorale functies voor te stellen. Enig verder uitstel zou beschouwd worden als een weigering of een verlaten van de pastorie te Oostende ⁽⁵⁾. Daarop kreeg het bisdom namen toegestuurd ⁽⁶⁾.

De Kapucijnen hebben zich verdienstelijk gemaakt wat de ziekenzorg betreft. Ze gingen zieken bezoeken en opbeuren ⁽⁷⁾. Ook ten tijde van de pest stelden ze zich ten dienste van de pestlijders (1636, 1647, 1649, 1666) ⁽⁸⁾.

De zielzorg van de militairen en hun gezinnen werd eveneens toevertrouwd aan de Kapucijnen. Reeds in 1655 deden ze de diensten in het fort St.-Philippus te Sas-Slijkens ⁽⁹⁾. Maar dat betekende echter niet dat ze aan gelovigen uit de buurt van het fort de sacramenten mochten toedienen of ze begraven ⁽¹⁰⁾. Sedert 1771 werd de kapel in het fort echter niet meer gebruikt en verloren de Kapucijnen hun toelage als aalmoezenier van het fort ⁽¹¹⁾.

Meerder Kapucijnen waren aalmoezenier van het garnizoen te Oostende. In 1711 mochten de Oostendse paters de militairen van voorbehouden zonden absolveren ⁽¹²⁾. De gardiaan Bonaventura van Oostende die in 1749 voorlopig aalmoezenier was van het regiment Los Rios, kreeg van bisschop de Castillion de toelating om kapitein Ambler die zelfmoord gepleegd had, in gewijde grond te begraven. De bisschop had daartoe besloten op basis van het verslag van de gardiaan. Daaruit bleek namelijk dat de kapitein een zeer godvruchtig man was, maar dat hij wegens erge gewetensangsten niet meer verantwoordelijk was voor zijn daden. De begrafenis greep plaats in de kloosterkerk ⁽¹³⁾.

1. Ibidem, f.152r, 29 juli 1666.

2. AE, B XXXI, f.152v, 12 aug. 1666; f.159r, 15 sept. 1666.

3. Hij gaf geen reden op.

4. Bisschop de Haynin was afwezig.

5. AE, B XXXI, f.161r, 9 okt. 1666.

6. Ibidem, f.162v, 23 okt. 1666.

7. BAB, B185, verslag van bisschop Caimo (1762); J.P.TYTGAT, art.cit., p. 128.

8. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 557, 559-561.

9. IDEM, o.c., dl. IX, p. 520; J.P. TYTGAT, art.cit., p. 129.

10. AE, B XXXVII, f. 116v, 6 juli 1679.

11. P. HILDEBRAND, o.c., dl. V, p. 282.

12. AE, B XLVII, f.47v, 9 sept. 1711.

13. AE, B LIX, f.243r., 7 juni 1749, ts. 242-243, briefwisseling tussen het bisdom en de gardiaan van de Kapucijnen.

Par.3. Verdrijving van de Kapucijnen te Oostende

De wet van 15 Fructidor IV (1 september 1796) bepaalde definitief het lot van het Kapucijnenklooster. De wet hield de opheffing in van alle kloosters, met uitzondering van diegene die zich bezighielden met onderwijs en ziekenzorg ⁽¹⁾ Er werd een inventaris opgemaakt van alle goederen en meubelen van de kerk en het klooster der Oostendse Kapucijnen. Tweemaal werden de paters bonnen aangeboden als schadeloosstelling voor de aangeslagen goederen, tweemaal weigerden ze. Op 7 juni 1797 werden de Kapucijnen dan uit hun klooster verdreven. De kerk, de tuin en het klooster werden verkocht. In 1823 werd de kerk eigendom van de stad ⁽²⁾. Ze bestaat nu nog steeds als succursaal van de hoofdkerk.

Art. 3. De Zwarte Zusters

Par.1 Van Grauwe naar Zwarte Zusters

Oostende had reeds omstreeks 1400 een gasthuis, waarschijnlijk gelegen op de plaats van het oude klooster van de Zwarte Zusters. Aanvankelijk was het een dubbel-klooster van broeders en zusters. De broeders hielden zich bezig met het beheer van het domein en de financies en verpleegden de mannelijke zieken. In de 15de eeuw werd de ziekenverzorging volledig door de zusters overgenomen. Deze broeders en zusters waren waarschijnlijk geen kloosterlingen in de strikte zin van het woord. In de meeste oude stadshospitalen, die in de 12de-13de eeuw ontstonden, waren proveniers werkzaam. Net zoals de zieken werden deze onderhouden uit de inkomsten van de instelling. Ze legden geen geloften af en waren in alles onderworpen aan het stadsbestuur dat hen aanvaardde en kon ontslaan. De proveniers hadden de mogelijkheid om het hospitaal voorgoed te verlaten. Ze kregen geen loon. In de loop van de tijd werden deze broeders en zusters meestal kloosterlingen ⁽³⁾.

Na 1423, het laatste jaar waarin een broeder vermeld wordt, verpleegden alleen Grauwe Zusters ⁽⁴⁾ de zieken. Bij de Grauwe Zusters waren geen dubbel-kloosters. In de 16de eeuw werd een nieuw gasthuis gebouwd. De kapel werd in 1537 door de bisschop van Doornik geconsacreerd ⁽⁵⁾.

Na een eerste maal in 1570 gevlucht te zijn voor de Geuzen, vertrokken de intussen teruggekeerde zusters in 1583 naar Sluis. Na de inname van deze laatste stad door de Staatsen, zochten ze een onderkomen in Brugge ⁽⁶⁾. Op het verzoekschrift van de gewezen Grauwe Zusters van Oostende aan de Oostendse magistraat om zich in de stad te mogen vestigen, werd op 21 mei 1609 positief ingegaan. Omdat hun klooster tijdens het beleg verwoest was, werd aan de magistraat gevraagd hen voorlopig onderdak te willen verschaffen ⁽⁷⁾.

De overgang van Grauwe zusters naar Zwarte Zusters gebeurde in de eerste helft van de 17de eeuw. In 1613 werden op verzoek van bisschop de Rodoan de zusters onttrokken aan het gezag van de Recollecten. Ze kwamen onder de bisschop van Brugge te staan en volgden van dan af niet langer de regel van St.-Franciscus maar van St.-Augustinus die kenmerkend was voor de Zwarte Zusters ⁽⁸⁾. Toch werd het klooster nog meerdere jaren klooster van Grauwe

-
1. E. DE MOREAU, L' Eglise en Belgique des origines au début du XXe siècle, Brussel, 1944, p. 211.
 2. J.P. TYTGAT, art.cit., p. 132-135.
 3. F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 236.
 4. Grauwe Zusters waren volgelingen van St.-Franciscus. Ze ontleenden hun naam aan hun habijt van grijze of rauwe wol.
 5. F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 236.
 6. Ibidem.
 7. Oostende, 1609. De Grauwe Zusters verjaagd uit Sluis worden aangenomen binnen Oostende, in Fragmenta, dl. III, 1889, p. 259-260.
 8. De Zwarte Nonnen te Oostende- een historiek, in De Plate, dl. XIII, 1984, p. 18-19.

Zusters genoemd. In mei 1642 verzochten de zusters -aangezien ze enkel leefden volgens de regels van St.-Augustinus en geen constituties hadden- bisschop de Haudion om de constituties te mogen volgen door bisschop Mathias Lambrecht (1596-1602) uitgevaardigd voor de Zwarte Zusters van Bethel ⁽¹⁾. De toelating kregen ze op 23 mei 1642 ⁽²⁾.

Par. 2. Het kloostergebouw

De heropbouw van het klooster, geruïneerd ten gevolge van het beleg, vorderde maar langzaam. In 1612 gaf bisschop de Rodoan op verzoek van moeder overste aan de ontvanger van het hospitaal te Sluis het bevel 60 ponden groot te betalen uit de inkomsten van het hospitaal voor het herstel van het klooster ⁽³⁾. Hetzelfde jaar schonk de Oostendse magistraat 200 ponden parisis ⁽⁴⁾. Op 9 juni 1614 kregen de zusters de toelating om in het hele bisdom Brugge te bedelen voor het herstel van de kapel ⁽⁵⁾. Vier jaar later mochten ze de stenen en materialen gebruiken van een vervallen gasthuis, waarschijnlijk het oude gasthuis ⁽⁶⁾. In 1623 werd een stuk grond gelegen te Monnikenrede, nabij Damme, dat toebehoorde aan het klooster der Zwarte Zusters binnen Sluis, verkocht om de schulden van de kapel af te lossen en een infirmerie te bouwen ⁽⁷⁾. Pas op 13 juli 1642 kwam bisschop de Haudion de kapel consacreren ter ere van de heiligen Laurentius en Augustinus ⁽⁸⁾.

Met de belegering van de stad in 1706 werden het klooster, dat men in 1692 vergroot had, en de kapel met de grond gelijk gemaakt ⁽⁹⁾. Bij de heropbouw hielpen de magistraat en de inwoners van de stad ⁽¹⁰⁾. Daarnaast gingen de zusters ook op bedeltocht in de steden Brugge, Gent, Antwerpen, Mechelen, Brussel en Leuven ⁽¹¹⁾. In 1709, drie jaar na het bombardement, was het klooster reeds hersteld. De kapel waarvan men op 18 juni 1709 de eerste steen had gelegd, was in 1712 voltooid ⁽¹²⁾. Eén jaar na de bouw van het torentje op de kapel, kwam bisschop van Susteren op 23 juni 1725 de kapel consacreren ter ere van de H. Laurentius. Tevens wijdde hij een altaar ter ere van de heiligen Laurentius en Augustinus ⁽¹³⁾.

-
1. Het klooster Bethel te Brugge bestaat sinds 1361 (F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 19 en 24).
 2. Deze constituties zijn zowel terug te vinden in het bisschoppelijk als in het rijksarchief te Brugge (BAB, F270; RAB, KF, nr. 97).
 3. AE, B VIII, p.18, 11 febr. 1612. In Sluis waren er twee zusterkloosters, nl. Augustinessen en Grauwe Zusters. Naar het laatste klooster waren de Oostendse zusters in 1583 gevlucht (F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 237).
 4. De Zwarte Nonnen te Oostende - een historiek, in De Plate, dl. XIII, 1984, p. 18.
 5. AE, B X, f.13v.
 6. M. ENGLISH, art.cit., p. 6.
 7. AE, B XIII, f.29v-30r, 15 juli 1623.
 8. AE, B XXIII, f.91v.
 9. De Zwarte Zusters te Oostende - een historiek, in De Plate, dl. XIV, 1985, p. 76-77.
 10. Waarin deze hulp bestond werd niet vermeld.
 11. De Zwarte Nonnen te Oostende - een historiek, in De Plate, dl. XIV, 1985, p. 77-79.
 12. Ibidem, p. 106.
 13. Ibidem, p. 107-108; AE, B L, f.243r-v.

Het klooster werd andermaal beschadigd tijdens het bombardement van 1745. Met de aanbevelingsbrief van de Oostendse pastoor Sarton trokken de zusters naar de bisschop van Ieper. Deze bekrachtigde de brief en gaf de zusters toelating om te bedelen in gans zijn diocesis. Ook de Brugse magistraat liet hen in de stad bedelen ⁽¹⁾. Tevens mochten ze een huisje dat hen toebehoorde verkopen en de opbrengst ervan aan de restauratie van hun klooster besteden ⁽²⁾. De schade was spoedig hersteld.

Par.3. Activiteiten van de Zwarte Zusters

De hoofdbedrijvigheid van de Zwarte Zusters was de ziekenverpleging. In 1623 verkochten ze hun goed in Monnikenrede onder andere om er een infirmerie mee te bouwen. Die infirmerie bestond waarschijnlijk uit ziekenzalen. Immers, er waren maar een klein aantal zusters. Het feit dat de gouverneur in 1643 zieke soldaten in het klooster wou onderbrengen wijst daar ook op ⁽³⁾. De zusters gingen ook zieken aan huis verzorgen. Ze deden dat al in 1632, want in dat jaar legde bisschop de Quinckere hen op dit steeds met zijn tweeën te doen ⁽⁴⁾.

De zusters hielden ook school. In hun verzoekschrift van 1609 aan de Oostendse magistraat hadden ze voorgesteld aan "jonge dochterkens te leeren lesen, schryven, naven, maecken van spellewerck ende ander diergelycke saecken, die sullen wesen tot voorderynghe van de jonckheyt..."⁽⁵⁾. In 1687 was zuster Mary Lepin schoolhoofd, in 1741 zuster Joanna van Heule ⁽⁶⁾.

Soms werd op de zusters een beroep gedaan voor het dragen van lijken bij begrafenissen. Dit blijkt uit het testament van Maria Catharine van Nuys (1718). Daarin staat "willende dat haer lichaem sal gedragen worden in de begraefinge door de Swarte Susters deser stede..."⁽⁷⁾. Het is ons niet bekend of dit herhaaldelijk voorkwam.

Par. 4. Moeilijkheden in verband met "het recht der balanche ende weechuuse deser stede metsgaders t recht van de mate ende martghelde" ⁽⁸⁾.

Al in 1544 bezaten de Oostendse Grauwe Zusters het waagrecht. Dit betekent dat ze de weeg- en meetrechten kregen van al de goederen die in de Oostendse haven toekwamen. Bij hun terugkeer naar de stad in 1609 werden ze door de magistraat in dit recht bevestigd ⁽⁹⁾.

Het waagrecht was diverse malen bron van conflicten. Op 9 december 1643 liet pastoor George Geraldin aan bisschop de Haudion weten dat de Oostendse gouverneur ermee dreigde het waagrecht tot kroonrecht te willen maken. Daarmee wou hij de zusters dwingen zieke en gekwetste militairen in het hospitaal op te nemen tegen een vergoeding van 10 stuivers per dag. De zusters waren daar echter niet voor te vinden en beweerden dat het waagrecht hen enkel verplichtte tot de dienst aan de inwoners van de stad en de passanten ⁽¹⁰⁾. In de maand mei van het jaar 1644 stuurde de

1. De Zwarte Nonnen te Oostende - een historiek, in De Plate, dl. XIV, 1985, p. 138.
2. AE, B LVIII, f.65v, 13 nov. 1745.
3. F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 240.
4. RAB. KF, nr. 98, kopie van brief van bisschop de Quinckere aan de Zwarte Zusters (31 juli 1632); M. ENGLISH, art.cit., p. 22.
5. Oostende 1609. De Grauwe Zusters verjaagd uit Sluis worden aangenomen binnen Oostende, in Fragmenta, dl. III, 1889, p. 259-260.
6. M. ENGLISH, art.cit., p. 22.
7. F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 242. Een kopie van het testament bevindt zich in het bisschoppelijk archief te Brugge (BAB, F270).
8. E. VLIETINCK, Het Oude Oostende, p. 156.
9. F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 237, 239.
10. F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 239.

bisschop zijn secretaris op onderzoek naar Oostende. Deze ontdekte in het kloosterarchief dat de zusters reeds in 1544 in het bezit waren van het waagrecht met als enige last gastvrijheid te verlenen aan de arme passanten ⁽¹⁾. Op 10 juli 1645 echter verbood de gouverneur nog waaggeld aan de zusters te betalen. negen dagen later kwam het eindelijk tot een akkoord tussen de gouverneur en de Zwarte Zusters. De overeenkomst bevatte de volgende bepalingen:

- het klooster bleef in het bezit van het waagrecht, stelde de ontvanger aan en regelde alles met betrekking tot het innen van het waaggeld,
- vanaf juli 1645 moest de overste van het klooster jaarlijks de rekeningen voorleggen aan de gouverneur, die ieder jaar een vierde van de bruto-ontvangst kreeg om ermee een krijgshospitaal te onderhouden,
- wat naar gewoonte in het klooster zelf -dus niet in het waaghuis- gewogen werd, was volledig voor het klooster met het oog op het dekken van de onkosten aan gebouwen en installaties ⁽²⁾.

De bisschoppelijke goedkeuring kwam op 3 augustus 1645 ⁽³⁾, deze van het Hof op 22 september 1646 ⁽⁴⁾. Een zwak punt in het akkoord was dat niet werd bepaald welke goederen naar gewoonte in het klooster gewogen werden ⁽⁵⁾.

In 1648 was er een voorstel tot verandering aan het akkoord van twee jaar vroeger. Aan de gouverneur zou voortaan ook een vierde van datgene wat gewogen werd in het klooster toekomen. Als compensatie zou het klooster jaarlijks 100 gulden krijgen ⁽⁶⁾. Dit plan is waarschijnlijk nooit uitgevoerd geworden. In latere documenten in verband met het waagrecht hebben we er niets over teruggevonden.

Een tweede moeilijkheid deed zich voor in 1735. De magistraat verzocht het Hof dat het vierde deel van de opbrengst van de waag dat tot dan toe afgestaan was aan het hospitaal voor militairen, aan de armendis van Oostende zou toegekend worden. Het militair hospitaal functioneerde toch niet meer op dat ogenblik. Op het verzoek van de wet werd positief ingegaan ⁽⁷⁾.

Bij het horen van de rekening van 1778-1779 kwam het weer tot problemen. Van Lerberghe, armmeester van de stad, wou dat het klooster afzag van de gewoonte dat de kolenmaat niet voor de berekening van liet aan de armen toekomende deel in rekening werd gebracht ⁽⁸⁾. Hij vroeg ook een dubbel van de rekening en inzage in de rekening één of twee dagen voor het afsluiten ervan. De zusters waren het daar echter niet mee eens ⁽⁹⁾. Ze verzetten zich ook tegen het plan van de magistraat om in het magazijn van het nieuwe dok een waag te plaatsen waarvan de inkomsten ten voordele van het armenhospitaal zouden zijn ⁽¹⁰⁾. Opnieuw werden de Zwarte Zusters door de Geheime Raad in het

1. AE, B XXIII, f.212v-213r, 12 mei 1644.

2. M. ENGLISH, art.cit., p.20; J.MERTENS, De Zwarte Zusters en de waag te Oostende, in Gedenkboek Michiel Mispelon, Kortemark-Handzame, 1982, p. 358.

3. AE, B XXIIbis, f.222v.

4. ARA, OGR, nr. 938, kopie van de goedkeuring van de vorst.

5. J. MERTENS, art.cit., p. 359.

6. AE, B XXIV, f.4v-5v, 29 febr. 1648.

7. J. MERTENS, art. cit., p. 359.

8. RAB, KE, nr. 104, brief van de overste van de Zwarte Zusters aan het Hof (6 febr. 1779).

9. J. MERTENS, art.cit., p. 361.

10. RAB, KF, nr. 105, brief van de overste van de Zwarte Zusters aan de magistraat van Oostende (12 maart 1779).

gelijk gesteld ⁽¹⁾. Ze mochten een waag installeren in het nieuwe dok, een vierde van de opbrengst was voor de armendis, de rest voor de zusters ⁽²⁾.

De zusters bleven in het bezit van het waagrecht tot in de Franse Tijd ⁽³⁾. Op 10 april 1783 had bisschop Brenart nog zijn goedkeuring gegeven voor de bouw van een nieuw waaghuis met twee weegschalen ⁽⁴⁾. Het waagrecht was voor het klooster de belangrijkste bron van inkomsten ⁽⁵⁾.

Par. 5. Het leven binnen het klooster

Het onderhouden van de statuten bracht soms moeilijkheden met zich mee. Zo vond bisschop de Haudion het in 1648 noodzakelijk de zusters te herinneren aan enkele van hun constituties die niet meer zo goed nagekomen werden ⁽⁶⁾.

Bij hun bezoek aan het klooster in 1686 hadden de aartsdiaken en de secretaris enkele misbruiken vastgesteld. De zusters kregen daarop een vermaning van bisschop de Precipiano, die aan de constituties van 1642 enkele artikels toevoegde ⁽⁷⁾.

In 1699 vaardigde bisschop Bassery strafbepalingen uit voor drie zusters. De zusters Monica Egbert en Catlyne de Mey die de belofte van gehoorzaamheid niet hadden onderhouden werd de volgende penitentie opgelegd:

- ze moesten gedurende vijftien dagen in hun cel blijven,
- tijdens die periode mochten ze geen vlees eten en twee vrijdagen enkel water en brood nuttigen,
- na deze penitentie volbracht te hebben dienden ze op hun knieën hun overste en medezusters om vergiffenis te verzoeken en beloven zich te beteren,
- hun stemrecht bij de verkiezing van een moeder en medemoeder werd hen voor twee jaar ontnomen.

Zuster Jaquemine d'Hooghe die "de jonckheyt al te dickwils onsticht heeft met haere exempels van stoutichheydt", kreeg wegens ziekte een mildere straf. Ze moest in de refter op haar knieën haar overste en medezusters om vergeving vragen en geknield blijven zitten tot na de maaltijd van de overige religieuzen ⁽⁸⁾.

In 1741 werden enkele zusters verdacht van jansenisme. Pastoor Sarton kreeg de opdracht een lijst op te stellen van de boeken die bij de Zwarte Zusters voorhanden waren. De Kapucijnenpater Pius moest nog verdere inlichtingen daarover naar het bisdom sturen. Volgens M. ENGLISH gebeurde dat wellicht omdat de pastoor een Oratoriaan was ⁽⁹⁾.

Zuster Carolina Willems kreeg in 1767 een penitentie opgelegd. Ze had zich niet alleen onwettig gedragen tegenover haar overste, maar ze had ook de geestelijke oefeningen verzuimd. Voorts verdacht men er haar

1. J. MERTENS, art.cit., p. 361.

2. RAB, KE, nr. 105, kopie van de brief van de tesorier-generaal Ternois (5 juni 1779).

3. J. MERTENS, art.cit., p. 362.

4. AE, B LXXIV, f. 195v.

5. Cfr. bijlage nr. 2 p. 135.

6. AE, B XXIV, f.3r-v, 27 febr. 1648.

7. AE, B XL, f.318r, 20 okt. 1686; BAB, F270, ordonnantie voor de Zwarte Zusters van Oostende (27 me 1687).

8. AE, B XLIV, p. 44-45, 4 juli 1699; L. DECLERCK, Willem Bassery, dertiende bisschop van Brugge (1690-1706). Een biografie en een bijdrage tot de studie van zijn pastoraal beleid, onuitg. lic. verh., Leuven, 1983, p. 187.

9. RAB, NKA, nr. 32; M. ENGLISH, art.cit., p. 23.

van het geld dat ze van de zieken kreeg voor hun verzorging achter te houden, wat indruiste tegen de gelofte van armoede ⁽¹⁾. Omdat haar eeuwige verdoemenis gevreesd werd, kreeg ze de volgende penitentie opgelegd:

- ze moest in aanwezigheid van de pastoor en al haar medezusters God om vergiffenis vragen voor al haar zonden en misdaden, aan de overste en haar medezusters haar schuld bekennen en hen beloven haar leven te beteren,
- ze kreeg drie maanden celarrest,
- elke vrijdag diende ze te vasten op water en brood,
- dagelijks moest ze op haar knieën vijf Onze Vaders en Weesgegroeten bidden, alsook de akten van geloof, hoop, liefde en berouw,
- ze diende binnen de zes weken een generale biecht te spreken ⁽²⁾. Aan de bisschop kwam het toe de penitentie te verlengen of te verkorten, afhankelijk van haar wil tot beternis ⁽³⁾.

We zijn er ons wel van bewust met het verhaal van deze enkele gevallen van zwakke kloosterlingen geen beeld van het leven binnen het klooster geschetst te hebben. Zusters die leefden volgens de kloosterregels krijgen veel minder of zelfs geen aandacht. De boven aangehaalde gevallen leren bijzonder weinig over het dagelijks kloosterleven. We hebben ze toch vermeld, deels bij gebrek aan positieve gegevens, deels omdat ze toch iets leren over de mentaliteit van die tijd ⁽⁴⁾.

Par. 6. Einde van het klooster der Zwarte Zusters te Oostende

Bij de eerste Franse bezetting van 1793 werd het klooster als militair hospitaal opgeëist. De zusters hadden de keuze tussen dienst doen in het hospitaal of gesupprimeerd worden. Ze aanvaardden echter geen van beide en werden uitgedreven. Ze vonden een onderkomen bij de burger Arnold Hoys. Na het vertrek van de Franse soldaten uit de stad namen de zusters terug hun intrek in het klooster ⁽⁵⁾.

Bij de tweede Franse bezetting in 1794 vluchtten de zusters naar Middelburg in Zeeland. Ze zijn echter naar hun klooster teruggekeerd. In januari 1797 kregen ze hun suppressiebrief van de centrale administratie en bonnen die ze echter weigerden te aanvaarden. De maand daarop moesten ze hun kloosterkleren afleggen. Hun goederen werden hen voorlopig teruggeschonken. Op 5 februari 1798 werden ze voorgoed uit hun klooster verdreven zonder enige schadeloosstelling ⁽⁶⁾.

Het onafhankelijke klooster van de Zwarte Zusters te Oostende werd niet meer heropgericht. Het huidige klooster dat bestaat sinds 1856 is een vertakking van het Brugse klooster ⁽⁷⁾.

1. AE, B LXVII, f.113v, 31 dec. 1767.

2. Ibidem, f.114r.

3. Ibidem, f.114v.

4. Door analogie hadden we wat meer kunnen achterhalen over het kloosterleven van de Zwarte Zusters, maar we zijn daar niet op ingegaan omdat dit klooster dan toch niet het directe onderwerp is van onze studie.

5. De Zwarte Nonnen te Oostende - een historiek, in De Plate, dl. XV, p. 258-259; F. VAN DEN BERGHE e.a., o.c., p. 245.

6. IDEM, o.c., p. 245-246; De Zwarte Nonnen te Oostende - een historiek, in De Plate, dl. XV, 1986, p. 59-60.

7. M. ENGLISH, art.cit., p. 23.

Art. 4. De Conceptionistinnen of Witte Nonnen ⁽¹⁾

Par. I. Stichting van het klooster

De Duinkerke handelaar Jacques Hoys, die zich in 1658 te Oostende was komen vestigen, koesterde de wens om er een klooster van Conceptionistinnen op te richten ⁽²⁾. Nadat de Oostendse magistraat positief was ingegaan op zijn voorstel, wendde hij zich tot de vorst om zijn toestemming te verkrijgen. De vorst besloot eerst advies in te winnen bij de Brugse bisschop en de Raad van Vlaanderen. Het bleek dat gevreesd werd dat, aangezien de Conceptionistinnen onderworpen waren aan de jurisdictie van de Recollecten, deze laatste vroeg of laat in de aanwezigheid van een Conceptionistinnenklooster te Oostende, een reden zouden vinden om zich in de stad te komen vestigen. Dit zou een vermindering van de aalmoezen voor de Kapucijnen kunnen betekenen. Nadat de vorst de verzekering had gekregen van de Recollecten dat ze zich nooit te Oostende zouden vestigen ⁽³⁾ en de Conceptionistinnen beloofd hadden als biechtvader een Kapucijn of Oratoriaan te nemen, gaf hij zijn goedkeuring per octrooibrief van 17 maart 1676 ⁽⁴⁾.

De vijf zusters uit het klooster van Duinkerke kregen voorlopig onderdak in een huis gehuurd door Jacques Hoys, in afwachting van de bouw van hun klooster ⁽⁵⁾.

Op 27 april 1676 werd een overeenkomst gesloten tussen pastoor Jan-Baptist Janssens Elinga en de kerkmeesters enerzijds en Beatrix en Jacques Hoys anderzijds om eventuele geschillen te voorkomen. Het bevatte bepalingen in verband met de goddelijke diensten (mis op zon- en feestdagen, votiefmissen, fundaties), het begraven van overleden personeelsleden, de paascommunie, het verbod tot het plaatsen van een offerblok en het doen van omhalingen in de kerk ⁽⁶⁾.

Op 23 juli 1676 schreef bisschop François de Baillencourt (1671-1681) naar Rome om de ontheffing van de zusters van de jurisdictie van de Recollecten te bekomen ⁽⁷⁾. Hij had daartoe samen met de magistraat in aanwezigheid van J. Hoys besloten op 3 juli. Enkel de paus kon de zusters aan het gezag van de Recollecten onttrekken en ze onder bisschoppelijke jurisdictie stellen ⁽⁸⁾. De Recollecten wensten echter de leiding van het klooster in handen te houden ⁽⁹⁾. Uiteindelijk bepaalde een pauselijke bul van 12 februari 1677 dat het klooster enkel onderworpen was aan de

-
1. De Conceptionistinnen behoorden samen met de Urbanisten en de Arme Claren tot de tweede orde van de Franciscanen, ook Clarissen genoemd (E. PERSOONS, Panorama van de reguliere clerus in de 17de eeuw, in NAGN, dl. VIII, p. 386).
 2. J. BROECKAERT, Jacques Hoys, fondateur du couvent des Conceptionistes et de l'école des pauvres à Ostende, in Précis historiques. Mélanges religieux, littéraires et scientifiques, dl. XXVI, 1877, p. 42.
 3. De acte van renunciatie volgde op 28 april 1676.
 4. Oostende, 1676. Copie octroy van de Majt tot fonderen binnen deser stede een clooster van de Conceptionisten van daten 17 Maerte 1676, in Fragmenta, dl. V, 1891, p. 152-154.
 5. Die zusters waren Marie Adrienne Damast, Marie Agnes Janssen, Therese Françoise Sergeant, Therese Françoise Balthazar en Beatrix Hoys, nicht van J. Hoys. B. Hoys was de eerste overste van het klooster te Oostende (J. BROECKAERT, art.cit., p. 42-43).
 6. AE, B XXXVI, f.81v-82v.
 7. AE, B XXXV, f.188r-v.
 8. Ibidem, ts. 177-178.
 9. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 534.

Brugse bisschop. Hij moest erop toezien dat de zusters de regel onderhielden en hun biechtvader kozen uit de seculiere of reguliere clerus ⁽¹⁾. De vorst erkende dat eveneens op 29 maart op verzoek van de bisschop en de provinciaal van de Kapucijnen ⁽²⁾. Nadat de wethouders hadden laten weten dat ze wensten dat de Kapucijnen de geestelijke leiding van het klooster zouden aannemen, werden deze laatste op 27 april door bisschop de Baillencourt met die taak belast ⁽³⁾.

Bisschop de Baillencourt legde op 20 maart 1679 de eerste steen van het klooster ⁽⁴⁾. Twee jaar later consacreeerde hij de kerk en het altaar ⁽⁵⁾.

Par. 2. De activiteiten van de Witte Nonnen

De Conceptionistinnen gaven onderwijs aan dochters van gegoede burgers uit Oostende. Net zoals de zusters woonden deze meisjes in het klooster en moesten bijgevolg ook rekening houden met het slot. Volgens bisschop de Baillencourt werd daar inbreuk op gemaakt wanneer de abdis de schoolmeisjes te veel liet buitenkomen of naar hun ouders gaan. Dit mocht enkel om dringende en gewettigde redenen. Pas wanneer ze één jaar in het klooster verbleven kon de abdis hen een afwezigheid toestaan ⁽⁶⁾.

Reeds onder de bisschoppen van Susteren, de Castillion en Caimo waren er moeilijkheden geweest tussen de pastoor van Oostende en de abdis over wie de zielzorg had over de scholieren, de pastoor of de biechtvader -een Kapucijn-. Bisschop Jan Robert Caimo (1754-1775) had bepaald dat de pensionairen onder de directe bevoegdheid van de pastoor stonden. Aan deze laatste kwam het toe hen te ondervragen vóór de eerste communie, de paascommunie toe te dienen, eventueel te herdopen en het H. Oliesel te geven en te begraven ⁽⁷⁾. De kwestie dook opnieuw op in 1777 naar aanleiding van een ziek Engels meisje dat in het klooster verbleef en bereid was de ketterij af te zweren ter voorbereiding van een hernieuwing van het doopsel. Bisschop Brenart schreef aan de abdis dat de afhandeling van de zaak aan de pastoor toekwam en niet aan de Kapucijnen ⁽⁸⁾.

Het jaar daarop waren er weer problemen. Wegens de afwezigheid van pastoor-deken Verhagen en onderpastoor De Roy, had coadjutor Nys op 28 oktober aan een scholier de teerspijs toegediend. De volgende morgen had de pastoor haar het H. Oliesel en de generale absolutie gegeven. Nys, die daarvan niet op de hoogte was, wou haar 's middags een bezoek brengen ⁽⁹⁾. De abdis weigerde hem echter binnen te laten: pastoor Verhagen was 's morgens al geweest en de abdis was de biechtvader verwachtende die de zieke gevraagd had te mogen spreken. Ze vroeg de bisschop op 31 oktober 1778 om de gardiaan van het Kacupijnenklooster, die de biechtvader was, de laatste sacramenten aan de scholieren te laten toedienen ⁽¹⁰⁾. Op 24 november 1778 vaardigde bisschop Brenart echter een

1. BAB, c 413, bul van Innocentius XI (1676-1689).
2. Een kopie hiervan bevindt zich in het algemeen rijksarchief te Brussel (ARA, SGR, nr. 1128).
3. AE, B XXXVI, f.79r; P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 535.
4. AE, B XXXVII, f.83r-v.
5. AE, B XXXVIII, f.162v-163r, 18 mei 1681.
6. AE, B XXXVI, f.145v, 12 jan. 1678.
7. AE, B LXX, p. 85-86, 7 nov. 1777.
8. Ibidem, p. 86.
9. AE, B LXXI, ts. 634 en 635, brief van pastoor Verhagen aan de bisschop (5 november 1778).
10. AE, B LXXI, ts. 634 en 635, brief van de abdis aan de bisschop.

decreet met de bevestiging van de jurisdictie van de pastoor over de pensionairen, evenwel met de toevoeging dat deze in de kloosterkerk hun paasplicht mochten vervullen. Bij ziekte of afwezigheid van de pastoor mocht hij één van de onderpastoors committeren ⁽¹⁾.

In 1874 kreeg de abdis van bisschop Brenart de toelating om twaalf half-pensionairen tot de leeftijd van twaalf jaar te mogen opnemen. Gegoede burgers van Oostende hadden haar daarom verzocht ⁽²⁾.

Alhoewel de abdis van het klooster in juni 1797 aan het bisdom had laten weten dat de administratie van het departement besloten had tot het behoud van het klooster, werd het toch afgeschaft door de wet van 5 Frimaire VI (25 november 1797) ⁽³⁾.

Besluit

Aangezien de kloosters niet het directe onderwerp van onze studie uitmaken, hebben we het in dit hoofdstuk bij een overzicht gehouden.

Te Oostende waren er twee mannen- en twee vrouwenkloosters. Een Augustijnerpater terminarius verbleef er sinds de 15de eeuw. De Kapucijnen zijn zich in 1615 in de stad komen vestigen. Net zoals de Augustijn hielden ze zich bezig met de pastorale begeleiding. Daarnaast namen ze de ziekenzorg, alsook herhaaldelijk de zielzorg van de militairen en hun gezinnen op zich.

Het klooster der Zwarte Zusters was aanvankelijk een dubbel-klooster van broeders en zusters waar zieken verpleegd werden. Het werd opgericht rond 1400. Later, omstreeks 1423 zijn alleen Grauwe zusters zich gaan bezig houden met de ziekenverzorging. De overgang van Grauwe naar Zwarte Zusters valt te situeren in het begin van de 17de eeuw. Vanaf 1613 leefden ze niet langer volgens de regel van St.-Franciscus maar volgens deze van St.-Augustinus. In 1642 kregen ze van bisschop de Haudion de toelating om de constituties van de religieuze gemeenschap van de Zwarte Zusters van Bethel te volgen. Naast de ziekenzorg hielden de zusters zich vooral bezig met het onderwijs. Hun kloostergebouw en kerk werd diverse malen vernield door belegeringen. Hun bezit van het waagrecht leidde vaak tot conflicten. Enkele keren moesten maatregelen genomen worden wegens het niet-onderhouden van de statuten door de zusters.

Een tweede religieuze vrouwengemeenschap -namelijk een Conceptionistinnenklooster- werd in 1676 opgericht op initiatief van de leek J. Hoys. De zusters verstrekten onderwijs aan meisjes uit de gegoede burgerij. De vraag aan wie de zielzorg toekwam -de pastoor of de Kapucijnen- zorgde herhaalde malen voor moeilijkheden.

Er zijn een aantal gelijkenissen tussen de activiteiten van de reguliere orden. De twee vrouwenkloosters hielden zich bezig met onderwijs, de twee mannenkloosters met de pastorale begeleiding. Een gemeenschappelijke activiteit van de Kapucijnen en de Zwarte Zusters was de ziekenzorg.

Uit het bovenstaande blijkt dat de religieuze gemeenschappen te Oostende aan de inwoners van de stad heel wat diensten hebben bewezen op het gebied van de ziekenverpleging, het onderwijs of de zielzorg.

HOOFDSTUK VI: DE ARMENZORG

De armenzorg is in de geschiedschrijving van de contrareformatie weinig bestudeerd geworden. Bovendien lag het accent meestal op een kwantitatieve benadering. Dit hangt samen met de aard van het bronnenmateriaal ⁽⁴⁾. In dit hoofdstuk willen we de organisatie van de armenzorg te Oostende behandelen. Achtereenvolgens kwam aan bod de

1. Ibidem, p. 635-638.

2. AE, B LXXV, f.149r., 22 okt. 1784, ts. 148 en 149, brief van de abdis aan de bisschop (19 okt. 1784).

3. AE, B LXXXI, f.204v, 17 juni 1797; Hs. De historie van het klooster der zwarte Zusters te Oostende, f.40v-41.

4. B. VANDENBUSSCHE, De armenzorg, in Het Bisdom, p. 153.

armendis (Art.1), de armenschool (Art.2), het godshuis de Drie Koningen (Art.3) en het Reyngoethospitaal (Art.4).

Art.1. De armendis

De organisatie van de armenzorg te Oostende was net als in de andere parochies in handen van de armendis. Het beheer ervan behoorde toe aan vier dismeesters, die door de magistraat werden aangesteld, meestal voor een periode van twee jaar ⁽¹⁾. De auditie van de rekeningen gebeurde in aanwezigheid van de pastoor, de kerkmeesters en de deken ⁽²⁾.

Welke waren de inkomsten van de armendis? Vooreerst werden via testamenten renten op huizen, gronden of geld geschonken, soms met de verplichting van missen te celebreren ⁽³⁾. In de herbergen en de kerk werden armenbussen opgehangen. Voorts deden de armmeesters omhalingen in de stad op Allerheiligen, Kerstmis, Pasen en Pinksteren ⁽⁴⁾. Ze gingen ook met de schaal rond in de parochiekerk tijdens de goddelijke diensten en de begrafeningen ⁽⁵⁾.

In de loop van de 18de eeuw kwamen er omwille van de heersende armoede enkele nieuwe inkomstbronnen bij. Zo bepaalde een decreet van Maria-Elisabeth in 1735 dat aan de armendis voortaan een vierde van het waagrecht toekwam ⁽⁶⁾, alsook een deel van de akten gepasseerd voor de notarissen ⁽⁷⁾. Daarnaast werden de armendis in 1754 de volgende inkomsten toegestaan:

- van elke zak graan door de boeren naar de markt gebracht één lepel,
- van elke groentenboer 6 deniers voor zijn stoel -door de dis te voorzien-
- van diegenen die hun groenten per ezel naar de markt brachten 1 stuiver, namelijk 6 deniers voor hun stoel en 6 deniers voor hun ezel die door de dis moest beschut worden tegen weer en wind. Daartoe mocht de dis kosteloos beschikken over stallen van de stad ⁽⁸⁾.

In 1760 kreeg de dis toelating een loterij uit te schrijven. Er mochten drie categorieën van elk 4000 florijnen verkocht worden waarbij 1.777 prijzen te winnen waren. De drie daaropvolgende jaren werden er nog zes loterijen getrokken ⁽⁹⁾.

Waaruit bestond de hulpverlening aan de armen? Een eerste vorm van tussenkomst was het uitbesteden van de weeskinderen aan de minst biedende. De pleegouders moesten de wezen leren lezen en schrijven. Jaarlijks controleerden de pastoor en de armmeesters of de wezen wel goed verzorgd werden. Indien dat niet het geval was werden ze naar een ander pleeggezin overgeplaatst ⁽¹⁰⁾. Ook bejaarden werden uitbesteed. Omdat de uitbesteding van een veertiental oude vrouwtjes bij de bevolking de dis jaarlijks 1400 florijnen kostte, liet men in 1779 een gebouw voor hen optrekken op het pand van de armenschool. Zo stonden ze beter onder toezicht, aten ze uit dezelfde keuken

-
1. Dit bleek uit de data van de aanstelling van de dismeesters.
 2. VVF, COO, nr. 1 p. 3.
 3. Bvb. ibidem, p. 8.
 4. Ibidem, p. 5-7.
 5. Ibidem, p. 3.
 6. Cfr. *supra* p. 104.
 7. VVF, COO, nr. 3, p. 469-470.
 8. J. COOPMAN, De armenschool te Oostende (1682-1795), in Ostendiana, dl. IV, 1982, p. 74.
 9. IDEM, art.cit., p. 76.
 10. VVF, COO, nr. 1, p. 35, 42.

als de kinderen van de armenschool en konden eventueel handwerk verrichten ⁽¹⁾.

De behoeftigen wiens naam op de lijst stond die de armendis bijhield, kregen wekelijks geld ⁽²⁾. De armmeesters bepaalden samen met de pastoor wie in aanmerking kwam om op de wekelijkse lijst te staan. Meestal waren dat weduwen of bejaarden ⁽³⁾. De dis nam daarnaast ook de begrafeniskosten van arme parochianen op zich ⁽⁴⁾. Aan de armen werden tevens brandhout en kolen bezorgd ⁽⁵⁾. Na de begrafenisdienst werd in de parochiekerk brood uitgedeeld en op de vier hoogdagen vlees en brood ⁽⁶⁾. De liefdadigheid werd dus in dienst van de religie gesteld.

Art. 2. De armenschool

In 1682 werd een armenschool opgericht door de sinds 1658 te Oostende wonende Duinkerks handelaar Jacques Hoys, stichter van het klooster der Conceptionistinnen, onder de naam Onbevleete Ontvangenis van Maria. Het werd ondergebracht in een huis van de stichter ⁽⁷⁾.

Twee jaar later werd een reglement opgesteld door de magistraat in samenwerking met de armmeesters. Het bestuur werd toevertrouwd aan de dismeesters ⁽⁸⁾. Men zou de kinderen "onderwijzen inde vreesse godts mitsgaders leeren leesen, schrijven, spinnen, naeyen, wasschen, stijven, backen ende voorts alle het gonne de kynderen noodigh is..." ⁽⁹⁾. Iedere dag stonden diverse gebeden op het programma ⁽¹⁰⁾. Op zon- en feestdagen woonden de kinderen de hoogmis bij in de parochiekerk. Iedere tweede zondag van de maand dienden ze aanwezig te zijn in de hoogmis en het lof in de kloosterkerk van de Conceptionistinnen, waar ze voor de intussen overleden stichter (9 februari 1683) baden. Deze verplichting gold ook op de dag van de wijding van de kloosterkerk en op het jaargetijde van J. Hoys. Op zon- en donderdagen was er om 13 uur catechismus in de parochiekerk, op heiligidagen in de armenschool zelf. Alle hoogtijden van het jaar moesten de kinderen biechten en communiceren in de parochiekerk, op O.-L.-Vrouwdagen in de kerk van de Conceptionistinnen. De kinderen namen ook deel aan de processies ⁽¹¹⁾. Verder bevat het reglement ook bepalingen betreffende de taak van de gouvornante, het verloop van de dag, de inkomsten van de armenschool.

Het verzoekschrift om een kind te laten opnemen in de armenschool moest ingediend worden bij de magistraat. Daarna werd het voor advies overgemaakt aan de armmeesters die uiteindelijk de beslissing namen ⁽¹²⁾

-
1. VVF, COO, nr. 3, f.505r-506v.
 2. VVF, COO, nr. 1, p. 29.
 3. Ibidem, p. 41-42.
 4. VVF, COO, nr. 4, p. 111.
 5. VVF, COO, nr. 3, p. 510-511.
 6. Ibidem, p. 113, 434.
 7. J. BROECKAERT, art.cit., p. 45.
 8. VVF, COO, nr. 3 p. 3.
 9. Ibidem, p. 4.
 10. Ibidem, p. 7-11.
 11. Ibidem, p. 12-14.
 12. Bvb, ibidem, p. 425-426: "Ten selven daeghe is voor ons gecompareert Petronella Mires weduwe van Jacob Rocket overbrengende een request gepresenteert aan dheeren van de wet te kennen gevende haer slechte gesteltenisse haer vindende belast met vier minderjaerige kinders, wiert geresolveert van te aenveerden in de schoole Petronella Rocket om nevens d'andere kinderen onderhouden ende geleert te worden".

Soms werden er ook betalende kinderen in de school aanvaard (¹). Wanneer de kinderen van de armenschool oud genoeg werden geacht, werden ze uitbesteed: de meisjes als dienstmeisjes (²), de jongens bij een ambachtsman (³) of een schipper (⁴).

De armenschool werd getroffen door de belegering van 1706 (⁵). Tijdens dat van 1745 werden de kinderen samen met de gouvernante en de schooljuffrouwen ondergebracht in twee armenscholen te Brugge (⁶). Van de Oostendse armenschool was na de belegering geen enkel vertrek meer bruikbaar, behalve de vergaderzaal die als werkschool werd ingericht. Bij gebrek aan geld werd eerst het hoogstnodige hersteld (⁷). In 1766 werden werken uitgevoerd waardoor het onder andere mogelijk werd de meisjes van de jongens te scheiden (⁸).

Art. 3. Het godshuis de Drie Koningen

Het godshuis de Drie Koningen werd in 1707 opgericht door Maria Catherina van Nuys in opdracht van haar oom Balthazar van Nuys (⁹). Op 25 april 1684 had deze in Puerto Santa Maria wonende koopman bij testament aan zijn nicht 28 000 florijnen nagelaten. Ze moest met deze som een godshuis oprichten in de stad Oostende voor acht oude mannen en vrouwen van boven de zestig jaar en geboren "nederlanders" (¹⁰). Indien de inkomsten echter niet voldoende waren om er acht personen mee te onderhouden dan mocht het aantal verminderd worden tot binnen de mogelijkheden van de inkomsten. Balthazar van Nuys deed deze stichting "uyt liefde tot den armen en tot troost van de oude menschen" (¹¹).

De brieven van amortisatie op de gebouwen bekwam Maria Catharina op 28 september 1705 (¹²) en bij wettelijke passering van 10 september 1707 stond ze deze eigendommen af. Ze omvatten het huis zelf, een brouwerij

1. J. COOPMAN, art.cit., p. 57.
2. Bvb, VVF, COO, nr. 3, p. 258 : "Alsoo men bevint dat François La Rou en Rosa Lambrecht capabel syn omme te gaen dienen, soo hebben de selve besteet Françoise La Rou by Robent ende Rosa Lambrecht by Anthone Crepin ter ontlastinge van dese schoole. Wiert geresolveert dat men deselve twee dochters sullen uytstellen in cleeren en lynwaet volgens ussantie".
3. Bvb, ibidem, p. 459: "Alsoo Jacobus Franciscus filius Michaelis Cremers meenighe jaeren heeft gewoont in de aerne schoole, bequam synde tot leeren een ambacht ende geinclineert synde tot leeren het backen soo is daer toe aensocht baes Paulus Touqoy...".
4. Bvb, Ibidem, p. 467: "Ten selven daeghe heeft onsen confrater Joseph Kempe ons te kennen gegeven als dat Joannes Widod nu alhier heeft gewoont omtrent veerthien jaeren ende nu oudt synde omtrent de negenthien jaeren, ende occasie synde van te laeten zeevaeren volgens syn genegentheyt met het schip van capiteyn Cayphas, oft het niet geraetsaem en ware hem volgens syne genegentheyt te laeten gaen. Wiert geresolveert den voornoemden Widod met syne noedigheeden uyt te stellen...".
5. J. COOPMAN, art.cit., p. 64-65.
6. VVF, COO, nr. 3, p. 35.
7. Ibidem, p. 37-38.
8. J. COOPMAN, art.cit., p. 79.
9. Ze was derde orderlinge van St.-Franciscus.
10. Een kopie van het testament bevindt zich in het bisschoppelijk archief te Brugge (BAB, F270).
11. RAB, KF, nr. 108, Corte Beschryvinghe van de fondatie van het Godtshuys gefondeert binnen Ostende ('t jaar 1707 ter eere godts tot troost van de arme onder de bescherminge van de dry H. Coninghen daerom genaemt Godtshuys van de dry Coninghen, f.1.
12. Godshuis te Oostende, 1705, in Fragmenta, dl. IV, 1890, p. 68-70.

en twee achterhuizen. Daarnaast schonk ze dertien renten om in het onderhoud te voorzien ⁽¹⁾. Op 20 mei 1710 werd een overeenkomst met het bisdom ondertekend. Het beheer werd toevertrouwd aan vier directeurs die jaarlijks met de afgevaardigde van de bisschop de rekeningen zouden horen. Aan de bisschop kwam het toe eventuele geschillen te regelen. In de kapel van het godshuis mocht er op zon- en feestdagen mis gehoord worden door de bewoners. Voor de verzorging van de bewoners werd een directrice aangesteld, een bejaarde vrouw, die daarvoor kost, inwoon en salaris kreeg ⁽²⁾.

In haar testament van 12 januari 1718 bepaalde de stichteres dat na haar dood de gardiaan en de syndic ⁽³⁾ van het Kapucijnenklooster als bestuurders zouden worden aangesteld ⁽⁴⁾. Ze hadden tot taak toezicht te houden over de bewoners van het godshuis. Na het overlijden van één van de bewoners kwam het hen toe te bepalen wie de plaats van de gestorvene zou innemen. Ze mochten een ontvanger aanstellen die de wekelijkse uitdeling zou doen en om de twee jaar zijn rekening moest voorleggen. Indien zou blijken dat de gardiaan de bestuurstaak niet aankon dan zou de syndic het godshuis alleen beheren mits voor elke beslissing de raad van de gardiaan in te winnen ⁽⁵⁾. Na het overlijden van Terese de Spinosa, die Maria Catharina als directrice voor het leven had aangesteld, mochten de gardiaan en de syndic de toekomstige directrice aanstellen ⁽⁶⁾.

In 1763 kwam het tot een geschil tussen de directeurs van het godshuis en de stadsmagistraat. De wet was van oordeel dat de Kapucijnen het recht niet hadden het bestuur van het godshuis waar te nemen. Ze richtten op 3 februari een rekest tot de keizerin met het verzoek het beheer van het godshuis aan het gezag van de Kapucijnen te willen onttrekken ⁽⁷⁾. Aan bisschop Caimo werd advies gevraagd over deze zaak. Volgens de bisschop was dit noch in strijd met de oorspronkelijke testamenten van de fundatie noch met de regel van St.-Franciscus die de Kapucijnen volgden. Bovendien was het godshuis goed beheerd geweest en als er misbruiken waren dan zou hij die wel vastgesteld en verholpen hebben ⁽⁸⁾. In zijn relatio van 1 oktober 1762 echter had de bisschop genoteerd dat hij bij zijn laatste vormingsreis in 1762 verschillende misbruiken had vastgesteld in de leiding van het godshuis ⁽⁹⁾. Merkwaardig genoeg beweerde hij in zijn advies het tegendeel. In augustus 1763 kreeg hij vanwege het Hof de opdracht om samen met de pensionaris van Oostende de rekeningen van het godshuis na te gaan omdat er opnieuw klachten waren van de magistraat over misbruiken in het beheer van de stichting ⁽¹⁰⁾. De Kapucijnen zijn het bestuur van het godshuis blijven waarnemen tot de afschaffing van het klooster in 1797 ⁽¹¹⁾.

-
1. J. COOPMAN, Het Godshuis "De Drie Koningen", in Ostendiana, dl. III, 1978, p. 61-62.
 2. IDEM, art.cit., p. 78.
 3. De syndic hield zich bezig met het beheer der financiën van het klooster (M.C. NIEUWBARN, Beknopt kerkelijk handwoordboek, Tilburg, 1910, kol. 477.
 4. De reden van deze verandering in het bestuur werd in het testament niet vermeld.
 5. In werkelijkheid werd het bestuur na de dood van de stichteres op 16 februari 1723 waargenomen door de gardiaan en de syndic.
 6. BAB, F270, kopie van het testament van Maria Catharina van Nuys.
 7. ARA, OGR, nr. 938.
 8. AE, B LXVI, f.44v-46r, 20 apr. 1763.
 9. BAB, B185.
 10. AE, B LXVI, f.73r, 16 aug. 1763.
 11. M. ENGLISH, art.cit., p. 34.

In 1771 werd een gedeelte van het godshuis afgestaan aan het Reyngoethospitaal dat mettertijd het godshuis opslopte ⁽¹⁾. Het hospitaal kreeg het voorhuis, de twee pakhuizen, alsook het gebruik van de steen- en waterput en de kapel. Het moest op zijn kosten een scheidingsmuur bouwen midden op het achtererf waardoor alleen die van het godshuis doorgang zouden krijgen om put- en regenwater te halen ⁽²⁾. In 1781 hadden verbouwingswerken plaats. Bijna de helft van de kosten werden betaald door de handelonderneming Liebaert, Baes, Derdeyn en zonen ⁽³⁾.

Art. 4. Het Reyngoet- of O.-L.-Vrouwhospitaal

De oprichting van een hospitaal voor arme zieken te Oostende is uitgegaan van de zussen Anna Francisca en Maria Catharina Reyngoet. Ze kregen daarvoor de toestemming van de magistraat op 24 maart 1764 ⁽⁴⁾, en van bisschop Caimo op 26 mei 1764 ⁽⁵⁾. De ziekenzorg werd voor drie jaar toevertrouwd aan Anna Theresia Doom, overste van het klooster der zusters van de H. Vincentius a Paulo te Rumbeke, en twee van haar medezusters ⁽⁶⁾. Het hospitaal werd voorlopig ingericht in het huis van de zussen Reyngoet die in Brugge waren gaan wonen ⁽⁷⁾. In 1771 zou het ondergebracht worden in een gedeelte van het godshuis ⁽⁸⁾.

Na diverse besprekingen tussen bisschop Caimo en de magistraat werd in de zomer van het jaar 1768 overeengekomen dat de pastoor en de armmeesters bij de keizerin het octrooi voor de oprichting van het hospitaal zouden aanvragen ⁽⁹⁾. Het werd verleend op 2 juli 1770 ⁽¹⁰⁾. De bisschop werd, zoals verder ook zal blijken, volledig uitgesloten van het beheer: het hospitaal kwam onder het bestuur te staan van de magistraat, die een ontvanger en een directrice - een "libere persoone" - mocht aanstellen. Niemand mocht in het hospitaal opgenomen worden zonder toestemming van de wethouders. Alleen in dringende gevallen volstond een schriftelijk verslag van de pastoor of de eerste armmeester die bij de eerstvolgende vergadering de magistraat op de hoogte moesten brengen ⁽¹¹⁾.

Spoedig zou het tot een wrijving komen tussen bisschop Caimo en de magistraat met betrekking tot de ziekenverzoorgers. Volgens het octrooi was het dienstpersoneel volledig afhankelijk van de wethouders. De bisschop echter wenste een associatie van geestelijke dochters die onder zijn jurisdictie zou staan, zonder er echter een klooster van te willen maken. Na een proeftijd van twee jaar mochten ze geloften afleggen voor de tijd dat ze in het ziekenhuis waren. Om de drie jaar zouden de ziekenverzoorgsters een overste verkiezen met tussenkomst van de bisschop en de

-
1. Over het Reyngoethospitaal zie infra p. 114-116.
 2. BAB, F270, kopie van de notariële akte van 9 febr. 1771 opgesteld door notaris Antone Rycx.
 3. Jan Baptist Liebaert die directeur was van het godshuis van 1779 tot zijn overlijden in 1786 was vennoot van de firma; J. COOPMAN, art.cit., p. 66-67.
 4. Oostende, 1764. De zusters van het klooster van Rumbeke vragen aan de magistraat van Oostende om het hospitaal in de Kapellestraat te mogen bedienen, in Fragmenta, dl. IV, 1890, p. 38-40.
 5. AE, B LXVI, f. 109r.
 6. J. DELBAERE, Het klooster der Zusters van Liefde van het H. Vincentius a Paulo te Rumbeke, in Handelingen van het Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige kring van Kortrijk, nieuwe reeks, dl. XXVII, 1958, p. 46-47. Het klooster te Rumbeke werd in 1756 gesticht door pastoor Petrus Valcke.
 7. M. ENGLISH, art.cit., p. 37.
 8. Cfr. supra p. 114.
 9. De magistraat had die aanvraag echter opgesteld. M. ENGLISH, art.cit., p. 42.
 10. Een kopie van het octrooi bevindt zich in het algemeen rijksarchief te Brussel (ARA, OGR, nr. 938).
 11. Ibidem.

magistraat. Twee onder hen zouden een zondagsschool houden waar ze de arme kinderen leerden lezen, schrijven en godsdienstonderricht gaven. Wanneer er te weinig zieken waren, zou men ook elke dag aan arme meisjes enkele uren handwerk aanleren ⁽¹⁾. Dit plan was niet naar de zin van de magistraat die volledig meester wilde blijven in het hospitaal. Een associatie van geestelijke dochters zou volgens de wethouders de inmenging van de bisschop in het bestuur van het hospitaal met zich meebrengen. Daarom verkozen ze leken voor de ziekenverpleging ⁽²⁾. De regering had geen bezwaar tegen de plannen van Caimo als hij er maar voor zorgde geen klooster te willen stichten ⁽³⁾. Op 3 februari 1772 sloot de magistraat een contract met drie geestelijke dochters betreffende de dienst in het hospitaal ⁽⁴⁾.

Opgemerkt moet worden dat de bisschop in zijn relatio van 30 december 1773 met geen woord repte over dat conflict met de magistraat ⁽⁵⁾.

Nadat gebleken was dat door nalatigheid zeer weinig zieken in het hospitaal waren opgenomen, vaardigde Karel van Lorreinen op 29 januari 1773 een decreet uit. In alles wat met de leiding en het bestuur van het hospitaal te maken had, moest de magistraat in overleg met de bisschop handelen. Jan-Baptist Hoys, zoon van de toenmalige burgemeester van Oostende, werd tot ontvanger aangesteld ⁽⁶⁾.

Weldra had het hospitaal af te rekenen met moeilijkheden met het vinden van personeel ⁽⁷⁾. In 1781 eiste de magistraat dat het klooster der Zwarte Zusters twee zusters voor de hospitaaldienst ter beschikking zou stellen. De zusters verzetten zich daartegen. Noch hun statuten noch een overeenkomst verplichtten hen daartoe. Daarenboven zouden er dan te weinig zusters zijn voor de ziekenverzorging aan huis. Daarop legde de magistraat op 17 december beslag op de gelden van de waag ⁽⁸⁾.

De toestand werd alsmear hachelijker. In 1782 vroegen de wethouders bisschop Brenart twee of drie zusters van het St.-Janshospitaal te Brugge om de zieken te verzorgen. De bisschop ging daar echter niet op in ⁽⁹⁾. Op 8 november 1783 schreven de pastoor en de armeesters van Oostende over de benarde toestand van het hospitaal aan de vorst. Ze verzochten enkele zusters uit het St.-Janshospitaal te ontbieden die de kern zouden vormen van een religieuze communiteit ⁽¹⁰⁾. Hun rekwest werd door de Geheime Raad doorgestuurd naar de raadsheer procureur-generaal van Vlaanderen Maroux. Hij kreeg de opdracht over deze zaak bij de Oostendse magistraat en de Brugse bisschop informatie in te winnen en vervolgens zijn advies mee te delen. Het bleek dat de wethouders er voorstander van waren om twee of drie Oostendse Zwarte Zusters te verplichten de ziekenverzorging in het hospitaal op zich te

1. ARA, OGR, nr. 938, brief van Caimo aan lid van de regering (2 april 1772).

2. M. ENGLISH, art.cit., p. 42.

3. ARA, OGR, nr. 938, brief van de Grijsperre aan Caimo (13 april 1772).

4. M. ENGLISH, art. cit., p. 48-49.

5. BAB, B 185.

6. AE, B LXVIII, f.112v.

7. Waaraan dat te wijten was hebben we uit de bronnen niet kunnen achterhalen.

8. RAB, KF, nr. 106. Dit arrest duurde tot 6 februari 1783.

9. M. ENGLISH, art.cit., p. 52.

10. BAB, F270, kopie van het rekwest van de pastoor en armeesters van Oostende aan de vorst.

nemen. Ze zouden onder het toezicht staan van een lekendirectrice. Als ze weigerden, moest het klooster maar gesupprimeerd worden ⁽¹⁾. Volgens bisschop Brenart waren de voorstellen van de pastoor en de armmeesters en het advies van de stad Oostende onhaalbaar. Hij vond dat de magistraat beter twee dienstmeisjes zou aanwerven. De directrice van het hospitaal en haar nicht konden hen het verzorgen van de zieken aanleren. Een knecht zou de klussen kunnen opknappen ⁽²⁾. Op 4 augustus 1784 gaf de raadsheer procureur-generaal van Vlaanderen zijn advies aan de Geheime Raad. Hij was van mening dat alleen een religieuze gemeenschap het voortbestaan van het hospitaal kon verzekeren ⁽³⁾. De ervaring had immers al aangetoond dat niemand de zieken met meer aandacht, geduld en volharding verzorgde dan zusters. Bezoldigde lekeverpleegsters daarentegen vertoonden niet dezelfde toewijding als zusters en gaven er vlug de brui aan, waardoor men vaak ander personeel moest zoeken. Met dit probleem had het Reyngoethospitaal tot op heden af te rekenen: men vond geen verpleegsters meer voor de ziekiendienst ⁽⁴⁾. Maar aangezien de organisatie daarvan tijd vroeg en er dringend iets moest gedaan worden aan het personeelsprobleem, stelde Maroux voor om voorlopig twee of drie zusters uit het St.-Janshospitaal te Brugge naar Oostende te ontbieden ⁽⁵⁾. De overste van het St.-Janshospitaal kon eventueel twee of drie novicen aanvaarden ter vervanging van de naar Oostende gestuurde zusters ⁽⁶⁾. Het konsult van de Geheime Raad van 2 oktober sloot geheel bij het advies van Maroux aan ⁽⁷⁾. Later schijnen er zich geen moeilijkheden meer te hebben voorgedaan.

Besluit

Tijdens het Ancien Régime had de armenzorg een religieus karakter. De schenkingen gebeurden met overwegend religieuze bedoelingen. De kerk kwam tussen in de hulp door de armendis aan de behoeftigen verleend. Het onderwijs in de door de handelaar J. Hoys opgerichte armenschool ademde een godsdienstige geest uit.

De stad had een godshuis sinds 1707 en een armenhospitaal sinds 1764. De magistraat trachtte het bestuur van het godshuis naar zich toe te trekken, maar tevergeefs. In zijn poging om volledig meester te blijven in het beheer van het hospitaal is de magistraat evenmin geslaagd; vanaf 1773 moest hij in overleg met de Brugse bisschop handelen.

HOOFDSTUK VII: HET GELOVIGE VOLK

Art. 1. Enkele aspecten van het godsdienstig leven

Om een inzicht te verkrijgen in het religieuze leven van het volk onderwerpen we eerst de verplichte praktijken en de vrije devoties aan een onderzoek.

Par.1. Verplichte praktijken

A. De heiliging van zon- en feestdagen

Van de gelovigen werd geëist dat ze mis zouden horen op zon- en feestdagen. In hoeverre ze dat deden is moeilijk te achterhalen. Slechts het decanaal verslag van 1661-1662 verschaft ons daarover enige informatie. Deken Gerseken noteerde toen bij zijn visitatie aan Oostende dat het volk nauwgezet was in het bezoeken van de parochiekerk ⁽⁸⁾.

1. Ibidem, kopie van de brief van de magistraat (29 januari 1784).
2. AE, B LXXV, f.118r-126r, 30 juli 1784.
3. ARA, GR, nr. 480, f.305r (2 oktober 1784).
4. ARA, GR, nr. 480, f.308r.
5. Ibidem, f.305r-v.
6. Ibidem, f.305v-306r.
7. Ibidem, f.308r-311r.
8. RAB, NKA, nr. 406, f.3r: "Populus hic diligens est in frequentandam ecclesiam parochialem".

Over de devotie van de gelovigen tijdens de eucharistieviering ontbreekt elke informatie. Wel vaardigde bisschop de Quinckere in 1631 een ordonnantie uit voor de kerkelijke bedienaars "op dat de kerckelycke diensten moghen behooryck ende ghestichtelyck ghedaen worden" (1). Zo werd onder andere bepaald dat "sullen huerlieden distributien verliesen die inden choor onder den dienst sullen coutenantie houden, onghestichtelyck lachen, slaepen, ofte onder den dienst inde voorkerkcke ofte elders gaen wandelen..." (2).

De inwoners van Oostende hadden ook de gelegenheid om de zondagmis bij te wonen in de kloosterkerk van de Kapucijnen. Dat was niet naar de zin van pastoor Guido Stassaert. In 1619 deed hij bij bisschop Triest zijn beklag dat de dienst bij de paters heel wat mensen weghield uit de parochiekerk. De bisschop verbood daarop de Kapucijnen nog langer missen te celebreren tijdens de preek in de parochiekerk (3).

In 1671 waren er daaromtrent weer problemen. Pastoor Jan-Baptist Janssens Elinga had vanop de kansel verkondigd dat zijn parochianen verplicht waren in de parochiekerk -dus niet bij de kapucijnen- de zondagmis te volgen. De Kapucijn stationarius pater Felicissimus van Antwerpen had echter in dezelfde kerk het tegendeel beweerd en werd daarvoor op 4 maart op het bisdom geroepen. Aanvankelijk waren de vicarissen van plan om in Oostende de tekst te laten afkondigen dat de gelovigen zoveel mogelijk in de parochiekerk aan de eucharistieviering moesten participeren en dat geen enkele regulier het tegendeel mocht meedelen. Afgevaardigden van de magistraat opperden daartegen echter heel wat bezwaren en om nieuwe moeilijkheden te vermijden trokken de vicarissen hun beslissing in (4). Ondertussen was François de Baillencourt bisschop van Brugge geworden. Op 15 mei 1671 liet hij aan de pastoor en de kapucijn weten dat ze de tekst van de Milaanse aartsbisschop Carolus Barromaeus (1564-1584) moesten voorlezen (5). Pater Felicissimus van Antwerpen had echter de tekst van paus Clemens VIII (1592-1605) afgekondigd (6). Hij moest zich op 23 mei bij de bisschop komen verantwoorden. Volgens de Kapucijn was de pastoor er de oorzaak van dat hij zo gehandeld had. Na het voorlezen van de voorgeschreven tekst had pastoor Janssens Elinga namelijk verkondigd dat het duidelijk was dat hij de waarheid had gesproken en dat zijn mening gegrond was. De bisschop besloot daarop de zaak opnieuw te laten onderzoeken (7). Er werd echter niet meer op teruggekomen. De aanwezigheid van kloosterkerken heeft destijds ook in andere steden tot soortgelijke conflicten geleid met de pastoors van de parochiekerken (8).

Om de heiliging van zon- en feestdagen te bevorderen werd verboden op die dagen te werken. Dat schijnt nogal wat problemen te hebben opgeleverd. Omdat er te Oostende "eene onverdraeghelycke ghewoonte van het overtreden van het ghebodt van Onse Moeder de heylyghe kercke, int regardt van het onderhouden ende vieren van sondaeghen ende heylichdaeghen..." bestond, vaardigde bisschop de Quinckere in 1632 een reglement uit. Hij verbood de verkopeningen op die dagen op straf van boete. Maar indien het zou voorvallen dat een visser op die dagen in de haven van Oostende aanmeerde en zijn vis onmiddellijk moest verkocht worden, dan was dat wel toegelaten. Wel

1. AE, B XVI, f.60v, 23 maart 1631.

2. Ibidem, f.61r.

3. AE, B XI, 4 december 1619.

4. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 105-106.

5. AE, B XXXIV, f.3v-4r. In die tekst werd de verplichting van het mishoren in de parochiekerk uiteengezet.

6. Ibidem, f.5r, 21 mei 1671.

7. Ibidem.

8. M. CLOET? Bisschop Triest op bezoek te Pamele (1624-1652), in Gedenckboek 750 jaar Pamelekerk Oudenaarde 1235-1985, Oudenaarde, 1985, p. 159.

dienden de magistraat of een lid van de Admiraliteit vooraf op de hoogte gebracht te worden met interventie van de pastoor. De verkoop was dan toegelaten buiten de tijd van de goddelijke diensten, namelijk tussen 11 uur en 14 uur en vanaf 16 uur ⁽¹⁾.

In 1699 klaagde pastoor Janssens Elinga dat in zijn parochie de zon- en feestdagen slecht onderhouden werden ⁽²⁾. Nog in 1693 werd Beckers aangesteld tot officier van de officialiteit om in Oostende de misbruiken tegen te gaan op het verbod tot slafelijke arbeid op zon- en feestdagen ⁽³⁾. Latere overtredingen hebben we niet aangetroffen.

Het niet altijd onderhouden van het werkverbod hangt voor een deel samen met het bestaan van een groot aantal heilighdagen, naast de zondagen waarop niet mocht gearbeid worden. Het aantal werd een eerste maal verminderd door paus Urbanus VIII (1623-1644) in 1642 ⁽⁴⁾. In 1751 stond paus Benedictus XIV (1740-1758) toe dat op zestien van de dertig feestdagen lichamelijke arbeid verricht werd. Wel moest er op die dagen mis gehoord worden. Deze misverplichting werd pas twintig jaar later door paus Clemens XIV (1769-1774) afgeschaft ⁽⁵⁾.

Wie toch op zon- en feestdagen wilde werken moest daarvoor de toelating vragen aan de bisschop, zijn officiaal of de pastoor. Voor Oostende hebben we dergelijke dispensaties twintig maal in de Acta aangetroffen, waaronder negen uit de 17de eeuw ⁽⁶⁾.

Een voorval met de Oostendse vissers in 1770 illustreert hoe Caimo vasthield aan de bisschoppelijke goedkeuring. De vissers hadden rechtstreeks aan het Hof de toelating gevraagd en verkregen om op zon- en feestdagen of op de vooravond ervan hun vis te verkopen wanneer ze op die dagen in de haven waren aangekomen ⁽⁷⁾. Dat was niet naar de zin van de bisschop. Volgens hem mocht alleen de geestelijke macht die toelating verlenen. Hij schreef dan ook een brief aan de landvoogd Karel van Lorreinen waarin hij hem verzocht om de herziening van het toelatingsdecreet in de zin van de plakaten van 1587 en 1607 ⁽⁸⁾. De Geheime Raad gaf de landvoogd het advies de magistraat van Oostende op te dragen aan de bisschop de toelating te vragen ⁽⁹⁾. Op 30 april 1770 stond de bisschop de dispensatie toe ⁽¹⁰⁾.

B. De paasplicht

Ieder gelovige had de plicht tijdens de veertiendaagse periode rond Pasen te biechten en te communiceren.

1. AE, B XVI, f.186r-v, 22 oktober 1632.
2. AE, B XXXIII, f.36r, 12 maart 1669.
3. AE, B XLII, p. 325, 18 april 1693.
4. M. CLOET, Het gelovige volk in de 17de eeuw, in NAGN, dl. VIII, 1979, p. 397.
5. IDEM, Het gelovige volk in de 18de eeuw, in NAGN, dl. IX, 1980, p. 399-400.
6. AE, B XI, f.42r-v, 17 febr. 1618, f.78v., 31 juli 1618; B XXXIV, f.6v, 4 juni 1671, f.98r, 21 mei 1672, f.194r., 6 mei 1673; B XXXVII, f.75r-v, 23 febr. 1679; B XXXIX, f.83v, 28 juni 1682, f.105v, 26 sept. 1682; B XL, f.20v, 7 juni 1683; B XLVIII, f.69v, 24 juli 1716; B LIX, f.41v, 28 juni 1747, f.252v-253r, 11 juli 1749; B LXI, f.65r, 5 juli 1752; B LXII, f.76r, 28 maart 1754; B LXIII, ts. 13-14, 28 okt. 1754; B LXVI, f.164r, 21 juni 1765, f.169r, 25 juli 1765; B LXVII, f.63v-64r, 26 dec. 1766, f.68r., 31 jan. 1767; B LXXIV, f.55r, 28 april 1782.
7. Het decreet dateerde van 18 januari. R. CLEMENT, Joannes-Robertus Caimo, XVIde bisschop van Brugge (1754-1755), en zijn relaties met de politieke overheid. Bijdrage tot de geschiedenis van de verhouding tussen Kerk en Staat tijdens de Verlichting, onuitg. lic. verh., Leuven, 1973, p.70.
8. AE, B LXVIII, f. 12r-13v, 30 april 1770.
9. R. CLEMENT, o.c., p.71.
10. AE, B LXVIII, f.14r.

Het naleven van deze verplichting was vrij algemeen ⁽¹⁾. Zo noteerde deken Gerseken in 1661-1662 dat er circa 4 000 communicantes waren. Weinigen werden verdacht van ketterij, tenzij de marinesoldaten die slechts voor korte tijd te Oostende verbleven ⁽²⁾. In 1764 waren er ongeveer 3394 paasplichtigen die, op enkelen na, allen hun paasplicht vervulden. De nalatigen werden door de pastoor ernstig vermaand ⁽³⁾.

In de laatste decennia van de 18de eeuw nam het aantal paasplichtverzuimers toe. Hoe meer inwoners, hoe moeilijker de pastoor kon uitmaken wie zijn Pasen niet gehouden had ⁽⁴⁾. Het was een oude gewoonte dat aan de biechtelingen desgewenst een biechtbewijs werd uitgereikt. Mensen die ervan verdacht werden hun paasbiecht niet gesproken te hebben, bijvoorbeeld omdat ze niet in de parochiekerk gekomen waren maar bij de paters hun paasplicht vervuld hadden, konden aldus het bewijs ervan leveren. Dit gebruik bestond overigens nog in de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw ⁽⁵⁾.

In 1785 liet onderpastoor De Roy aan bisschop Brenart weten dat sinds enkele jaren heel wat mensen geen paasbriefje meer van de biechtvaders wensten te ontvangen of weigerden het af te geven aan de priesters die het rondhaalden, hen daarbij onvriendelijk onthaland. Anderen, waaronder de baljuw en de stadspensionaris, vervulden sinds enkele jaren hun paasplicht niet meer, maar gaven toch jaarlijks een briefje af. Ze bekwamen het door het te kopen van mensen die verschillende malen bij vreemde biechtvaders gingen biechten of paasbriefjes uit de kerkboeken stalen. De wethouders wensten dat de briefjes zouden afgeschaft worden. Hun motivatie was viervoudig:

- ze wilden zo voorkomen dat de priesters die de briefjes rondhaalden zouden beledigd worden,
- sommige parochianen zouden van plan zijn de paasbriefjes na te maken,
- heel wat vreemdelingen protesteerden tegen het bestaande gebruik van paasbriefjes,
- de protestanten die te Oostende verbleven, lachten de katholieken uit wanneer de priesters hun briefjes kwamen halen.

Volgens onderpastoor De Roy was de voornaamste reden echter de vrees van de magistraat dat "eenige libertinen ten hove sig zoude beklagen aloft den pastoor en andere priesters hun wilde pramen tot de bigte welke confusie sy niet geerne zoude sien" ⁽⁶⁾. Bisschop Brenart gaf daarop pastoor Verhagen de toelating de paasbriefjes weg te laten. De paascommunie zou door dezelfde priester uitgedeeld worden die de namen van de niet-communicanten moest doorgeven aan de pastoor. De pastoor gaf hij de opdracht de niet-communicanten te vermanen en de onverbeterlijken aan hem te melden ⁽⁷⁾.

Volgens het visitatieverslag van deken De Cuyper zou in 1796 nog nauwelijks de helft van de circa 6000 paasplichtigen hun Pasen gehouden hebben. Hij wist niet hoe dat te verklaren ⁽⁸⁾. Wellicht hield de deken de niet-

-
1. Cfr. M. CLOET, Tielt, p. 311-319; DELUMEAU, o.c., p. 283; M. THERRY, o.c., p. 176-177.
 2. RAB, NKA, nr. 406, f.3r.
 3. BAB, B241h, DV, f.3r.
 4. M. CLOET, Het gelovige volk in de 18de eeuw, in NAGN, dl. IX, p. 400-401.
 5. In het begin van de 19de eeuw werd enkel een biechtbewijs gegeven aan zij die een andere dan de eigen parochie waren gaan biechten. Vanaf 1850 echter werd aan iedere biechteling een briefje gegeven dat de pastoor tijdens zijn huisbezoeken na de paastijd afhaalde. Het gebruik van de biechtbriefjes werd door de bisschoppen aanbevolen in 1854, 1869, 1907 en in de nieuwe statuten van 1927 (W. ROMBAUTS, Het paasverzuim in het besdom Brugge (1840-1911), Leuven - Parijs, 1971, p. 52-54.
 6. AE, B LXXV, ts. 205 en 206, brief van onderpastoor De Roy aan de bisschop (13 febr. 1785). Cfr. bijlage nr. 3, p. 136-137.
 7. AE, B LXXV, f.210v, 16 maart 1785.
 8. BAB, B241h, DV, f.7r.

katholieken buiten beschouwing. In 1792 waren er dat ongeveer 730 op 8250 katholieke inwoners (¹).

Par. 2. Vrije devotievormen

Naast de verplichte kerkelijke praktijken konden de mensen hun geloof ondermeer tot uiting brengen door mee op te stappen in processies, zich aan te sluiten bij een broederschap en heiligen te vereren.

A. De processies

Te Oostende gingen er reeds vóór het beleg twee processies uit, één op sacramentsdag en één op het feest van de apostelen Petrus en Paulus (29 juni), de patroonheiligen van de parochie (²). Deze laatste had de eerste maal plaats in 1484, vanaf 1493 jaarlijks, met uitzondering van het jaar 1494. Geestelijken uit naburige parochies kwamen 's morgens samen met de pastoor de hoogmis opluisteren. De magistraat, de ambachten van de stad, de rederijkers en de schuttersgilden van St.-Sebastiaan en St.-Joris namen aan de ommegang deel, alsook vreemde gilden. Aan de wethouders van naburige plaatsen die de stad kwamen bezoeken, werd een welkomstdrank aangeboden. Prijzen werden uitgereikt aan diegenen die "de schoonste verbeelding in den ommegang voorstelden en "zots ende ghenoughelicxst esbatementen" opvoerden (³). Deze gegevens hebben enkel betrekking op de periode vóór het beleg. Inlichtingen over hoe de optocht verliep na 1604 hebben we niet.

Na het beleg van de stad was er jaarlijks een ommegang op de dag van de reconciliatie (22 september). Vanaf 1673 werd ze gehouden de zondag daarna (⁴).

In 1675 organiseerden de Kapucijnen om 19 uur voor het eerst een boeteprocessie op Witte Donderdag. Vertrekpunt was de kloosterkerk van de paters. Twee tamboers, twee trompetblazers, soldaten en een vaandeldrager gingen de processie voor. Het lijden van Christus werd uitgebeeld door verklede personages die spraken bij de door hen uitgebeelde gebeurtenis, en door twaalf staties gedragen door personen in een grijs linnen kleed met een kap. In linnen geklede personen volgden na elk uitgebeeld tafereel. Sommige van hen droegen een houten kruis of een zware bol aan een ijzeren keten, andere een brandende fakkel. De stoet werd afgesloten door de Kapucijnen, de kerkelijke bedienaars, de magistraat en burgers (⁵).

Er werden soms eenmalige ommegangen gehouden uit dank of om een bepaalde gelegenheid te vieren. Zo werd in 1633 op verzoek van pastoor Judocus Vanden Zype een processie gehouden om God te bedanken omdat hij een einde had gemaakt aan de pest die verschillende maanden de stad geteisterd had (⁶). In 1768 was het vijfhonderd jaar geleden dat Margaretha van Constantinopel Oostende tot stad verheven had. De viering begon op 29 juni, de feestdag van de patronen Petrus en Paulus. Na een Te Deum om 10 uur in de parochiekerk was er een ommegang door de stad met het Allerheiligste. In de namiddag ging er een tweede processie uit georganiseerd door de Oratorianen met zeven triomfwagens. Een ommegang op 6 juli sloot de herdenking af (⁷).

B. De broedersschappen

1. Ibidem, f.1r.

2. E. VLIETINCK, Het oude Oostende, p. 139.

3. E. VLIETINCK, Het oude Oostende, p. 140.

4. IDEM, o.c., p. 308.

5. Eene aloude processie binnen de stad ende port van oostende, Oostende, 1862, p. 1-51.

6. AE, B XVI, f.252r, 26 aug. 1633.

7. J. BOWENS, o.c., dl. II, p. 140; V. FOUTRY, o.c., p. 46-47.

Een broederschap is een kerkelijke vereniging met als doel het bevorderen van de publieke eredienst en het eigen zieleheil (¹).

In de volgende tabel worden de broederschappen met hun oprichtingsdatum vermeld (²).

H. Rozenkrans	1604
H. Sacrament	1615 (³)
H. Drievuldigheid	1644
H. Laurentius	1663
H. Rochus	1666 (⁴)
Onbevleete ontvangenis	1678
H. Antonius	1704
Berg van bamhartigheid	1761 (⁵)
H. Harten van Jezus en Maria	1772 (⁴)
Het koordje van St.-Franciscus	?

Uit de tabel blijkt dat zes confrerieën in de 17de eeuw werden opgericht (⁶). Of ze tot 1786 -het jaar waarin Jozef II alle broederschappen afschafte- bleven bestaan, hebben we niet kunnen achterhalen.

Ledenlijsten hebben we van geen enkele confrerie teruggevonden. Slechts van twee broederschappen hebben we gegevens over hun activiteiten. We gaan er even dieper op in.

Bisschop Triest gaf in 1615 de toelating om een confrerie van het H. Sacrament op te richten (⁷). In 1699 werd ze heropgericht op initiatief van pastoor Willemans, die ook statuten opstelde (⁸). De leiding was in handen van de pastoor en vier directeurs, -ook "proviseurs" genoemd- die uit de leden van het broederschap werden gekozen. Op het einde van elke maand moesten de leden drie stuivers betalen. De eerste directeur diende jaarlijks zijn rekening voor te

1. M. CLOET, Het gelovige volk in de 17de eeuw, in NAGN, dl. VIII, p. 409.

2. Bronnen - AE,
- P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 722-723.
- Notice sur le mont-de-charité à Ostende. Funérailles des pauvres, z.p., z.d., p. 3-4
- J.P. TYTGAT, art. cit., p. 131
- E. VLIETINCK, Het Oude Oostende, p. 9.

3. In 1699 werd het broederschap heropgericht.

4. Dat is niet de oprichtingsdatum, maar de eerste keer dat we er iets over vernemen.

5. Cfr. supra. p. 93.

6. Ter vergelijking: van de 15 broederschappen in de Kortrijkse St.-Maartenskerk werd er 1 in de 15de eeuw opgericht, 7 in de 17de eeuw en 7 in de 18de eeuw, van die 15 confrerieën waren er 3 m.b.t. God of Christus, 6 m.b.t. O.-L.-Vrouw, 4 m.b.t. andere heiligen en 2 voor de 2 overledenen (H. DEFOORT, De broederschappen in de Kortrijkse Sint-Maartenkerk tijdens de 17de en 18de eeuw, in De Leiegouw, dl. XXVIII, 1986, p. 29).

7. AE, B X, f. 33r, 13 juni 1613.

8. BAB, F269, brief van pastoor Willemans aan het vicariaat (19 juni 1712).

leggen aan de pastoor en de drie andere directeurs. Er bestond een beurtrol om de pastoor te vergezellen met "twelf flambeuwen" ⁽¹⁾ wanneer hij een zieke ging berechten. Ter intentie van de overleden broeder of zuster werd een mis gelezen kort na het overlijden of de dag van de begrafenis. De leden waren verplicht er aanwezig te zijn op straf van boete, tenzij men een geldige reden had ⁽²⁾. Paus Clemens XI (1700-1721) verleende aan de confrerie in een bul van 1712 verschillende aflaten ⁽³⁾.

Op 22 mei 1644 werd door bisschop de Haudion de confrerie van de Allerheiligste Drievuldigheid voor de verlossing van gevangen slaven plechtig in de Oostendse parochiekerk ingesteld ⁽⁴⁾. Elke maandag werd er een mis gelezen om een ziel uit het vagevuur te verlossen ⁽⁵⁾. Ieder lid kreeg bij zijn inschrijving een gedrukte "act van onfangenis" met zijn naam en zijn verplichtingen als lid. Deze waren:

- zich laten inschrijven in het boek van de confrerie,
- een wit schapelier dragen,
- minstens één keer per jaar een aalmoes schenken tot vrijkoping van slaven,
- dagelijks zes Weesgegroeten en Onze Vaders bidden ⁽⁶⁾.

Als havenstad heeft Oostende slaven onder haar inwoners gekend. Om de hoge som die vereist was voor de vrijkoping te bereiken, werd een beroep gedaan op de andere broederschappen ⁽⁷⁾. Daarnaast kreeg de confrerie van het bisdom soms de toelating om aalmoezen op te halen. In de Acta hebben we een dergelijke toelating tweemaal aangetroffen ⁽⁸⁾.

C. De heiligenverering

Heiligen werden door de mensen beschouwd als helpers in de nood. De heiligenverering ging vaak samen met het bezit van relieken ⁽⁹⁾. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de relieken die te Oostende bewaard werden en hun bewaarplaats ⁽¹⁰⁾.

-
1. de zieke lid was van de confrerie waren dat er vierentwintig.
 2. BAB, F272, Reglement tot directie van de confrerie van de alderheyligste sacrament des autuers binnen Oostende.
 3. Zie: Broederschap van het alderheylighste sacrament des autuers, ten jaere 1699 besonderlick ingestelt om het selve met licht te vergheleschappen en vereeren in de gewoonelijke processien, ofte beregtinge van de sieken: voor desen geaprobeert door Syne Hooghweerdigheyt Guillielmus Bassery bisschop van Brugge, en op een nieuw begunstigt met aflaten, Oostende, 1740.
 4. J. JENNYN, Oprechte afbeeldinghe van het H. Broederschap der Overghebenedyde ende Alderheylighste Dryvuldigheyt Vande Verlossin, ghe der Ghevanghenen, Ende van Onse Lieve Vrouwe Moeder van Remedie, Brugge, 1653, p. 137-138.
 5. IDEM, o.c., p. 139.
 6. Cfr. bijlage nr. 4, p. 138.
 7. L. VAN ACKER, De confrerieën van de Trinitariërs in West-Vlaanderen, in Biekorf, dl. LXXV, 1974, p. 372.
 8. In 1673 mocht men voor de bevrijding van Joannes Godune aalmoezen rondhalen in de dekenijen Gistel en Oudenburg; in 1726 in heel het bisdom Brugge voor de bemanning van het schip van kapitein Geselle (AE, B XXXIV, f. 213v, 24 aug. 1673; B LI, f. 4v, 2 febr. 1726).
 9. M. CLOET, Het gelovige volk in de 17de eeuw, in NAGN, dl. VIII, p. 410.
 10. Bronnen:
 - AE
 - BAB, B241h, DV, 1796.
 - Hs. De historie van het klooster der Zwarte Zusters te Oostende, f. 58-60.
 - RAB, KE, nrs. 79, 80, 83.

heiligen	erkenning (jaartal)	toelating om voor verering uit te stallen	bewaarplaats
Agipitus	1665		parochiekerk
Aurelius	1665		parochiekerk
Bonifatius	1665		parochiekerk
Dympha	1665		parochiekerk
Maurus	1665		parochiekerk
Theodosius	1665		parochiekerk
Franciscus Xaverius	1667		parochiekerk
Kruis	1669		parochiekerk
Rochus	1669		parochiekerk
Philippus Neri	1673		parochiekerk
Barbara	1678		parochiekerk
Fortunatus	1685		Kapucijnen
Vincentius a Paulo	1685		Kapucijnen
Laurentius	1710 ⁽¹⁾		Zwarte Zusters
Fidelius v Sigmaringen	1747		Kapucijnen
Apollona	1749		Zwarte Zusters
Desiderius	1751		parochiekerk
Concordius	1751		parochiekerk
Margaretha		1755	Conceptionistinnen
Johannes Nepomucenus		1760	parochiekerk
Petrus		1762	parochiekerk
Paulus	1762		parochiekerk
Jozef van Leonissa	1766		Kapucijnen
Donatus	1766		Kapucijnen
Macharius	1769		parochiekerk
Johannes van Matha		1770	parochiekerk
Felix van Valois		1771	parochiekerk
Philippus		1771	parochiekerk
Clemens		1772	Conceptionistinnen
Sebastiaan		1773	parochiekerk
Jozef	1777		parochiekerk
Franciscus	1795		Kapucijnen
Carolus Borromaeus	?	?	parochiekerk

Uit de tabel blijkt een toename van het aantal relieken in de 18de eeuw. Dit was ook het geval voor de andere parochies uit de Mechelse kerkprovincie ⁽²⁾.

Het verlenen van aflaten was een middel om de verering van de relieken te stimuleren ⁽³⁾. Zo werden volle aflaten verleend voor de kloosterkerk van de Zwarte Zusters op de feestdag van de H. Apollonia in 1753, 1761, 1769 en 1794 ⁽⁴⁾.

O.-L.-Vrouw was in de Nederlanden zeer geliefd. Ook te Oostende werd ze vereerd. In de Kapucijnenkerk bevond zich een beeld van O.-L.-Vrouw van Smarten met Christus op haar schoot. Het werd druk vereerd door de

1. In de 17de eeuw werd er in de kapel van de Zwarte Zusters al een reliek van de heilige bewaard, ze ging echter verloren door de belegering van 1706. In de 17de eeuw ontvingen de zusters een reliek bestaande uit "een deeltje van het bloed en het vet" van de heilige van de prior der paters Discalsen van Brugge (Hs. De historie van het klooster der Zwarte Zusters te Oostende, f. 58-59).

2. M. CLOET, Het gelovige volk in de 18de eeuw, in NAGN, dl. IX, p. 404. "Voor alle streken waarover gegevens voorhanden zijn, blijkt een grote toeneming van het aantal relieken in de 18de eeuw. Parochies zonder een reliek waren omstreeks 1780 een zeldzaamheid geworden: de meeste hadden er zelfs twee of drie, soms meer".

3. IDEM, art. cit., p. 404.

4. AE, B LXII, f. 43v; B LXV, f. 111; B LXVII, f. 156v; B LXIX, p. 242; B LXXX, f. 158r.

parochianen, veel kaarsen werden ervoor ontstoken ⁽¹⁾. In 1642 verleende bisschop de Haudion veertig dagen aflaat aan allen die voor het beeld drie Onze Vaders en Weesgegroeten baden ⁽²⁾.

Op het altaar in de kloosterkerk van de Zwarte Zusters stond ook een O.-L.-Vrouwbeeld. Bisschop de Haudion verleende er op 30 mei 1643 veertig dagen aflaat voor ⁽³⁾.

In 1657 schonk Anna Bouckaert, zus van de overleden Ieperse bisschop, aan de Oratorianen en de parochiekerk een O.-L.-Vrouwbeeld, gesneden uit de eik waaraan het beeld van O.-L.-Vrouw van Scherpenheuvel had gehangen ⁽⁴⁾. Er werd een overeenkomst met de aannemingsvoorwaarden gesloten tussen de Oudenburgse deken -in naam van de bisschop- enerzijds en Anna Bouckaert, de magistraat, het oratorium en de kerkmeesters anderzijds ⁽⁵⁾. Het beeld stond in de parochiekerk op een glazen kast op het hoogaltaar en droeg een zilveren scepter in de hand ⁽⁶⁾.

Te Oostende, dat diverse pestepidemieën kende, werden twee pestheiligen vereerd, namelijk de H. Macharius en Rochus. Tijdens de plaag van 1647 besloot bisschop de Haudion relieken van de H. Macharius naar de stad over te brengen om ze in de parochiekerk te laten vereren zolang de besmettelijke ziekte zou duren. Op 26 juli werden de relikwieën processiegewijs van het stadhuis naar de parochiekerk gedragen ⁽⁷⁾. De elfde oktober nam de magistraat de beslissing om voortaan iedere woensdag te 9 uur een mis in de parochiekerk voor de heilige te houden ⁽⁸⁾. In 1769 bekam de parochiekerk een stuk van de beenderen van de heilige ⁽⁹⁾.

Toen de stad in 1666 weer af te rekenen had met de pest gaf bisschop de Haynin de toelating om de relieken van de H. Rochus, die in het bezit waren van de orde der Trinitariërs uit Audregnies (Henegouwen), voor verering in de parochiekerk ten toon te stellen. Wanneer de provinciaal of zijn afgevaardigde daarom verzocht, moesten de relikwieën echter onmiddellijk teruggegeven worden ⁽¹⁰⁾. Drie jaar later bezorgde de provinciaal van de Kapucijnen, Constantinus van Brussel, aan de Oratorianen een klein houten schrijn met relieken van de heilige en van het H. Kruis ⁽¹¹⁾.

De H. Antonius van Padua genoot bij de Kapucijnen een grote verering. Op zijn feestdag werd bij de paters gepredikt, er bestond een zijkapel ter ere van de heilige -waar vooral zeelui hun devoties kwamen doen- en men bezat

1. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 692.

2. AE, B XXIII, f. 46v, 29 april 1642.

3. AE, B XXIII, f. 46v, 29 april 1642.

4. De boom had men in 1602 geveld. A. DUCLOS, Het beeld van Onze Lieve Vrouwe van Scherpenheuvel t'Ostende, in Archiven-Boek van Rond den Heerd, dl. I, 1873, p. 52.

5. RAB, KF, nr. 78.

6. A. DUCLOS, art. cit., p. 52.

7. AE, B XXIVbis, f. 86v, 23 juli 1647.

8. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 543-544.

9. AE, B LXVII, f. 164v, 27 juni 1769.

10. AE, B XXXI, f. 157v-158v, 6 sept. 1666.

11. AE, B XXXIII, f. 90r, 23 oktober 1669.

een schilderij van hem ⁽¹⁾. In 1698 werd een mis ter ere van de H. Antonius met 's avonds lof op dinsdag ingevoerd ⁽²⁾. In 1704 werd zelfs een broederschap opgericht. Ze werd in 1755 door paus Benedictus XIV met verschillende aflaten verrijkt ⁽³⁾.

Art.2. De religieuze opvoeding

De grote aandacht van de contrareformatorische kerk in het begin van de 17de eeuw voor de religieuze opvoeding van het volk hield verband met de oppervlakkige en gebrekkige geloofskennis ⁽⁴⁾. Omdat de voor de parochie Oostende bewaarde bronnen nauwelijks spreken over het basisonderwijs beperken we ons tot enkele gegevens over de predikatie en het catechismusonderwijs.

Par. 1. De predikatie

De Kapucijnen hadden een vast recht om in de parochiekerk iedere zondag van 15 uur 30 tot 16 uur 30 te prediken. Tijdens de vasten predikten de Kapucijnen iedere woensdag en vrijdag om 8 uur. Daarnaast hielden ze in hun kloosterkerk preken op de feestdagen van Franciscaanse heiligen en tijdens de drie dagen van het veertigurengebed ⁽⁵⁾.

Aangezien er in de stad heel wat Franssprekenden verbleven werd in 1656 bepaald dat er iedere zondag van 13 uur 30 tot 14 uur 30 een Oratoriaan, een Kapucijn of een ander geestelijke in de parochiekerk in het Frans zou preken ⁽⁶⁾.

Onder pastoor Guilielmus Willemans (1687-1718) kwam het driemaal tot een conflict met de Kapucijnen omtrent de predikatie. Begin november 1698 deed de pastoor zijn beklag bij de Brugse officialiteit. De diensten die onlangs bij de Kapucijnen ingevoerd waren, hielden volgens hem heel wat mensen uit de parochiekerk. Het betrof het lof op zonen en feestdagen met uitstelling en zegen (1695), een gelezen mis ter ere van St.-Antonius met 's avonds lof (1698) en het preken van het zielenoktaaf (1698). Hij wenste dat men de paters die diensten zou verbieden en hen zou veroordelen tot de kosten ⁽⁷⁾. De Kapucijnen gingen niet in op de dagvaardingen van de officialiteit, omdat ze -naar hun mening- niet onderworpen waren aan de jurisdictie van de bisschop. Als de mensen wegbleven uit de parochiekerk was dat grotendeels te wijten aan de pastoor zelf die zich weinig om zijn parochie bekommerde. Hij was een groot deel van het jaar afwezig en bezocht weinig zieken of armen. Daarenboven hielden ze geen lof op hetzelfde tijdstip als in de parochiekerk. Wat de mis ter ere van St.-Antonius en de zielenoktaaf betreft, dat was hen toegestaan door de provinciaal op verzoek van de gewezen burgemeester Minten - die dat ook bevestigde. Ze hadden de pastoor zelfs aangeboden het zielenoktaaf in de parochiekerk te preken doch hij had geweigerd ⁽⁸⁾. Hoewel de magistraat verzocht had de betwiste diensten te laten plaatsgrijpen, werden de paters op 16 juli 1699 door de Brugse officialiteit veroordeeld. Ze mochten geen nieuwe predikaties invoeren, alsook geen lof houden onder het zielenoktaaf ⁽⁹⁾.

1. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 730; J.P. TYTGAT, art. cit., p. 131.

2. Cfr. infra p. 125.

3. P. MARCELLUS, o.c., p. 43; J.P. TYTGAT, art. cit., p. 131.

4. B. VANDENBUSSCHE, Het onderwijs, in Het Bisdom, p. 137.

5. J.P. TYTGAT, art. cit., p. 127-128.

6. AE, B XXVII, f. 273v, 27 aug. 1656.

7. RAB, NKA, nr. 581, brief van pastoor Willemans aan de officialiteit.

8. RAB, NKA, nr. 581, brief van pastoor Willemans aan de officialiteit.

9. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 100.

Een jaar later waren er weer moeilijkheden. In 1663 was namelijk een overeenkomst gesloten waarbij de Kapucijnen op de dag van Allerzielen in de parochiekerk de preek zouden houden. Hoewel de stationarius Gregorius van Dendermonde in 1700 aangeduid was om te prediken, deed pastoor Willemans het zelf ⁽¹⁾.

In 1711 kwam het opnieuw tot een conflict. De stationarius Petrus van Gent moest normaal in de parochiekerk op Palmzondag de preek houden. Toen de gardiaan niet ingegaan was op het verzoek van de pastoor om een andere pater te laten prediken, deelde de pastoor aan het bisdom mee dat hij de pater geweigerd had omwille van zijn minder goed gedrag. Hij vroeg dat zijn jurisdictie zou ingetrokken worden. De gardiaan verzocht de vicarissen dit niet te doen. Na het advies ingewonnen te hebben van het stadsbestuur verzocht het vicariaat de pater de wil van de pastoor uit te voeren ⁽²⁾.

Par. 2. Het catechismusonderricht

Het catechiseren op alle zon- en feestdagen, voorgeschreven door het provinciaal concilie van 1607 liet in de eerste helft van de 17de eeuw vaak te wensen over ⁽³⁾. Of dit voor de parochie Oostende ook het geval was konden we niet achterhalen uit de bronnen.

Op 5 december 1619 kreeg de Jezuïet Theodorus Rosnier de toestemming om in de parochiekerk op de feestdagen te 8 uur te catechiseren voor de dienstmeiden en -knechten, alsook te 13 uur in het Nederlands, Frans en het Spaans ⁽⁴⁾. Het jaar daarop verzocht bisschop Triest de gardiaan van de Kapucijnen te Oostende om in de parochiekerk op de feestdagen een Kapucijn de catechismus te laten onderwijzen. De pastoor mocht ook de Jezuïeten van tijd tot tijd de toelating verlenen de catechismus te geven op uren waarop de Kapucijnen het niet deden ⁽⁵⁾. Of dit gebeurde weten we niet, maar in 1626 getuigde bisschop Denis Stoffels (1623-1629) dat de Kapucijnen het met vrucht deden ⁽⁶⁾.

In 1656 werd bepaald dat de catechismus voortaan zou gegeven worden op zon- en feestdagen in het klooster van de Kapucijnen om 13 uur ⁽⁷⁾. Volgens het verdrag gesloten op 11 oktober 1662 tussen het oratorium van kardinaal de Bérulle en bisschop de Haynin zou er tweemaal in de week catechismus zijn, namelijk op zondag om 13 uur door de pastoor of een priester uit het oratorium en op donderdag om 13 uur door de Kapucijnen in de parochiekerk ⁽⁸⁾.

Onder bisschop de Haunin (1662-1668) gaven de Kapucijnen ook iedere zondag in hun kloosterkerk catechismus aan de Spaanse militairen, hun vrouwen en kinderen ⁽⁹⁾. Op 28 april 1683 verlengde bisschop de Precipiano de aflaat

1. IDEM, o.c., dl. IX, p. 101.

2. AE, B LXVII, f. 26 r, 24 maart 1711; P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 101-102.

3. M. CLOET, Het gelovige volk in de 17de eeuw, in NAGN, dl. IX, p. 339-340; I. MESOTTEN, o.c., p. 126-127; B. VANDENBUSSCHE, o.c., vnl. p. 195.

4. AE, B XI, f. 156v. Voor hoelang de bisschop hem die toelating verleende werd niet vermeld, noch voor wie in de namiddag de catechismus bedoeld was.

5. Ibidem, f. 163v, 25 jan. 1620. Er werd niet nader bepaald voor hoelang, noch of het om catechismus voor de kleinen of de volwassenen ging.

6. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 430.

7. AE, B XXVII, f. 173r, 27 aug. 1656.

8. RAB, KE, nr. 67, p. 5.

9. P. HILDEBRAND, o.c., dl. IX, p. 430.

van veertig dagen die daarvoor was verleend onder de bisschoppen de Haynin en de Baillencourt ⁽¹⁾. In 1784 gaf bisschop Brenart aan de gardiaan van het Kapucijnenklooster de opdracht de Kapucijn Stanislaus de toelating te verlenen om op bepaalde dagen in de week catechismus te houden ten behoeve van de Engelse jeugd ⁽²⁾.

In 1796 getuigde deken De Cuyper dat er priesters waren die de verplichting om de andere zondag te catechiseren voor de volwassenen niet nakwamen. Of het lag aan de omstandigheden van de tijd wist hij niet ⁽³⁾. Voor welke parochies van zijn dekenij dat het geval was wordt niet vermeld.

Het bijwonen van de catechismus werd op verscheidene wijzen gestimuleerd, zo bijvoorbeeld door het verlenen van aflaten en door het schenken van prijzen. Bisschop de Baillencourt verlengde in 1672 de aflaat van veertig dagen voor alle gelovigen die in de catechismus aanwezig waren ⁽⁴⁾. Volgens een beslissing van 1773 schonk de magistraat te Oostende 25 florijnen voor de aankoop van prentjes ⁽⁵⁾. Wellicht zijn er nog verscheidene soortgelijke bepalingen uitgevaardigd geworden, maar de sporen ervan zijn blijkbaar uitgewist. We hebben ze alvast niet aangetroffen.

Art. 3. Het zedelijk leven

De kerk vaardigde niet alleen verordeningen uit met betrekking tot specifiek kerkelijke aangelegenheden, maar wou ook het zedelijk leven van de gelovigen normeren. In de bronnen komen gemengde ontspanning en drankmisbruik niet ter sprake. Af en toe troffen we iets aan in verband met concubinaat en prostitutie. Opgemerkt moet worden dat in de visitatieverslagen enkel aandacht werd besteed aan het negatieve, waardoor we een vertekend beeld krijgen.

Bisschop Stoffels verzocht in 1629 de Oostendse gouverneur de concubine van de Ierse kapitein Walterus De La Hait uit de stad weg te zenden. De kapitein had al een kind van haar en naar men zei verwachtte ze een tweede ⁽⁶⁾. Hoewel hij reeds vermaand was geworden door bisschop de Baillencourt, bleef De Clercq samenwonen met Joanna Haus "tot gheduerighe scandael van d'inwoonders der stede van Oostende". Hij kreeg op 22 januari 1680 het bevel van de bisschop daar een einde aan te maken, anders zou de justitie erbij te pas komen ⁽⁷⁾. Hetzelfde jaar kreeg Joannes De Roo de vermaning niet langer samen te leven met Judoca Erasmus met wie hij "vleselijke omgang" had ⁽⁸⁾. Nog in 1745 werd de weduwnaar Joannes Van Loo vermaand omwille van zijn ongeoorloofde omgang met de weduwe Anna Van Moorseele, maar tevergeefs ⁽⁹⁾.

Ook prostitutie was te Oostende niet onbestaand. Daar het aantal prostituées dagelijks toenam verzocht bisschop de

-
1. AE, B XL, f.10r.
 2. AE, B LXVII, f.106v, 10 nov. 1784.
 3. BAB, B241h, f.1r: "An proptercircumstantias temporis nescio, quidem inveniantur qui negligent opus hoc necessarium et fructiferum, faciendi alternis Dominicis Magnum Catechismum iuxta Statuta praeceptum".
 4. AE, B XXXIV, f.79v, 24 maart 1672.
 5. Costumen ende keuren der stadt ende port van Oostende. In desen Druck met verscheyde noodtsaeckelycke en noynt voor desen gedruckte stucken verryckt, Gent, 1744, Réglement de Sa Majesté, du 24 Mars 1773, concernant la Ville d'Ostende, p. 124.
 6. AE, B XIV, p. 127-128, 24 juni 1629.
 7. AE, B XXXVIII, f.5v-6r.
 8. Ibidem, f.44v, 20 mei 1680.
 9. BAB, B239, p. 1.

Haudion in 1642 de gouverneur de pastoor te willen helpen bij het uitroeien van de prostitutie ⁽¹⁾. Dat ze daar niet in geslaagd zijn blijkt uit het verslag van deken Gerseken van 1661-1662. Volgens de deken waren er twee ontuchthuizen te Oostende, namelijk Schoon Janneken en Grossen Tamboer ⁽²⁾.

De situatie beterde er niet op in de 18de eeuw. Volgens pastoor-deken Verhagen waren er in 1783 47 ontuchthuizen. Deze bevonden zich niet alleen aan de rand van de stad, maar ook in het centrum en de belangrijkste straten ⁽³⁾. Hij klaagde ook de losbandigheid van zijn parochianen aan. De clerus werd geminacht, er werd niet meer naar hun vermaningen geluisterd, men was toegeeflijk tegenover de perverse natuur en nam een loopje met de goede zeden ⁽⁴⁾. Zelfs voorname inwoners van de stad konden geen voorbeeld genoemd worden. Zo leefde de baljuw samen met een gehuwde vrouw. De stadspensionaris Balthazar l'Herberghe en dokter de Neve waren niet onbekend in de ontuchthuizen ⁽⁵⁾.

Art. 4. De protestanten te Oostende

De overtuiging dat de katholieke leer de enige ware was en de katholieke kerk de enige weg naar de zaligheid, leidde tot een religieuze onverdraagzaamheid. Kerk en staat bestreden samen de ketterij ⁽⁶⁾. De Aartshertogen Albrecht en Isabella waren felle bestrijders van het protestantisme. Zo vaardigden ze in 1607 en 1609 plakaten uit tegen de ketters ⁽⁷⁾.

De eerste helft van de 17de eeuw werd gekenmerkt door een daling van het aantal hervormingsgezinden ⁽⁸⁾. Dat was ook het geval te Oostende. Na de overgave aan de katholieke Spanjaarden op 22 september 1604 hebben practisch alle protestanten Oostende verlaten. De stad was jarenlang een bolwerk van de Geuzen en toevluchtsoord voor nieuwgezinden geweest ⁽⁹⁾. Voor de ganse 17de eeuw hebben we in de Acta slechts zeven toelatingen van de bisschop aan de plaatselijke geestelijkheid aangetroffen om protestanten te dopen en hen in de katholieke kerk op te nemen ⁽¹⁰⁾. We moeten wachten tot 1779 vooraleer we een dergelijke toelating opnieuw aantreffen.

Door de neutraliteitspolitiek van Oostenrijk tijdens de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog (1779-1784) kwamen heel wat Engelse handelaars -bijna uitsluitend protestanten- zich te Oostende vestigen ⁽¹¹⁾. Bij het bezoek van Jozef II aan de stad in juni 1781 zette de Engelse consul hem de voordelen uiteen van een tolerantiemaatregel. Volgens een advies van 29 oktober 1781 zouden er te Oostende een twintigtal protestantse families verbleven hebben. Nog vóór het

-
1. AE, B XXIII, f.77r, 5 juni 1642.
 2. RAB, NKA, nr. 406, f.3r. Ter vergelijking: in de havenstad Antwerpen zouden er in de 17de eeuw 404 uitbaters van bordelen geweest zijn. Het aantal bordeelhouders is hoofdzakelijk gesteund op de namen uit de collegiale akten. Deze zijn slechts bewaard vanaf 1577 (A. DU PONT, Prostitutie in de stad Antwerpen 16e-17e eeuw, onuitg. lic. verh., Leuven, 1985, p. 38-40).
 3. L. DANHIEUX, art.cit., p. 176.
 4. BAB, B241h, DV 1791-1792, f.8r.
 5. L. DANHIEUX, art.cit., p. 176.
 6. M. CLOET, Het gelovige volk in de 17de eeuw, in NAGN, dl. VIII, p. 415.
 7. A. LAUREYS, Protestantisme te Oostende, in De Plate, dl. XIV, 1985, p. 227.
 8. M. CLOET, art.cit., p. 416.
 9. A. LAUREYS, art.cit., p. 224, 227.
 10. AE, B XVI, f.24r-v, 9 nov. 1630 (een echtpaar); B XX, f.23r, 7 april 1639; B XXVII, f.221r, 23 dec. 1656; B XXXII, f.7v, 10 febr. 1667, f.29v, 17 mei 1677; B XXXIV, f.155r, 19 dec. 1672.
 11. J. DE SMET, Le culte protestant à Ostende en 1784, in Hand.ém., dl. LXXX, 1937, p. 147.

tolerantie-edict werd bepaald dat de plaatselijke overheid niets in de weg mocht leggen van nieuwe Oostendse protestantse onderdanen. Ze mochten een privaat huis als tempel gebruiken. Op 14 januari 1782 oordeelde de Geheime Raad dat het niet langer nodig was om bijzondere maatregelen aan de Oostendse magistraat bekend te maken ⁽¹⁾. Op 12 november 1781 had Jozef II het tolerantie-edict namelijk uitgevaardigd waardoor het aan de protestanten toegelaten werd hun cultus vrij uit te oefenen ⁽²⁾.

Tussen eind 1781 en 1792 -jaar van de afschaffing van het edict- hebben we in de Acta een vijfenveertigtal personen teruggevonden die zich bekeerden tot het katholicisme. Zes onder hen waren nauta, zeven lieten zich dopen omwille van een huwelijk met een katholieke ⁽³⁾. Vóór het edict, namelijk tussen 1779 en 1781, hebben we twaalf bekeringen genoteerd ⁽⁴⁾, tussen 1793 en 1801 dertien ⁽⁵⁾. Dat er te Oostende veel reizende kooplui en dus ook vaak protestanten verbleven, moet ter ore gekomen zijn van bisschop Brenart. Op 20 februari 1782 verzocht hij pastoor-deken Verhagen dat hij zich zou inspannen om de uitbreiding van de ketterij te vermijden. Hij verwees ook naar een verval in vroomheid ten gevolge van een toename van handel en welvaart ⁽⁶⁾.

Besluit

De heiliging van zon- en feestdagen leverde problemen op. Klachten over het niet-onderhouden van het werkverbod te Oostende kwamen voor in de 17de eeuw, niet meer in de 18de eeuw. We vermoeden evenwel sterk dat dit een gevolg is van het tekort aan bronnenmateriaal ⁽⁷⁾. Het aantal paasplichtverzuimers nam de laatste decennia van de 18de eeuw duidelijk toe. In 1796 zou nauwelijks de helft van de paasplichtigen hun Pasen gehouden hebben, maar dat is waarschijnlijk het gevolg van bijzondere omstandigheden. In elk geval wijst deze bewering -eventueel een homerische overdrijving- toch op een merkwaardige evolutie ⁽⁸⁾.

1. P. MAERTENS, Het tolerantieëdict van 1781. Bijdrage tot de religieuze en culturele geschiedenis van de achttiende eeuw, onuitg. lic. verh., Leuven, 1978, p. 101-102.
2. Aanvullende decreten verschenen er op 15 dec. 1781 en 1 mei 1782.
3. AE, B LXXIII, f.257v, 5 dec. 1781 (5 personen); B LXXIV, f.27r., 6 febr. 1782 (3 personen), f.54v, 25 april 1782 (3 pers.), f.62r, 18 mei 1782, f.141v, 23 okt. 1782 (2 pers.), f. 163r, 12 jan. 1783, f.183v, 11 maart 1783, f.208v, 11 mei 1783 (2 pers.); B LXXV, f.53r, 1 febr. 1784, f.55r-v, 8 febr. 1784, f.79r, 21 april 1784, f.93r, 23 mei 1784 (3 pers.), f.140r, 24 sept. 1784, f.157r, 12 nov. 1784, f.210v, 16 maart 1785; B LXXVI, f.73r, 12 febr. 1786, f.110v, 10 juni 1786, f.157v, 27 sept. 1786; B LXXVII, f.37v-38r, 22 april 1787, f.72r, 9 okt. 1787, f.105r, 23 jan. 1788, f.132r, 13 mei 1788, f.170v, 13 okt. 1788; B LXXVIII, f.40v, 28 april 1789 (2 pers.), f.43r, 5 mei 1789, f.104v, 24 jan. 1790 (2 pers.); B LXXIX, f.117v, 11 okt. 1791, f.134r, 18 dec. 1791, f.136v-137r, 8 jan. 1792, f.176v, 4 mei 1792, f.183v, 2 juni 1792; B LXXX, f.17r, 23 sept. 1792.
4. AE, B LXXII, f.28r, 6 nov. 1779, f.89v, 26 febr. 1780, f.129r, 3 april 1780, f.140v, 21 april 1780 (3 pers.); B LXXIII, f.90r, 16 febr. 1781, f.127r, 10 april 1781, f.204v, 16 juli 1781 (4 pers.).
5. AE, B LXXX, f.51v, 8 jan. 1793, f.64v, 19 febr. 1793, f.87r, 1 juni 1793, f.135r, 8 nov. 1793, f.152v, 4 jan. 1794, f.171r, 20 maart 1794; B LXXXI, f.93v, 16 sept. 1795 (2 pers.), f.141r, 11 mei 1796; B LXXXII, f.42v, 4 febr. 1801, f.51v-52r, 17 juni 1801, f.53r-v, 6 juli 1801, f.67r, 18 dec. 1801.
6. AE, B LXXIV, f.32v: "Per litteras monitus D. Verhagen, pastor ostendanus, nec non decanus christianitatis per districtum oudenburgensem, ut in hisce praesertim rerum circumstantiis, quibus crescente cum commercio et opulentia luxu, proportionaliter decrescere rata est pietas, instet maiori cum zelo opportune importune pro legum ecclesiasticarum observantia et vitando, quantum fieri potest, haeticorum periculoso contubernio".
7. In de rest van het bisdom Brugge werd het werkverbod zowel in de 17de als in de 18de eeuw niet altijd nageleefd (B. VANDENBUSSCHE, De zondagsviering en het sacramenteel leven, in Het bisdom Brugge, p. 115-116; J. VAN EEGHEM, De zondagsviering en het sacramenteel leven in de 18de eeuw, in Het bisdom Brugge, p. 228-229).
8. In de landelijke parochies van het Brugse diocees werd de paasplicht vrij algemeen nagekomen tot in de jaren tachtig van de 18de eeuw (IDEM, art.cit., p. 224).

Te Oostende gingen er jaarlijks vier processies uit. De parochianen hadden ook de gelegenheid om zich aan te sluiten bij een broederschap. In de loop van de 17de en 18de eeuw werden er niet minder dan tien opgericht. De H. Maria was te Oostende zeer geliefd. De heiligenverering vond ook haar uitdrukking in de vele relieken die de parochie bezat.

De staties van de Kapucijnen om te prediken zorgden voor wrijvingen met de pastoor van de parochiekerk. Ze hielden zich -naast de pastoor- ook bezig met het catechismusonderricht. Aangezien de bronnen weinig informatie verstrekken over de preek en de catechismus, is het aangeven van de evolutie niet mogelijk.

De inlichtingen over het zedelijk leven zijn schaars. Een aantal parochianen werden door de bisschop vermaand omwille van concubinaat. Naar het einde van de 18de eeuw toe nam het aantal ontuchthuizen toe.

Te Oostende verbleven er de laatste decennia van de 18de eeuw heel wat protestanten. Het tolerantie-edict heeft daarbij een belangrijke rol gespeeld.

Uit een en ander blijkt dat een aantal mensen zich kritischer opstelden tegenover de kerk, haar leer en haar zedelijke normen. We menen naar het einde van de 18de eeuw toe enkele vrij duidelijke sporen van dechristianisatie aangetroffen te hebben. Dit fenomeen deed zich ook in de rest van de Zuidelijke Nederlanden voor, maar startte vroeger in de steden dan op het platteland (¹). Wellicht was Oostende de meest ontkerstende stad van het Brugse diocesis. Een aantal factoren hebben dit in de hand gewerkt, meer bepaald de contacten met andersgelovigen, de aanwezigheid van losgeslagenen en de zeer grote belangstelling voor handel en welvaart.

TERUGBLIK

Het doel van deze studie was het kerkelijk leven te Oostende aan een nader onderzoek te onderwerpen. We baseerden ons vooral op de Acta en in mindere mate op de verslagen en het parochiaal archief.

De handelsstad Oostende heeft vaak geleden onder belegeringen. Het bevolkingscijfer kende een stijgende trend vanaf 1640, maar daalde in de eerste helft van de 18de eeuw om daarna opnieuw toe te nemen.

Van de in 1438 gebouwde St.-Petruskerk was de magistraat patronus. Aan de kerk die voldoende uitgerust was, heeft men diverse malen reparatiewerken moeten uitvoeren. Het kerkhof, dat aanvankelijk gelegen was rond de parochiekerk, werd in 1795 verlaten voor een nieuw buiten de stad. Er waren twee kapellen: één ter ere van het H. Sacrament en één in het stadhuis.

Van 1605 tot 1653 werd de zielzorg te Oostende behartigd door diocesane priesters. Vanaf 1653 tot 1662 waren Oratorianen van het huis van Ph. Neri te Scherpenheuvel er pastoor. Daarna namen leden van het Franse oratorium hun plaats in. Klachten over de ambtsvervulling waren er hoofdzakelijk over de diocesane priesters. Enkel in 1791 werd er iets aangemerkt op een pastoor-Oratoriaan. De relatie tussen de pastoors enerzijds en de magistraat en/of de parochianen anderzijds leverde meer problemen op. Tot en met de eerste decennia van de 18de eeuw liet deze vaak te wensen over. Tekortkomingen van de clerici op zedelijk vlak kwamen in de bronnen niet voor. Sinds 1606 was er naast de pastoor ook een kapelaan. Later kwam er nog één bij. Na het midden van de 17de eeuw vervulden Oratorianen ook de functie van onderpastoor.

Te Oostende waren er twee mannen- en twee vrouwenkloosters. Omdat ze niet tot het directe onderwerp van onze verhandeling behoorden, hebben we slechts een panorama van de reguliere orden in de stad gegeven. De Augustijnen hadden er sinds de 15de eeuw een kleine vestiging, bestaande uit één pater terminarius. De Kapucijnen zijn in 1615 naar Oostende gekomen. Ze droegen bij in de pastorale zielzorg -ook van de militairen en hun gezinnen- en de ziekenzorg.

Het klooster van de Zwarte Zusters was oorspronkelijk een dubbel-klooster van broeders en zusters, opgericht omstreeks 1400 voor de ziekenverzorging. Rond 1423 verpleegden alleen Grauwe Zusters de zieken. Later, in de 17de

1. M. CLOET, Inleiding, in Het bisdom Brugge, p. 174.

eeuw vond de overgang plaats van Grauwe naar Zwarte Zusters. Ze hielden zich voornamelijk bezig met de ziekenverpleging -zowel in hun klooster als aan huis- en het geven van onderwijs. Het klooster van de Conceptionistinnen werd in 1676 opgericht door de Duinkerkse handelaar Jacques Hoys. De zusters hielden school voor meisjes afkomstig uit de gegoede burgerij van Oostende.

De armenzorg had een religieus karakter. Het beheer van de armendis behoorde wel aan leken toe, maar de invloed van de pastoor was groot. Het onderwijs in de door J. Hoys opgerichte armenschool was een kerkelijke aangelegenheid: de schoolseer ademde er een godsdienstige geest uit. Het godshuis de Drie Koningen en het Reyngoethospitaal werden opgericht door particulieren. Het beheer van beide instellingen was aanleiding tot conflicten tussen de magistraat enerzijds en de Kapucijnen en de Brugse bisschop anderzijds.

Klachten over het overtreden van het werkverbod op zon- en feestdagen vonden we enkel voor de 17de eeuw, niet voor de 18de eeuw. Dit heeft waarschijnlijk te maken met een tekort aan bronnenmateriaal. De paasplicht werd in de laatste decennia van de 18de eeuw een probleem.

Jaarlijks werden er vier processies georganiseerd. In de loop van de 17de en de 18de eeuw werden er tien broederschappen opgericht, waarvan zes in de 17de eeuw. Oostende bezat relieken van niet minder dan vierendertig heiligen. Er was een toename in de 18de eeuw.

Het preken en het catechismusonderricht gebeurden door de pastoor van de parochiekerk en de Kapucijnen. herhaalde malen kwam het tot moeilijkheden tussen beiden omtrent de predikatie.

Uit de schaarse gegevens over het zedelijk gedrag van de gelovigen, menen we te mogen concluderen dat de kerk naar het einde van de 18de eeuw toe op moreel vlak duidelijk aan terrein verloor. Er werd geklaagd over losbandigheid en een groot aantal ontuchthuizen.

Tijdens de laatste decennia is de aanwezigheid van een protestantse kern in de stad duidelijker dan voorheen. Het tolerantie-edict van 1781 heeft daar een rol bij gespeeld.

Een kritische afstandelijkheid ten opzichte van de kerk en haar normen heeft zich te Oostende blijkbaar wat vroeger in de tweede helft van de 18de eeuw gemanifesteerd dan elders in het bisdom.

Bijlage nr. 1: Lijst van de Oratorianen die te Oostende pastoor zijn geweest

- Bronnen:
- AE
 - BAB, N 94
 - RAB, KE, nr. 66.
 - RAG, bisdom Gent, K 2562, p. 13-16.

- Legende:
- += gestorven
 - De namen die niet ter hoogte staan van de pastoors zijn kapelaans die in afwachting van een nieuwe pastoorsbenoeming gedurende korte tijd de functie van deservitor vervulden.

ITALIAANSE ORATORIANEN

Naam	deservitor	pastoor	einde
Walterus TAEHMANS	31.04.1653	08.06.1653	
Andreas EVERAERTS		28.08.1656	+ 16.06.1657
Gerardus DUERMANS		31.10.1657	deed vrijwillig afstand in 1659.
Ludovicus VAN AKEN		19.01.1659	
Jacobus PIERSON	23.08.1662		
Petrus DE GROOTE kapelaans	30.08.1662		

FRANSE ORATORIANEN

Philippus VERNIMMEN	25.10.1662	21.11.1662	+ 03.08.1666
Joannes-Baptista JANSSENS ELINGA		21.12.1666	werd hoofd van de monialen van St.-Elisabeth te Brussel en overste van het oratorium aldaar.
Dominicus GALLE		04.06.1684	pastoor van Westkapelle (31.07.1687).
Guilielmus WILLEMANS		05.08.1687	+ juli 1718
liet zich vanaf 07.07.1717 bijstaan door deservitor Carolus Ernestus VANDEN CRUYCE			
Carolus Ernestus VANDEN CRUYCE		04.08.1718	+ 07.12.1732

Naam	deservitor	pastoor	einde
Josephus DE DAUW		26.01.1733	+ 04.08.1741
LOYENS kapelaan	05.08.1741		
Ludovicus BOSCH		04.09.1741	deed hetzelfde jaar vrijwillig afstand.
Joannes-Baptista SARTON		25.10.1741	+ 30.01.1748
Thomas BRYAN kapelaan	31.01.1748		
Emmanuel DE CAMBA		17.05.1748	+ 22.07.1763
Philippus DE ROY kapelaan	22.07.1763		
Philippus VERHAGEN		16.11.1763	+ 05.07.1793
Carolus MAERTENS		10.08.1793	vluchtte in juni 1794
Jacobus BAUWENS kapelaan	14.06.1794		
Joannes-Baptista STEVENS kapelaan.	14.03.1801		

-
1. Bron: J. MERTENS, De Zwarte Zusters en de waag te Oostende, in Gedenkboek Michiel Mispelon, Kortemark-Handzame, 1982, p. 369.
Er bestaan ook cijfers voor de jaren 1706-1721, maar enkel betreffende de opbrengst van het meetrecht op de kaai. We hebben ze dan ook in deze bijlage niet opgenomen.
 2. Het gaat hier om wat in het klooster zelf gewogen werd. Volgens de overeenkomst van 1645 was de opbrengst hiervan volledig voor het klooster.
 3. Ook dit kwam volledig aan de zusters toe.
 4. Daarvan moest 1/4 aan het militair hospitaal -sinds 1735 aan de armen- afgestaan worden.
 5. De opbrengst van het recht van meten van kolen voor 1775 is hierin inbegrepen.

JAAR	recht van de graan- markt, groenten- en botermarkt, van bos- kolen en stadsmark-	recht van het waag- huis van wat gewo- gen wordt boven de 10 last ⁽²⁾	recht van het meten van ko- len op de kaai ⁽³⁾	recht van het klooster van meten en wegen op de kaai ⁽⁴⁾	totaal van de de rechten ten voordele van het klooster
1771	187- 2- 3	185-16- 3	52- 1- 3	465- 2- 3	890- 2- 0
1772	221- 5- 3	158-12- 9	78- 4- 6	460-12- 0	918-15- 6
1773	151- 3- 9	170- 5- 9	70- 0- 0	382- 2- 6	773-12- 0
1774	159- 8- 3	174-18- 3	90- 0- 0	340- 2- 6	764- 9- 0
1775	220-19- 3	150- 2- 9	0- 0- 0	337- 3- 6 ⁽⁵⁾	708- 5- 6
1776	209- 5- 9	171-14- 6	93-15- 9	775- 4- 6	1250- 0- 6
1777	233-16- 3	174- 1- 6	81- 4- 6	806-11- 3	1295-13- 6
1778	208- 4- 9	168-17- 3	75-14- 0	743- 9- 0	1206- 5- 6
1779	242-14- 7	202- 3- 4	95- 1- 6	827- 7- 9	1403- 7- 0
1780	263-13- 9	274-10- 7	101- 7- 6	812-10- 6	1451-19- 4

Zeer Eerw. Heer

Van over menigvuldige jaren is hier het gebruyk dat soo by ons als by de Eerw. Paters Capucinen aan alle penitenten sonder distinctie van persoonen een briefkens als het ingesloten (2) in den tyd van Paschen gegeven word, die een weke, twee oft dry naer Beloken-Paeschen van den heer Pastor en dry andere bigtvaders ider in syn wyke afgehaeld werden in alle huysen, kamers oft wooningen sonder uytname van eenige persoonen selfs van den eersten rang, die sonder tegenseg van een ider met respect gegeven wurden, wanneer die geen briefken hadden, oft het gebod der h. kerke versuymt hadden, opgeteekent wurden en in vrintschap vermaend en aengelokt wurden tot volbrengen van hunne pligt.

Dit is altyd soo gepleegt geweest tot dat sedert 8 of 10 jaren hier pensionaris deser stede geweest is sekeren heer De Wulf, nu secretaris (soo ik meyne) der stad Gend, die weinig religie hebbende in verscheyde geselschappen met groot naerdeel der geestelyke spreker (2) spotte soo met die de welcke in den paeschtyd in de bigstoelen briefkens ontfangen, oft die achter paeschen aen den pastor en andere priesters ter hand stelden, seggende selfs zulcks te wesen tegen de plakaten der Majestyd etc... Waer door geschiet is, dat veele persoonen van rang, nogtans als dan niet zynde van het magistraet oft geen briefkens in der bigtstoel wilden ontfangen vande eerw. Paters Capucinen, oft die aen de priesters, die ophaelende, weygerde te geven met veel versmadelyke woorden, onder welke dry a vier persoonen my seer wel bekent aan d'heer Cosyn hier woonende, den ingank van hun huys tot dien euynde weygerde, ende smadelyk verboden, waerom hy inde volgende jaeren genoodtsaecht was de huysen van dusdaenge voorby te gaen, het gene van de gebueren, zynde van minder qualiteyd, aensien wird als voor exceptie van persoonen. Het selve is ook daer naer gebeurt aen enen anderen priester, die de sagtmoedigheyd vergetende, de onbeleefde onthalinge, niet sonder verergernisse, beantwoorde met onbetaemelyke heftigheyd en spytige woorden.

Andere abusen wete ik verschyde ryse gebeurt te zyn selfs in myne wyke van dry a vier persoonen van slegt volk en gedrag die verschyde rysen het gebod der kerke van bichten en communiceren versuymen, en nogtans alle jaeren my een briefken ter hand stellen die sy wesen te bekomen, soo geseyd word, van andere persoonen van de selve soorte, hetsy door het misbruyk van het sacrament van penitentie twee oft 3 mael by onbekende bigtvaders af te perschen, hetsy met die te stelen uyt de kerkboeken in sommige huysenen die voor eenen schellink verkoopen. Eens wird my van eenen ondeugenden met veele lasteringe geseyd dat hy niet wilde te bigten gaen, doet war gy kont, seyde hy, als ik verdomt gaen, gy zult voor my niet branden, die wynige weken daer naer in zee verdronken is.

Andere abusen voorbygaende, segge eyndelyk dat my onbekent was het versoen van de heeren van het magistraet aen syne Doorl. Hoogweerdigheyd door onsen heer deken tot het achterlaeten der briefkens ten tyde van paeschen, hebbe daerover gesproken den heer Hoys voorschepen, die my segt, dat het magistraet zulks geerne zoude hebbenom dat de priesters van sommige van rang int halen der briefkens niet zouden geaffranteert worden, ten 2 omdat onder die laeten

1. AE, B LXXV, ts. 205v-206r.

We danken kanunnik B. Janssens de Bisthoven doe ons behulpzaam was bij het oplossen van enkele paleografische problemen.

2. Betekenis is onduidelijk.

hooren selfs briefkens te zullen doen naardrukken, ten 3 dat veele hier inwoonders zyn van andere steden daer soo het gebruyk niet is, en daer tegen murmeren, ten 4 dat veele huysen bewoont worden van gereformeerde, en de roomsche met hun woonende, uytgryten en bespotten, als de briefkens van de priesters in hun wyke gevraagd worden.

Ik gaeb hier buyten hetgene U.E. Eerw. my gelieve te vragen, meyne niet te misdoen met wat meerder verbrydinge in dese saeke te geven. Ondertusschen zal syne Doorl. Hooghw. gelieve in aendagt te nemen dat in den tyd van paeschen de h. communie alleen word gegeven door den heer sacrista (1) die nouwkeurig vigileert op de persoonen die door ons hem worden gegeven en ons suspect zyn als ook die op andere jaren aen hun pligten gemanqueert hebben, die nu en dan in vrindschap vermaend en aengelokt worden tot volbrengen van hun obligatie. Tis grootelijks te beklagen dat onder die dry van het Magistraet suspect zyn, den heer balju, het hoofd van dat corpus en den pensionaris Den Steert zyn voor heel de stad bekend voor twee vuylsakken, dese hebben na al eenige jaeren den paeschen niet gehouden, nogtans geven jaerelyks hun briefken, daer ik seker wete dat sy in dese stad geen bigtvader te bigten gaen, daer is voor dese geen vermaeninge van kragt tot waere bekeeringe ten zy de gratie van den Almogenden hun harte beweegt. Syn Hooghw. als opperherder mag en moet dit weten ten eynde hy door syn groot gesag en authorityd mogelyks zal uytwerken dat men van sulke monsters soude verlost worden.

Hebbe d'eere Zyne Hooghw. uyt der herten te groeten bineffers U.E. Eerw. met den wensch van den h. tyd, die met alle veneraste (2) onderteekene.

Zeer Eerw. Heer

U.E. oodmoedigsten dienaer
P. De Roy, vicepast.

Oostende, den 13 febr. 1785.

P.S. De voornaemste rede hier boven vergeten is dat de heeren vant magistraet verwagten dat in dese conjutture van tyd eenige libertinen ten hove sig zoude beklagen aloft den pastoor en andere priesters hun wilde pramen tot de bigte welke confusie sy niet geerne soude sien.

-
1. Het is niet bekend wie op dat ogenblik koster was.
 2. Betekenis is onduidelijk.

*Gloria Patri,
& Filio & Spi-
ritui Sancto.
Sicut erat in
principio &
nunc & semper,
& in secula
seculorum.
Amen.*

Glorie zy den
Vader, en den
Zoon, en den
H. Geest.
Gelyk het was
in den beginne,
en nu, en altyd,
en inder eeu-
wen der eeu-
wigheden. Am.

ACT VAN ONFANGENIS

In het Aerts-Broederschap der alderheyligste DRYVULDIGHEID van de Verlossinge
der gevangene Slaven, wettelyk ingestelt door den hoogw. Heer

NICOLAES DE HAUDION, Bisschop van Brugge,

*In de Parochiale Kerke van de HH. Petrus en Paulus,
tot Oostende, op den 22 Mey 1644.*

IN DEN NAEM VAN DE ALDERHEYLIGSTE DRYVULDIGHEID.

Aen den godvruchtigen Persoon,

SALUTT:

Bemerken de goeden iever, die wy versiet u te dryven tot vermeerderinge van de
glorie van de ALDERHEYLIGSTE DRYVULDIGHEID, en werken van Bermhertigheyd,
tot Verlossinge van de gevangene Christene Slaven: zoo is 't, dat wy, steunende op het be-
trouwen in Gods Bermhertigheyd, agtervolgens de autoriteyt en meening van den
H. Apostolyken Stoel van Roomen, ontfangen u, en laeten u inkomen in de Gemeenschap
van ons Aerts-Broederschap van de alderheyligste Dryvuldigheyd, tot Verlossinge van de gevan-
gene Christene Slaven, en ook in de mededeeling van alle Gratie, Privilegien, Allaeten
en geestelyke Goederen van den H. Stoel van Roomen gegeven aen het voorzyd Aerts-
Broederschap en Ordre van de alderheyligste Dryvuldigheyd, door Godt ingestelt in het jaer 1198
den 28 January. Alles bevestigt door 48 Pauzen, tot INNOCENTIUS den XI, op dat gy in
het leven en in de dood moogt wezen in de bewaeris van Godt, en de gelukkige Heyl-
ligen; ontfangende hier tegenwoordiglyk vermeerdering van Gratie, en hier namaels het
eeuwig leven. In den Naem des Vaders, en des Zoons, en des H. Geest. Amen.

Gegeven tot Oostende den

By last en bezondere commissie van de Oversten van het voorzyde Ordre der alderheyl-
ligste DRYVULDIGHEID.

Regelen en Ondertwys van het gene men moet onderhouden in dit
H. AERTS-BROEDERSCHAP.

LAet uwen Naem opschryven in den Boek van het Aerts-Broederschap.

I I.

Ontfangt een gewyd Schapulierken van witte wolle, geteeckent met een Kruys van blauw
en rood.

I I I.

Geeft naer uw vermogen en devotie eene aelmoesse, die ten minsten jaerlyks vernieu-
wende, tot Verlossinge van de gevangene Slaven.

Leest dagelyks zes maal *Pater noster*, met het Versken *Gloria Patri, &c.* en zes-maal *Ave*
Maria, ook met het Versken *Gloria Patri, &c.* tot verheffinge van onze Moeder de H. Kerke,
uytroeying der Ketteryen, en cendragtighedy der Christene Prinzen, &c.

NOTA: De Regelen en verbindt niemant op de minste zonde; dan die de zelve veronagt-
zaemt, verliest de verdiensten van dien dag.

Tot BRUGGE, by J. VAN PRAET en ZOON, Drukker der Stad en Lande van den Vryen.

WERKING GEDURENDE HET JAAR 1991.

- .01.1991: uitgifte Roepsteen 132.
 - 05.01.1991: driekoningenfeest.
 - 17.01.1991: Causerie: "De Duitse kustverdediging in en rond Bredene 1914-1918" door de heer Alex Deseyne.
 - 02.02.1991: Ter Cuere feest
Uitreiking Zilveren tent.
 - 01.03.1991: uitgifte Roepsteen 133.
 - 25.03.1991: Algemene statutaire vergadering.
 - 20.04.1991: Studiereis naar Orval.
 - 01.05.1991: Uitgifte Roepsteen 134.
 - 24.05.1991: 25 jaar Ter Cuere: officiële ontvangst op het gemeentehuis en opening van de tentoonstelling "Militaire Uniformen".
 - 25.05.1991: 25 jaar Ter Cuere met een academische zitting, huldiging van de personen die 25 jaar lid zijn, onthulling gedenkplaat en opening nieuwe tentoonstellingsruimte "Bredene". Familiale voetzoektocht en optreden van Will Ferdi.
 - 26.05.1991: 25 jaar Ter Cuere met aperitiefconcert Gemeentelijke harmonie, feest-barbecue, optreden van de volksdansgroep "De Zeepaardjes", jokkebrok, kunst- en hobbymarkt en een heemkundige tentoonstelling met o.a; de Romeinse vazen en Castor-bekers, Bredens aardewerk.
 - .05.1991: uitgifte Jaarboek 1990 en lidkaart "Bredens Aardewerk".
25 jaar Ter Cuere door G. Desopper
Lidkaarten Ter Cuere.
De sprotfabrieken van Bredene door Honoré Van Wallegghem.
De Romeinse castor-bekers van Bredene door Prof. Hugo Thoen.
Gebeurtenissen in de visserij gedurende 1945 door L. Vande Castele
De concessie van de aanleg van de vuurtorenwijk, deel 3 en 4
door Daniel Dewulf.
De Concordia, van familiepension tot opvangtehuis door Jos Francier
Het hakenkruis door Christian Stubbe.
 - 01.07.1991: uitgifte Roepsteen 135.
 - 06.07.1991: officiële opening zomertentoonstelling.
 - 06.07.1991 tot 11.08.1991: Zomertentoonstelling:
- 15 jaar opgravingen in West-Vlaanderen.
- Romeins Bredene.
Geleide bezoeken waren voorzien op voorafbepaalde data.
 - 28.07.1991: optreden van de Gemeentelijke Harmonie op het erf van ons heem.
 - 01.09.1991: optreden van de Gemeentelijke Harmonie op het erf van ons heem.
 - 01.09.1991: uitgifte Roepsteen 136.
 - 21.09.1991: dagtrip naar het streekmuseum te Zonnebeke en het Hoppemuseum.
 - 14.10.1991: vergadering toekenning "Zilveren Tent"
 - 26.10.1991: geleid bezoek aan het nieuw gemeentehuis te Bredene.
 - 01.11.1991: uitgifte Roepsteen 137.
 - 14.11.1991: Voordracht met dia's over "De Vlaamse Havens in de Middeleeuwen" door J. Termote.
- wekelijks openstellen van het HEEM, BIBLIOTHEEK en MUSEUM.
 - dagelijks openstellen van het Heem van Pasen tot september
 - openstellen van het museum voor school- en groepsbezoeken op aanvraag.
 - Er werden 12 bestuursvergaderingen gehouden gedurende het jaar.
 - Er werden zes vergaderingen gehouden door de werkgroep "Roepsteen".

Aantal bezoekers die het Heem en museum bezocht hebben en het gastenboek getekend: 9169 personen (periode 1 januari tot 30 november 1991).

HEEMKRING TER CUERE.

BEHEERRAAD.

Hoofdman: Noël BELPAEME
Onderhoofdman: Willy CATRYSSE
Secretaris: Roland VANSTEENKISTE
Penningmeester: Christiane BOLLENBERG.

BEHEERDERS:

Georges DESOPPER.
Willy DEVRIENDT.
Raoul EECKHOUT.
Romain MEEZE.
Henriette TERRIJN.
Louis VANDE CASTEELE.
Roland VERSLUYS.
Eugeen WEYNEN.
Jan WILLAERT.

MEDEWERKERS BEHEERRAAD.

Lucien BOEY
Jean Marie CUYPERS
Jeanine Damman
Gerard DEFEVER
Gilbert PITTERY

BEHEERDERS VAN AMBTSWEGE

Willy VANHOOREN, burgemeester
Roger BEECKAERT, 1e schepen.
Willy VERSLUYS, 2e schepen.
Jacky MAES, 3e schepen.
Roger OPSTAELE, 4e schepen.
Erwin FEYS, 5e schepen.

ERELEDEN:

Daniël FARAZIJN.
Raoul EECKHOUT.
Julia DEFEVER.

MEDEDELINGSBLAD: ROEPSTEEN

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
ACKAERT WALTER	KONINGSLAAN 11	2340 BEERSE
ADAM MICHEL	KWARTELSTRAAT 2	8450 BREDENE
AELBRECHT WILFRIED	ZWALUWSTRAAT 69	8400 OOSTENDE
ASPESLAGH CHARLES	DUINENSTRAAT 25	8450 BREDENE
ASPESLAGH E	BREENDONKLAAN 2	8450 BREDENE
ASPESLAGH L.A.	JOZEF II STRAAT 25	8400 OOSTENDE
BAELS EDUARD	WARSCHAUSTRAAT 12 b8	8400 OOSTENDE
BAERT LUC	MOLENSTRAAT 54	8370 BLANKENBERGE
BAES ERIC	SLUIZENSTRAAT 84	8450 BREDENE
BAILLIERE HECTOR	A.RODENBACHSTRAAT 8	8400 OOSTENDE
BAILLIERE SIMON	KASTANJELAAN 37	8400 OOSTENDE
BAKKER ADOLF	ROGIERLAAN 69	8400 OOSTENDE
BALLIERE HENRI	LEOPOLD I PLEIN 9	8400 OOSTENDE
BARBAIX LOUIS	LAGRAVIERESTRAAT 43	8450 BREDENE
BARE LESLIE	FR. VINCKELAAN 36	8450 BREDENE
BAUWENS GERRIT	NIEUWSTRAAT 88	8450 BREDENE
BEAUMONT GASTON	H.SERRUYSLAAN 42 b7	8400 OOSTENDE
BEAUPREZ ROLAND	FRANKRIJKLAAN 10	8450 BREDENE
BECQUART FREDDY	SLUISVLIETLAAN 82	8450 BREDENE
BEECKAERT ROGER	SLUISVLIETLAAN 108	8450 BREDENE
BEIRENS DIRK	FLORALAAN 7	8400 OOSTENDE
BEIRENS JEAN PIERRE	DUINENSTRAAT 359	8450 BREDENE
BELLIGH RENE	KAPELLESTRAAT 125	8450 BREDENE
BELPAEME NOEL	BRUGGESTRAAT 408	8480 BEKEGEM
BELPAEME REGINALD	VISSERSTRAAT 8	8450 BREDENE
BEUN GERMAIN	STEENOVENSTRAAT 13	8450 BREDENE
BEYEN AUGUST	ST.RIQUIERSTRAAT 12	8450 BREDENE
BILLIAU GEORGES	A.LIEBAERTSTRAAT 64	8400 OOSTENDE
BILLIAU LEO	G.GEZELLESTRAAT 37	8450 BREDENE
BILLIET GERMAIN	DUINENSTRAAT 86	8400 OOSTENDE
BLOMMAERT LILIANE	PESCATORSTRAAT 32	8450 BREDENE
BLOMME A mevr	STRANDLAAN 2	8450 BREDENE
BLOMME FERDINAND	IRISSTRAAT 12	8400 OOSTENDE
BLOMME RAYMOND	ORCHIDEELAAN 24	8400 OOSTENDE
BOEY JACQUELINE	DUINENSTRAAT 44	8450 BREDENE
BOEY LUCIEN	ZANDSTRAAT 31	8450 BREDENE
BOEY NOEL	BOSDUIVENLAAN 38	8450 BREDENE
BOLLE GILBERTE	NUKKERSTRAAT 84	8450 BREDENE
BOLLENBERG ALBERT	BRUGSE STEENWEG 1	8450 BREDENE
BOLLENBERG CHRIST	HOEFIJZERLAAN 6	8450 BREDENE
BOLLENBERGHE SIMONNE	BRABANTSTRAAT 2 b 22	8400 OOSTENDE
BONNEZ GUIDO	FR.ORBANSTRAAT 19	8400 OOSTENDE
BOONE FERNAND	VAN STEENESTRAAT 31	8310 ASSEBROEK
BORGHs BALDER	KEERWEG 33	8450 BREDENE
BORIES LEON	BREENDONKLAAN 7	8450 BREDENE
BORREY RAYMOND	STUIVERSTRAAT 379	8400 OOSTENDE
BOSSAER RAYMOND	BATTERIJSTRAAT 40	8420 DE HAAN
BOUCQUEZ ROLAND	DRIFTWEG 59	8450 BREDENE
BOUDENGEN JEAN	SLUISVLIETLAAN 68	8450 BREDENE
BOUWENS MARTINE	KAPELLESTRAAT 79	8450 BREDENE
BOUWENS MARTINE	KAPELLESTRAAT 79	8450 BREDENE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
BRACKX RENE	SLUISVLIETLAAN 73	8450 BREDENE
BRANDTS ALICE	KEERWEG 51	8450 BREDENE
BRAUWERS FERNAND	GENTSTRAAT 46	8450 BREDENE
BREEMERSCH MARTIN	KAPELLESTRAAT 269	8450 BREDENE
BROUCKAERT WALTER	ST.RIQUIERSTRAAT 19	8450 BREDENE
BROUCKE AIME	VELDSTRAAT 38	8450 BREDENE
BROUCKE HENRI	LAGRAVIERESTRAAT 6	8450 BREDENE
BROUCKE LEON	LEFFINGESTRAAT 133	8400 OOSTENDE
BROUCKE THEODOOR	P.BREUGHELSTRAAT 1	8450 BREDENE
BRUYNEEL ROGER	BRUSSELSTRAAT 14	8450 BREDENE
BRUYNINCKX FREDDY	PARKLAAN 49	8450 BREDENE
BRYSE JOHAN	ST.STREUVELSLAAN 20	8421 VLISSEGEM
BULCKE WILLIAM	BENEDIKTIJNERSTR. 3	8450 BREDENE
BUSSCHAERT REDGY	SLUISVLIETLAAN 52	8450 BREDENE
CAESTECKER HUBERT	PR.STEPHANIEPLEIN 37/3	8400 OOSTENDE
CAESTECKER SYLVAIN	MOLENSTRAAT 81	8450 BREDENE
CAFMEYER MADELEINE	VAARTSTRAAT 33	8450 BREDENE
CALCOEN MARCEL	VERENIGINGSTRAAT 12	8400 OOSTENDE
CAMERLINCK IGNACE	KAAISTRAAT 3 b3	8400 OOSTENDE
CAMPE AUGUST	ZANDSTRAAT 63	8450 BREDENE
CARDON ROMAIN	BREENDONKLAAN 37	8450 BREDENE
CARETTE ELIE	BREUGHELPARK 8 BUS41	1731 ZELLIK
CASIER OSCAR	ASTRIDLAAN 29	8450 BREDENE
CATTEEUW MARC	MEEUWENLAAN 6	8450 BREDENE
CATTELLION ROBERT	WESTKERKSESTRAAT 44	8460 OUDENBURG
CATTRYSSE WILLY	F.VINCKELAAN 106	8450 BREDENE
CHRISTIAEN GILBERTE	VREDESTRAAT 19 C	8400 OOSTENDE
CHRISTIAEN M.R.	DE S. DE NAEYERLAAN 80	8400 OOSTENDE
CLAEYS DENISE	SLIJPESTEENWEG 61	8430 MIDDELKERKE
CLAEYS DRIES	BOUWMEESTERSTRAAT 2	8400 OOSTENDE
CLAEYS GERARD	STATIONSTRAAT 25	8420 DE HAAN
CLAEYS JOHAN	BRUGSE STEENWEG 59	8450 BREDENE
CLAEYS LEON	GENTSTRAAT 48	8450 BREDENE
CLICTEUR OMER	DRIFTWEG 85	8450 BREDENE
COCKAERT J.P.	MONIKKENSTRAAT 12	8450 BREDENE
COELUS ROBERT	VISSERSTRAAT 9	8420 DE HAAN
COENYE JOSEPH	ALBERT I WAND.77 b2	8400 OOSTENDE
COLLEMAN RONALD	STEENOVENSTRAAT 22	8450 BREDENE
COLPAERT ALICE	SLUIZENSTRAAT 3	8450 BREDENE
COLPAERT MAURICE	KAPELLESTRAAT 33	8450 BREDENE
COLPAERT ROBERT	ZANDSTRAAT 101	8450 BREDENE
COLPAERT WILLY	ZUIDOOSTWIJK 12	8450 BREDENE
COLSOUL M.J.	ZANDHEUVEL 4 bus E4	8450 BREDENE
COOL AMEDE	NUKKERSTRAAT 63	8450 BREDENE
COOLS GERMAINE	KOERSLAAN 32	8450 BREDENE
CORNETTE CLEMENCE	DRIFTWEG 63	8450 BREDENE
CORNILLIE GUILLAUME	BLAUWKASTEELSTRAAT 56	8400 OOSTENDE
CORVELEYN ROGER	BUITENPAD 2	8400 OOSTENDE
COULIER LEO	LOODSENSTRAAT 18	8400 OOSTENDE
CROMBEZ DEROUS	H VAN BLAERESTRAAT 5	8450 BREDENE
CRUCIFIX ANDRE	BREENDONKLAAN 39	8450 BREDENE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
CRUCKE GERARD	BLOEMENLAAN 8	8450 BREDENE
CUYPERS J.M.	OOSTSTRAAT 67	8400 OOSTENDE
D'HULST ROGER	DERBYLAAN 13	8450 BREDENE
DAMMAN ALBERT	FAZANTENLAAN 8	8450 BREDENE
DAMMAN EDDY	BREENDONKLAAN 53	8450 BREDENE
DANGEZ HENRI	VOORHAVENLAAN 80	8400 OOSTENDE
DANNEELS GEORGES	DERBYLAAN 44	8450 BREDENE
DAVID GUSTAAF	BREENDONKLAAN 22	8450 BREDENE
DAVID LUCIEN	NUKKERWIJKSTRAAT 6	8450 BREDENE
DAVID MARCEL	PARKLAAN 16	8450 BREDENE
DAVID RAYMOND	PR.ELISABETHLAAN 51	8450 BREDENE
DE BETHUNE E.	KASTEELDREEF 10	8510 MARKE-KORTRIJK
DE BOECK LOUIS	ARMSTRAAT 12	1980 ZEMST
DE CEUNINCK DANNY	ETTELGEMSESTRAAT 46	8460 OUDENBURG
DE COCK SUZY	JOZEF 2 STRAAT 44	8400 OOSTENDE
DE GRIJSE ANDRIES	PERZIKENLAAN 28	8400 OOSTENDE
DE JONCKHEERE RENE	DRIFTWEG 199	8450 BREDENE
DE KEYSER WILLY	VREDESTRAAT 41	8450 BREDENE
DE LILLE GEORGES	E.FEYSPLEIN 15 bus 116	8400 OOSTENDE
DE MAN JO	SCHAARSTRAAT 50	8000 BRUGGE
DE MOL JEAN	FRANKRIJKLAAN 9	8450 BREDENE
DE PONTHEU KOENRAAD	EGEMSTRAAT 56	9420 ERPE-MERE
DE PUTTER mevr	MEEUWENLAAN 15	8450 BREDENE
DE ROO GILBERT	NUKKERSTRAAT 25	8450 BREDENE
DE ROOSE mevrouw	ALBERT1WANDELING 37 b4	8400 OOSTENDE
DE ROOY GUSTAAF	GOLFSTRAAT 64	8450 BREDENE
DE ROOY RENE	SLUISVLIETLAAN 96	8450 BREDENE
DE SMET VALERE	BELLEVUESTRAAT 13	9050 LEDEBERG
DEBAILLIE CAMIEL	FRANKRIJKLAAN 3	8450 BREDENE
DEBAILLIE WILLY	MONIKKENSTRAAT 17	8450 BREDENE
DEBEEN HENRI	POLDERSTRAAT 171	8450 BREDENE
DEBEEN-INGELBRECHT	ZANDHEUVEL 1F12	8450 BREDENE
DEBEUCKELAERE RUDY	DUINENSTRAAT 311	8450 BREDENE
DEBLAUWE RAOUL	POLDERSTRAAT 69	8450 BREDENE
DEBROCK ALFRED	RIETSTRAAT 27	8400 OOSTENDE
DEBROCK GERARD	GELIJKHEIDSTRAAT 142A	8400 OOSTENDE
DEBRUYNE ANDRE	STAESSENSTRAAT 2	8450 BREDENE
DEBRUYNE LUC	TABORALAAN 30	8400 OOSTENDE
DEBRUYNE OSCAR	SLUIZENSTRAAT 238	8450 BREDENE
DEBRUYNE VALERE	J.BESAGESTRAAT 57	8400 OOSTENDE
DECKERS YVES	ANTWERPENSTRAAT 42	8450 BREDENE
DECLERCK ANDRE	JOOS D.T.BEERSTL. 22	8450 BREDENE
DECLERCK MAURICE	OOSTSTRAAT 44	8400 OOSTENDE
DECLERCK PATRIEK	DORPSTRAAT 54	8432 LEFFINGE
DECLERCQ DANIEL	VIOLIERENLAAN 49	8400 OOSTENDE
DECLERCQ J.P.	PAUWHOF LAAN 32	8450 BREDENE
DECLOEDT MAURICE	PR.KARELLAAN 6	8450 BREDENE
DECOCK PAUL	JOZEF 2 STRAAT 44	8400 OOSTENDE
DECOSTER FRANK	RUITERLAAN 18	8450 BREDENE
DECROOS STEFAAN	PARKLAAN 1	8450 BREDENE
DEFEVER ANTHIERENS G	PR.ELISABETHLAAN 44 b.2	8450 BREDENE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
DEFEVER CYRIEL	DUINENSTRAAT 171	8450 BREDENE
DEFEVER JULIA	ROZENLAAN 21	8450 BREDENE
DEFEVER ROBERT	PR.ELISABETHLAAN 45	8450 BREDENE
DEFEVER-DECUYPER	TENNISLAAN 8	8620 NIEUWPOORT
DEFURNE JAN	PARKLAAN 8	8450 BREDENE
DEGEEST GASTON	PAUWHOF LAAN 35	8450 BREDENE
DEGOE WILLY	FAZANTENLAAN 4	8450 BREDENE
DEGROOTE J.P.	BARON RUZETTELAAN 78 bA22	8320 BRUGGE 4
DEKETELAERE H.	MADRIDSTRAAT 2 Bus 11	8400 OOSTENDE
DEKETELAERE mevr	RUE DE VISE 34	4607 DALHEM
DEKEYSER-DECOO	KAPELLESTRAAT 155	8450 BREDENE
DEKEYSER-DEWAELE	DUINENSTRAAT 33	8450 BREDENE
DEKNUYDT RAYMOND	DRUIVENLAAN 23	8400 OOSTENDE
DELAERE ERIC	BRUGSE STEENWEG 57	8450 BREDENE
DELANGHE GILBERT	KAPELLESTRAAT 119	8450 BREDENE
DELEENHEER MARC	MOLENSTRAAT 22	8450 BREDENE
DELEERSNIJDER MARC	MOLENSTRAAT 40	8450 BREDENE
DELEU REDGY	POPULIERENLAAN 76	8450 BREDENE
DELORGE ROLAND	TABORALAAN 244	8400 OOSTENDE
DEL RUE GEORGES	STAESSENSTRAAT 25	8450 BREDENE
DEMAEGDT ROBERT	KIEVITSTRAAT 17	8400 OOSTENDE
DEMEERE HENRI	DRIFTWEG 135	8450 BREDENE
DEMUYNCK GERMAIN	BEDEVAARTSTRAAT 3	8450 BREDENE
DENDOOVEN-PYRA J.P.	HAUTEMSTRAAT 1	3320 HOEGAARDEN
DENECKER FRANS	PR.ALBERTLAAN 87	8400 OOSTENDE
DEPECKER DIRK	ZANDVOORDEDORPSTRAAT 80	8400 OOSTENDE
DEPLANCKE LUC	ROGGESTRAAT 2	8460 OUDENBURG
DEPOTTER-PYCK JACKY	DUINHEMLAAN 9A	8450 BREDENE
DEPREZ FERNAND	AZALEALAAN 10	8400 OOSTENDE
DEPUYDT ROGER	DUINENSTRAAT 335	8450 BREDENE
DERINCK URBAIN	KAPELLESTRAAT 7	8450 BREDENE
DEROY JEAN	DUINENSTRAAT 268	8450 BREDENE
DERUDDER ROGER	F.PROVOOSTPLEIN 7	8450 BREDENE
DERYNCK ALICIA	NOORDEDESTRAAT 72	8450 BREDENE
DERYNCK-WELLECOMME	NUKKERWIJKSTRAAT 30	8450 BREDENE
DESCHACHT DANIEL	LOTUSLAAN 19	8400 OOSTENDE
DESCHACHT GUSTAAF	LARIKSENLAAN 14	8400 OOSTENDE
DESCHACHT JACKIE	SLUIZENSTRAAT 248	8450 BREDENE
DESCHACHT JULIEN	V.D.SCHRAEGENSTR.10	8450 BREDENE
DESCHAPPER EUGEN	MARIAKERKELAAN 8	8400 OOSTENDE
DESCHAPPER JAN	GELIJKHEIDSTRAAT 56	8400 OOSTENDE
DESMEDT ALBERT	KERKSTRAAT 17	8470 GISTEL
DESMET FRANCIS	GEN LEMANLAAN 151	8310 ASSEBROEK
DESMET-RAES FIRMIN	WERKSTRAAT 42	9000 GENT
DESOPPER GEORGES	H.VANBLAERESTRAAT 9	8450 BREDENE
DESOPPER HUGO	KERAMIEKSTRAAT 3	8400 OOSTENDE
DEUSS JEANNE	VELDSTRAAT 42	8200 BRUGGE
DEVENT GEORGES	GR.D'URSELLAAN 12-13	8301 KNOKKE HEIST
DEVISCH LUC	H.HARTLAAN 15	8400 OOSTENDE
DEVOS ANDRE	K.ASTRIDLAAN 18	8450 BREDENE
DEVOS FERNAND	RUITERLAAN 8	8450 BREDENE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
DEVOS GILBERT	DANCKAERTSTRAAT 8	8450 BREDENE
DEVOS J.P.	KLAPROZENLAAN 9	8450 BREDENE
DEVRIENDT WILLY	BRUGSE STEENWEG 53	8450 BREDENE
DEVRIESE MARIE-L	BUURTSPOORWEGSTRAAT 47	8450 BREDENE
DEWEVER ERIC	DORPSTRAAT 46	8450 BREDENE
DEWILDE GUSTAAF	PRINS LEOPOLDLEI 32	2640 MORTSEL
DEWULF DANIEL	KOERSLAAN 61	8450 BREDENE
DEWULF GEORGES	P.G.DEFEVERSTR 1c	8450 BREDENE
DILLEN RAYMOND	PONTONSTRAAT 14	8400 OOSTENDE
DIRICKX KAMIEL	TABORALAAN 182	8400 OOSTENDE
DOENS MARIE LOUISE	NOORDZEESTRAAT 8	8450 BREDENE
DOOMS ROGER	MOLENSTRAAT 17	8450 BREDENE
DOUVERE ETIENNE	BREDENSESTEENWEG 4	8400 OOSTENDE
DRESEN JAN	RODE KRUISSTRAAT 4	8400 OOSTENDE
DRIESSEN ALBERT	WEZELLAAN 9	8400 OOSTENDE
DUBOIS RENE	NIEUWSTRAAT 60	8450 BREDENE
DUBUY ANDRE	GROENE DIJKSTR. 109	8450 BREDENE
DUBUY PIETER	ZIJDELING 16	8450 BREDENE
DUCHATEAU FRANCOIS	LEFFINGESTRAAT 56,bus 3	8400 OOSTENDE
DUFLOU BERNARD	OUD VliegVeld 63	8400 OOSTENDE
DUFOUR MAURICE	SLUIZENSTRAAT 10	8450 BREDENE
DUMON ANDRE	ZEESTERLAAN 27	8450 BREDENE
DUMON MARIA	DRIFTWEG 1	8450 BREDENE
DUMON MICHELINE	PR.ALBERTLAAN 85	8400 OOSTENDE
ECKHOUT JAN	DRIFTWEG 57	8450 BREDENE
ECKHOUT RAOUL	WAGENMAKERSTRAAT 1	8450 BREDENE
ELEWAUT JOZEF	MARTELAARSLAAN 89	9000 GENT
ENEMAN JULES	DRIFTWEG 75	8450 BREDENE
ENEMAN LUC	H.CONCIENCELAAN 2	8450 BREDENE
EVERAERDT PIERRE	P.G.DEFEVERSTRAAT 18	8450 BREDENE
EVERAERT WILLY	DUINENSTRAAT 19	8450 BREDENE
EYLAND DANIEL	POPULIERENLAAN 14	8450 BREDENE
FAICT HERMAN	STEENOVENSTRAAT 28	8450 BREDENE
FALIZE J.P.	H.SERRUYSLAAN 78 b19	8400 OOSTENDE
FARAZYN DANIEL	11 JULISTRAAT 75	9000 GENT
FERMANS ROGER	SGT.DEBRUYNSTRAAT 45	8400 OOSTENDE
FEYS HENRI	FR.VINCKELAAN 66	8450 BREDENE
FISCHER ANDRE	HALFWEGHUIS 36	8490 JABBEKE
FISCHER CARLOS	MOLENSTRAAT 92	8450 BREDENE
FLEDERICK ANTOINE	DUINENSTRAAT 273	8450 BREDENE
FLEDERICK MARQUERETH	DORPSTRAAT 92	8450 BREDENE
FOCKEHEY ROGER	MELKERIJSTRAAT 2	8400 OOSTENDE
FRANCIER JAAK	TORHOUTSTEENWEG 509	8400 OOSTENDE
GALAND ROGER	DECOUSEMAKERSTRAAT 1/12	2050 ANTWERPEN
GELDHOF LOUIS	NUKKERSTRAAT 8	8450 BREDENE
GERIL RAYMONDA	PR.ELISABETHLAAN 44 b.4	8450 BREDENE
GERIL ROGER	PLANTENSTRAAT 22	8400 OOSTENDE
GERRIS ERIC	A.RODENBACHLAAN 9	8450 BREDENE
GERYL ANDRE	BOSDUIVENSTRAAT 12	8450 BREDENE
GERYL AUGUST	NIEUWE DOKSTRAAT 38	8400 OOSTENDE
GESELLE GUIDO	STROOBLOEMLAAN 33	8400 OOSTENDE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
GEVAERT-RO TSAERT	DUINENSTRAAT 322	8450 BREDENE
GEYSSENS ALFRED	MEEUWENLAAN 15	8450 BREDENE
GHYSEL ERIC	LAGRAVIERESTRAAT 35	8450 BREDENE
GILLIAERT ETIENNE	KAPELLESTRAAT 239	8450 BREDENE
GOMBERT LAURENT	DRIFTWEG 31	8450 BREDENE
GROENVYNCK FIRMIN	POLDERSTRAAT 21	8450 BREDENE
GROOTAERT ETIENNE	VISSERSSTRAAT 4	8450 BREDENE
GUNST LEOPOLD	KAPELLESTRAAT 105	8450 BREDENE
GUNST MARCEL	ZANDHEUVEL 1 block C b.12	8450 BREDENE
HALLEMEERSCH ANDRE	AALSTSTRAAT 10	8450 BREDENE
HALSBERGHE CAMIEL	MADELIEFJESLAAN 66	8400 OOSTENDE
HARTMANN JEAN	ELSEMHEIDELAAN 11	1652 ALSEMBERG
HELMOORTELT AUGUST	SPORTSTRAAT 18	8450 BREDENE
HELMOORTELT ROGER	DRIFTWEG 153	8450 BREDENE
HELMOORTELT-BOEY M.	ZANDSTRAAT 79	8450 BREDENE
HEMERYCK D	KERKSTRAAT 8	8450 BREDENE
HENDRICKX ALFRED	BATTERIJSTRAAT 22	8420 DE HAAN
HERRLING NADIA	PR.MARIE JOSELAAN 11	8450 BREDENE
HESCHBURG FERNAND	KEERWEG 30	8450 BREDENE
HOLLEVOET ALBERT	SLUIZENSTRAAT 117	8450 BREDENE
HOLLEVOET GASTON	ANTWERPENSTRAAT 14	8450 BREDENE
HOLLEVOET GOEDELE	WILGENLAAN 32	8400 OOSTENDE
HOSTE	MOLENSTRAAT 83	8450 BREDENE
HOSTEN ROGER	PR.ELISABETHLAAN 71	8450 BREDENE
HOSTEN WILFRIED	ST.RIQUIERSTRAAT 10	8450 BREDENE
HOSTYN BERNARD	DORPSTRAAT 32	8450 BREDENE
HOSTYN JAN	ZWALUWENSTRAAT 118	8400 OOSTENDE
HOSTYN JOSEPH	F.ORBANSTRAAT 89	8400 OOSTENDE
HOSTYN PAUL	BRUGGELAAN 12	8450 BREDENE
HUBERT GEORGES	VAN DIJCKSTRAAT 66	8400 OOSTENDE
HUBERT MICHEL	BUURTSPOORWEGSTRAAT 60	8450 BREDENE
HUBRECHTSSEN FREDDY	GERSTSTRAAT 35A	8400 OOSTENDE
HUWEL MARIA	PR.MARIE JOSELAAN 11	8450 BREDENE
HUYGEBART ANDRE	VERBONDENENLAAN 8	8450 BREDENE
HUYGEBART FRANK	DUINENSTRAAT 338	8450 BREDENE
HUYGHE EMANUEL	RODEBERGSTRAAT 25	8954 WESTOUTER
HUYGHE ROGER	ZANDHEUVEL 4 bus 19	8450 BREDENE
HUYS SYLVAIN	BENEDIKTIJNERSTRAAT 29	8450 BREDENE
INGELAERE BETSY	DUINENSTRAAT 280	8450 BREDENE
INGELBRECHT WILFRIED	K.ASTRIDLAAN 1	8450 BREDENE
IPPEL SIMON	VERENIGINGSTRAAT 161	8400 OOSTENDE
JANSSENS JUUL	WYDBOS 26	2440 GEEL
JONCKHEERE CYRIEL	NOORD EDESTRAAT 54	8450 BREDENE
JONCKHEERE GASTON	ROZENLAAN 15	8450 BREDENE
JONCKHEERE ROBERT	VELDSTRAAT 40	8450 BREDENE
JONCKHEERE ROGER	DRIFTWEG 131	8450 BREDENE
JONCKHEERE YVES	PARKLAAN 68	8450 BREDENE
JOSEPH RUDY	KEERWEG 55	8450 BREDENE
KERCKHOF KAREL	PLASSENDALE STEENWEG 4	8450 BREDENE
KERCKHOF MARCEL	K.ASTRIDLAAN 55A	8450 BREDENE
KIMPE PIERRE	6 E TTR -S4	4090 POST 10 BSD

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
KLAASSEN INGELBRECHT	KLAVERSTRAAT 37	8000 BRUGGE
KLAUSING JOSEPH	KONINGINNELAAN 34 b2	8400 OOSTENDE
KNOCKAERT CYRIEL	VREDESTRAAT 22	8450 BREDENE
KNOCKAERT CYRILLE	NOORDZEESTRAAT 30	8450 BREDENE
KYNDT OMER	GISTELSESTEENWEG 11	8460 OUDENBURG
LABIAU NORBERT	DORPSTRAAT 121	8450 BREDENE
LACOERE ANDRE	VERENIGINGSTRAAT 20	8450 BREDENE
LACOERE WILFRIED	FAZANTENLAAN 37	8450 BREDENE
LAGA LAURENT	POLDERSTRAAT 131	8450 BREDENE
LAGA ROGER	BRABANTSTRAAT 2 b.24	8400 OOSTENDE
LAGAST MAGDA	DORPSTRAAT 89	8450 BREDENE
LAGAST RAYMOND	DRIFTWEG 79	8450 BREDENE
LAGROU WILFRIED	GOLFSTRAAT 66	8450 BREDENE
LAMBERSY JOHAN	MOLENSTRAAT 18	8450 BREDENE
LAMBRECHT GUSTAAF	DR.E.MOREAUXLAAN 193 b.3	8400 OOSTENDE
LAMMAING FRED	TORHOUTSESTEENWEG 304	8400 OOSTENDE
LAMS MARIA	DUINENSTRAAT 330 b.31	8450 BREDENE
LANTSOGHT JACQUES	A.PLOVIEPLEIN 22	8450 BREDENE
LASAT WILLY	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 48	8450 BREDENE
LASAT- VERSLUYS P.	BRUSSELSTRAAT 8	8450 BREDENE
LATESTTE HUBERT	ACHT ZALIGHEDEN 2	8470 GISTEL
LATESTTE OSCAR	F.VINCKELAAN 68	8450 BREDENE
LAUWEREYNS MICHEL	KREEKSTRAAT 2	8400 OOSTENDE
LAUWEREYNS ROLAND	BUURTSPoorwegSTRAAT 91	8450 BREDENE
LEBBE LODEWIJK	PATER G.DEFEVERSTRAAT 1a	8450 BREDENE
LECLUYSE DANY	STAESSENSTRAAT 22	8450 BREDENE
LECOMTE STEFAAN	GROENENDIJKSTRAAT 9	8450 BREDENE
LEIRMAN ANDRE	TABORALAAN 130	8400 OOSTENDE
LEMS ANDRE	NUKKERWIJKSTRAAT 2	8450 BREDENE
LENS MARC	FRANKRIJKLAAN 25	8450 BREDENE
LERMYTE ALBERT	MARIAKERKELAAN 18	8400 OOSTENDE
LESCRAUWAET LEO	MOLENWALLEN 3	8200 BRUGGE
LIETARD EDWIN	WAPENPLEIN 14 bus 3	8400 OOSTENDE
LIEVENS WILLY	DORPSTRAAT 74	8450 BREDENE
LINGIER DANIEL	WAGENMAKERSTRAAT 18	8450 BREDENE
LINGIER JAAK	DORPSTRAAT 95	8450 BREDENE
LINGIER R. mevrouw	DORPSTRAAT 104	8450 BREDENE
LOMBREZ GREGOIRE	DUINENWEG 347	8430 MIDDELKERKE
LONCKE ROGER	VOORHAVENLAAN 151	8400 OOSTENDE
LOOSVELD JACQUES	L.PARETLAAN 28	8450 BREDENE
LOY ALFRED	DE RUDDERSTRAAT 2 studio6	8400 OOSTENDE
LOY WALTER	MOLENSTRAAT 9	9320 AALST
LUCA EDGARD	KAPELLESTRAAT 12	8460 OUDENBURG
LUCA ROBERT	PR.ALBERTLAAN 71	8400 OOSTENDE
LUCIDARME ALBERT	SLUISVLIETLAAN 67	8450 BREDENE
LUST DIRK	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 56	8450 BREDENE
LUST GASTON	VINGERLINGSTRAAT 17 b. 16	8400 OOSTENDE
MAENE DANIEL	MONIKENSTRAAT 18	8450 BREDENE
MAERTENS BERNARD	ST.PAULUSSTRAAT 40	8400 OOSTENDE
MAES JACKIE	DUINENSTRAAT 264	8450 BREDENE
MAHIEU M.C.	DUINENSTRAAT 123	8450 BREDENE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
MAHIEU RAYMOND	DUINENSTRAAT 186	8450 BREDENE
MAHIEU WILLY	ZANDSTRAAT 33	8450 BREDENE
MAKELBERGE JOHNNY	PR.ALBERTLAAN 13	8400 OOSTENDE
MAREST LEOPOLD	DORPSTRAAT 96	8450 BREDENE
MARLEIN WILLY	F.VINCKELAAN 97	8450 BREDENE
MASSCHELEYN ERIC	PAUWHOF LAAN 22	8450 BREDENE
MASSCHELEYN PATRICK	MOLENSTRAAT 58	8450 BREDENE
MASSENHOVE ALPHONSE	ZANDVOORDESTRAAT 58	8400 OOSTENDE
MASSENHOVE FRANCINE	KWARTELSTRAAT 15	8400 OOSTENDE
MAWET JEANINE	IJZERLAAN 7	8450 BREDENE
MECHELE JULIEN	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 38	8450 BREDENE
MEESSCHAERT HENRI	K.ASTRIDLAAN 53	8450 BREDENE
MEESSCHAERT OSCAR	LANDWEG 9	8450 BREDENE
MEEZE ROMAIN	PR.MARIE JOSELAAN 6	8450 BREDENE
MELIS ETIENNE	DUINENSTRAAT 345	8450 BREDENE
MELIS GODELIEVE	SLUISVLIETLAAN 104	8450 BREDENE
MERCIER ALICE	V.ISEGHEMLAAN 115 b.14	8400 OOSTENDE
MESTDAGH FRANS	GOLFSTRAAT 23	8450 BREDENE
MESTDAGH MARTHA	GENTSTRAAT 10	8450 BREDENE
MESTDAGH MONIQUE	KAPELLESTRAAT 71	8450 BREDENE
METDEPENNINGEN FRANK	ZUIDOOSTWIJK 8	8450 BREDENE
METSU ROLAND	ZANDSTRAAT 91	8450 BREDENE
METSU WALTER	ASTRIDLAAN 15 B	8450 BREDENE
METSU WILLY	DR.E.MOREAULAAN 263	8400 OOSTENDE
MEYERS ALFONS	SLUISVLIETLAAN 42	8450 BREDENE
MEYSMAN LOUIS	BUURTSPOORWEGSTRAAT 52	8450 BREDENE
MEYSMAN ROLAND	BUURTSPOORWEGSTRAAT 52	8450 BREDENE
MEYUS CARLOS	IJZERLAAN 2	8450 BREDENE
MINNE GERMAIN	ZANDSTRAAT 105	8450 BREDENE
MINNE MONIQUE	DORPSTRAAT 120	8450 BREDENE
MOERMAN NESTOR	A.LIEBAERTSTRAAT 60	8400 OOSTENDE
MOLLEMAN JESSIE	DUINHEMLAAN 4	8450 BREDENE
MONTENY ROLAND	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 39	8450 BREDENE
MOYAERT BERT	PLASSENDALESTEENWEG 6A	8450 BREDENE
MOYAERT GEORGES	ZARKLAAN 55	8450 BREDENE
MYNY ROSETTE	NUKKERSTRAAT 26	8450 BREDENE
NAASSENS MARCEL	TURKEYENLAAN 25	8450 BREDENE
NAESEN PIERRE	VIOLIERENLAAN 10	8450 BREDENE
NAESSENS HELENE	KEERWEG 23	8450 BREDENE
NASSEL RONNI	DUINHELMSTRAAT 8	8450 BREDENE
NEELS ERNA	EKSTERSTRAAT 3	8450 BREDENE
NEIRINCK ROBERT	DORPSTRAAT 86	8450 BREDENE
NEYT POL	DORPSTRAAT 31	8450 BREDENE
NOLLE CHRISTIAEN	XANTENER STR. 126	D 5000 KOLN 60
NOWAK MARIANUS	ZANDHEUVEL 1 b 6	8450 BREDENE
NYSSSEN JULES	DORPSTRAAT 20	8450 BREDENE
OLDERS BRUNO	SCHOOLSTRAAT 37	8400 OOSTENDE
OLIVIER ALBERT	DRIEKERKENSTRAAT 29	8501 BISSEGEM
OPSTAELE ROGER	L.PARETLAAN 24	8450 BREDENE
ORLANS RICHARD	PARELHOENSTRAAT 66	9000 GENT
OSSTYN JEANNINE	VICOGNEDIJK 26	8400 OOSTENDE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
PANCKOUCKE R	BLOEMENSTRAAT 11	8400 OOSTENDE
PATTYN WILLY	MOLENSTRAAT 60	8450 BREDENE
PIERLOOT ROLAND	ELISABETHLAAN 21	8400 OOSTENDE
PIERRE HERMAN	P. BREUGHELSTRAAT 19	8450 BREDENE
PIETERS GEORGETTE	NUKKERSTRAAT 9	8450 BREDENE
PIETERS MARTHA	STEENSTRAAT 10	8450 BREDENE
PIETERS RICHARD	GROENENDIJKSTRAAT 173	8450 BREDENE
PIETERS WILLY	L.SPILLIAERTSTRAAT 45 b3	8400 OOSTENDE
PILLE-BEUSELINCK	DUINENSTRAAT 15	8450 BREDENE
PINCKET JOSEPH	GROENENDIJKSTRAAT 149	8450 BREDENE
PITTERY GILBERT	BUURTSPoorWEGSTRAAT 87	8450 BREDENE
PLOVIE ARIANE	KRIEKESTRAAT 54	8480 ICHTEGEM
PLOVIE MARCEL	EIGEN HAARDSTRAAT 9	8400 OOSTENDE
POITIER ESTHER	GROENENDIJKSTRAAT 80	8450 BREDENE
POLLET FREDDY	DUINENSTRAAT 23	8450 BREDENE
POLLET ROLAND	P.KARELLAAN 4	8450 BREDENE
POPPE MARCEL	VAN ISEGEMLAAN 33 b.8	8400 OOSTENDE
POPPE-MESTAGH	FRANKRIJKLAAN 8	8450 BREDENE
POTTIER LIONEL	F.VINCKELAAN 37	8450 BREDENE
PRAET JOSEPH	BUURTSPoorWEGSTRAAT 58	8450 BREDENE
PRAET JOZEF	VERBONDENENLAAN 3	8450 BREDENE
PROVOOST EMIEL	P.MICHIELSLAAN 33	8400 OOSTENDE
PUYSTIENS FRANS	DERBYLAAN 1	8450 BREDENE
PYRA CAMIEL	KAPELLESTRAAT 131	8450 BREDENE
PYRA GEORGES	DORPSTRAAT 74	8450 BREDENE
PYRA GERARD	ST.AMANDSBERGSTRAAT 59	8400 OOSTENDE
PYRA RAF	RUITERLAAN 12	8450 BREDENE
QUESTIER MARCEL	ST.RIQUIERSTRAAT 11	8450 BREDENE
QUESTIER ROGER	FRANKRIJKLAAN 16	8450 BREDENE
RAES MARIA	SLUIZENSTRAAT 186	8450 BREDENE
RAES-SCHALLIER H.	PARKLAAN 20	8450 BREDENE
RAMMELAERE WILLY	DORPSTRAAT 158	8450 BREDENE
REMAUT JEANETTE	ST.FRANCISCUSSTR.55 b.6	8400 OOSTENDE
REUNBROECK RENE	VOORHAVENLAAN 171	8400 OOSTENDE
REYBROUCK MAURICE	H.ZWAENEPOELSTRAAT 5	8450 BREDENE
RIGAUX FREDDY	TER HEYDELAAN 336	2100 DEURNE
RIVIERE EMMANUEL	ST.RIQUIERSTRAAT 16	8450 BREDENE
ROMAN RICHARD	WAGENMAKERSTRAAT 6	8450 BREDENE
ROMMEL GABRIEL	WEG NAAR ZWARTBERG 195	3660 OPGLABEEK
ROOSE ROGER	STUIVERSTRAAT 290	8400 OOSTENDE
ROSSEEL GEORGES	DR.E.MOREAUXLAAN 65	8400 OOSTENDE
RO TSAERT DIRK	JOOS DE T.BEERSTLAAN 16	8450 BREDENE
RO TSAERT FREDDY	FRANKRIJKLAAN 6	8450 BREDENE
RO TSAERT RENE	DORPSTRAAT 4	8450 BREDENE
RO TSAERT THERESIA	FAZANTENLAAN 31	8450 BREDENE
ROUSSEEUW CHARLES	NOORDZEESTRAAT 21	8450 BREDENE
ROUSSELLE MARC	NOORD EDESTRAAT 91	8450 BREDENE
ROUSSELLE ROBERT	DRIFTWEG 25	8450 BREDENE
RUYSCHAERT AIME	DUINENSTRAAT 153	8450 BREDENE
RYCKIER GERARD	BUURTSPoorWEGSTRAAT 42	8450 BREDENE
SAELENs MARIE	DUINENSTRAAT 106	8450 BREDENE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
SAELEN WILFRIED	NIEUWE STEENWEG 203	8420 DE HAAN
SAMAEY WILLY	BATTERIJSTRAAT 1	8420 KLEMSKERKE
SCHAMP EDMOND	DUINENSTRAAT 135	8450 BREDENE
SCHAMP YVAN	ZEESTERLAAN 40	8450 BREDENE
SCHILLEWAERT ARTHUR	GOLFSTRAAT 14	8450 BREDENE
SCHUYESMANS ROBERT	HOFSTRAAT 28 b.32	8400 OOSTENDE
SEGHERS ALINE	PLASSENDAALSESTEENWEG 15A	8400 OOSTENDE
SEYNAVE RAPHAEL	H.ZWAENEPOLSTRAAT 11	8450 BREDENE
SEYS GUILLAUME	OOSTSTRAAT 36	8400 OOSTENDE
SMETS FRANS	DRIFTWEG 49	8450 BREDENE
SMISSAERT EMIEL	H.SERRUYSLAAN 4 b.9	8400 OOSTENDE
SMISSAERT RITA	NUKKERSTRAAT 97	8450 BREDENE
SPEGELAERE ROGER	LEOPOLDSTRAAT 17	8820 TORHOUT
STADSBIBLIOTHEEK	WAPENPLEIN 1	8400 OOSTENDE
STAELENS MARC	WERKTUIGKUNDIGENSTRAAT 23	8400 OOSTENDE
STAELENS MAURICE	JOZEF II STRAAT 29 b.28	8400 OOSTENDE
STANDAERT R	DAHLIALAAN 54	8400 OOSTENDE
STEEN YVAN	KASTEELLAAN 4	8450 BREDENE
STEENACKER HENRI	L.V.TYGHEMLAAN 55	8400 OOSTENDE
STEENACKER ROGER	SLUIZENSTRAAT 190	8450 BREDENE
STEENHUYSE FRANS	SLUIZENSTRAAT 175	8450 BREDENE
STRAGIER RICHARD	DARWINLAAN 121A	8450 BREDENE
STRAUVEN JOSEPH	ELISABETHLAAN 82-83	8450 BREDENE
STROBBE JACQUES	DRIFTWEG 41	8450 BREDENE
STUBBE JOZEF	SLUISVLIETLAAN 75	8450 BREDENE
T'JAMPENS HENDRIK	DUINENSTRAAT 244	8450 BREDENE
T'JAMPENS-MESTDAGH	GOLFSTRAAT 17	8450 BREDENE
TACK MARCEL	PR.ELISABETHLAAN 34	8450 BREDENE
TACQ JACQUES	PR.MARIE JOSELAAN 9	8450 BREDENE
TAILLAERT ROGER	ZEGELAAN 16B	8450 BREDENE
TEETAERT RAYMOND	DIKSMUIDESTRAAT 33	8370 BLANKENBERGE
TERRYN HENRIETTE	BUURTSPORWEGSTRAAT 89	8450 BREDENE
TERRYN REDGY	F.VINCKELAAN 50	8450 BREDENE
TEUNKENS MARIE	ZUIDSTRAAT 2	8450 BREDENE
THEYS RONNY	SLUISVLIETLAAN 41	8450 BREDENE
THOEN HUGO	ERFGOEDLAAN 7	9800 DEINZE
THYS GERARD	H.BAELSKAAI 22	8400 OOSTENDE
TIMMERMANS ROGER	ST.SEBASTIAANSTRAAT 24	8400 OOSTENDE
TOURLOUSSE HENRI	ZEESTERLAAN 35	8450 BREDENE
TOUSSEYN JACQUES	P.BENOITLAAN 34	8450 BREDENE
TRATSAERT RAYMOND	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 51	8450 BREDENE
TROMONT HERVE	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 99	8400 OOSTENDE
TULPIN MEDARD	NOORDEDESTRAAT 112	8450 BREDENE
VACHON GILLES	p/a DUINENSTRAAT 25	8450 BREDENE
VAN ACKER ROBERT	PARKLAAN 70	8450 BREDENE
VAN BUREN ROGER	PAUWHOF LAAN 52	8450 BREDENE
VAN CAILLIE ANDRE	VERENIGINGSTRAAT 36	8400 OOSTENDE
VAN CAUTER MARC	NUKKERSTRAAT 58	8450 BREDENE
VAN CLEVEN WILLY	PARKLAAN 32	8450 BREDENE
VAN CRAEYNST R	BLAUWKASTEELSTRAAT 103	8400 OOSTENDE
VAN DEN BERGHE M.	ED.HAMMANSTRAAT 31	8400 OOSTENDE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
VAN DROOGENBROECK G	KAPELLESTRAAT 22	8450 BREDENE
VAN EEGHEM ERNEST	KONINGSTRAAT 86	8400 OOSTENDE
VAN HYFTE MARC	DUINENSTRAAT 168	8450 BREDENE
VAN ISACKER JACQUES	BREENDONKLAAN 49	8450 BREDENE
VAN ISEGHEM AUGUST	YZERSTRAAT 1	8400 OOSTENDE
VAN KERSCHAUER ARN.	SCHELPENLAAN 25	8450 BREDENE
VAN LOO ROLAND	KASTEELLAAN 11	8450 BREDENE
VAN RICKSTAL HENDRIK	ZWALUWENSTRAAT 63	8400 OOSTENDE
VAN STEENE ALINE	STOKERSTRAAT 5	8400 OOSTENDE
VAN WALLEGHEM HONORE	CALLAERTSWALLEDREEF 33	8470 GISTEL
VAN WALLEGHEM MEDARD	DUINENSTRAAT 2	8450 BREDENE
VANACKER L -DECLERCK	DUINENSTRAAT 254	8450 BREDENE
VANCOILLIE DANIEL	BOSDUIVENLAAN 20	8420 DE HAAN
VANDAELE GEORGES	VAARTSTRAAT 3	8450 BREDENE
VANDAMME PATRICK	SLUIZENSTRAAT 83	8450 BREDENE
VANDE CASTEELE ANDRE	WILGENLAAN 11	8420 KLEMSKERKE
VANDE CASTEELE LOUIS	ST.RIQUIERSTRAAT 17	8450 BREDENE
VANDECASTEELE CHARLE	BREENDONKLAAN 26	8450 BREDENE
VANDECASTEELE HENRI	MOLENSTRAAT 88	8450 BREDENE
VANDECASTEELE JEAN	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 82	8450 BREDENE
VANDEILE ROGER	POLDERSTRAAT 85	8450 BREDENE
VANDEN BERGHE ANDRE	KERAMIEKSTRAAT 2	8400 OOSTENDE
VANDENBERGHE EDWIN	DORPSTRAAT 14	8420 DE HAAN
VANDENBERGHE FLORIE	VELDSTRAAT 18	8450 BREDENE
VANDENBERGHE JOHNNY	BATTERIJSTRAAT 74	8450 BREDENE
VANDENBERGHE WILLY	BENEDIKTIJNERSTRAAT 17	8450 BREDENE
VANDENBOGAERDE C	SLUIZENSTRAAT 180	8450 BREDENE
VANDENBOGAERDE G.	ANTWERPENSTRAAT 52	8450 BREDENE
VANDENBOGAERDE MARCE	BRUGSE STEENWEG 176	8450 BREDENE
VANDENBROELE A Mevr.	PR.ELISABETHLAAN 82	8450 BREDENE
VANDENBROUCKE G	POLDERSTRAAT 30	8450 BREDENE
VANDENBUSSCHE M	BUURTSPoorWEGSTRAAT 53	8450 BREDENE
VANDENBUSSCHE WILLY	F.VINCKELaan 99	8450 BREDENE
VANDENWEGHE JAN	PR.ALBERTLAAN 70	8400 OOSTENDE
VANDEPITTE CONSTANT	CHRISTIANALAAN 5 b. 8	8420 DE HAAN
VANDEPITTE CYRIEL	NOORDEDESTRAAT 9	8400 OOSTENDE
VANDEPITTE GERMAIN	BLANKENBERGESTEEENW. 158	8000 BRUGGE
VANDERGHOTE LEOPOLD	BENEDIKTIJNERSTRAAT 30	8450 BREDENE
VANDERMEEREN JOZEF	ZEELaan 16	8450 BREDENE
VANDERSTRAETEN P.	DUINHELMLAAN 12	8450 BREDENE
VANDERWAL DANIEL	TORHOUTSTEENWEG 130	8400 OOSTENDE
VANDEVELDE FRANOIS	CHRISTINASTRAAT 83	8400 OOSTENDE
VANDEWALLE GINO	DORPSTRAAT 82	8450 BREDENE
VANDEWALLE MARIA	POLSTRAAT 14	9180 MOERBEKE WAAS
VANDEWALLE PAUL	ALBATROSSTRAAT 15	8400 OOSTENDE
VANDEWALLE WERNER	SPAARZAAMHEIDSTRAAT 34	8450 BREDENE
VANDYCK DYMPHA	EUROPALAAN 1	2610 WILRIJK
VANHEE ROGER	GROENENDIJKSTRAAT 102	8450 BREDENE
VANHERCKE GEERT	PAUWHOFLAAN 11	8450 BREDENE
VANHOOREN FREDDY	RINGLAAN ZUID 106	8420 DE HAAN
VANHOOREN WILLY	NOORDZEESTRAAT 8	8450 BREDENE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
VANHOUCKE RENE	VREDESTRAAT 16	8450 BREDENE
VANHOUTTE CONSTANT	ZEESTERLAAN 46	8450 BREDENE
VANHOUTTE JOZEF	L. PARETLAAN 79	8450 BREDENE
VANLAERE GERARD	BUURTSPOORWEGSTRAAT 63	8450 BREDENE
VANLEENHOVE FRANS	DUINENSTRAAT 35	8450 BREDENE
VANLEENHOVE GILBERT	BATTERIJSTRAAT 66	8450 BREDENE
VANLOO RENE	DUINENSTRAAT 333	8450 BREDENE
VANMASSENHOVE ANDRE	ZANDHEUVEL 1 bus H9	8450 BREDENE
VANMASSENHOVE CAMIEL	K.ASTRIDLAAN 75	8450 BREDENE
VANMASSENHOVE FERNAN	DORPSTRAAT 2A	8450 BREDENE
VANMASSENHOVE G.	KROONLAAN 19	2400 MOL
VANMASSENHOVE ROLAND	SLUISVLIETLAAN 33	8450 BREDENE
VANMOORTELE ERIC	BENEDIKTIJNERSTRAAT 28	8450 BREDENE
VANMOORTELE ROBERT	ZEESTERLAAN 23	8450 BREDENE
VANREEMST	L.PARETLAAN 15	8450 BREDENE
VANREMOORTELE ERIC	TARWESTRAAT 57	8400 OOSTENDE
VANSTEENE REMI	ZEESTERLAAN 4	8450 BREDENE
VANSTEENKISTE MAUR.	IJZERLAAN 5	8450 BREDENE
VANSTEENKISTE OSCAR	NUKKERSTRAAT 7	8450 BREDENE
VANSTEENKISTE ROGER	RUITERLAAN 4	8450 BREDENE
VANSTEENKISTE ROLAND	SLUISVLIETLAAN 100	8450 BREDENE
VANTHUYNE GILBERT	DORPSTRAAT 38	8450 BREDENE
VANWALLEGHEM RENE	AARTSHERTOGINNESTR.54 b9	8400 OOSTENDE
VELGHE PYRA DIRK	K.ASTRIDLAAN 79	8450 BREDENE
VELLE MARCEL	POPULIERENLAAN 51	8450 BREDENE
VELTER GERMAIN	BURG. A. RONSELAAN 5	8470 GISTEL
VENMANS-CORDIER	KEERWEG 63	8450 BREDENE
VERBANCK LOUIS	STAESSENSTRAAT 3	8450 BREDENE
VERBANCK MARIA	DRIFTWEG 65	8450 BREDENE
VERBURGH ANDRE	ZWANENLAAN 75	8400 OOSTENDE
VERBURGH EDDY	LONGCHAMPLAAN 101	8400 OOSTENDE
VERHAEGHE ALBERT	ST.STREUVELLAAN	8930 MENEN
VERHAEGHE ERIC	WINKELPAD 15	8400 OOSTENDE
VERHAEGHE LACOERE	TOEKOMSTSTRAAT 5	8450 BREDENE
VERHEECKE FRITS	MOLENSTRAAT 48	8450 BREDENE
VERLAECKE NEIRYNCK	ZANDVOORDESTRAAT 119	8400 OOSTENDE
VERLINDE ANDRE	BENEDIKTIJNENSTRAAT 24	8450 BREDENE
VERLINDE ROGER	NUKKERSTRAAT 86	8450 BREDENE
VERMEERSCH GILBERT	BLAUW KASTEELSTRAAT 98 b2	8400 OOSTENDE
VERMEESCH JUVENAL	NUKKERSTRAAT 78	8450 BREDENE
VERMEIRE HERMAN	KLEMSKERKESTRAAT 21	8450 BREDENE
VERMEIRE-DECOO	FRITS VINCKELAAN 51/1	8450 BREDENE
VERMEULEN ARSENE	P.G.DEFEVERSTRAAT 22	8450 BREDENE
VERMEULEN ROLAND	DUINENSTRAAT 219	8450 BREDENE
VERMEYLENFONDS	HOEFIJZERLAAN 1	8450 BREDENE
VERMOORTELE ANDRE	KAPELLESTRAAT 61	8450 BREDENE
VERSCOOREN M.L.	PARKLAAN 24	8450 BREDENE
VERSLUYS KAMIEL	FLAMINCOPARK 4	8490 JABBEKE
VERSLUYS NOEL	BRUSSELSTRAAT 4	8450 BREDENE
VERSLUYS PIERRE	BRUSSELSTRAAT 10	8450 BREDENE
VERSLUYS REMY	ZANDSTRAAT 95	8450 BREDENE

LEDENLIJST 1991.

NAAM	ADRES	GEMEENTE
VERSLUYS ROLAND	BRUGSE STEENWEG 53 bus A	8450 BREDENE
VERSLUYS WILLY	KAPELLESTRAAT 167	8450 BREDENE
VERSLYCKEN ELZA	KAPELLESTRAAT 45	8450 BREDENE
VERSTRAETE D.	ENGELENDALELAAN 140	8310 BRUGGE
VERSTRAETE FRANK	OVERVLOEDSTRAAT 59	8400 OOSTENDE
VERSTRAETE MARCEL	BATTERIJSTRAAT 38	8420 KLEMSKERKE
VERTONGEN JEAN	KOERSLAAN 34	8450 BREDENE
VERVECKEN LOUISA	P.BENOITLAAN 22	8450 BREDENE
VIAENE GODELIEVE	FRANKRIJKLAAN 50	8450 BREDENE
VIAENE-VYVEY	A.BEERNAERTSTRAAT 23	8400 OOSTENDE
VILAIN OMER	ROGIERLAAN 38 b.11	8400 OOSTENDE
VINCKE WILLY	NOORDHOFSTRAAT 13	8450 BREDENE
VRAMBOUT EMILE	PR.ELISABETHLAAN 46	8450 BREDENE
VRANCKEN PAUL	TABORALAAN 106 b.5	8400 OOSTENDE
VRANCKEN WILLY	GROENENDALELAAN 51	8400 OOSTENDE
VROMAN MARC	VICOINEDIJK 15	8400 OOSTENDE
VWART ARIE	VIOLIERENLAAN 33	8450 BREDENE
VYVEY ROLAND	ZANDVOORDESTRAAT 232	8400 OOSTENDE
WALTERS GUIDO	H.BORGERSTRAAT 107	8400 OOSTENDE
WEYNEN EUGENE	BRUGSE STEENWEG 49	8450 BREDENE
WILLAERT EDMOND	PESCATORSTRAAT 27	8450 BREDENE
WILLAERT J.P.	VAN DYCKSTRAAT 22	8400 OOSTENDE
WILLEPUT ARSENE	POPULIERENLAAN 82	8450 BREDENE
WYNTIN D	ZANDHEUVEL 1 H 11	8450 BREDENE
WYNTIN HERMAN	SLUIZENSTRAAT 130A	8450 BREDENE
Z.E.H.NEIRYNCK	SPANJESTRAAT 6	8850 ARDOOIE
ZUSTERS H.VINCENTIUS	NUKKERSTRAAT 106	8450 BREDENE
ZWAENEOEL FERNAND	PESCATORSTRAAT 54	8450 BREDENE
ZWAENEOEL WILLY	ZEGELAAN 2	8450 BREDENE
ZWART ARIE	VIOLIERENLAAN 33	8450 BREDENE

